זה השער לה׳ צדיקים יבואו בו

ספר
לב טוב

איד אלי מענטשין דיא בשעפניש פון גאט : וואש ער האט בשאפין דיא
וועלט אונ יעני וועלט אז איר וועט לייאנין דאש ספר וועט איר
דריגן גיפונין דאש גאנצי יודישקייט : אונ עש וועלין גרויש הנאה האבין דיא
וואש וועלין לערנין דרינן : דרינן שטייט דיא הנהגה פון דעם מענטשין פון
זיין יוגנט אן : אונ אויך פיל דינים אויף הלכות שבת אונ יום טוב : אונ אלש
וואש גיצליך איז היינטיגי צייטין : אונ דער וואש וועט האלטין וואש דרינן
שטייט וועט ער זוכה זיין צו עולם הבא אמן :

שלום יודא גראס

מו״ל ספר אבן שלמה. גדר עולם. ואמרו אמן. טעמי המנהגים.
נדחי ישראל. תורת החסידים הראשונים ג׳ חלקים.

שנת תשכ״ח לפ״ק

דפוס
אברהם יצחק פריעדמאן
ניו-יארק נ. י.

הרוצה להשיג הספר יפנה אל האדרעס

RABBI S. J. GROSS
171 TYLOR STREET
BROOKLYN, N. Y.
Telephone: 388-8812

SINAI OFFSET CO.
34 HUBERT STREET
NEW YORK 13, N. Y.

הקדמה מאת המוציא לאור

ישמחו היראים ויעלזו החסידים בהגלות נגלות להם אור יקר אוצר כל כלי חמדה הספר היקר „לב טוב" שנדפס לפני כמה מאות שנים ושמו של ספרו היקר נודע בשערים בין גדולי המחברים ה"ה הספר אבן שלמה הקיצור מספרו של הגה"ק מווילנא דף ל' שמביא אותו בין הספרי מוסר שילמדו אותו ובספר זכרון ש"י מביא הצוואה של הגאון מו"ה שעפטיל זצ"ל בני של השלה"ק אות י"ז וז"ל שהנשים יהי' רגילים לקרות חומש בל' אשכנז' גם ספר לב טוב וכו'. ובספר משכיל אל דל כרך א' ח"ב כלל א' פרט ה' דף י"א. שמביא אותו בין הספרי מוסר הנעתקים בלשון יודיש טייטש שיהא לו עיתים לקבוע ביום או בלילה ושכרם מה' כאילו עסקו בהויות דאביי ורבא. ועוד פעם מביאו בכרך א' ח"ב בכלל ה' פרט ד' דף מ"ב וזל"ק ויכול ללמוד מספרים כאלו דרך ה' להיות צדיק גמור. ובספר נזר ישראל על ה"ש מביא בהקדמתו דברי היערות דבש וזל"ק ואמרו חז"ל (שבת קי"ח) כל המשמר שבת כהלכתה אפי' עבד ע"ז כאנוש מוחלין לו. כי שבת שקולה ככל המצות (מד"ר שמות פכ"ה) ואמרו אשר דיני שבת כהררים התלוים בשערה (חגיגה י') ובעוה"ז אשר מכובד הגלות ותלאות הזמן נתמעטו הלבבות וא"א לכל איש ואיש ללמוד בש"ע ה"ש לידע כל דין ודין על בורי'. ושמתי לליבי דברי ספר המתוק יערות דבש ח"ב וז"ל מי שלא למד ה"ש על בורי' פעמים ושלוש לא יוכל להמלט שלא יארע לו חילול שבת הן דאורייתא הן דרבנן וענין שבת הוא מאוד לנו למחסה בגלות וכו' וע"כ ילמוד בש"ע בתמידות ואצל רב שיברר לו הכל ויחזור עליו תמיד חזור חזור שיהיה שגור בפיו אשרי אנוש יעשה זאת כי שכרו הרבה. ועיין בקיצור של"ה שכ' וז"ל מחויב כל אדם ללמוד בפוסקים הראשונים כל דיני שבת כי רבים הם עד מאוד והלומדים ד"ת לבעה"ב

חיוב מוטל עליהם ללמוד להם כל דיני שבת כדי שידעו להזהר לשמור ולעשות ולקיים כי יש כמה דברים שאינם יודעים להזהר מזה וכל בעה״ב שיש בו יראת שמים ישתדל להיות לו בביתו ספר הנחמד **לב טוב** שיהי׳ רגיל בו ואז טוב לו בעוה״ז ובעוה״ב עכ״ל. והנה ראיתי גידל המכשולות מהמון עם שאינם יודעים להזהר בדיני שבת ונכשלים בהרבה איסורים אשר לדעתם אינו איסור כלל והוא איסור דאורייתא לכן נתתי לליבי להוציא לאור הספר הנחמד והקדוש הזה לזכות את הרבים ויהיה לתועלת גדול לתופשי התורה והיראים כמו שיראה הקורא בו. ויהי׳ זה ג״כ לתועלת נשמת אבי מורי הרה״ח המפואר מוה״ר ישעיה זאב זצ״ל בה״ר משה אלי׳ שליט״א שנפטר בחצי ימיו ביום כ״ט חשון תשכ״ג נ״ע אשר עסק כל ימיו עבור טובת הכלל. ויה״ר שזכות המחבר יעמוד לנו שנזכה לקיים את כל הדברים האלה המובאים בספר הקדוש הזה לעבוד את השי״ת באמת ובתמים ולהטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה עד ביאת ג״צ אמן ואמן.

המו״ל הק׳ **שלו׳ יהודה גראס**

הקדמה

איר ליבה לייט איך וועל אייך מודיע זיין די כיבה וואש עש האט מיך גיבראכט. דעם ספר צו מאכין דאש איז וייל איך האב גיזעהן פיל מנהגים וואש גיפעלין מיר ניט: דען מיר האבין (תהלה לאל) איין גרויש גיליבטי תורה וואש הקב״ה האט אונז גיגעבין אויף דעם בארג סיני דורך משה רבינו ע״ה פאר דיא אוגין פון כל ישראל: דער נאך האבין מתקן גיוועזן אונזרי נביאים אונ חכמים זייער גוטי תקנות. וויא זיא זעגין בשייט אין דער גמרא אונ פוסקים. אבר אצונדרט אין אונזרי דורות אונ אין אונזרי קהילות דש עש זעגין נאר ווייניג לייט וואש בגערין צו וויסן דיא רעכטי מנהגים אונ איטליכר מאכט זיך מנהגים וויא אים גיפעלט: בפרט אין שיל זעגין פאר האדין פיל לייט וואש זיצן צו קדושה אונ שמונה עשרה אונ מודים: אויך ריידין זיא אין איד דברים בטלים. אונ קיינר איזניט דא זיא צו שטראפין. אונ אוב עש גיפונט זיך ערגיץ איינר וואש וויל זיא יוא שטראפין. האט ער מורא איינש מען וועט אים ניט פאלגין: טראכט ער זיך וואש ניצט מיין ריידין. דאש אנדרי אז ער וועט אן שרייאן אויף איינים וועט ער אים נאך מזלזל זיין מיט פיל בזיונות אויך איז ניט פר האנדין אין דעם דור איין מענטש ער זאל אין זיך האבין דיא גוטי מדות פון לייטין צו שטראפין: דרום מאכט זיך איטליכר איין מנהג וויא אים גיפעלט. אז וויא עש זעגין פר האנדרין פיל לייט וואש זעגין אין שיל נאר אן כוונה בשעת זייערי תפלות: אויך בשעת דער חזן זאגט די הויכי שמ״ע טואן פיל לייט גלייך וויא זיא גיהערין ניט דר צו: אונ זעצין זיך אנידר אפילו צו קדושה אונ מודים אונ צו קדיש אונ צום לייאנין. אויך קערט אום איינר זיין פנים צום אנדרין אונ זעצין זיך הונטרן טיש אונ ווערין פריילך בנאנדר זויא זאלין מיר ניט שטין אין מורא פר דעם לעבדיגן גאט גילובט איז זיין נאמן דאש ער האט בשאפין הימל אונ ערד אונ ער זעהט וואש בייא איטליכן אין הארצין ליט זיך. קער מען דאך בודאי שטין אין גרויש מורא: נון ליבי לייט זעהט וויא מיר האבין איין מנהג ווען מען בענטשט מזומן דא בענטשט איינר אונ דיא אנדרי הערין אום ניט צו: אודר זיא ריידין דער וייל דברים בטלים: אזו איז ער דאך ניט יוצא אונ מוז נאך אמאל בענטשין: אזו טרעפט זיך וועלטין איינר זאל נאך אמאל בענטשין: אזו אויך אין שיל איז קיינר ניט יוצא קיין חובת תפלה איבר זייער גרושי עבירה פון דברים בטלים. אונ דאש איז אסור אפילו אין דער היים מכל שכן אין דער הייליגר שיל. נאך מער אום שבת גישעהין אויך פיל עבירות אין אונזרי הייזר וייל דיא בני בית וויסין ניט וואש מותר איז אונ וואש אסור איז: דרום האב איך גימאכט דעם ספר אויף טייטש: אונ האב אים גירופן (לב טוב) דען דער וואש האט איין גוט הארץ דער קענט באלד קומן צו אלי גוטי מדות פון דער וועלט: אזו וויא מיר לערנין אין פרק רבי יוחנן בן זכאי האט גזאגט צו זייני פינף הויכטלכי תלמידים דאש איטליכר פון זיא זאל זיך בטראכטין אונ זאל זאגין וועלכש עש איז דיא בעסטי מדה וואש דער מענטש זאל זיך אין אים בהעפטין זאגט רבי אליעזר איין גוט אויג איז דיא בעסטי מדה. דען ער פר גינט איטלכן דאש זייני: רבי יהושע זאגט איין גוטר חבר: דען פון איין גוטן חבר לערנט מען פיל גוטש: רבי יוסי זאגט איין גוטר שכן: דען ער וועט זעהן פון אים פיל גוטש אונ וועט אים נאך טואן: רבי שמעון זאגט דיא בעסטי מדה איז אז דער מענטש בדענקט זיך וואש עש וועט זיין: רבי אליעזר בן ערך זאגט איין גוט הארץ איז דיא בעסטי מדה: דא זאגט צו זיא רבי יוחנן מיר גיפעלט דאש רבי אליעזר בן ערך האט בעסיר גיזאגט פון אייך אלי: דען אין זייני רייד זעגין אין כלל אלי אייערי רייד אויך: דען דער וואש האט איין גוט הארץ דער קען גרינג קומן צו אלי גוטי מדות: ער נעמט אן שטראף פון אנדרי. אונ אויך שטראפט ער זיך זעלבירט: ער האט ליב דיא לייט אונ האט איין גוט אויג ער פר גינט איטליכן אל דאש גיטש: אונ בגערט ניט קיין פרעמדש: אייך ווער עש וועט דעם ספר לייאנין וועט ער גיפונין פיל גוטי מדות צו קומן דורך זיא צו אן גוט הארץ: נאר דיא עצה וועל איך געבין דעם מענטשין וואש בגערט צו האבין איין גוט הארץ דאש ער מוז אויף זיך פריר נעמין די מדה פון ענוה: אז וויא עש שטייט אין ספר פון ענוה. דען דער עניו קען גרינג בקומן איין גוט הארץ: אבר דעם בעל גאוה איז עש שווער אויך אלי דיא גוטי מדות העגנין אין ענוה: אויך הייסט דיא תורה לב טוב: דען זיא הייבט זיך אן מיט איין ב׳ בראשית אונ לאזט זיך אויש מיט איין ל׳ (לעיני כל ישראל) דאש מאכט לב. אויך הייסט זיא טוב וויא דער פסוק זאגט (כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו). זוא זעהן מיר אז דיא תורה הייסט (לב טוב). דורך דעם וועלין מיר חוכה זיין אין הייליגן ארין צו קומן אמן:

יצחק בן לא״א מוהרר אליקום זצ״ל מק״ק ווחנא:

כל מה שברא הקב״ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי לכבודי יצרתיו ואף עשיתיו:

דער פסוק איז אזו טייטש הקב״ה האט דרום בשאפן די וועלט פון וועגן ער האט געוואלט זיין אמלך דרום האט ער בשאפן די הימל און ערד און אלש וואש איז אויף זיא (כל מה שברא הקב״ה לכבודו) אלש וואש גאט האט בשאפן איז פון זיין כבוד וועגן דיא הימלין און דיא ערד און אלש וואש איז אויפן הימל און אויף דער ערד און אלש וואש איז אין וואשר אונטר דער ערד אלדינג האט הקב״ה בשאפן מיט רחמנות פון זיין כבוד וועגן אובן אויפן הימל האט ער בשאפן דיא מלאכים אטייל פון וואשר אטייל פון פייאר אטייל פו ווינד אטייל זיין האלב וואשר האלב פייאר און וויל אין זיא איז ניט פר האנדן קיין בלוט און פלייש דרום האבן זיא אויך קיין יצר הרע ניט דען דאש איינ׳ הענגט אין דער אנדרן זיא טואן ניט קיין שום זאך נאר זיא ליבן הקב״ה טאג און נאכט זיא זיצן ניט זיא שלאפן ניט זיא עסן ניט זיא טרינקן ניט נאר טאג און נאכט טואן זיא נאר געטליכי זאכן צו דעם שליחות וואש זיא זענן בשאפן געווארין דרום האבן זיא קיין שכר ניט וויל זיא האבן קיין יצר הרע ניט: נוא קענן זיא קיין בייז ניט טאן נאר געטליכי זאכן: דער נאך האט הקב״ה בשאפן דיא בהמות און חיות און עופות און דיא פיש אין וואשר דיא אלי זענן גאר אייטל בלוט און פלייש דרום זענן זיא אייטל יצר הרע דרום קענן זיא מיין ניט טון נאר אייטל מענטשליכי זאכן עסן און טרינקן און שלאפן און נאך אנדרי זאכן און אלש וואש צום יצר הרע געהער: דרום האבן זיא אויך קיין עונש ניט וויל זיא זענן אייטל יצר הרע: נוא זעהן מיר דאך אז דיא מלאכים און דיא בהמות האבן קיין שכר און קיין עונש ניט וויל זיא קענן מיין ניט טון נאר צו דעם וואש זיא זענן בשאפן געווארין: נאך דעם אז אלש איז שוין בשאפן געוועזן און אויך דער גיהנם און גן עדן האט דיא חכמה מיט גינומן אז מ׳זאל בשאפן דעם מענטשן דען חען ניט דער מענטש צו וואש ניצט דאש אלש: איז דאש דען דער כבוד הקב״ה אז דער גיהנם און גן עדן זאל אום זומסט בשאפן זיין: אזו האט הקב״ה געטאן איין מלאך אין איין בהמה דאש מיינט מען די הייליגי נשמה איז איין מלאך אייטל יצר טוב: אין דעם גוף וואש איז בלוט און פלייש איז אייטל יצר הרע. דער מיט האט ער בשאפן איין מענטשן און האט אים געגעבן די תורה און מצות דער מיט האט ער געוויזן וויא ער זאל זיך נוהג זיין נאך צו גיין נאך דער נשמה און ניט נאך דעם יצר הרע און אויך האט ער אים געוויזן דעם רעכטן וועג וויא ער קען קומן אין גן עדן: און אויב ח״ו פר קערט קומט ער אין גיהנם דרום אז דער מענטש מיט געטליכי זאכן און בצווינגט דעם יצר הרע און אלי זייני מענטשליכי זאכן גאר זיין כוונה איז מיט אלים פון גאטש וועגן למשל ער עסט און טרינקט כדי ער זאל שטארק זיין צו דער דינשט פון הקב״ה ער שלאפט כדי זיין קאפ זאל אים זיין אפ גרואט ווייל ער קען טואן גאטש דינשט מיט קלארקייט נוא אז דער מענטש איז זיך אזו נוהג איז דער גוף אין קנעכט צו דעם העיר דיא נשמה אזו ברענגט דער העיר דעם קנעכט אין גן עדן ארייין דען וויא אהין דער העיר גייט מוז דער קנעכט נאך גיין אזו איז דער זעלביגר מענטש בעסר פון אמלאך דען דער מלאך האט קיין שכר ניט און דער מענטש האט יוא אגרושן שכר און חלק לעולם הבא אבער ח״ו פר קערט אויב דער מענטש גייט נאך דעם גוף און יצר הרע דאש זיין כוונה איז מיט אלים זיך אן צו טואן תענוגים אזו איז דער גוף דער העיר און דיא נשמה דער קנעכט: אז מוז זיא נאך ציהן דעם גוף אין גיהנם ארין נוא ווערט געפונן אז דער מענטש איז נאך ערגר פון איין בהמה דען דיא בהמה האט קיין שכל ניט דרום קומט זיא ניט אין גיהנם ארין אבער דער מענטש האט יוא שכל און פר דארבט זיין שכל דרום קומט ער יוא אין גיהנם ארין:

דא וועל איך אייך בשיידין אלש וואש איז בשאפן געווארין פון דעם מענטשן וועגן עש איז אמשל איין מלך מאכט אסעודה פר זיין פריינד צום ערשטן רעכט ער אים צו איין שיינים פאלין דאש ער זאל דרינן מאכן דיא סעודה דער נאך ציערט ער אן ליכט: דער נאך בשטעלט ער מארוירם וואש זאלין דינן צום טיש דער נאך שטעלט ער דארטן שיני ביימר און בשמים דער נאך שטעלט ער ארין דיא ליכט אין לייכטר: דער נאך בגרייט ער אן צו עסן פלייש און אלרלייא פייגל און גוטי שפייז: דער נאך רופט ער זיין גוטן פריינד ער זאל קומן אויף דער סעודה וואש ער האט געמאכט פון זיינט וועגן: אזו איז דיא זאך אויך: גאט

ערשטן

ערשטין האט גאט ב״ה צו גריכט איין פאלין דאש איז די וועלט : דער נאך האט ער אן גיצונדין איין ליכט : דאש מיינט מען דעם אור וואש גאט האט בשאפין אין ערשטין טאג : דער נאך האט ער בשאפין די מלאכים דאש זענין די שארויר : דער נאך די הימיר אונ אלירלייא קרייטעכציר : דער נאך האט ער גישטעלט די ליכט דאש איז די זון אונ לבנה אוף דעם לייבטר דש איז דער הימל : דאש זיא זאלין לייכטין איף דער ערד : דער נאך האט ער בשאפין אלירלייא בהמות אונ פייגיל אונ פיש : נאך אלים האט ער בשאפין דעם מענטשין נוא זעהט מען דאך אז דאש אלץ איז בשאפין גיווארין פונים מענטשין וועגין נון וויל דער מענטש האט ניט גקענט זיין אן עסין אונ טרינקין אונ שלאפין אונ אנדרי מענטשליכי זאכין : דרום האט אים גאט גיגעבין די תורה אונ מצות צו ווייזין וויא ער זאל זיך נוהג זיין וועלכס מותר אונ וועלכס אסור איז דען ווען ניט וואלט דער מענטש גיטאן אלי זייני זאכין פון תענוג הגוף וועגין : אונ וואלט זיך אן גיטאן וואל טאג אונ האלט זיך גימאכט יום טוב אלי טאג דאש וויל גאט ניט האבין ער זאל פר דארבין זיין נשמה : אדרבה ער וויל האבין מ׳זאל דעם גוף נאך ציהן נאך דער נשמה : דרום שרייבט אן די הייליגי תורה (קדושים תהיו כי קדוש אני) איר זאלט זיין הייליג דען איך בין אוך הייליג דאש טייטשין די חכמים דוא זאלשט זיך הייליגין מיט וואש מותר איז : דוא זאלשט ניט איבריג עסין אונ טרינקין אונ אלי זייני מעשים זאלין זיין לשם שמים דש ער זאל גיזונד זיין צו גאטש דינסט : דען ווען דער מענטש איז שוואך קען ער ניט רעכט גאט דינין אונ אלי זייני עסקים אונ האנדיל פון דער וועלט זאל אלש זיין לשם שמים : אבר ווען דער מענטש טוט דאש אלש פון זיין וואול לוסט וועגין אזו איז ער ערגיר אז די בהמה : דען די בהמה האט קיין יצר טוב ניט אזו מוז זיא טאן אלש וואש גיהער צו איר גוף אבר דער מענטש האט ביי זיך דעם יצר טוב דאש איז די הייליגי נשמה : אונ לאזט זיא ארבייטין צו דעם גוף : דרום איז ראוי אז איטליכר מענטש זאל זעהן ניט צו פאר אומ רייניגין זיין הייליגי נשמה מיט וואול טעג : אונ דער גוף זאל זיין משועבד צו איר : דען איטליכר ווייסט וואול וויא דר הער ביט מוז דער קעגבט נאך גיין אזו ווערט זיא קענין קומן צו דעם אורט וויא זיא איז גינומן גיווארין הינטר דעם כסא הכבוד אונ זאל ניט לאזין די הייליגי נשמה נאך גיין דעם גוף צו דער ערד : איך דארף ניט פיל מאריך זיין : נור וויל גאט האט אריין גיטאן די נשמה אין גוף אריין דרום האט ער דער צו בשאפין צווייא כלים איין כלי צום גוף דאש איז דער (ווושט) ער נעמט אין זיך אריין אלש וואש ער עסט אונ טרינקט אונ איין כלי צו דר נשמה דאש איז דר (קנה) : ער ציהט ארויש דאש קול : אונ נעמט ניט אריין אין זיך קיין שום זאך : נאר דאש וואש ער פאנגט אריין אונ ארויש דעם אטום כדי דאש די נשמה זאל קענין בשטיין ביי דעם גוף : נוא ווען דער מענטש איז משועבד דעם ווישט אויך צו דער נשמה : דאש ער טוט נאר אייטל גטליכי זאכין : אזו וויא איך האב גישריבן : דא איז ראוי ער זאל בעסיר זיין פון אמלאך : דען דער מלאך האט ניט קיין כלי וואש גיהער צום גוף : אונ דער מענטש האט יוא אונ איז עש כארט משועבד צו דער נשמה : אבר ח״ו ווען ער איז דעם קנה אויך משועבד צום גוף : אונ פאר אומ רייניגט זיין גוטי כלי : אזו איז ראוי ער זאל ערגיר זיין אז די בהמה דען די בהמה האט ניט די כלי וואש גיהער צו דער נשמה : אבר דער מענטש האט יוא אונ פאר דארבט זיא : אונ אזו וויא דער ווישט די כלי וואש גיהער צום גוף פון יהודי איז פאר באטין גיווארין פון צו עסין טריפות אונ נבילות אונ אלש וואש טמא איז : דהיינו דעם יהודי איז פאר באטין צו עסין חזיר : בלוט אונ חלב : דען דער מיט פר אומ רייניגט ער זיין כלי וואש גיהער צום גוף : אזו אויך דער קנה די כלי וואש גיהער צו דער נשמה איז אויך פאר באטין גיווארין פון צו ריידין בייזי רייד : דהיינו (שבועות) אונ (קללות) (לשון הרע רכילות ניבול פה) : דען דר מיט פאר דארבט ער זיין גוטי כלי וואש גיהער צו דער נשמה : אזו וויא ער דארף ניט עסין אונ טרינקין אונ זיך וואול טאג אן טאן נאר צו דער האלטין זיין גיזונד : וויא זאגין שטייט אזו אויך דארף ער ניט ריידין קיין איבריגי רייד נאר צו זיין פרנסה : אז וויא איך וועל דא נאך בעסיר בשיידין :

אויף דעם האט רבי שמעון גיזאגט אין פרקים אלי מייני טאג בין איך גיצויגן גיווארין צווישין תלמידי חכמים האב איך ניט גיפונין קיין בעסרי מדה אז שווייגין דאש מיינט ער מ׳זאל שווייגין אין וועלטליכי זאכין אונ דבריו בטלים :

אבר ניט ח״ו אין דברי תורה אונ מצות אזו אויך האט שלמה המלך גיזאגט גאט איז אין הימל אונ דיא ביסט אויף דער ערד : דרום זאלין דייני רייד ווינציג זיין דען איטליכש ווארט וואש דער מענטש רעט גוטש אודר בייז ווערט אלש איין גישריבן דען איטליכש ווארט וואש דער מענטש לאזט ארויש פון זיין מויל אנטשטאנט עש איין מלאך אונ ברענגט עש פר גאט : אז עש איין גוט ווארט אנטשטאנט עש איין גוטר מלאך אונ ברענגט עש פר גאט אונ עש ווערט איין גישריבן אין גוטן בוך : איז עש אבר איין שלעכט ווארט אנטשטאנט עש איין בייזר מלאך אונ ברענגט עש ניט פר הקב״ה : נאר ער אליין שרייבט עש איין אין שלעכטן בוך : דען הקב״ה האט ניט צו טאן מיט בייזי לייט : נאר ער גיט זיא אפ צו די בייזי מלאכים מלאכי חבלה ר״ל : אז דער פסוק זאגט (אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף אלקים וגו׳) דאש איז טייטש דוא זאלשט ניט זינדיגן מיט דיין מויל · דוא זאלשט ניט רידין אזעלכי רייד וואש מיט זיא מאכשטו זינדיגן דיין לייב : אונ זאלשט ניט דארפין זאגין פאר דעם מלאך וואש אנטשטאנט דייני רייד עש איז איין שוגג כלומר ניט ברצון האב איך עש גירעט : ווארום זאלסטו דער צערנין גאט איבר דיין שטום : אונ עש וועט פר דארבין ווערין דיא ווערק פון דייני הענט : פון דאגין איז גידרונגן אז איטליכש ווארט אנטשטאנט עש איין מלאך אונ ער ווערט דריבר גישטראפט אונ לייד גיהנם: דרום ווען עש איז יוא אזו איז ראוי צו בשיידין דיא רייד וואש מען מעג יוא רידין · אונ וואש מען בדארף ניט רידין אויך וואש עש איז איין חיוב צו רידין · עש איז פיל צו שרייבן : עש זענין דרויף גישריבן פיל ספרים אונ פסוקים : אבר איך וועל עש בקיצור בשיידין : דען מען בגערט ניט לאנגי דרשות : עש שטייט אמעשה אין ספר חסידים עש איז גיוועזן איין חסיד וואש פלעגט תמיד שווייגין · אונ ווינציג רידין אין וועלטליכי זאכין : האבין אים די חכמים גפרעגט ווארום איז דאש האט ער זיא גיענפערט איך וועל אייך זאגין אירי ליבי חכמים די רייד פון דער וועלט זענין גיטיילט אויף צעהין חלקים : דרייא חלקים פון דיא צעהין רייד איך יוא אונ ניט די איברגי זיבן דרום זענין מייני רייד ווינציג דאש זענין דיא דרייא ערלייא וואש מיזאל רידין (תורה תוכחה : תפלה צורכי הבית) אונ דאש זענין די זיבן וואש מיזאל ניט רידין שבועות קללות לשון הרע רכילות חניפות ניבול פה ליצנות דברים בטלים : נון וועל איך זיא קורץ בשיידין אונ בגרייפין : דען עש וועט אפיל ווידר גישריבן ווערין הינטן אין דעם פרק : אונ איר וועט וואול פר שטיין : די ערשטי וואש מען דארף אונ מחויב צו רידין דאש זענין די רייד אין דער תורה : דאש איז דיא רעכטי רייד · דען אויף דעם איז דער מענטש בשאפין גיווארין ער זאל רידין אין דער תורה: אונ פון די מצות וויא אזו מיזאל זיך מיט זיא נוהג זיין · אונ וואש עש איז אסור אודר מותר טריפה אודר כשר · אין דעם כלל איז מיזאל שטראפין דיא לייט וואש טואן ניט רעכט : ווען ער זעהט איין יהודי אודר איין יודין אין עבירה טאן : איז ער מחויב זיא צו שטראפין מיט גוטי רייד : אונ ניט ח״ו זיי מבייש צו זיין פר לייטן · אפילו ביז הונדרט מאל ביסטו מחויב אים צו שטראפין · איז ער אבר אזעלכר וואש אכט ניט קיין שטראף ביסטו מחויב אים אן צו שרייאן אפילו פר לייטן אזו לאנג ביז ער שיידט זיך אפ פון זייני בייזי מעשים : אונ ווען דוא ווייסט אז ער וויל זיך ניט אפ שיידין דער פון ביסטו מחויב צו גיין פר דיא (ראשים) אודר (דיינים) אודר פר איין (רב) · אודר פר איין (מנהיג) איז ער אבר אזעלכיר וואש טרייבט גישפעט פון דיין שטראף : אונ זאגט צו דיר דוא ביסט נאך ערגר פון מיר די האסט דאש אונ דאש גיטאן לאז אים בלייבן אונ רייד אים ניט מין : דען ער איז ניט ווערט מיזאל אים שטראפין : אויף אים האט שלמה המלך גיזאגט (אל תוכח לץ פן ישנאך) זאלשט נים שטראפין קיין שפעטיר טאמיר וועט ער דיך פיינד האבין: (הוכח לחכם ויאהבך) שטראף דעם חכם וועט ער דיך ליבן : אויך שטייט פריר אין פסוק(מוכיח ללץ לוקח קלון ומוכיח לרשע מומו) דער וואש שטראפט איין שפעטר דער בקומט שאנד : אונ דער וואש שטראפט איין רשע ווארפט אים אויש דער רשע אלי מומים וואש גפינט זיך אין אים זעלבשט · אויך זאגט דער פסוק (באזני כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל מליך (כסיל) איז טייטש איין נאר אודר איין רשע : דאש מיינט דער פסוק דו זאלשט דייני שטראף רייד ניט רידין אין די אויערין פון אנאר אודר ארשע · דען ער פר שעהמט דייני קלוגי רייד דאש איז אלש אין כלל פון דברי תורה : דאש אנדרי איז דיא רייד אין דער תפלה וואש מען איז מתפלל פר הקב״ה · אונ דיא תחנות אונ׳ ליב פון גאט

ראש

דאש איז אויך אחוב : נאך איז פאר האנדרן אזעלכי רייד וואש זענין מותר אבר ניט קיין חיוב · דאש הייסט (צרכי הבית) וואש מען בדארף צו ריידן אין זיין הויז פון צרכי הבית וועגן · אין דעם כלל איז אויך וואש מען בדארף צו ריידין אין האנדיל פון פרנסה וועגן צו קויפן אודר פר קויפן : דאש מאג מען וואול ריידן : אבר ניט איברגי רייד : דא וועל איך אייך בשיידין דיא זיבן ארליא רייד וואש מען בדארף ניט צו ריידן : חאטשי עש וועט ווידר שטיין דער פון אונ דיא הונטרשטי פרקים : דאך קאן איך מיך ניט אף האלטין פון צו שרייבין : ווייל איך טוא דרונן ניט אן ווערין : טאמיר וועט זיך אימנצר דער צו קערין דרום וועל איך ניט קוקין אויף מיין טירחה אונ וועל עש אויך שרייבן : ווייל דיא וועלט ווערין זייער נישטרויכלט דרינן דאש ערשטי איז (שבועות) דאש מיינט מען (שבועת שוא) פאלשי שווערינג : אודר שבועות חנם) אום זונסט שווערינג דיא ביידי זענין פאר באטין אין דיא עשרת הדברות : די עבירה פון שבועות איז הארבר פון אלי עבירות אין דער וועלט : ער שווערט הונדרט מאל אין טאג אונ האט דער פון קיין הנאה ניט : אונ דער יצר הרע רעט אים נאר ניט אן דער צו (דען דער יצר הרע רעט מיין ניט אן נאר צו אזו אין עבירה וואש איז פאר האנדרן אין איר הנאה) : נאר פאר זיין גרושי בייזי מדה וועגין וואש ער האט קיין מורא ניט פאר דיא גיבאט פון גאט : זענין זיא ביא אים ניט גיאכט · דרום איז זיין עונש זייער גרויש : אין דעם כלל איז אויך ווער עש מאכט אין ברכה לבטלה : אין דעם כלל איז אויך דיא מענטשין וואש זאגין נאך דיא ברכה מיטן חזן : ווייל זיא האבין דאך שוין פריר גיזאגט דיא ברכה הייסט עש אין ברכה לבטלה : אזו איז ער עובר אויף (לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא) : אונ ווען איינר מאכט אברכה אומאיינפרי אונ דער נאך פאלט זיא ארויש פון זיין האנט אויף אין מיאוס אורט : דא איז ער מחוייב צו זאגין (ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד) אויף דער ערשטר ברכה : נון זערט איר וואל דיא הארבה עבירה פון (שבועת חנם) חאטשי זיין כוונה איז דאך גיוועזן מיט דער ברכה איבר דער פרי גאט יתברך צו לויבין : דאך ווייל עש איז אום גערין ארויש גיפאלין פון זיין האנט ווערט ער גישטראפט דריבר ווארום ער האט די פרי גיט גיהיט : אונ ער מוז זאגין (ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד) · מכ"ש ווען איינר דער מאנט אין שם אודר אין שבועה לבטלה וויא גאר גרויש איז זיין עונש : דאש איז דאך ידוע אז דיא הייליגי מלאכים טארין ניט גידענקין דעם הייליגין שם צו לויבין הקב"ה ביז נאך דרייא ווערטר (קדוש קדוש ה' צבאות) : אונ ישראל מעגין אים גידענקין נאך צווייא ווערטר (שמע ישראל ה' וגו' : אודר (ברוך אתה ה') אבר דר רשע וואש שווערט אום זונסט גידענקט דעם שם צום ערשטין מאל אונ פאר שעמט אים דאש ניט ער אויפט אלי טאג : דאש זענין דיא רעכטי רשעים וואש פאר שעהמין זיין הייליגין נאמין דאש זיא גידענקין אים נאך אויף אין אום ריין אורט : דאש טאר מען בודאי ניט טון : אויף דעם זאגט דיא גמרא ווער עש הערט אין יהודי דער מאנט דעם שם אום זונסט זאל ער זאגין (ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד) אודר (ברוך הוא וברוך שמו) :

נאך איז אין דעם כלל ווער עש מאכט אברכה אן כוונה נאר זיין כוונה איז אויף עפיש אנדרש דאש איז אויך ניט רעכט : וויא וואלט גיוועזן איינר זאל ריידן מיט אין שר אונ ער זאל טראכטין אויף עפיס אנדרש אונ דער שר זאל עש וואול מארקין אז ער טראכט אויף עפיס אנדרש וויא וואלט עש מיט אים גיגאנגין · מכל שכן פר אין מלך וואלט אים נאך ארגר גיוועזן : נון מכל שכן פאר דעם (מלך מלכי המלכים הקב"ה) עש איז פיל דער פון צו שרייבין : עש איז דרויף גימאכט גיווארין פיל ספרים איך שרייב אבר נאר בקיצר אונ ווייטר אין פרקים וועט ווייטר שטיין דער פון :

דאש אנדרי וואש מען בדארף ניט ריידן דאש זענין קללות וואש איינר שעלט זיין חבר : סייא אין מאן סייא אין וייב טאר מען ניט שעלטין : אונ אפילו זיך זעלברט אוך ניט עש איז אין לאו אין דער תורה גליך ווען איינר עסט חזיר : אדרבה דאש איז נאך פיל ארגערי עבירה פון חזיר עסין דאש וועל איך ווייזן אונ וואול בשיידין : אין טעם : פון חזיר עסין איז חאטשי פר האנדרין הנאה : אבר פון קללות איז ניט דא קיין הנאה גוא טוט ער דאך דיא עבירה חאטשי דער יצר הרע רעט אים ניט אן דער צו וויא אויבין שטייט : דער אנדרר טעם איז דער יהודי וואש עסט חזיר איז נאור מטמא זיין גוף אונ דיא כלי וואש גיהער צום גוף דאש איז דער (וושט) : אבר דער וואש לאזט ארויש קללות פון זיין מויל

דער איז מטמא זיין נשמה אונ איר גוטי כלי דעם (קנה) : דאש איז פיל ערגיר וויא מען איז דעם גוף מטמא : דער דריטר טעם ווער עש עשט חזיר קאן ער תשובה טאן פאר השם יתברך איז ער אים מקבל אונ ער האט איין כפרה · אבר דער וואש פליכט אודר שעלט העלפט אים קיין תשובה ניט אונ ער האט קיין כפרה ניט · ביז ער מוז איבר בעטין זיין חבר וואש ער האט אים גישאלטין : אונ אפילו ער שעלט זיין אייגין קינד מוז ער אים אויך איבר בעטין : אין דעם כלל איז ווען איינר זאגט אויב עש איז ניט אזו אונ אזו זאל אויף מיר קומן דיא קללה · דאש איז אויך זייער שלעכט : אונ עש איז אין כלל פון לאו (לא תקלל) : אזו וויא מיר גיפונן ביא יהודה ער האט גיזאגט צו זיין פאטר גיב מיר דעם יונג בנימין : אונ אויב איך וועל אים ניט צו ריק ברענגין אונ שטעלין פאר דיר זאל איך זיין גיזונדיגט פאר דיר אלי מייני טעג פון דעם ווארט וועגן האבן זייני ביינר קיין רוא ניט גיקענט האבן אין קבר ביז משה רבינו ע״ה האט גימוזט תפלה טאן פאר אים האט אים גאט מוחל גיוועזן קורץ פון דער זאך איטליכר מענטש זאל זיך היטין עש זאל ניט ארויש גיין קיין שבועה אונ קיין קללה פון זיין מויל : אונ אוב ער איז דרויף מורגל גיווארן אונ קען זיך ניט אפ גיוויינין דער פון שטייט שוין אין ספרים וויא ער זאל טאן : דאש ער זאל זיך איין קנס מאכין : אז ווען ער וועט ארויש לאזין איין שבועה אודר איין קללה פון זיין מויל : זאל ער געבין דעם זעלבין קנס צו עניים : אזו ווערט זיין עבירה צו איין מצוה : ניט מער ער מוז יענים איבר בעטין אונ חרטה האבין אויף זייני זינד : אונ בפרט וייל איטליכם ווארט וואש דער מענטש לאזט ארויש פון זיין מויל ווערט אן גישריבין למעלה : דרום זאל ער זיך פריר גוט בטראכטין איידר ער רעט : אין ספר ראשית חכמה שרייבט ער אויך מיזאל בעסר געלט אויש געבין איידר איין ווארט צו ריידין : דען דאש געלט קען מען ווידר גיווינין : אבר דאש ווארט איז שווער צו ריק צו חאפין וייל עש ווערט איין גישריבין למעלה סיידין מיט גרויש תשובה : אין דעם כלל איז אויך ווען איינר איז מבייש זיין חבר : אודר ער איז אויף אים מוציא שם רע : אודר ער איז זיך מתכבד מיטען חברש שאנד : דאש זענין דיא הרבסטי עבירות אז וויא דא שטייט אין דיא פרקים ווען איינר איז מבייש זיין חבר האט ער ניט קיין חלק לעולם הבא : עש איז גלייך מיט איין קללה : אודר מיט אנדר ווארט איז ער אים גלייך מבייש : זעה דאך ווען איינר זעהט זיין חבר איין עבירה טאן : דא איז ער אים מחוייב צו שטראפין : אבר ער דארף אים ניט מבייש זיין פאר לייט מיט זיין שטראף : ווען ער וועט זיך דרויף מצער זיין : מכ״ש אז ער טאר זיך ניט מבייש זיין מיט זיין אן שרייאן : אויף דעם זאגט קהלת (דברי חכמים בנחת נשמעים מזעקת מושל בכסילים) דאש איז טייטש דיא שטראף רייד פון חכם זענין שטילר היים אונ באמעלך דרום ווערין זיא גיהערט : אבר דער נאר שרייט אן אויף דיא לייט אזו ווערין זייני רייד ניט אן גינומן : אין דעם כלל פון מוציא שם רע איז אויך ווען איינר האט איין צו נאמין וואש ער שעמט זיך מיט אים זאלסטו אים ניט רופין מיט דעם צו נאמין · דען דער מיט ביסטו אים מבייש : אודר דער וואש איז זיך מתכבד מיטען חברש שאנד : דאש איז ער ברימט זיך איך בין בעסיר אונ גרעסיר פון מיין חבר אודר ער ברימט זיך איך האב מיין חבר טובות גיטאן דאש איז אלש אין דעם כלל וואש איך האב גישריבן :

לשון הרע מיינט מען דער וואש ברעט דיא לייט נייא צו רעכט אודר צו אום רעכט : דהיינו ער זאגט זין דעם הויז עסט מען וואול אלי טאג דער האט שייני קליידר : דער האט דאש גיטאן : דער האט יעניש גיטאן : אונ זיין כוונה איז צו ביז צו ברייד[ין] דאש הייסט (לשון הרע) בעו״ה פון דער עבירה וועגין ווערט דיא גאנצי וועלט גישטרובילט : בפרט אום שבת אז דער עולם שטייאן אין מארך דארעט איינר פון דעם אנדרין : אונ ווערביר עש קען איין שבועה זאגין אויף אנדרין איין שאנד אודר איין זינד אודר ווען איינר זאגט עפיש איין שאנד אודר איין זינד אודר איין שפעט : דא פרייאן זיך דיא אנדרי דאש איז אלש אין כלל פון לשון הרע : דער פון קומט (שנאת חנם) : אונ בעו״ה אונזר בית המקדש איז חרוב גיווארין איבר שנאת חנם דיא עבירה ווערט בעו״ה אלי מאל גימערט : דער וואש האט ניט צו טאן שטעלט זיך אויף דער גאס אונ מאכט איין רעדיל ארום זיך אונ טרייבט גישפעט אויש דיא לייט : אונ ברעט זיא אונ מאכט זיא לאכין : דיא לייט וואש זיצן אין קראמין די טואן ניט אנדרש נאר פון פרעמדי ריידין : אונ בפרט אום שבת איז דיא עבירה נאך גרעסר דען ער איז דער מיט מחלל שבת דען ער זינט אן אזו איין

פייאר וואש דער הוצט דיא לייט בנגדר אונ מאכט שנאת חנם אזו וויא איך וועל דאז נאכדעם בשיידן :

אין דעם כלל איז אויך רכילות דער וואש גייט פון איינם צום אנדרין אונ טראגט רכילות אונ זאגט וואש יענער האט גיטאן אודר גירעט אויף אים : אודר אויף אנדרין : דער פון קומט רציחות : אפילו עש איז אמת היישט עש אויך רכילות איך דארף דער פון ניט מאריך זיין ווייל איטליכר ווייסט וואל וואש רכילות איז : אונ דער וואש נעמט אן רכילות האט אזו גוט איין עבירה אונ עונש וויא דער וואש זאגט רכילות : דער פון קומט (לשון הרע) אונ (שנאת חנם) :

חניפות דאש איז ווער עש חנפת צו איין רשע ווען ער זעהט אים טוען אום רעכט אונ זאגט אים דוא האסט רעכט גיטאן ער מאכט דאש דער רשע האט ניט חרטה אויף זייני בייזי מעשים אונ שטארקט אים נאך : אויך ווער עש חנפת איין רשע פון זיין הנאה וועגין : דאש ער וויל ביא אים עפיש בקומן דרום שטראפט ער אים ניט דאש היישט אויך חניפות וויא עש וועט בעסיר בשיידט ווערין :

ניבול פה דאש איז דער וואש רעט שעדליכי רייד פר לייטין דעם מאכט מען איין טיף גיהנם (איטליכר ווייסט וואל וואש ניבול פה איז) אפילו דער וואש הערט צו (ניבול פה) מוז אויך עונש לידין : אזו ווי די גמרא זאגט איטליכר ווייסט ווארום דיא חתן כלה גייאן באנגדר הונטר דער חופה : נאר דער וואש רעט ניבול פה דער האט קיין חלק ניט לעולם הבא : ווייל ער פר דארבט זיין גוטי כלי אונ האט דער פון קיין הנאה ניט אזו איז דיא עבירה נאך גרעשר : דרום זאל איטליכר גיווארינט זיין דרוגן :

ליצנות דאש איז ווער עש שפעט פון לייטין אונ מאכט די לייט לאכין דאש קומט מחמת זיין וואל טאג אונ גאוה דש עש דאכט זיך אים ער איז העכיר פון אלי דרום שפעט ער פון איטליכין : דעם זעלביגין זאל מען ניט שטראפין דען ער נעמט ניט אן דיא שטראף : אז וויא שלמה המלך ע"ה האט גיזאגט דוא זאלשט ניט שטראפין איין שפעטר דען ער טרייבט גישפעט דרום : אונ האט דיך פיינט הדיבר : נאר דוא זאלשט שטראפין איין חכם וועט ער דיך ליב האבין : אין דעם כלל פון ליצנות איז אויך דברים בטלים : דהיינו

ער רעט פון חדושים אודר שמועות דער פון קומט קיין נוטש ניט ארויש אונ ער פר דארבט זיך זיין גוטי כלי : נאך ארגיר דער פון איז פר האנדין דיא רייד וואש דער מענטש רעט מיט צארין : עש איז פיל דער פון צו שרייבין : אבר איך וועל עש קורץ בשרייבן ווייל עש וועט דר נאך בשיידט ווערין : דער ראשית חכמה שרייבט אין פרק שמיני דער וואש ווערט באלד דער צערנט אונ איז ניט באלד צו בווילגן דער הייסט איין רשע : אוך שטייט אין קהלת (כעס בחיק כסילים ינוח) דער צארין רואט אין דעם שוים פון די נארין די משוגעים : אודר (כסילים) די רשעים : דרום זאגין די חכמים דער וואש איז צארוני איז ער גליך אז וויא איין משוגע : ער רעט וויא איין משוגע : ער שרייאט וויא איין משוגע : ער טוט וויא איין משוגע : דרום שטייט ניט אן קיין חכם צו זיין צארוני : אז וויא מיר גפונין אין דער גמרא אז הלל איז קיין מאל ניט צארוני גיוועזן : אוך גיפונין מיר אין דער תורה דריי מאל איז משה צארוני גיוועזן דרום האט ער זיך טועה גיוועזן : חאטשי ער איז דאך גיוועזן איין נביא איבר אלי נביאים : חאטשי ער איז רעכט צארוני גיוועזן דאש ער האט גישטראפט דיא ישראל : אזו האט ער עש דאך גיטאן פון קידוש השם וועגין : פון דעסט וועגין שרייבט אונז פארט דיא תורה אז ער האט זיך טועה גיוועזן איבר זיין צארין : דען ער האט זייא גיקענט שטראפין אן צארין : מכל שכן וקל וחומר אז אנגדרר איז צארוני פון נארישקייט וועגין : איז ער זיך בוודאי טועה אין אלי זייני עסקים : דרום האבין אים די חכמים גרופין משוגע : מה דאך אז איינר איז צארוני פון געלט וועגין פאליערט ער זיין שכל בפרט די רייד וואש ווערין גירעט אין צארין זייא שאטין בוודאי צו דער גאנצר וועלט גאט זאל אונז הוטין : אז וויא עש וועט דא נאך בעסיר בשיידט ווערין : דען ווען איינר איז צארוני שטעלין זיך לעבין אים פיל מלאכי חבלה אונ אנטפאנגין זייני בייזי רייד וואש ער לאזט ארויש פון זיין מויל : אונ דיא זעלביגי מלאכי חבלה ווילין אליש פר טיליגין וואש זייא בגעגינן ר"ל : ווען ניט הקב"ה זעלבסט וואלט זייא אויף גיהאלטין אונ זאגט צו זייא וואש זעגין דיא אנדרי לייט שולדיג אז דער נאר איז צארוני אונ ווערט משוגע פון דברים בטלים אונ פון געלט וועגין זיצט איר שטיל איך וועל אים זיין שכר אליין בצאלין אזו פיל חלאים

אונ

און יסורים ועלן אויף אים קומן און דער נאך אלי דיא גיהנם וואש איך האב בשאפן ויעלן גיוועלטיגן אין אים אזו גיאן אוועק די מלאכי חבלה אונ שרייען אויף אלי זייני ווערטיר אונ אין בוך אבר אויב ער צו רייסט אודר ער צו ברעכט עפיש אין זאך אין זיין צארן : אזו גיין זייא ניט אוועק : אונ זייא זאגין דער איז אונזרר : ער קאן קיין תשובה ניט טאן ער וועט נאך מער זינדיגן : וויל ער לאזט אזו גיוועלטיגן אויף זיך דעם יצר הרע אונ זייא רייצין אים אן ער זאל אפילו עבודת גילולים דינן : דרום איז זייער גרויש די עבירה בוירעם וואש רייד בייזי רייד מיט צארן אודר ער ווארפט עפיש אין זאך פון זיין האנט אין צארן :

דיא חכמים ז״ל גליכין דעם צארן צו די הארבי עבירות :

דער צארן אונ כעס קומט פון גאוה : אונ דער וואש איז בעל גאוה איז גליך אז וועלט דינן עבודת גילולים : דען ער פר לייקנט אין דעם (יחיד) איינציגין גאט : אונ הקב״ה האט פיינד דיא צארניגי לייט מכ״ש די בעלי גאוה אונ בפרט ווען איינר שווערט אין צארן : אודר ער שילט אונ שלאגט זיין חבר אפילו זיין קינד : חאטשי ער וויל אים לערנין צו גוטין איז אויך אין איסור : אונ זיין זינד איז זייער גרויס דאש עם העלפט אים קיין תשובה ניט וויא אויבן שטייט · דרום האבין דיא חכמים גיזאגט אז ווען איינר וויל אמורא מאכין אויף זיין גיזונד אודר אין אב בית דין אודר ראש הקהל וואש וויל אמורא מאכין וויא זאל ער טאן : זאל ער זיך מאכין גליך וויא ער איז צארניג · אבר באמת זאל ער ניט זיין אין צארן : דער זעלביגר מענטש וואש טוט אזו האט ער בוראי מורא פר גאט : אונ גאט האט אים ליב : אבר איין (רגזן) דער האט ניט אין זיך גאטש פארכט : אז וויא אויבן שטייט · דען אז מען שטראפט אים איז ער נאך מער צארניג : אונ רעט נאך מער בייזי רייד : ער האט קיין מורא ניט פאר קיינים · ער לאזט זיין צארן פריה גיין אונ גידענקט ניט אז ער פאר דארבט זיין גוטי כלי : אונ פאר אום ריינגט זיין הייליגי נשמה : אונ עש טאר אים קיינר ניט ריידן אין צארן : אזו אויך שטייט אין פרק ה׳ זאלשט דיין חבר ניט איבר בעטין בשעת כעס · אונ קיין ווארט ניט ריידין : דען ער ווערט נאך מער אין כעס :

עש איז אמאל גיוועזן אחסיד האט ער גילאזט צוואה זיין זון דאש ער זאל ניט צערנין אונ אין קיין שום וועג זאל ער ניט צארניג ווערין : אונ אויב עש וועט זיך אים טרעפין דאש ער וועט ניט קענין אויף האלטין זיין צארין : זאל ער אים חאטשי נאר אויף האלטין איין שעה אונ זאל ניט ריידין אונ קיין שום מעשה ניט טאן : ער האט דריית גישווארין זיין פאטר אז ער וועט זיין צוואה ניט ברעכין : דער חסיד איז גישטארבין אונ זיין זון איז גיוועזן אגרושר סוחר : אונ האט גינומין אין וייב אין פרומי יודני אמאל איז ער גיפארין האנדלין אופין ים אונ האט זיך גיזוממט אויפין וועג פופצעהין יאר : אונ איז אהיים מיט גרויש עשירות אונ ער איז אהיים גיקומין ביא נאכט · איז ער דורך גיגאנגין ביא דער קאמיר וואש זיין וייב ליגט דרינן : זעהט ער דאש איין בחור ליגט ביא זיין וייב : אזו איז ער זייער צארניג גיווארין אונ האט זיי ביידי גיוואלט דר שלאגין אונ בעט האט ער זיך דער מאנט אין זיין פאטרש צוואה אונ האט אוף גיהאלטין זיין צארין ביז איין שעה האט ער גידארכט הונטער דער טיר וויא זייא ריידין באנגדר : אונ ער הערט וויא זיין וייב זאגט מיין ליבר זון דיא ווייל איז מיר גרויש גיין דיין פאטר וועט אהיים קומן עש איז שוין צייט דיר איין וייב צו געבין : נאר אויב ער לעבט וועט ער בוודאי קומין : איך האב אים שון ניט געזעהן וויפל דוא ביסט אלט : אז דער סוחר האט דאש דער הערט איז ער אריין גיגאנגין מיט גרויש פרייד : אונ האט גיבענטשט זיין פאטור מיט ברכות אין חבר גון קענט איר וואל גידענקין וואש עש קען קומין פון צארין : דער פון קומט אויך חילול השם : אונ דער צארין איז פון דער מדה פון גאוה : וואש פון איר קומן אלי בייזי מדות : אונ הקב״ה האט אויך פיינר דעם בעל גאוה : דען הקב״ה זאגט איך אונ ער קענין מיר מאנגדר ניט וואנין אין איין וועלט : אויך נעמט ער קיין שטראף ניט אן פון קיין שום מענטשין · דען אים דאכט זיך ער איז בעסר פון דעם וואש שטראפט אים · ער הייסט אין גאותן : אויך איין (נרגן) דאש עש פאר דריסט אים אלש וואש יענ״ר טוט דען ער מיינט יענר טוט אים דער חידר זיין כבוד : עש פאר דריסט אים וואש יענר רעט : ער האט קיין מאל ניט רוא אויף זיין הארצין : אלש וואש מען רעט אונ מען טוט איז ביא אים צו איין גנאי : אונ דיא טובות וואש מען טוט אים איז ביא אים אלש קארג : דען ער מיינט ער איז נאך פיל

אין

מיקוועריש: ער הייסט איין (גרגן) דש איז איין מאלמלר איין קיפלר אודר בעטלר אלי צו נאמן זעגין אים קארג פר זייני בייזי מדה נק איר ליבי לייט זעהט דאך. וויפל בייזי זאכין העגגין אין דעם וואש רעט אין צארין ער איז מטמא זיין גוטי כלי די נשמה דאש זענין די בייזי הייר וואש דער חסיד האט ניט געוואלט היידין : אונ די זעלביגי לייט וואש היידין יוא די הייר האט זיא נאט זייער פיינט : אונ עש איז אים מיאוס פאר זעלבי לייט מכל שכן דאש זיין תפלה ווערט ניט גיהערט אונ גיבראכט פאר השי"ת עש איז איין משל אויף איין שר האט איין שייני כלי וואש ער טרינקט דער פון תמיד : אזו נעמט איינר די כלי אונ ווערפט זיא אין טינוף אונ אין קויט אונ שוועקט זיא ניט רעכט אויש : אונ ברענגט זיא פארין שר ער זאל דער פון טרינקן · קען ער דאך אפילו זיא ניט אן זעהן : ווייל מיהאט זיא איין גישמירט פאר זייני אויגין : אונ עש איז מיאוס ביי אים אונ מען טאר עש אפילו ניט ברענגין פאר אים : מכ"ש דער מלך מלכי המלכים הקב"ה ער זעהט אלש וויא דער מענטש האט פאר אום רייניגט זיין כלי מיט בייזי רייד נוא וויא אזו זאל זיין תפלה דער הערט ווערין אודר ווער טאר זיא ברענגין פאר הקב"ה : דרום ווערט זיין תפלה אוועק גישטוסין ; אונ ער מאכט דש זייני בוזי מעשים ווערין גידאכט : אזו וויא עש ווערט ניט גישענקט דעם וואש ברענגט פארין שר איינאום רייני כלי אונ גיט אים צו טרינקן אונ אפילו דר מענטש זאל שוין כלי גוט אויש שוועקן ביז עש זאל שוין אויף איר קיין שפרענקלי ניט בלייבן דאך אז דר שר גידענקט זיידי כלי איז גיוועזן איינקוט איז אים נאך מיאוס דר פון טרינקן : ביז מען מוז די כלי איבר נייאס מאכין : אזו אויך אפילו דער מענטש טוט תשובה נאר די תשובה איז ניט רעכט העלפט ניט : סיידין ער מאכט זיך איין נייאי מחשבה אונ נעמט אויף זיך קיין מאל ניט צו רידין די בייזי רייד : אזו ווערט זיין גוטי כלי גימאכט איבר נייאס דענמאלט ווערט זיין תפלה דער הערט : דען ער איז שוין ניקם דער ערשטר מענטש : פריר איז ער גיוועזן איין זינדיגר : אונ היינט איין בעל תשובה : פריר האט אים השי"ת פיינר גיהאט אונ היינט האט ער אים ליב : פריר איז זיין תפלה מיאוס גיוועזן פאר השי"ת אצונד לוקט ער צו איר ווייל ער האט אפ גילאזט פון זייני בייזי רייד אונ אויב ער נעמט אויף זיך אז ער רעט עפיש ניט מיט ווילן ניט ער איין קנס די ארמי לייט דא ווערט זיין עבירה צו איין מצוה : אונ זיין תפלה ווערט דער הערט :

השי"ת האט ליב אזעלכי לייט אונ גלוסט צו זייערי תפלות : דרום זאל איטליכר מענטש ליינין אין די ספרים וואש שרייבין דער פון אין ספר דמרות אונ דאש ספר נזוהר איז דער בראנד שפיגיל ער איז גינומין גיווארין אויש די ספרים אונ אין דעם ראשית חכמה אונ אנדרי ספרים שרייבין אויך פיל דער פון אונ ברענגין דרויף פיל פסוקים : עש איז צו לאנג דער פון צו שרייבין : אונ עש קומט זייער פיל זגו גין אין אונזרי דורות : אבר איך האב דריגן ניט גיוואלט מאריך זיין ווייל עש וועט ווידר פר מעלט ווערין הונטין אין די פרקים : דרום וויל איך עש לאזין בלייבן אונ וועל אן הייבין צו שרייבין וויא מיזאל זיך נוהג זיין אין שיל ווייל עש איז מיר עטליכי זאכין ניט גיפעלין דאש זיא זענין אום רעכט דרום וועל איך עש קארץ בגרייפן אונ בשיידין :

הנהגת בית הכנסת

דא וועל איך אייך ארויש שרייבין פון דעם אורח חיים אונ אויש דעם ספר מוסר : אונ אויש אנדרי ספרים וויא מיזאל זיך נוהג זיין איידר מען גייט אין דער הייליגר שול אריין · אונ וויא מיזאל זיך נוהג זיין אין שיל : דער וואש זעט דאש לייאנין וועט גיפונן דעם אמת דאש איך האב עש ניט גישריבן פון מיין קאפ : נאר אלץ ווערט גיפונן אין ספרים : גאנץ פריא אז דער מענטש וואכט זיך אויף זאל ער אויף שטיין גישווינד צו זינגן דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה וואש ער האט ווידר גיגעבין זיין נשמה וואש ער האט אים גיגעבין בהאלטין איבר נאכט : אונ דער מענטש בקומט זיא פיל בעסיר פון פריר : דען בשעת ער האט זיא גיגעבין בהלטין אין האנט פון הקב"ה : אונ האט גיזאגט (בידך אפקיד רוחי) אין דיין האנט בהאלט איך מיין זייל : דענמאלט איז זיא גיוועזן מיד אונ אויש גיארבייט : אונ אצונד בקומט ער זיא וואול אויש גירואט : דרום דארף ער אים לובין אונ דאנקין : אויך זאל ער זיך בטראכטין וויא וואלט גיוועזן ער זאל וויסן עפיש געלט צו פר דינן אודר איין שר אוזוי איין סוחר זאל אים זאגין זייא ביא מיר מארגין גאנץ פריא : וואלט ער זיך בודאי ניט פר שלאפין אונ וואלט גישווינד אויף גישטאנגין : דען ער וואלט מורא גיהאט פארין שר אודר ער וועט דאש געלט אן ווערין : מכל שכן דאש ער דארף זיך אונ גישווינד אויף שטיין פר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה דער נאך זאל ער זיך ויאול ריינגן אונ זאל אויש דוימן זיין מיסט אונ אום פלייט : דאש ער זאל דער מיט ניט קומן פר השי"ת : דער נאך זאל ער וואשין זיינ הענט דרייא מאל מיט ריין וואסיר : אזו גייט פון אים אוועק דער רוח הטומאה וואש האט ביי אים גירואט ביי נאכט : אונ ווען

גייט ער ניט אוועק : אונ איידר ער וואשט זיך טאר ער ניט אן רירין מיט זייני הענט קיין עסין שפייז : אויך ניט אויף זייני אויגן אונ זיין מויל אונ זיין נאז אונ זייני אויערן דען עס איז איין סכנה פון וועגן דעם רוח רעה וואש רואט אויף זייא : אונ נאך דעם וואשין זאל ער מאכין דיא ברכה על נטילת ידים אונ דיא ברכה אשר יצר :

אטייל לייט זענין זיך נוהג צו מאכין די ברכה ענ"י אין שיל : דען עש איז בעסיר מיט קהל : אונ ער זאל דיא ברכה זאגין מיט גרויש כוונה דעם ערשטין הייליגן שם : חאטשי אלי דיא שמות מוזן האבין כוונה : אבר דר ערשטר שם דארף נאך מער וויא איך וועל עש וואול בשיידין : עש איז איין משל ווען איינר גייט פר איין שר בשר ודם : וויען ער רופט דעם שר ביא זיין נאמין צום ערשטין מאל האט ער גרויש פארכט אונ ציטרניש : אז ער קומט מיט אים אריין אונ ריידין אזו האט ער שוין ניט אזו איין גרושי פארכט : אזו אויך פר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אונ ווען ער זאגט (ברוך אתה ה') זאל ער דעם (שם המיוחד) שארף ארויש ריידין (אדני) מיט גרויש כוונה אונ פארכט אונ ציטרניש אונ דער שרעקניש: אונ זאל גידענקין אין זיין ריידין (אדני) וויא ער איז גישריבן מיט דער י אונ מיט דער ה אונ מיט דער ו אונ ווידר מיט דער ה : דאש בטייט (היה הוה ויהיה) דאש איז טייטש ער איז גיוועזן איידר דיא וועלט איז בשאפן גיווארין : אונ איז אצונד אויף דער וועלט אונ וועט זיין נאך דער וועלט : אונ מוז אויך איין כוונה האבין (אדני) איז טייטש איין האר איבר דער גאנציר וועלט : אונ אויף דיא מלאכים אונ איבר דעם הימל אונ הונטר דער ערד : אונ אויף אלי זייטן : דאש איז ווען ערליא אויבן אונ הונטן : אונ צו מזרח אונ צו מערב אונ צו צפון אונ צו דרום : אונ ווען ער זאגט (אלהינו) אודר (אלהים) אודר (אל) זאל ער מכוין זיין ער איז איין שטארקר אונ מעכטיגר גאט ער קען בווייזן זיין מאכט אונ קראפט אלי צייט ווען ער וויל : אונ ער גיוועלטיקט איבר אלי עולמות וואו ער וויל אונ ווען ער וויל : אונ האט בכח דיא וועלט חרוב מאכין אונ ווידר צו בויאן וויא עש גיפעלט אים : אונ ווען ער וויל לערנין אודר תחנות זאגין אין דער היים איידר ער גייט אין שיל אריין : זאל ער זאגין ברכת התורה : דאש איז (אשר קדשנו לעסוק בדברי תורה) : אויך דעסט גלייכין ווען ער וויל זאגין אין שיל תחנות אודר סליחות זאל ער זאגין דיא ברכה פון דער תורה דען וויל מען זאגט פיל פסוקים דרום איז ניט רעכט מזאל זאגן אן אבהבה: אטייל זענין זיך נוהג צו זאגין דיא ברכה דער נאך מיטן חזן :

אבר עש איז פיל בעסיר מזאל זאגין פר דיא פסוקים : בפרט דער וואש לערינט פר טאג : אבר דער וואש זאגט די ברכה אין דער היים אודר אין שיל פאר תחנות אודר סליחות טאר ער דער נאך מיטן חזן נאך אמאל ניט זאגין : דען עש הייסט איין ברכה לבטלה חס ושלום : אונ גלייך וויא איינר שווערט אום זוסט : אונ איידר ער גייט אין שיל זאל ער ריינגן זיין גוף אונ נשמה : אונ זאל ניט לויפן אין גאטש הויז אריין מיט אום ריינקייט אונ זאל ריין מאכין זיין גופי כלי וואש ער האט פריר איין גיוודלט אין קויט : דאש זיין תפלה זאל ניט גיין פון איין אום זייני כלי : דען וויא אזו קען ער אזו איין בשמירטי כלי ברענגין פר דעם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא : עש איז פיל בעסר ער זאל אין דער היים בלייבן : אונ וויא אזו זאל ער ריינגן זיין גופו כלי דיא נשמה : ער זאל זיך שטעלין אין איין אורט אליין אונ זאל זיך בטראכטין וואש פר זינד ער האט גיטאן ביא מיט מעשים ביא מיט בייזי רייד : אונ זאל חרטה האבין אונ וויינן אויף דעם וואש ער האט בשמורט זיין גוטי כלי : אונ האט זיא בזודלט אין קויט : אונ זאל זיך גידענקין וויא קאן איך אויף הייבין מיין פנים : וויא קאן איך קומן הונטר דעם פנים פון השי"י תפלה צו טאן : ווייל איך בין אזו איין חוטא : אונ האב דיא אונ דיא עבירה גיטאן אונ גירעט בייזי רייד : אונ האב מיין גאט י"ת דער צערינט מיט דער אונ דער עבירה : איך וועל ווייל מיין לעבין וועט זיין אזעלכי עבירות ניט טאן : דרום גאט י"ת וויא מיר מוחל מייני עבירות : אונ מעק אויש מייני זינד פון דעם בוך וואש זייא זענין דרונן איין גישריבן גיווארין : דען איך ווייס וואול דאש אלי מייני זינד זענין איין גישריבן גיווארין דא האב איך חרטה אויך אלי מייני זינד וואש איך האב גיטאן פון מיין יוגנט ביז אצונד : אונ איך וועל שוין קיין מאל ניט ריידין אזעלכי בייזי רייד אונ טאן אזעלכי בייזי מעשים : אונ איך וועל געבין קנס אויב איך וועל ריידין בשוגג אשלעכט ווארט : גאט יתברך היט מיין מויל עש זאל דער פון ניט ארויש גיין קיין בייז ווארט : אונ גאט יתברך בהיט מיך פר עבירות : אונ העלף מיר דער צו איך זאל מיך קענין דיטן דער פון : דען אישליכר וואש בגערט זיך צו ריינגן העלפט מן אים דער צו : אונ נון אויף אלי די בייזי רייד אונ מעשים וואש איך האב גיטאן האב איך חרטה : אונ בין אויף מיר מקבל תשובה אונ קנס צו ענוים : אזו באלד אז ער בטראכט זיך אזו : אודר ער ווייסט אזו אליין אין איין ווינקיל מיט גאנצין הארצין : אזו באלד איז ער גליבט אין דיא אויגן פון השי"י : אזו מעג ער גיין אין שיל אריין תפלה צו טאן פר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : דען לאז זיך דר מענטש אין זין אריין געמין וויא וואלט גיוועזן אז ער זאל גיין פר איין שר : אודר אפילו פאר איין פריץ : אונ דער שר ווייסט אז ער האט קשין אים גיזונדיגט וואלט ער דאך ניט גיקענט קומן פר דעם שר ביז ער זאל שיקין לייט אים איבר צו בעטין אונ ווידר צו קעריין צו

גינאד

גינאר : מכ"ש פר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אבר ער דארף קיין אנדרן מענטשין ניט שיקן פר אים תפלה צו טאן : נאר ער אליין זאל פר זיך מתפלל זיין : דען דער מלך מלכי המלכים הקב"ה בגערט ניט מיזאל צו איס שיקן פרעמדי לייט אזו וויא פאר איין שר בשר ודם : אויך בגערט ער ניט קיין געלט אונ גוטש נאר ווידוי אונ חרטה אויף דעם בייז וואש ער האט גיטאן : ער מוז אין זין זין אריין נעמין דש ניט צו טאן : דאש הייסט חרטה : נוא ווען דער מענטש טוט דאש אלש איז ער גליך וויא אנייאר מענטש · דען פריר איז ער גיוועזן איין חוטא : אצונד איז ער אפרומר מאן : פריר איז ער גיוועזן איין רשע : אצונד איז ער אצדיק : דען אלי זייני עבירות ווערין אים אלי אן גישריבין פאר מצות : אזו וויא עש וועט שטיין אין הלכות תשובה : פריר איז ער גיפיינט גיוועזן אין גאטש אויגין אצונד איז ער גיליבט · דען הקב"ה איז איין רחמן : אונ דער בארימט זיך תיכף איבר זייני לייט : דרום זאל איטליכר זאגין ווידוי מיט גיוויין אונ זאל חרטה האבין אויף זייני בייזי מעשים : אזו דער בארימט זיך הקב"ה איבר אים דען ער האפט אויף דער תפלה פון זעלכי לייט · אונ דער מענטש איז מער גיליבט ביא הקב"ה פון אצדיק אונ זיין חלק עולם הבא איז גרעסיר וויא דער חלק פונם צדיק · דען דיא צדיקים קענין ניט שטיין אין דעם גבול וויא דיא בעלי תשובה שטיאן · אונ וייטיר אין הלכות תשובה וועט שטיין וואש דיא תשובה איז אויף איטליכר עבירה : אונ אז דער מענטש איז אויף זיך מקבל דיא תשובה אידר ער גייט אין שיל אריין : דער נאך איז זיין תפלה אן גינומען עש זענין דרויף פיל פסוקים נאר איך וועל נאר ברענגין אטייל פון זייא : דער פסוק זאגט (מורה ועוזב ירוחם) דער וואש בקענט זייני זינד אונ פאר לאזט זייא ווערט ער דער בארימט : אונ עש שטייט אויך אין דער הייליגר תורה מיט דיין מויל אונ הארצין קענסטו תשובה טאן · איך זאגט דער פסוק (יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח) לאז דער רשע פאר לאזין זייני בייזי וועג אונ דער אום רעכטר מענטש זייני בייזי מחשבות אונ זאל ווידר קערין צו גאט וועט ער אים דער בארימן : אונ צו אונזר גאט · דען ער מערט צו פאר געבין : דרום זאל איטליכר מענטש זייער גיווארינט זיין צו ריינגין זיין גוף : מכ"ש זיין נשמה אזו וויא איך האב דא גישריבין דאש ער זאל ניט לויפין אין גאטשהויז וויא אין שיכור לויפט איבר הויז : אונ ווען ער גייט אין שול אריין זאל ער גינך לויפין גליך אזו וויא איינר לויפט נאך איין מציאה : אונ בשעת ער גייט פון דער שול זאל ער גיין באמעליך : עש זאל ח"ו ניט גליך זיין וויא ער האט גיפאטירט פון זיך איין משא · אזו וויא איך וועל נאך מער דער פון שרייבין :

אונ ווען ער גייט אין שול אריין זאל ער זעהן צו זיין דער ערשטיר אין שיל · אונ אויב ניט זאל ער דאך זעהן צו זיין פון דיא ערשטי צעהן : דען דיא ערשטי צעהן האבין אזו פיל שכר אז וויא דאש גאנצי קהל · אונ אויב ער קען דאש אויך ניט אויש פירין זאל ער זעהן קיין שום ארבית ניט צו טאן פארין דאוונין דען איטליכר איז שולדיג צו בעטין פאר גאט אויף זיין לייב אונ האב אונ גוטש · אונ אויף זיין הייליגי נשמה : אונ פאר כל ישראל · אזו וויא אונזרי תפלות זענין שוין גימאכט גיווארין נוא וויא זאל ער טאן זייני זאכין אודר אנדרי זאכין פר גאטש זאכין · אונ ווען ער גייט אין שול אריין זאל אויף אים פאלין איין מורא אונ ציטרניש : ווען ער וואלט גיגאנגין פאר איין שר בשר ודם וואלט דאך אויף אים גיפאלין איין מורא · מכל שכן וק"ו פאר דעם מלך מלכי הקב"ה אונ ער זאל גיין מיט שווער גימיט ניט מיט גילעכטר אודר מיט עזות קייט אונ ניט מיט שמועות : נאר ער זאל אריין גיין מיט גרויש פארכט אונ ציטרניש : אז דער פסוק זאגט (ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך) אונ איך מיט דיין גרויש גינאד קום איך אין דיין הויז : איך ביק מיך צו דיין הייליגן היכל מיט גרויש פארכט · דער נאך זאל ער גיין אין שיל אריין אזו ווייט וויא צוויא טירן ברייט : אודר ער זאל זוימין אזו לאנג דאש ער וואלט גיקענט גיין צוויא טירין ברייט : דער נאך זאל ער זיך בוקין פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : דער נאך זאל ער זיך אנידר זעצין אונ זאל נישט רידין אונ זאגין נאר ער זאל זיך בטראכטין ווער בין איך דאש איך זאל זוכה זיין תפלה צו טאן פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה פאר אזו איין גרויסין הער : איך בין דאך איין זינדיגר מענטש · אונ האב אופט דער צערינט הקב"ה מיט מייני בייזי מעשים אונ בייזי ווערטיר · אונ איך בין איטל בלוט אונ פלייש איטל יצר הרע : איך בין ניט ווערט אונ ראוי צו גידענקין זיין הייליגין נאמין : מכל שכן דאש איך זאל תפלה טאן : אונ זאל אזו אופט רידין זיין הייליגין נאמין מיט מיין מויל . וויא

קען

קען איך אויך היבן מיין פנים קעגן אים · ווייל איך האב אים אזו אופט דער ווידר גיטאן : אבר פון וועגן זיין גרויש חסר אונ בארים הארציקייט · וואש ער דער בארימט זיך אבר זייני לייטן וואש קערן זיך צו אים מיט דיא זאבן וואש אויבן שטייאן מיט דעם קום איך פאר אים :

דער נאך זאל ער אויף שטיין אונ זאל זאגין (מה טובו אוהליך יעקב) · אונ אדון עולם אונ יגדל · אונ אויך אלי דיא ברכות וואש שטייאן פאר אים מיט גרויש כוונה : אונ אויב ער האט שוין גיזאגט עטליכי ברכות אין דער היים פאר ער זיא נאך אמאל ניט זאגין אין שול סיידין ער האט דער ווייל זיין צורך גיטאן אודר ער האט משתין גיוועזן : דא איז ער מחוייב נאך אמאל צו זאגין דיא ברכה (אשר יצר) אונ ער זאל זאגין איטליכי ברכה מיט גרויש כוונה · אונ זאל זיך פריר וואול בטראכטין · אונ זאל ניט לאזין ארויש פאלין דיא היליגי ברכה מיט דעם שם אן כוונה אונ בטראכטונג ער זאל תמיד גידענקין ער שטייט פאר איין שר בשר ודם · אונ ווען ער וואלט אים גילובט אן בזיגן · וואלט ער בוודאי גישטראפט גיווארין : מכ״ש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה : אונ זאל זיך טראכטין מיט דעם בין איך בעסיר פון אמלאך : דען דער מלאך טאר ניט גידענקין דעם שם סיידין נאך דרייא ווערטר · אונ אפילו אזו אויך ניט אזו גיא אז וויא איך · דרום זאל איטליכר זיך פריר וואול בטראכטין איידר ער לאזט ארויש דעם גרויסין שם : אונ ער זאל אזו זאגין זיצנדיג ביז קרבנות · אונ זאל ווידר אויף שטיין · דען דאש איז אויף דעם אורט פון דעם קרבן אונ אז מהאט מקריב גיוועזן דעם קרבן האט מען גימוזט שטיין : דער נאך מעג ער ווידר זיצין ביז ברוך שאמר : אונ פאר ברוך שאמר מאג ער זאגין תחינות וויא פיל ער וויל : אויך מעג ער לייגין דעם טלית אונ תפילין וויא ער וויל : אפילו לייגין זיא פאר עוטר ישראל בתפארה : אפילו לייגין זיא פאר קרבנות אפילו פאר ברוך שאמר : נאך ברוך שאמר היבט זיך אן דיא רעכטי תפלה : אזו וויא איך וועל דא נאר בעשיר בשיידין : אונ דער וואש איז גיוויינטליך צו זאגן תחינות אלי טאג : זאל ער זייא זאגין פאר ברוך שאמר : אודר נאך דעם דאווגין : אבר צווישין דיא תפלות טאר מען שוין ניט זאגין קיין תחינות :

אפילו לייט זאגין פאר ויברך דוד דיא לויב פון הקב״ה דהיינו (אתה הוא אלהינו בשמים ובארץ) אונ אויך (והאדרת והאמונה) אבר קיין תחנות טאר מען ניט זאגין בשעת תפלות : בפרט אין דער קהלש תפלה : דאש הייסט פון ברוך שאמר ביז נאך שמונה עשרה ביז נאך דעם אונגרשטין קדיש טאר מען קיין ווארט ניט ריידין : אונ אפילו נאך דעם אונטרשטין קדיש טאר מען אויך קיין שום ווארט ניט ריידין נאר דעם שבח פון הקב״ה : דען ווייל מען רופט אויש מצות דרום טאר מען קיין דברים בטלים ניט ריידין סיידין דברי תורה אודר תחנות אונ מעמדות אבר בשעת דער חזן זאגט שמונה עשרה טאר מען ניט ריידין אפילו קיין דברי תורה אונ קיין תחנות : נאר איטליכר איז מחוייב צו הערין איטליכה ברכה פונם חזן : אונ זאל כוונה האבין אויף איר : אונ זאל נאך זאגין (ברוך הוא וברוך שמו) אודר (ברוך הוא ושמו) : אונ זאל זאגין אמן אויף איטליכר ברכה איך וועל דא דיא זאך בשיידין מיט איין משל : ווען ער זאל שטיין פאר איין שר בשר ודם אונ זאל ריידין מיט אים אונ אינמיטן דריגן זאל ער דעם שר אוועק לאזין : אונ אן היבין ריידין מיט אנאנדרין : וואלט ער בוודאי חייב מיתה גיוועזן : מכ״ש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה : דרום זאל איטליכר זייער גיווארנט זיין דאש ער זאל ניט ריידין קיין שום ווארט בשעת דאווגין : אונ זאל אויך קיין אנדרי מחשבה ניט האבין נאר צו הקב״ה :

פאר צייטין אז מיר זענין גיזעסין אין אונזר לאנד ארץ ישראל ווען דיא ישראל האבין מלחמה גיהאלטין מיט די אומות : איז גיוועזן איין (כהן משוח מלחמה) ער איז גיזאלבט גיוועזן צו מלחמה : האט ער אזו אויש גישריגין דער וואש האט איין עבירה גיטאן זאל זיך אום קערין אהיים · דאש ער זאל ח״ו ניט נהרג ווערין פון זיין עבירה וועגין : אונ ווען איינר האט גירעדט אין זיך דיא עבירה : דאש ער האט גירעט פון ברוך שאמר ביז ישתבח : האט ער זיך אויך גימוזט אום קערין פון דער מלחמה דען דיא עבירה איז זייער גרויש : מכל שכן ווען ער האט גירעט צווישין דיא ברכות פון ק״ש : בפרט בשעת דער חזן זאגט דיא שמונה עשרה איז זיין עבירה נאך גרעסר : עש טאר קיינר קיין שום ווארט ניט ריידין נאך ישתבח אפילו קיין דברי תורה ביז דער חזן לאזט אויש דיא שמונה עשרה ביז נאך קדיש : אונ איטליכר מוז שטיין אונ צו הערין איטליכי ברכה פונים חזן אונ זאל נאך זאגין אמן : אונ ווען דער חזן זאגט (ברוך אתה ה׳) זאל ער זאגין (ברוך הוא וברוך שמו) אודר (וברוך הוא ושמו) :

דער נאך זאל ער זאגן אמן : און זאל דעם אמן ניט אוועק חאפן : און זאל אים אזו לאנג מאריך זיין ביז ער זאל גידענקן עס איז אמת וואס ער זאגט ; און איך גלייב עס : דען דער וואס זאגט נאך אמן איז בעסיר פון דעם וואס מאכט דיא ברכה און זיין מצוה איז בעסיר ; אז וויא איך וועל דא בשיידן ;

דרום זאל ער ניט טאן אזו וויא אטייל לייט טואן ; דאש זייא זאגן תחינות ווייל דער חזן זאגט שמונה עשרה ; עש איז טויזנט מאל בעסיר ער זאל גאר ניט זאגן : און עש וואלט בעסיר גיוועזן ער זאל נוט גיין אין שול ארײן דען ער העט גיט צו דעם חזן און זאגט ניט נאך אמן : און אפילו ער זאגט נאך אמן אזו טוט ער ערשט דער מיט איין עבירה ; דען ער ווייסט ניט אויף וועלכי ברכה ער זאגט דאש הייסט איין (אמן יתומה) : און זיין עונש איז דער פאר דאש זייני קינדר ווערין פאר וויסט און יתומים : מדה כנגד מדה ; אזו וויא דער יתום קען ניט זיין פאטור און מוטר ; אזו אויך דער אמן קען אויך ניט זיין ברכה ; און ווען איינר זאגט נאך אמן בכוונת אז וויא איך האב אויבן גישריבן : אפילו עש איז אים בשערט שלעכטץ פר זעכציג יאר איז ער דער מיט מבטל דיא זעלביגי גזירה ;

נה איר ליבי לייט איר זאלט ניט ריידן אין שול אפילו ניט בשעת דאווינן דען עש איז אגרושי עבירה צו ריידן אין גאטש הויז פון הענדיל : עש איז גלייך אז וויא איינר שטייט אין איין חדר פון אשר בשר ודם ; און רעט פרעמדי זאכין : אזו ווערט ער דאך דער פאר זייער הארט גישטראפט ; מכל שכן אין דעם חדר פון דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה טאר מען בוודאי ניט ריידין קיין דברים בטלים : אפילו אין זיין הײם איז דאך אגרושי עבירה צו ריידן דברים בטלים אז וויא דיא גמרא זאגט (ודברת בם ולא בדברים בטלים) אין דער תורה דארפסטו ריידן ; אבר ניט קיין דברים בטלים ; נוא זעהן מיר דאך אז דער זעלביגר מענטש וואש רעט יוא דברים בטלים איז עובר אוף איין עשה : מכ"ש אין דר הייליגר שול פאר דער הייליגר שכינה : נון ווייטר מכל שכן וקל וחומר דער וואש רעט בשעת דאווינן פון ברוך שאמר ביז דעם קדיש נאך שמונה עשרה : אזו איז זיין עבירה פיל גרעסר און הארביר ; דאש ער אכט ניט הקב"ה און זיין שכינה און אין זייני הייליגי תפלות : און ער שייאט זיך ניט פאר אים און פאר דער הייליגר תורה וואש שטייט אין ארון קודש : און דער וואש האט קיין מורא ניט פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה איז ער דאך בוודאי אגרוסה עזות פנים ; און עש שטייט (עזות פנים לגיהנם) דש האבין מיר דאך בקבלה אז פר ציטן איז גיוועזן אין אלי לענדר דיא יהודים האבין גיוואנט זייער שייני שולין און שייני הייזר : און און גרויש עושר און כבוד ; איז דאש אלש פאר שטערט גיווארן פון וועגין זייא האבין גירעט דברים בטלים און קרית אין זייערי שילן : און האבין זייא ניט נוהג כבוד גיוועזן אזו אויך דאש הייליגי בית המקדש האט אויך גאט יתברך דרום פאר שטערט ; ווייל זייא האבין דראן ניט נוהג כבוד גיוועזן ; אז וויא עש שטייט בשיידליך אין פסוקים ;

אויך שטייט אין דער תורה צווייא מאל דער פסוק (את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו) מיין שבת זאלט איר היטין און פאר מיין בית המקדש זאלט איר זיך פארכטין ; איין מאל שטייט אין (קדושים) דאש אנדרי מאל אין (בהר) דאש דרשת דיא גמרא אזו וויא מען איז מחוייב שבת צו האלטין סייא בשעת דער בית המקדש איז גישטאנין : און סייא אצונד אז דער בית המקדש איז שוין חרוב ; אזו איז מען מחוייב זיך צו פארכטין פאר דעם בית המקדש אפילו אצונד אז ער איז חרוב ; דאש מיינין זייא מען איז מחוייב מורא צו האבין פאר אונזרי שילן און בתי מדרשים ; זייא זענין אויף דעם אורט פונים בית המקדש : און דרום שטייט דער פסוק צווייא מאל ; דאש ווייזט אונז : אז וויא בייא שבת דארף מען מוסיף זיין מחול על הקודש ; דאש מען דארף מקבל שבת זיין נאך פאר נאכט ; און דער נאך ניט אוועק צו לאזין אים ביז שטערין שטייאן : אזו אויך דיא מורא פון דער שיל דארף זיין סייא פארין דאווינן סייא נאך דעם דאווינן ; דאש מיזאל ניט ריידין דרונין קיין דברים בטלים ; מען טאר ניט ארײן גיין אין שיל ארײן ניט מיט אום ריינע שיך ; און ניט מיט פלעקינדיגי קליידר מיט אלי זאכין זאל ער דיא שיל האלטין אין כבוד ; גלייך אז וויא ער גייט פאר איין שר בשר ודם : אזו אויך פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אז דער פסוק זאגט (הכון לקראת אלהיך) דוא זאלסט זיך שיין אן ברייטין קעגין דיין גאט: דו זאלסט זיך צירין גלייך אז וויא פר איין מלך בשר ודם: חאטשי עש איז ניט גלייך צו אננדר פון דעסט וועגן האבן די חכמים ניט גוואלט דארבר מאכן: הלוואי וואלטן מיר אזו פיל מורא גיהאט פאר הקב"ה וויא. פאר איין מלך בשר ודם ; מיר זעהין דאך אין דער שיל איז פאר האנדין דיא הייליגי תורה וואש גאט האט אונז גיגעבין אויפן בארג סיני דורך משה רבינו ע"ה ; און אין שיל רואט זיין הייליגי שכינה : מיר האבין גיהאט לאנד און לייט ; און דאש בעסטי לאנד אין דער וועלט ; און מלכים און שרים און נביאים און סנהדרין : פון אלי דיא טובות האבין מיר ניט מער נאר דיא הייליגי ספר תורה : נוא ווען עש שייאט זיך ניט פאר איר און רעט דברים בטלים מוז ער בוודאי אגרושר עזות פנים זיין ; דאש ער זאל ניט גידענקין אין דער שכינה וואש רואט אין הייליגי שילן און אכט ניט דיא הייליגי תורה וואש הקב"ה זעלברט האט גישריבין מיט זיין רעכטי האנט: מיט שווארץ פייאר אויף וויס פייאר אז וויא זייא תורה

וואש

וואש מיר האבן : ניט איין וואָרט מער אונ ניט ווייניגר : נוא וויא זאל דעם מענטשין קיין מורא ניט אן האפין אז ער זעהט דיא הייליגי תורה אין ארון הקודש : אונ ער זאל ריידין דברים בטלים אודר נאך אנדרי רייד . אזו איז דאך זיין כוונה צו פאר טרייבין דיא הייליגי שכינה אויש דער שיל :

עש איז איין משל איינר גייט אונ בעט איין שר בשר ודם אוף דר סעודה וואש ער האט אים גמאכט אונ ער בעט אים זייער אונ זייער : אונ דר שר האלט זיך ניט גרויש אונ גייט צו אים אוף זיין סעודה : אז דר שר זעצט זיך ביי אים הינטר'ן טיש דא לאזט אים אוועק דער זעלביגר שלעכטר מענטש : אונ גייט הערין אנדרי שמועות מיט אנדרי לייט : אודר ער קריגט זיך מיט זיין הויז כזוגד : דער נאך גייט ער אונ ברענגט פאר'ן שר ניט נוטי זאכין : אונ דער שר זעהט דאש אלש צו : דא ווערט ער דאך זייער ברוגז אוף אים אונ זאגט דער עזות פנים האט מיך ניט גיוואלט אפ לאזין ביז איך בין גיגאנגין צו אים : אצונד טוט ער מיר אן אזעלכי יסורים אונ האט פר מיר קיין מורא ניט : אזו איז אונזר זאך אויך : דען נאר אונזר תפלה איז די שכינה זאל רואן צווישן אונז : אונ מיר זאלין אים לובין : אונ ער זאל צו הערין אונזרי תפלות : דאש איז כמעט אלי אונזרי תפלות אונ דער עזות פנים לאזט אוועק דיא שכינה אונ דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה אונ טוט נאר אנדרי זאכין : אונ בשעת דאווינן רעדט ער מיטן מויל אונ דאש הארץ טראכט גאר עפיש אנדרש אוף הענדיל אודר אנדרי נארישקייט : אונ אפשר נאך אוף איין עבירה : דאש איז גליך וויא יענר וואש טראגט ניט נוטי זאכין פאר'ן שר : פון דעם קען זיך איטליכר אמוסר נעמין וויא עש איז הארב דאש ריידין אין שיל : וויא דאש ער דער צערינט זיין הייליגן נאמין : אונ ער מאכט דאש דיא הייליגי שיל ווערט חרוב ח"ו : אונ מאכט דאש ישראל ווערין פר טריבן ח"ו גאט זאל אונז היטן : דרום זאל זיך איטליכר זעלברט שטראפין : אונ זאל גידענקין פר וועמין ער שטייט : אונ זאל האבין גאטש פארכט : אונ ער זאל ניט פר זינדיגן זיך אונ כל ישראל ח"ו :

גון וועל איך בשיידין וויא מען דארף שטיין בשעת דאווינן : אונ וויא מען מעג זיצן : דער ראשית חכמה שרייבט פון דעם זוהר וועגין דאש איטליכר איז מחויב צו שטיין בייא דיא הייליגי זאכין : דאש הייסט דאש וואש איין יחיד אליין טאר עש ניט זאגין : נאר מיט איין מנין : דהיינו קדושה אונ ברכו אונ קדיש : דאש מוז דער חזן זאגין במנין : אונ דאש קהל זאלין שטיין אונ נאך זאגין : נאך זעגין פאר האנדין וואש קיין יחיד טאר זיא ניט זאגין : דהיינו איבר חזרין דיא שמונה עשרה : אודר צו לייאנין אויש דער ספר תורה מיט איין ברכה : אודר צו זאגין שלש עשרה מדות : דאש טאר מען ניט זאגין סיידין בקהל : נאך זיין עטליכי זאכין וואש מען פלעגט שטיין פון מנהג וועגין : צו אדון עולם אונ יגדל פון וועגין דאש איז דער גרעשר שבח פון הקב"ה : צו קטורת ווייל עש איז אוף דעם אורט פונם קרבן צו ברוך שאמר ווייל עש איז דער ערשטיר שבח פון פסוקי דזמרה : דאש מיינט מען דיא הללוים : אז מען זאגט (ישמחו השמים ותגל הארץ) ווייל דיא ר"ת זעגין דער שם (הויה) : צו (פותח את ידיך) ווייל מען דארף כוונה האבין דאש ער שפייזט גרויש אונ קליין אפילו דיא ווערים אין דר ערד : צו (ויברך דוד) ביז (אתה ה' לבדך) דאש זעלביגי איז בקבלה : פון ישתבח ביז נאך ברכו : פון (תהלות לאל עליון) ביז נאך שמונה עשרה : אונ אויך בייא לאנג (והוא רחום) איז מען אויך מיין מחויב צו שטיין אז וויא בייא שמונה עשרה אונ ווען דער חזן לייאנט אויש דער ספר תורה : ווייל עש איז איין דבר קדושה אונ עש מוז זיין במנין : אונ אז מען עפינט דעם ארון קודש זאל מען אויך שטיין : אונ ווער עש שטייט זאל גיווארנט זיין דאש זיין פנים זאל זיין צו מזרח : אונ ניט וויא אטייל לייט זענין ניט מקפיד דרויף אונ קערין זיך אום קיין מערב אודר קיין צפון : אודר קיין דרום : דאש ווייזט ח"ו אז ער האט אנדר גלויבן : בפרט די לייט וואש קערין אום זייער רוקן צום ארון הקודש : זייא זענין בודאי מחלל השם : אז דער פסוק זאגט גאט האט גיזאגט צום נביא יחזקאל (ואחוריהם אל היכל ה') אטייל לייט פון ישראל זענין רשעים אונ שטעלין זיך מיטן רוקן צום היכל פון גאט : אונ השי"ת איז זייער צארניג גיוועזן איבר די לייט : דרום איטליכר וואש וויל רעכט דינן גאט יתברך שמו

זאל ער אום קערין זיין פנים צו מזרח ווען ער שטייט אונ ניט צו קיין אנדרי זייט : אבר בשעת ער זיצט קען ער אום קערין זיין פנים וויא אהין ער וויל דאש איז קיין עבירה ניט : ווייל זיין שטאט וואש ער זיצט דרויף איז אזו גימאכט

גווארן

גיוואָרין : אָבּער אין אַטייל עֶרטֶר זֶענֶען גימאַכט גיהאָרין אַלי
שטעט צום אָרון קודש : אָבּער אין אונזרי קהלות איז דֶער
מנהג אַז וויא איך האָבּ דאָ גישריבּין : נאָך אַהֶנירם דער פון
קאַן אַרויש קומֶען אַז דֶער מֶענטש קערט ניט אום זיין פָּנים
קיין מזרח : דֶען אַמאָל קומֶען אויש צווייא לייט אייגֶר
אַקֶעגין אַנדרין : אזו האָבּין זייא נאָר אַנדֶרי מַחְשָׁבוֹת אודֶר
עֶר רֶעט מיט אים שמועות בְּשַׁעַת דאַווינֶען : אַזוֹ קומט דֶער
פון אַיין חילול השם וויא אויבּין שטייט : דֶען וֶוען איטלכֶר
זאָל אום קערין זיין פָּנִים קיין מזרח וואָלט עֶר בּוודאַי ניט
גיהאַט קיין אַנדרי מַחְשָׁבוֹת וֶוען עֶר וואָלט גיזֶעהֶן דֶעם
אָרון קודש און דיא הייליגי סֵפֶר תּוֹרָה : און אויך די פְּסוּקִים
וואָש שטייאֶן גישריבּין אויפֶן אָרון קודש : דהיינו דֶער פָּסוּק
(שויתי ה׳ לנגדי תמיד) : און אַנדֶרי פְּסוּקִים : דאָש דער
וועקט אים בּוודאַי זיין כַּוָּונָה צו גאָט ב״ה : אָבֶּר דֶער וואָש
קערט זיך אום צו אַנאַנדֶר זייט דֶער בּגערט ניט זיין כַּוָּונָה
זאָל דֶער וועקט ווערין : לאָז זיך איטליכֶר נעמין אַמָשָׁל וֶוען
אייגֶר שטייט פַר אַיין שַׂר בָּשָׂר וָדָם קערט עֶר זיך דאָך בּוודאַי
ניט אום זיין רוקין צו אים : בִּפְרַט וֶוען עֶר האָט עֶפּישׁ אַיין
מִשְׁפָּט פאַרין שַׂר וֶועט עֶר דאָך בּוודאַי שטייאֶן אין אַייטיל
ציטערניש און אַנגֶשט : מִכָּל שֶׁכֵּן וֶוען דֶער מִשְׁפָּט רירט אָן
אָן זיין גוף אודֶר אין זיין געלט וֶועט עֶר דאָך בּוודאַי נאָך
מֶער ציטערניש און אַנגֶסט האָבּין : און וֶועט בּוודאַי קלאָר צו
הֶערין דיא רייד פונֶם מליץ פונים שַׂר : דאָש עֶר זאָל אים
ניט פַר געסין צו זאָגין זייני זְכוּת : נון מכ״ש פַר דֶעם מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמְּלָכִים הקב״ה דֶער מִשְׁפָּט רירט דאָך בּוודאַי אָן אין
זיין גוף און געלט גוא וויא זאָל עֶר ניט רעכט צו הֶערין דיא
רייד פונֶם חַזָּן וואָש עֶר איז דער מליץ צווישֶׁן הקב״ה און
ישראל :

אויך דיא לייט וואָש לֶעהנֶען זיך אָן : אודֶר זייא לייגֶען זיך
אויפֶן שטענדֶר : אודֶר זייא שאָקלין זיך אויפן שטענדֶר
בְּשַׁעַת דֶער חַזָּן זאָגט שמונה עשרה וויא אַזוֹ ווילין זייא זיך
קענין פַר ענפֶרין פַר הקב״ה זייא פַר שמאַבּין דאָך גאָטש
דינסט און נידֶעריקין ניט פַר ווֶעמין זייא שטייאֶן : און לאָזין
זיך קיין פאַרכט ניט אָן גיין : און מַראַכטין נאָר אויף דְּבָרִים
בְּטֵלִים : אויך פַר זוימין זייא דֶערבֶּר אָמן נאָך צו זאָגין אויף
איטליכֶר בְּרָכָה אודֶר וויא קען אייגֶר דאָש האָבּין אין זיין
פָּנִים דאָש עֶר זאָל אום קערין זיין אָחוֹר צום אָרון קודש ׳
אודֶר עֶר זאָל זיך אָן לייאֶנין אין אַוונט אודֶר אין אַשטענדֶר :
מִכָּל שֶׁכֵּן דֶער וואָש שאָקולט זיך אויף אין שטענדֶר און
מאַכט זיך אַיין שפּילכין אין שיל גְּלייך וויא עֶר וואָלט גיוֶועזֶן
און דֶער היים : וֶוען עֶר גייט דאָך אין אַנדֶר הויז שעמט עֶר
זיך דאָך צו שאָקלין אודֶר אַנדֶרי חֻצְפּוֹת טרייבּין : און אין
דֶער הייליגֶר שיל שיאֶט עֶר זיך ניט פַר גאָט און פַר לייט :
דֶער כְּלָל איז אימלכֶן מענטשן זאָל זיך באַבטין גְלייך וויא
עֶר האָט עֶפּיס אַיין מִשְׁפָּט : פַר אֲשֶׁר בָּשָׂר וָדָם :
און דֶער מִשְׁפָּט רירט אָן אין זיין גוף און געלט : מיט אַ
אַיין מוֹרָא זאָל עֶר שטיין פַר השי״ת : חָאטשׁי דֶער מִשְׁפָּט
פון השי״ת איז פיל טויזֶנט מאָל מֶער און גרֶעסיר דער מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמְּלָכִים הקב״ה קען בּייא דיר אַלֶש אַוועק נעמין
אֲפִילוּ דיא נְשָׁמָה : און אויך דיא וועלט און יענֶי וועלט
נוא וויא זאָל דֶעם מענטשין קיין מוֹרָא ניט אָן חאַפּין ׳ וויא
זאָל עֶר ריידין מיט זיין מויל און דאָש הַאַרְץ איז ניט דֶער
בּייא : אודֶר וויא זאָל עֶר ניט צו הֶערין דיא רייד פונֶם מליץ
אודֶר וויא זאָל עֶר פַאר שֶׁעהמֶן דיא גְרוֹסֶי מִצְוָה פון אָמן נאָך
צו זאָגין דאָש קאָסט דאָך אים גאָר קיין געלט ניט : נון
קענט איר דאָך וואָול פַר שטיין וויא האַרבּ דיא עֲבֵירָה איז
פון דֶעם וואָש קערט אום זיין אָחוֹר צום אָרון הַקּוֹדֶשׁ : אודֶר
עֶר הערט ניט צו דיא תְּפִלָּה פונֶם חַזָּן : אודֶר עֶר זאָגט
ניט נאָך אָמן אויף איטליכֶר בְּרָכָה : אודֶר דֶער וואָש
רעט דְּבָרִים בְּטֵלִים אין שיל : און ווייל דיא מִצְוָה איז
זייער גרויש צו צו הערין דֶעם חַזָּן : דרום זאָל קיין
שום מענטש דרֶעהֶן ניט העלפֶין דֶעם חַזָּן און
מיט אים נאָך זינגין אֲפִילוּ עֶר וֶועט ניט זאָגין דעם שֵׁם דֶען
מיוֶועט ניט ווייסין וועמין צו צו הֶערין צו אים צו דֶעם חַזָּן :
דרום איז זיין עוֹנֶשׁ זייער גרויש : אויך זאָל איטלכֶר זֶעהֶן צו
זאָגין זיין תְּפִלָּה מיט דֶעם קָהָל : דֶען אַזוֹ וֶוערט זיא גענֶבער אָן
גינומֶען : אַז דֶער פָּסוּק זאָגט (הן אל כביר לא ימאס) נון גאָט
יִתְבָּרַךְ פַאר שֶׁעמט ניט דיא תְּפִלָּה פון פיל לייט : אָבֶּר דיא
תְּפִלָּה פון אַיין יָחִיד וֶוערט בּאַלד פאַר שֶׁעמט פון זייני זינד
וֶועגין : אַז וויא איך האָבּ אויבין גישריבּין דאָש זיין תְּפִלָּה
וֶוערט ניט אָן גינומין וֶוען עֶש קומט אים אַריין אַיין פְרֶעמדי
מַחְשָׁבָה בְּשַׁעַת דאַווֶנין : דאָש איז גְלייך אַז וויא אייגֶר לאָזט
דֶעם שַׂר זיצין און גייט זיך שפּאַצירין : און זייני זינד וֶוערין
גיבראַכט : דֶען עֶר זאָגט (השיבנו) אודֶר (סלח לנו) גיאָך מיך

דינגט

רעכטע תשובה טאן. אונ פאר גיב מייני זינד אין ער האט ניט חרטה אויף זייני זינד דאש ער טוט זייא נאך אמאל : אודר ער זאגט (סלח לנו) אונ וויל האבין דאש הקב"ה זאל אים פאר געבין זייני זינד אן תשובה דאש קען דאך ניט זיין : אז וויא עש וועט שטיין אין הלכות תשובה אודר ער זאגט (רפאינו) דאש איז טייטש הייל מיך פון מייני מכות אונ פון מייני זינד אונ האט נאך קיין תשובה ניט גיטאן נוא מאכט ער דאך דאש זייני זינד ווערין גידאכט:

אבר ווען איינר טוט זיין תפלה מיט קהל בנאנגר זעגין דאך בודאי פאר האנדין צווישין זייא לייט וואש האבין יוא תשובה גיטאן : אזו ווערין אפילו דיא תפלות פון דיא איבריגי לייט אויך אן גינומן : אז וויא דער פסוק זאגט (הן אל כביר לא ימאס) גאט יתברך פאר שעמט ניט דיא תפלה פון פיל לייט : נאך דעם אז ער האט שון אפ גיזאגט ישתבח אונ (ברוך ה' המבורך לעולם ועד) זאל ער זיך זעצין מיט גרויש פארכט : גלייך וויא ער זיצט פאר איין שר בשר ודם ער זאל זיך ניט אן לעגין אונ זאל ניט ליגין זיין האנד אויפין שטענדר נאר ער זאל זיצן מיט גרויש פארכט : זייני פים זאל ער האלטין בנאנדר : זייני הענט אויף זיין בריסט : דעם קאפ אראפ גילאזט : דאש ער זאל ניט זעהן וויער עש זיצט אין זייני פיר איילין : אונ זאל גרויש כוונה האבין דאש דיא ווערטר פון זיין מויל זאלין ניט ארויש פליהן ח"ו אן כוונה : אונ איטליכן שם זאל ער שארף ארויש רידין אונ זאל אים ניט אוועק חאפין ווען ער וואלט גירעט פר איין שר בשר ודם וואלט ער זיך בודאי זייני רייד ניט אוועק גיחאפט : מכ"ש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אונ זאל גידענקין דאש הש"י איז (היה הוה ויהיה) : אונ איז איין הער איבר דער גאנצר וועלט : ווען ער זאגט (אל) אודר (אלהינו) אודר (אלהים) זאל ער גידענקין וואש ער האט דיא קראפט אונ מאכט איבר דער גאנצר וועלט אונ איבר אונז : אונ אויף אלי פיר זייטין : בפרט אין ק"ש זאל ער זאגין דיא הייליגי שמות מיט גרויש כוונה : בשעת ער זאגט שמע ישראל זאל ער מיט זייני אויגין ארויף קוקין : דען (שמע) איז די ר"ת (שאו מרום עיניכם) הייבט אויף קעגין הימל אייערי אויגין : אונ וויא באלד ער זאגט דעם הייליגין שם זאל ער צו מאכין דיא אויגין אונ דאש פנים אראפ האלטין : כדי ער זאל כוונה האבין אויפין שם : אונ עש זאל אים ניט אריין קומין קיין אנדרי מחשבה ח"ו : ער זאל דיא הייליגי שמות זאגין מיט גרויש פארכט אונ ציטריניש אונ אנגסט אונ דער שרעקניש אונ מיט שוויים אונ מיט גרויש כבוד :

בשעת ער זאגט (ה' אלהינו ה' אחד) זאל ער מכוין זיין דאש ער איז אצונד אונזר גאט אונ ער וועט זיין (ה' אחד) איין גאט : אונ זאל מכוין זיין דיא א' פון אחד בטייט [illegible] איז איין גאט : די ח' בטייט דאש ער איז איבר אויף דיא זיבין הימל אונ אויף דער ערד : די ד' בטייט דאש ער איז איינר אויף אלי פיר זייטין פון דער וועלט : מען טאר דיא (א) ניט לאנג מאריך זיין דיא (ח) אביסל לענגר דיא (ד) נאך לענגר דעם פסוק זאגט מען גאנץ הויך : כדי זיין כוונה זאל גאנץ זיין : (ברוך שם כבוד מלכותו) זאל מען ניט הויך זאגין : אונ זאל אביסל שטיל שווייגין צווישין (ועד) אונ (ואהבת) דער נאך זאל ער זאגין (ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך) : אונ זאל זיך גידענקין דאש ער וויל מקדש השם זיין אוב מען אים וואלט אוועק נעמין זיין לייב אונ געלט אונ גוטש וואלט ער ניט דער ווידר גיטאן גאט יתברך : אונ וואלט מקדש השם גיוועזן : גלייך אז וויא עש שטייט אן אפרומין יודין : דען ווען ער נעמט זיך אזו איין זיין מחשבה אריין דאש ער וויל ליב האבין גאט מיט גאנצין הארצין אונ מיט גאנצין לייב אונ מיט גאר זיין גוטש אזו איז גלייך אז וויא ער וואלט אלי טאג מקדש השם גיוועזן: ער זאל זאגין ווארט ביא ווארט : אונ זאל קיין שום ווארט ניט אוועק חאפין : ווען איין ווארט לאזט זיך אויש אז וויא דאש אנדרי הייבט זיך אן דהיינו (בכל לבבך) אודר (עשב בשדך) אויך ווען איין ווארט לאזט זיך אויש מיט איין (מ) אונ דאש אנדרי הייבט זיך אן מיט איין (א) זאל ער אביסל מפסיק זיין צווישין דיא ווערטר אזו אויך צווישין (נשבע) אונ דעם שם : מען מוז זיצין בשעת ק"ש אונ אירי ברכות וואש פריר אונ דער נאך ביז (תהלות לאל עליון) : דער נאך זאל ער אויף שטיין אונ זאל זיך צו גרייטין גלייך אז וויא ער וואלט אריין גיגאנגין פאר איין שר בשר ודם אונ זאל זיך שטעלין זיין פנים קיין מזרח : זייני פים בנאנדר גלייך אז וויא דיא מלאכים שטייאן : ער זאל זיך ניט אן לענין אויף קיין וואנט : אונ ניט אויף קיין שטענדר : זייני ביידי הענט זאל ער האלטין אויף זיין הארצין : זיין רעכטי האנט אויף זיין לינקר האנט : זיין קאפ זאל זיין גיבוקט ניט אויף גירעכט : זייני אויגין זאל ער

אראפ

אראפ האלטין דאש ער זאל קיינים ניט זעהן אפילו אויף דער וואנט: זיין הארץ זאל ער האלטין איבר זיך זיין כוונה זאל ער האבין צו גאט אליין ניט ח״ו צו קיין מלאך אוך ניט ח״ו אפילו צו דער שכינה: אונ ער זאל מכוון זיין בשעת ער זאגט דעם שם המיוחד: אז וויא אובין איז גישטאנין: ער זאל שטיין מיט גרויש פארכט אונ אנגשט אונ ציטערניש אונ מיט איין שרעקליך הארץ: גליך וויא ער שטייט פאר איין שר בשר ודם אונ בעט ביי אים פאר זיין לעבין: עש טאר קיינר ניט אויש שפייאן אין מיטן שמונה עשרה: אונ אויב עש קומט אים ארין שפייאחץ אין זיין מויל זאל ער עש אראפ שלינגן: אונ ווער עש מיאוסט זיך זאל ער שפייאן אין איין טיך: האט ער קיין טיך ניט זאל ער זיך אום קערין צו דער לינקר זייט אונ זאל הונטר זיך אויש שפייאן: עש טאר קיינר ניט הוסטן אונ דיא נאז שנייצין אין מוטן שמונה עשרה: אין שמונה עשרה אונ ק״ש זאל ער זיך אביסל שאקלין דאש ער זאל לובין גאט מיט זיין גאנצין לייב: אז דער פסוק זאגט (כל עצמותי תאמרנה ה׳) דאש איז טייטש אלי מייני ביינר טואן זאגין דיין לויב גאט יתברך:

דא וועל איך שרייבין וויפל מאל מען בדארף זיך בוקן אונ וויא מען בדארף זיך בוקן: האטשי עש וועט נאך אמאל בשיידט ווערין אין הלכות תפלה איטליכר איז מחוייב זיך צו בוקי פינף מאל אין ש״ע ניט מער ניט ווייניגר: אז ער הייבט אן (ברוך אתה) זאל ער זיך בוקן אונ צום שם זאל ער זיך ווידר אויף רעכטין: דאש אנדרי מאל אין סוף פון דער ברכה: צו (ברוך אתה) זאל ער זיך בוקין: צו (מגן אברהם) זאל ער זיך אויף רעכטין דאש דריטי מאל צו מודים מוז ער זיך בוקין צו (אתה ה׳ הוא אלהינו) אונ צום שם זאל ער זיך ווידר אוף רעכטין דאש פערדי מאל אויך אזו צו (ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות): דאש פינפטי מאל סוף ש״ע זאל ער זיך בוקין אונ זאל גיין דרייא טרעט הונטר זיך אזו גיבוקט מיט דעם לינקן פיס פריר. דער נאך זאל ער זיך אום קערין צו דער לינקר זייט. אונ זאל זאגין (עושה שלום במרומיו) דער נאך אויף דער רעכטר זייט אונ זאל זאגין (הוא יעשה שלום עלינו) דער נאך זאל ער זיך בוקן פאר זיך אונ זאל זאגין (על כל ישראל ואמרו אמן): דאש אלש איז גירעכינט פאר איין בוקן. ווייל ער מוז אזו הונטר זיך גיין איין גיבוגין. אונ ער טאר זיך ניט אויף רעכטין ביז ער האט גיזאגט אמן. דער נאך זאל ער זאגין (יהי רצון) וויא לאנג ער וויל. אונ זאל אזו בלייבין שטיין ביז דער חזן הייבט אן שמונה עשרה. אודר ביז קדושה. דער נאך זאל ער ווידר גיין אויף זיין אורט אונ זאל זיך ווידר בוקן. גלייך אז ער קומט ווידר פר דעם מלך. אונ עש טאר קיינר זיך ניט ארום קוקן אין שמונה עשרה ביז ער קומט ווידר אויף זיין אורט נאך (עושה שלום) כלל שפן דאש ער טאר זיך ניט ארום קוקן אז דער חזן זאגט שמונה עשרה אונ אז ער גייט אויש (עושה שלום) זאל ער בלייבין שטיין אוף זיין אורט איין ווילי גלייך אז וויא איינר וואש ווארט אויף איין ענטפר.

איטליכר זאל גיווארינט זיין צו זאגין אמן אויף איטליכר ברכות: אונ זאל גיט צו הערין דיא ברכה וואש דער חזן לאזט אויש דען אויב ניט איז זיין אמן וואש ער זאגט אויף דער ברכה איין (אמן יתומה): אונ דיא קדושה זאל ער זאגין מיט גרויש פארכט: אונ זאל זיך אזו גידענקין איך זאג קדושה אז וויא דיא מלאכים אין הימל. צו (מודים) זאל ער זיך בוקן. אבר ווען דער חזן זאגט (מודים) זאל ער זיך ניט שטארק בוקן. נאר ביז עש זאל ווערין איין שפאלט ביים דעם הארץ גרובל: אונ ווער עש בוקט זיך שטארק איז דאש איין גאווה. אוך זאל ער זיך ניט צו שטארק בוקין ביז זיין פנים זאל אויש קומן פאר זיין ערוה; אונ ווייל ער איז אזו איין גיבוגין זאל ער זאגין (מודים דרבנן). איטליכן זאל זיך דאכטין ער איז פון דיא צעהן וואש דארפין צו הערין דעם חזן. דען ווען ניט עש איז פאר האנדין צעהן וואש הערין צוא דעם חזן אונ זאגין אמן. איז עש איין ברכה לבטלה ח״ו אבר דיא לייט וואש זינגן אונ זאגין נאך דעם חזן אז ער זאגט שמונה עשרה אודר ער לייאנט אין דער תורה. וואלט פאר זייא בעסיר גיוועזן אין דער היים צו בלייבין דען מיר דארפין אלי זיין אין איין קשר: אונ דארפין טאן אונזרי תפלות בנאנדר. כדי זייא זאלין אן גינומין ווערין. אבר דיא וואש שיידין זיך אפ פונים קהל אזו איז עש אגרושי עבירה. איך וועל אייך דא שרייבין דער פון. אטייל דער פון שטייט שוין אויבן. דען דער וואש טוט זיין תפלה בזונדר ווערט זיא ניט דער הערט. בפרט אז ווען דאש קהל דאווינין מאכט ער זיך איין בזונדר תפלה. דאש איז גלייך אז וויא ער בויאט איין (במה): דאש מיינט מען ווער עש ברענגט ניט זייני קרבנות קיין ירושלים. אונ האט זיך גיבויאט אבזונדר מזבח. (במה) הייסט איין הויבט עבירה. יען אונזרי תפלות זענין אויף דעם אורט פון דיא קרבנות. אונ ער גייט אין שיל ארין אונ טוט זיין תפלה בזונדר. דרום זאל איטלכר נזהר זיין דאש ער זאל דאווינן מיטען קהל. אונ זאל צו הערין דעם חזן אונזר מליץ; אונ זאל זאגין אמן אויף איטליכר ברכה. אונ זאל אזו שטיין אין פארכט גלייך וויא זיין מליץ וואלט גירעט פארין שר. אונ ער האט איין משפט וואש רירט זן אין זיין גוף אונ געלט אזו וואלט ער זיך בודאי גישטאנין זיין גרויש

פארכט : אונ וואלט גיט צו גיהערט דעם מליץ דאש ער זאל זיך ניט טועה זיין · אודר ער זאל אום ניט פר געסין זייני זכיות · אונ ווערט זיך בודאי גוויש ניט אנידר זעצין · אויך ווערט ער דאך בודאי זיין פנים ניט אום קערין פונם שר · אונ ווערט זיך ניט אן לענין אין איין וואנט אודר אויפן טיש · אויך ווערט ער זיך ניט שאקלין אויף איין שטענדר · אונ ווערט בודאי קיין אנדר ווארט ניט ריידין וואש גיהערט ניט צו דין משפט : אויך ווערט ער מיט קיין אנדרין ניט ריידין פארין שר : נוא ווען דאש איז אזו פאר איין שר בשר ודם מכ״ש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה וואש ער לעבט אייביג : אונ זיין כבוד האט קיין סוף ניט (וברוך הוא וברוך שמו) : אונ אויך זעהט ער אלי הערצר : אונ פריבט אלי מחשבות : קער מען דאך בודאי שטיאן פאר אים אין ציטריניש : בפרט ווען אונזר מליץ דער חזן דאווינט וויא זאל דר מענטש טאן אזעלכי ביזי מעשים : דאש ער זאל אום קערין זיין אחור צום ארון קודש צו דער הייליגר ספר תורה : אודר דאש ער זאל זיך שאקלין אויף איין שטענדר : אודר ער זאל זיך אן לענין אין איין וואנט : אונ אלי דיא ביזי מעשים : דרום איר ליבה לייט נעמט אייך אין אייערי הערצר גלייך וויא איר שטייט פר אשר בשר ודם אין זיין חדר : אונ ער זעהט אלי אייערי מעשים אונ רייד : אונ מיט אלי זאכין זאל זיך אייך דכטין גלייך זויא איר שטייט פר אשר בשר ודם מכ״ש דאש איר ווייסט דאך דאש דיא הייליגי שכינה איז אין אונזר שיל : אונ השי״ת זעהט אונ ווייסט אלש וואש איז אין דעם הארץ פונם מענטשין אונ אין זייני מחשבות : נוא וויא זאל אויף אים קיין מורא ניט פאלין : לאמיר זעהן דער מענטש איז דאך מחויב צו גידענקין אין דעם נאמין פון הקב״ה אפילו אין זיין חדר : דאש ער זאל ניט זאגין ווער זעהט מיך נייארט עש זאל זיך אים דאכטין דאש הקב״ה שטייט קעגין אים אונ זעהט אלי זייני מעשים : אז דער פסוק זאגט (מלא כל הארץ כבודו) עש איז דיא גאנצי וועלט פיל פון זיין כבוד : אויך זאגט דער פסוק (שויתי ה׳ לנגדי תמיד) איך האב גיטאן גאט יתברך קעגין מיר תמיד : אויך זאגט דער פסוק (ובכל דרכיך דעהו) : אין אלי דייני זאכין זאלשטו גידענקין אין הקב״ה אונ עש זאל זיך דיר תמיד דאכטין דיא שטייסט קעגין הקב״ה : מכ״ש אז ער איז מחויב צו גידענקין אין גאט אין גאטש הויז אין דער הייליגר שיל : וואש דארטין איז דיא הייליגי שכינה אונ הייליגי תורה · קער ער דאך נאך מיין מורא האבין : אזו וויא דר מענטש וואש שטייט פר איין משפט פארין שר האט ער דאך מער מורא וויא אין זיין הויז : דער זעלביגר מנהג איז אין דער הייליגר שיל · בשעת מען זאגט קדושה זאל איטליכר מענטש זייני אויגין ארויף האלטין אז ער זאגט קדוש קדוש קדוש · אונ דער נאך צום שם זאל ער זייא ארויף האלטין · צו דער (ברכה ירושלים) זאל ער אביסל איין בייגין זיין קאפ אונ זאל אים גלייך אויף ריכטין : נאך דעם אז ער האט אויש גיהערט אלי ברכות פונם חזן : מאג ער זאגין (אמן ואמן) אויף דער הונטרשטר ברכה (המברך את עמו בשלום) : דער נאך זאל ער צו דעקין זיין פנים מיט דער לינקר האנט אונ זאל זאגין (רחום וחנון) דאש הייסט תחינות דאש איז גירעט גיווארין בייא נאכט אז ער האט ניט קיין תפילין אויף זיין לינקי האנט אבר אין דר פרי זאל ער פאלין אויף זיין רעכטי האנט : אונ זאל אויך נייגין זיין קאפ צו דער לינקר זייט : אונ ווען דער חזן הייבט אן (קדיש) זאל ער ווידר אויף שטיין אונ צו אשרי ובא לציון מאג ער זיצן אודר שטיין וויא ער וויל : אבר עש איז בעשיר צו זיצן : דען דער אורח חיים שרייבט מען מוז אגרושי כוונה האבין צו דער קדושה פון (ובא לציון) אונ זיצנדיג קען מען מער כוונה האבין : אז וויא דער דין איז בייא ק״ש : צו קדיש מוז ער ווידר אויף שטיין : קורץ פון דער זאך אלש וואש מען טאר ניט זאגין נאר במנין דארף מען עש זאגין שטייאנדיג · אונ דאש וואש איין יחיד אליין מאג עש אויך זאגין מעג ער עש זאגין זיצנדיג : נאר שמונה עשרה אונ לאנג (והוא רחום) וואטשי מען מעג עש זאגין ביחידות דארף מען פארט שטייאן דער בייא · דען מידאט אזו מתקן גיוועזין :

ווער עש איז איין אונס דאש ער קען ניט שטיין אודר ער פארט אויף איין וואגין מאג ער אפילו בייא שמונה עשרה אויך זיצן אבר ער זאל ניט זיצן אן גילענט : נייארט אזו וויא דער דין איז בייא ק״ש : אונ ווען דער חזן לייאנט אויש דער ספר תורה דארף מען אויך צו שטיין אונ ער טאר זיין פנים ניט אוועק נעמין פון דער ספר תורה : אונ זאל צו הערין דעם חזן וואש לייאנט : אונ טאר אים ניט העלפין · צווישן דעם אויף רופן פון איינם צום אנדרין מאג מען זיצן : בשעת דער חזן זאגט קדיש דעקט מען צו דיא ספר תורה : אזו מוז מען זיך אום קערין פון דער ספר תורה מיט דעם פנים קיין מזרח ווייל דיא ספר תורה איז צו גידעקט : נאך קדיש זאל מען זיך ווידר אום קערין צו דער ספר תורה : ווען מען זאגט הלל דארף מען אויך שטיין (ברוך הוא אלהינו שבראנו לכבודו) זאל ער זאגין מיט אפריילך הארץ : גלייך אז וויא איינר וואש גייט אויש אויף אים זיין משפט צו פר ברענין אונ עש זאל קומין איין שר אונ זאל אים מציל זיין נאך געבין גרוישי שררה : וואלט ער דאך גיוועזן אין גרויש שמחה : אזו אויך זאל ער פריילך זיין דאש השי״ת בשעת ער האט אונז פון מצרים ארויש גיפירט אין דיא תורה על הר סיני גיגעבין האט ער אונז אפ גישיידט פון דיא עובדי גלולים · אונ האט אונז גיגעבין איין גוט גלייבין : דער מיט וועלין מיר בהיט פון דעם פייאר פונים גיהנם : אזו גיט אונז

דיא

דיא גרוישׂ שׂרה דעם גן עדן : דרום זאל איינער זעהן ניט צו פר זינדיגן די שׂרה מיט זייני בייזי מעשׂים · אודר בייזי רייד וויא אויבן שטייט :

צו מנחה צייט זאל איטליכר גיווארינט זיין צו גיין גישווינד אין שׂול אריין · אונ זאל אוועק ווארפן זייני הענדיל · אויך זאל ער גיווארינט זיין ניט צו גיין אויף אסעודה צו מנחה צייט : אויך זאל ער ניט אן הייבן קיין שום מלאכה האטשי ער ווייסט ער וועט זיא קאנטשין פאר מנחה : אונ ער זאל זעהן צו דאוונן מנחה בקהל אונ ער זאל זייער גיווארינט זיין ניט עובר מנחה צו זיין : דען דיא תפלה פון מנחה איז אן גינומין ביא הקב״ה מער פון אלי תפלות · דען עס איז ביא טאג אונ ער ווארפט אוועק אלי זייני הענדיל אונ גייט לויבן גאט : דאש איז ביא גאט זייער ליב : פאר מנחה מוז מען אויך ריינינגן זיין גוף אונ נשמה : אונ מיט שטיין אונ זיצן איז דער דין וויא צו שחרית:מעריב צו (ברוך ה׳ לעולם אמן ואמן) אונ צו עלינו מוז ער אויף שטיין : צו מארגינש פריא איז דער דין וויא אויבן שטייט בשעת ער וויל ארויש גיין פון דער שׂיל זאל ער זיך אביסל אנידר זעצין אונ זאל ניט גיין איילינדיג אונ זאל זיך פרייאין אין זיין הארץ דאש השי״ת האט אים מזכה גיוועזן תפלה צו טאן פר אים איך טיא מיין תפלה צו דעם לעבעדיגן גאט ית״ש · וואש ער דער הערט דיא תפלות פון אלי מיילר וואש ריפן אים אן מיט גאנצין הערצין : אבר ער זאל זיך ניט גידענקין עס איז ראוי השי״ז זאל אן נעמין מיין תפלה ווייל זיא איז מיט גרויש כוונה : דען ער גידענקט ניט אין זייני עבירות אונ בייזי דייר : אונ דאש ער האט מטמא גיוועזן זיין גוטי כלי אונ דיא עבירה וואש ער האט גיטאן מיט זייני בייזי מחשבות אונ דאט נאך דרויף קיין תשובה ניט גיטאן אונ וויל האבין דאש זיין תפלה זאל דער הערט ווערין : אונ דער וואש גידענקט זיך וויא אזו דער טיט גרושי זינד אונ מאכט דאש זייני זינד ווערין גידאכט אונ ער הערט גימשפט ה״ו צום גיהנם : נאר ער זאל זיך אזו גידענקין מיין ליבר גאט דיא טושט דאך גינאד אונ בארים הארציקייט מיט מיר זינדיגר מענטש : איך האב פיל זינד גיטאן מיט אלי מייני גלידר : אונ האב דיר דער ווידר גיטאן אונ דאך שטעל איך מיך פאר ד״י אונ טיא תפלה גלייך וויא איך וואלט ניט גיזינדיגט · נאר איך האף צו דיין דער בארימקייט אונ הערליכקייט אונ דיין געטליך גינאד דאש דו וועשט פר דיר נעמין מיין תשובה אונ וועכט מיר מוחל זיין אלי מייני זינד כדי מיין תפלה זאל דער הערט ווערין דאש זאל זיך איטליכר מענטש גידענקין פארין דאווינן אונ נאך דעם דאווינן :

איך זאל זיך דער מענטש בטראכטין ווען איך וואלט גירעט פר איין שׂר בשׂר ודם אונ מיין הארץ זאל ניט זיין דער ביא אודר איך זאל מחשבה האבין אויף עפיש אנדרש : וואלט עס אים בוראי פר דראסין : אזו אויך וויא קאן איינר תפלה טאן פאר הקב״ה אונ דאש הארץ זאל ניט ווישן דאש ער רעט · אויף דעם האט ישעיה הנביא גישטראפט דיא ישראל אונ גיזאגט גאט יתברך האט גיזאגט דאש פאלק ישראל גינעהנין תפלה צו טאן מיט זייער מויל אונ לויבן מיך מיט זייערי לעפצין אונ דאש הארץ איז וויט דער פון · זייא טואן נאר זייער גיוואינקייט דאש מויל רעט אונ דאש הארץ ווייכט ניט דער פון טון ליבי לייט וויא זאל זיין תפלה דער הערט ווערין אז זיין מחשבה איז אויף עפיס אנדרש · ווען הקב״ה וועט אים ענטפרין אש וואש דוא בגערשט וועל איך דיר געבין וואש וועט ער קענין ענטפרין דער ער ווייסט דאך זעלבסט ניט וואש זיין בגער איז · דרום זאל איטליכר מענטש זיין תפלה פר שטיין אונ זאל ווישן וואש ער רעט אונ בגערט פון הקב״ה : אונ ווער עש פר שטייט ניט קיין לשון קודש : זאל ער זיין תפלה טאן מיט וואש פאר איין לשון ער פאר שטייט · אונ דער וואש דאווינט בכוונה אפילו אביסל איז עט פיל בעסיר פון דעם וואש איז מאריך אין דאווינן אן כוונה :

אצונד וועל איך אייך שרייבן פון דיא לייטן וואש זאגין פיל תחינות אודר מעמדות אודר יוצרות אודר מערבית אודר מהזיד אודר קליהות אונ פאר שטייאן עש ניט : איז פיל בעסיר אז זייא זאלין גאר ניט זאגין : האטשי זיין כוונה איז דאך דער מיט גאט צו דינן : אבר ער ווייסט דאך ניט וויא אודר וואש ער דינט : עש איז פיל דער פון צו שרייבין : דאש איז דאך ידוע אז דיא תפלה וואש מיר זיין מחויב צו דאווינן אלי טאג איז בעסיר פון אלי תפלות פון דער וועלט : דאש מיינט מען קריאת שמע אונ שמונה עשׂרה : דאש האבין מתקן גיוועזן דיא אנשי כנסת הגדולה אונ דיא סנהדרין : אונ צווישן זייא איז גיוועזן הונדרט מיט צוואנציג נביאים : אונ (חגי זכריה ומלאכי) אונ אנדרי פרומי לייט וואש האבין גיקענט (כל התורה כולה) : זייא האבין אונזרי תפלות מתקן גיוועזן מיט גרויש כוונה : אונ גרושי סודות וואש איז ניט צו דער גרינטווין דאש ווייסט איטליכר ווערליג זיין שׂכל אונ וואש ער האט בקבלה : אונ אצונד איז גאר ווינציג לייט פאר האנדין וואש זאלין וויסן דיא חכמה דער פון : פון דעסט וועגין זעגין זייא דאך יוצא דער מיט : דען וואלטין דיא אנשי כנסת הגדולה גיוואלט האבין מיזאל עש וויסן : אזו וואלטין זייא עש ניט גישריבין בסוד אונ פאר דעקט : דרום אפילו דער גימיינר מאן וואש ווייסט ניט דיא סודות איז ער דאך יוצא : אבר דיא טייטש

פון דיא ווערטיר מוז איטליכר וואול פאר שטיין אונ דרויף כוונה האבין אוף שטייט (טוב מעט בכוונה מהרבה שלא בכוונה) עש איז בעסיר ווינציג תפלה מיט כוונה אידר פיל אן כוונה : נוא אז ער ווייסט ניט דיא טייטש פון די ווערטיר וויא אזו קען ער מכוון זיין : אונ דאש איז דאך אוך ידוע אז אונזרי תפלות זיינן גימאכט גיווארין אויף דעם אורט פון דיא קרבנות : נוא ווען איינר זאל ברענגן איין קרבן אונ זאל ניט מכוון זיין אויף וואש עש איז מכפר אונ צו וואש ער ניצט : אזו איז ער דאך חייב מיתה : דען עש הייסט הילין בעזרה : אויך איז דער דין גיוועזן ביא דעם קרבן איין עושר האט גיבראכט איין אוקס : דער מיטלער מענטש האט גיבראכט איין שאף · איין ארומאן האט גיבראכט איין טויב אונ דער וואש איז גאנץ ארום האט גיבראכט אביסל זעמיל מעל צו איין קרבן : שטייט דרויף אין דער תורה (ריח ניחוח לה') דיא מנחה דער קרבן פונם ארומאן איז אן גינומן ביא הקב"ה גליך אז וויא דאש קרבן פונם עושר אדרבה עש איז נאך מער אן גינומן : דען עש שטייט דער ביא (ונפש כי תקריב) מיט דעם ביסיל מעל וואש ער ברענגט איז ביא הקב"ה אן גינומן גליך וויא ער וואלט מקריב גיוועזן זיין נפש אוב זיין הארץ איז נאר גוט דער צו :

דיא גמרא זאגט (אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים) עש איז גליך ביא הקב"ה דער וואש ברענגט פיל קרבנות אונ דער וואש ברענגט ווינציג קרבנות: נאר ער דארף מכוון זיין זיין הארץ צו הקב"ה נון ווען יוא אונזרי תפלות זיינן אויף דעם אורט פונם קרבן : דרום איז פיל בעסיר דער וואש דאווינט אביסל מיט כוונה אונ ווייסט דיא טייטש פון דיא ווערטיר פון דעם וואש דאווינט פיל אן כוונה אונ פאר שטייט ניט דיא טייטש פון די ווערטיר דרום דער וואש וויל יוא פיל תפלות זאגין זאל ער זאגין מיט דעם לשון וואש ער פאר שטייט : דען ווען איינר זאל אפילו זאגין אגאנצין טאג דורך אנאנדר אויב ער ווייסט ניט וואש זיין בגער איז צו וואש ניצט זיין זאגין : אדרבה ער איז נאך מתרף ומגדף מיט עטליכי ווערטיר וואש ער זאגט ניט רעכט : דאש איז דאך אגרושי עבירה : דען דיא תפלות זיינן נאר גימאכט גיווארין פאר דיא לייט וואש פאר שטיאן דיא : דרום זאל זיך איטליכר היטין ניט צו זאגין דיא תפלות וואש ער פאר שטייט זיא ניט : אונ איטליכר איז מחויב צו לערנין דיא טייטש פון דעם דאווינין פון אלי טאג אונ אויב ניט זאל ער עש זאגין מיט דעם לשון וואש ער פאר שטייט :

פאר צייטין פלעגט ניט שכיח זיין קיין מחזורים אודר סליחות אין שיל : נאר איין מחזור פון דעם חזן וועגין אזו פלעגט קיינר ניט זאגין נאר דער חזן אליין : דען ער האט גימוזט וואל פאר שטיין דיא טייטש דער פון : דען מען פלעגט גענמין חזנים פון (ראשי ישיבות) : אונ מהאט ניט גיקוקט אויף זיין קול · אז וויא מיר טוען בעו"ה דאש ווען ער האט נאר איין קול איז שון גינג · אבר פאר צייטין פלעגט מען גענמין חזנים צדיקים אונ חסידים : אז וויא דער דין איז : אונ אויך אנדרי לייט וואש האבין פאר שטאנין דיא טייטש פון דיא ווערטר האבין נאך גיזאגט מיטן חזן : אבר ווייטר האבין קיינר ניט גיזאגט נאר דיא תפלה פון אלי טאג : אויך דיא יוצרות אונ דיא מערבות פלעגט נאר דער חזן אליין זאגין אונ ווייטר קיינר ניט : אבר אצונדר האבין איטליכר איין מחזור אונ איין סליחה : דאש מאכט וויל דיא דרוק איז אויף גיקומן : אונ איטליכר שרייאט נאך העכיר פונם חזן גליך וויא ער פאר שטייט עש וואל : אויף זיא זאגט דער פסוק (נתנו עלי בקולה על כן שנאתיה) איר האט אגרויש גישרייא גישריגן אין אייער בית המקדש דאש האב איך פיינט זאגט גאט אויך זאגט דער פסוק (למה לי רוב זבחיכם כו') (מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי כו' לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטורת תועבה) דאש איז טייטש צו וואש ניצין מיר אייערי קרבנות ווער בגערט דאש פון אייך איר זאלט טרעטין אין מיין הויף זאגט גאט איר זאלט ניט מערין ברענגין פאלשי מנחות : אונ אום ווערדיגי קטורת : אויך זאגט ווייטר דער פסוק : (גם כי תרבו תפלה אינני שומע ידיכם דמים מלאו) : אפילו איר ווערט מערין תפלה וועל איך ניט הערין וויל אייערי הענט זיינן פיל מיט בלוט אודר (דמינו) אייערי הענט זיינן פיל מיט געלט דאש בשעת איר דאווינט איז אייער מחשבה אויפין געלט : נוא אזו וואול אז איינר ברענגט איין קרבן אודר קטורת אונ זיין כוונה איז אויף עפיש אנדרש איז עש דאך אום ווערדיג : אזו אויך ביא תפלה : דרום זאגט דער נאך דער פסוק (רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע למדו היטב : אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו) דאש איז טייטש וואשט אונ לייטרט אייך אונ טוט אב

אייער

איערי בייזי ווערק פון קעגין מייני אויגין : פאר מיר דאש בייז אזו ווען אייער זינד זעגין אזו רויט וויא ארויטר פארים וועלין זייא וייס ווערין אזו וויא שנייא אונ אויב זייא זעגין אזו רויט וויא איין ווערמיל זייד וועלין זיי זייאזו וויא וייסי וואל דרום לערנט איך צו פר שטיין אייערי תפלות אזו וועלין זייא אן גנומן ווערין אויב איר וועט נאר טון וויא דער נביא זאגט : פון דעם קען מען אפ לערנין אז עש איז ניט גיט דער וואש דאוויינט אונ ווייסט ניט דיא טייטש דער פון אודר זיין כוונה איז אויף עפיש אנדרש : דאש קומט אלש פון וועגין גרויש גאוה : דרום גייעט ער זיך אנראבין מחזור אונ סליחה אונ אגרויסין סידור אונ שרייאט מוטין חזן אודר נאך העביר גלייך וויא ער וואלט גוויסט דרינן : דאש איז גלייך וויא איין פויגל שרייאט אונ ווייסט ניט וואש ער שרייאט : אודר אז וויא איין הונט וואש בולט אונ ווייסט ניט וואש ער בולט : דאש קומט אלש פון גאוה : דאש אגאנץ יאר גיעמט ער ניט קיין סליחה אונ קיין מחזור אין דרינן צו לערנן אונ אז עש קומט יו״ט אודר אין שבת דא שרייאט ער דרינן גלייך וויא ער האט עש אגאנץ יאר גילערנט :

נון איר ליבי לייט וויא זאל עש הקב״ה וואל גיפעלין דאש איז איינש פון דיא זאכין וואש משיח צדקנו קומט ניט אונ אונזערי גרושי לייט שטוסין זיך נאר דרויף ניט דאש זייא זאלין וויסן דעם זעלבינן מענטשין צו שטראפין דרום זאל זיך איטליכר אלין שטראפין אונ זאל זאגין אזעלכי תפלות וואש ער פאר שטייט ניט אונ דאש דאווינן פון אלי טאג זאל ער לערנין דיא טייטש דר פון אונ אויב ניט זאל ער מתפלל זיין מיט דעם לשון וואש ער פר שטייט אויפשטייט גישריבין (תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה) ווען איין גוף איז אן איין נשמה וואלט דאך בעסיר גיוועין פאר אים ער זאל ניט גיבארין ווערין : אזו אויך ד״ר וואש דאוויינט אן כוונה איז בעסר ער זאל גאר ניט דאווינן : זעהט איר ליבי לייט וויא דיא וועלט זעגין נאר בלינד אין דער זאך אונ אז מען פרעגט איינם ווייסטו וואש דוא האשט גידאווינט שפעט ער דרוים אונ זאגט צום מענטשין וואש פרעגט אים דוא ווייסט דען אלש : אונ לאכט דרוים גלייך וויא ער דארף ניט וויסן דאש זעגין דיא רעכטי נארין וואש מען טאר זייא ניט שטראפין : אז וויא עש וועט בעסיר בשיידט ווערין : אונ דאש איז דער עיקר אפילו דער מענטש ווייסט וואול אונ האט כוונה דרויף אונ טוט תשובה פארין דאווינן אונ אלש וואש אויבן שטייט : דאך זאל ער זיך טראכטין אונ פארכטין טאמיר האב איך נאך ניט יוצא גיוועין וויא איך בין שולדיג : אויך טאמיד האב איך פאר געסין מתודה זיין אויף עטליכי זינד : אודר טאמיר האב איך אזו פיל גאט דער צערינט דאש ער וויל מיר ניט מוחל זיין : אונ ער זאל שטיין מיט גרויש פארכט אונ מיט איין צו בראכין הארץ אונ מיט ענוה מיט אנגשט אונ פארכט אונ ציטרניש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה אונ זאל אזו גדענקין אין זיין הארצין הקב״ה איז דער בארומיג איבר זיין פאלק ישראל אונ גלויבט צו זייערי תפלות מער אז פון אלי פעלקיר פון דער וועלט דרום מיין ליבר הער גאט מיין גאט פאר נעם מיין גיבעט : אונ דער הער מיין תפלה פון וועגין דעם זכות פון מייני עלטרין אברהם יצחק ויעקב אבר ניט פון מיין זכות וועשן דען איך בין איין זינדיגר : אונ איך בין ניט ווערטסרה איך זאל שטיין פר דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה · נאר פון וועגין זיין גרויש דער בארימקייט איבר זיין פאלק ישראל : אבר ער זאל זיך ניט גידענקין ווען איך האב שוין תשובה גיטאן אונ חרטה גיהאט אויף מייני עבירות אזו איז ראוי מיין תפלה זאל דער הערט ווערין · דען דער וואש גידענקט אזו מאכט ער דאש מען גידענקט זייני עבירות אונ מען זאגט דער הדיוט וויל האבין דאש זיין תפלה זאל זיין אן גינומין פון זיין תשובה וועגין : אונ ער האט דאך גיטאן די אונ די עבירה · אונ באמת האט ער נאך ניט חרטה גיהאט דרויף · אונ ער ווערט פר שטוסין אונ זיין תפלה ווערט פר שעהמט :

דאש זאל זיך איטלכר מענטש בטראכטין ווען איך זאל אפילו זיצן טאג אונ נאכט אונ זאל דער ציילין דיא גינאד וואש הש״י האט גיטאן מיט מיר זינדיגר מענטש אונ בפרט מיט מייני עלטרין אונ טיט נאך אצונד אויך גינאדי : וואלט איך דאך ניט גיקענט אויש דער ציילין אפילו קיין טויזנט חלק פון זיין לויב אונ אכפרקייט אונ פון זיין גרוישי ניסים וואש ער האט גיטאן מיט זיין פאלק ישראל : אונ טוט נאך היינט אלי רגע : דרום זאל זיך קיין שום מענטש ניט גרויש האלטין מיט זיין תורה לערנין אודר מיט זיין צדקה אודר מיט זייני גוטי מעשים : דען דער מענטש איז נאר דרויף בשאפין גיווארין מכ״ש דאש איין מענטש טאר זיך ניט

ניט באריםן מיט זייני גוטי מעשים : אז וויא עש שטייט אין פרקים (אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת) דוא זאלסט זיך ניט איבר נעמן מיט דיין תורה לערנן דען דוא ביסט דרויף בשאפן גיווארין : נון איך זאל וועלן ארויש שרייבן אלי מצות פון דער תורה איז אום מגלה צו דער שרייבן דען עש זענין זעקס הונדערט מיט דרייצעהן מצות : אונ איטליכר מענטש זאל ארויש זוכן אז עש זאל אים צו קומן איין מצוה · גליך וויא ער הוט ארויש געפיש אויף איין זאך : אונ ווער עש בטראכט זיך ניט דאש ער איז אויך זיך מקבל אלי מצות דער טוט ניט רעכט :

אויך דער יהודי וואש אבט ניט אין אטייל מצות אונ טוט זיא ניט אודר אין אטייל עבירות אונ טוט זיא יוא :

אפילו עש איז דיא גרינגשטי זאך פון דער תורה איז ער אין כלל פון (ארור אשר לא יקום את דברי התורה הזאת) דיא מצות פון דער תורה זענין זעקס הונדערט מיט דרייצעהן : דרינן איז דרייא הונדערט אונ פופף אונ זעכציג לאוין וואש מען טאר ניט טאן הענין דיא טעג פום יאר : אונ איטליכר טאג זאגט צום מענטשין איך בעט דיך טוא אין מיר קיין עבירה ניט · אונ ווייטר זענין דרינן צוויא הונדערט מיט אכט אונ פערציג מצות עשה וואש מען איז מחויב צו טאן קעגין דיא איברים פונם מענטשין : אזו זאגט איטליכר אבר צום מענטשין איך בעט דיך טוא מיט מיר איין מצוה : אזו איז פך הכל זעקס הונדערט מיט דרייצעהן :

אטייל מצות זענין נאר נוהג אין ארץ ישראל דהיינו תרומה אונ מעשר אונ דיא מצות וואש זענין נוהג אין בית המקדש : דהיינו (קרבנות) אונ (בגדי כהונה) : אטייל קומן ניט צו איטליכן מענטשין דהיינו חליצה אודר גיטין : אטייל מצות זענין נאר ניט נוהג אין דיא דורות דהיינו (שמיטה) אונ (יובל) אונ (עבד עברי) : נאך זענין פר האנדרין עטליכי מצות וואש זענין ניט נוהג ביא איטליכן מאנזביל אונ אשה עש איז פיל דער פון צו שרייבן : נאר איך וועל שרייבן די מצות וואש זענין אצונד נוהג אין אונזר הייזר אונ קהילות אין אונזרי דורות : אונ וועל פאר מיר נעמן דעם ספר המוסר : אונ וועל דיא זאכין ברענגין אין צוואנציג פרקים : אטייל וועל איך ברענגין פון ספרים : אונ דאש וואש גיצוג איז וועל איך צום ערשטין שרייבן דען דער סדר איז פון דער וועלט

דאש זיא ליינין נאר פארן אין איין ספר איזהנטין לאזין זיא בלייבן דרום וועל איך אן הייבן שרייבן הלכות תפלה אונ הלכות תשובה אונ הלכות צדקה : וויא עש שטייט (תשובה תפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה) : דער נאך וועל איך שרייבן אטייל פון הלכות שבת אונ פון הלכות יום טוב אונ פון הלכות חול המועד דער נאך הלכות דרך ארץ : חאטשי דאש שטייט צום הונדרשטין אין ספר המוסר : דען אין זייני צייטין איז מער דרך ארץ גיוועזן וויא אין אונזרי צייטין דרום איז גוט עש זאל שטיין פון פארנט : דען דאש איז נוהג ביא איטליכן מענטשין וואש וויל אן נעמן שטראף : אז וויא אצונד איז דער מנהג : אונ דרום וועל איך ניט מאריך זיין דרינן : דען דער וואש קערט זיך ניט צו שטראף וועט אים קיין פיל שטראף אויך ניט העלפין · אונ דער וואש קערט זיך יוא דעם איז גניג ווינציג שטראף : אונ אים איז לייכט צו שטראפין : אונ אין אים איז איטל סימן ברכה : אונ ער איז איין בן עולם הבא :

הלכות תפלה

(את ה׳ אלהיך תירא ואותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע) פאר גאט זאלשטו זיך פארכטין אונ זאלסט אים דינן : אונ אין אים זאלסטו זיך בהעפטין ווען דוא האשט אין דיר דיא אלי מדות אזו מעגסטו שווערין ביא זיין נאמן : דיא גמרא דרשת אזו (את ה׳ אלהיך תירא) איז דאך דאש ווארט (את) איבריג : דאש קומט מרבה צו זיין דוא ביסט זיך אויך מחויב צו פארכטין פאר איין תלמיד חכם : (ואותו תעבוד) דאש מיינט מען צו אים זאלשטו דיין תפלה טאן (ובו תדבק) אין אים זאלשטו זיך בהעפטין : דיא גמרא פרעגט וויא איז דאש מגליך זיך צו בהעפטין אין גאט : ער איז דאך איטל פייאר וואש פר פרעגט אנדר פייאר נאר דאש מיינט מען דוא זאלשט זיך בהעפטין צו תלמידי חכמים אונ זאלסט זיך אפ לערנן זייערי גוטי ווייגן אזו איז גליך וויא די זאלשט זיך בהעפט אין הקב״ה דאש זענין דיא גוטי ווענין וואש דוא זאלשט דיך פירן אין זיא : דאש דוא זאלסט זיין איין רחמן אונ איין גומל חסד אונ צו שפייזן דיא גאנצי וועלט אום זונסט אונ זאלשט בגערין תשובה אונ זאלסט מוחל זיין דעם וואש האט דיר דר ווידר גיטאן : אונ זאלסט מאכין דיא לייט תשובה טאן : אונ זאלשט בגנימין סיא דעם נוטן

מענטשין

מיינטשן פיא דעם שלעכטן מענטשן : אונ דיא איברגי גוטי ווענן מיט אלים זאלשטו זיך אפ לערנן פון הקב"ה אונ אזו וויא ער בגערט מיזאל פר אים תפלה טאן מיט גאנצן הארצן אונ בגערט דיא תפלה פון דיא צדיקים : אזו אויך זאלשטו פאר אים תפלה טאן מיט דיין גאנצן הארצן אונ לייב : אונ זאלשט זיין איין צדיק : כדי ער זאל גלוסטן צו דיין תפלה : וויא דער מענטש דארף זיך נוהג זיין פאר דאוונן שטייט שון איבן אין הלכות בית הכנסת : דער כלל איז מיט אלים זאל זיך אים דאכטן גלייך וויא ער גייט אודר ער שטייט פאר איין שר בשר ודם אונ איידר ער גייט אין שיל אריין זאל ער זיך צו רעכטן מיט אלי זאכן גלייך וויא ער וואלט גיגאנגן פאר איין שר בשר ודם : דאש זייני קליידר זאלין זיין ריין ניט איין גריבט : ניט בפעדריג : אויך זיין באָרד אונ דיא האר פון זיין קאפ זאלין ניט זיין מיט פעדרן : אבר הקב"ה לעבט דאך איביג נוא דארף מען זיך אים פיל טויזנט מאל מיין כבוד אן טאן : דאך האבן דיא חכמים קיין חילוק ניט גימאכט : אונ זאגין הלואי וואלט דער גימיינר מאן חאטשי אזו זיך גיהיט לטין פר נאט : דרום זאל איטליכר זייער גיוואונט זיין דאש זייני קליידר זאלין ריין זיין אונ אויך זיין נשמה :

אונ אזו וויא איינר וויל גיין פאר איין שר בשר ודם צום משפט אונ ער ווייסט דאש דער שר איז ברוגז אויף אים אונ האט אים פאר ווערט אריין צו קומן פאר אים : אזו מוז ער אים דאך פריר איבר בעטן : אזו אויך ווען איינר וויל זיך שטעלין פאר גאט אונ ער ווייסט דאך דאש גאט האט איין שנאה אויף אים פון וועגן זייני זינד : דרום מוז ער פריר תשובה טאן : אונ זאל ניט זאגין דאש ח"ו השי"י ווייסט מיך ניט : דען דער וואש האט בשאפן דיא אויגין אונ דיא אורין איז דען מיגליך דאש ער זאל ניט זעהן אונ הערין אלי זאכן פון מענטשן : אויך זאלסטו ח"ו ניט מיינן דאש ער האט פאר געסן אודר דיא דארפסט דער פר קיין עונש ניט ליידין דאש איז נאך פיל ערגר : דרום איז איטליכר מחויב אכטונג צו געבן אויף זייני קליידר אונ שיך דאש עש זאל אויף זיא ניט זיין קיין אומריינקייט : אונ אויך אזו וויא איינר גייט צום משפט פאר איין שר בשר ודם אין זיין חדר : גייט ער דאך מיט מורא אונ ציטרניש אן גילעבטר אונ פאר געסט זייני נארישקייט : נאר ער טראכט זייני טענות אזו אויך זאל ער גיין אין שיל אין דעם חדר פון גאט דען ווען איינר גייט אין שיל אריין מיט שמועות אודר מיט גילעכטר הייסט עש איין קלות ראש : אונ דאש איז זייער פאר באטן פאר אזרוסן איסור בשעת מען גייט אין שול אריין אונ בשעת דאוונין : דען ווען איינר זאל גיין מיט שמועות אונ גילעכטר פאר איין שר בשר ודם אזו איז דאש דאך אים קיין כבוד ניט אונ ער ווערט בשעראמט : דרום איז אין איטליכר שיל איין פאליש : דאש מזאל זיך דארטן וואול צו גרייטן איידר מען קומט פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה דיא חכמים רופן דעם פאליש (פרוזדור) איין פיר הויז : אזו אויך שטייט אין פרקים גרייט דיך אן אין (פרוזדור) איידר דוא גייסט אין חדר פונם שר : מכל שכן דאש דער מענטש איז זיך מחוייב צו גרייטן איידר ער גייט פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אונ וויא אזו ער זאל רייניגן זיין גוף אונ נשמה שטייט שון איבן אין הלכות בית הכנסת : דער מדרש פרעגט אויף דעם פסוק (שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו כו') דוא דער הערסט דיא תפלות פון ישראל : עש וואלט גיקערט שטיין (תפלות) לשון רבים : ניט תפלה לשון יחיד ענפרט ער ווייל כל ישראל טאן ניט זייערי תפלות אין איין צייט נאר איין קהל פאר דעם אנדרין אונ ווען דש אונטרשטי קהל האבן שון גיטאן זייער תפלה : דא קומט איין מלאך וואש איז ממונה דריבר אונ נעמט אלי דיא תפלות : אונ מאכט פון זיא איין קרוין אויף דעם קאפ פון הקב"ה : דאש איז איין תרוץ : דער אנדרר תרוץ איז אמענטש קען ניט אויש הערין קיין צוויא זאכן אבר הקב"ה דער הערט אלי דיא תפלות מיט אמאל גלייך וויא איין תפלה : דער דריטר תרוץ איז ווארום שטייט ניט תפלות • ווארין הקב"ה לאזט איטליכן פיר ער הערט זיין תפלה צו • עס זיא ארום אודר רייך • אודר ער האט גיטע קליידר אודר בייזע קליידר • אונ עש איז נאר מיט כוונת הלב : אדרבה הקב"ה האט בעסר ליב דיא תפלה פונם ארומאן אז פונם רייכן : דען ער איז נעביך איין עני : אבר איין רייכר האלט זיך בגאוה : אונ גאט האט דאך פיינט גאוה : פון וואנין איז גידרונגן אז הקב"ה בגערט אין תפלה : אז דער פסוק זאגט (קחו עמכם דברים ושובו אל ה') נעמט מיט אייך רייד פון תפלה אונ קערט ווידר צו גאט : אונ פון וואנין איז גידרונגן או דיא תפלה פונם ארומאן ווערט פריד אן גינומן : אז דער פסוק

זאגט

זאגט (לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה) דאש צו בראכין
און צו שמייסן הארץ טוט גאט ניט מבזה זיין :

דאש איז דאך ידוע אז ייטליכר פון דיא דרייא אבות
(אברהם יצחק ויעקב) איז איין סימן אויף דיא גלותן
פון זייערי קינדר : אברהם איז געוועזן איין סימן אויף גלות
מצרים : אזו וויא ער האט געצוגן קיין מצרים פון וועגן דעם
הונגר וואש איז געוועזן אין ארץ ישראל : דר נאך האט פרעה
גינומן זיין ווייב : אזו האט אים גאט גישלאגן מיט גרושי
מכות אונ ער האט זיא ומוזט ווידר געבן . מיט גרויש גוטש
אונ געלט : אזו אויך האבן זייני קינדר געצוגן קיין מצרים
מיט יעקב אבינו פון וועגן הונגר דער נאך האט ער זייא
גינומן אונ האט גיארבט מיט . יא איז ער גישלאגן געווארן
מיט גרושי שלאק : אונ דער נאך זענין זייא אויך ארויש
גיגאנגין מיט גרויש גוטש אונ געלט . יצחק איז געוועזן איין
סימן צו גלות בבל : ער איז אויך פאר טריבן געווארן פון
(אבימלך) דער נאך איז (אבימלך) ווידר גיקומן מיט זיין הויבט
געגעבט אונ האט אים איבר גיבעטן אונ שלום גימאכט :
אזו אויך אין גלות בבל זענין דיא ישראל אויך חשוב געוועזן
אין דיא אויגן פון דעם שר אונ דיא שרים : אונ אזו וויא דאש
איבל גיין פון יצחק האט ניט לאנג גיווערט : אזו אויך דער
גלות בבל האט מיין ניט געווערט נאר זיבציג יאר : יעקב איז
א סימן צום גלות וואש איז געוועזן בשעת חורבן בית שני : אזו
וויא יעקב האט פיל צרות גיהאט פון דינה : דער נאך מיט
יוסף אונ שמעון אונ בנימין : דיא אלי צרות האט ער אויש
גילוטין : דער נאך איז ער דער פרייט געווארן פון אלי זייני
צרות : אזו האבן מיר דעמאלט גיהאט צרות אין מיר זענין
דער פרייט געווארן אמן :

דיא דרייא אבות האבין אונז מתקן געוועזן די דרייא תפלות
קעגין דיא דרייא גלותן : אברהם האט מתקן געוועזן די
תפלה פון שחרית : אז וויא דער פסוק זאגט (וישכם אברהם
בבוקר) אברהם האט זיך גיפעדרט גאנץ פריא אונ האט
גידאווינט תפלות שחרית : (מנחה) האט מתקן געוועזן יצחק
אז וויא דער פסוק זאגט (ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות
ערב) יצחק איז ארויש גיגאנגין תפלה טאן אין פעלד פאר
נאכט : דאש איז תפלת מנחה : יעקב האט מתקן געוועזן
תפלת ערבית : אז וויא דער פסוק זאגט (ויפגע במקום וילן
שם כי בא השמש) ער האט תפלה גיטאן אוף דעם ארט אונ
האט דארטין גינעכטיגט ווייל דיא זון איז שוין גיהאט אונטר
גיגאנגין דאש איז תפלת ערבית : קעגין דעם גלות מצרים
וואש האט גיווערט פיר הונדרט יאר איז דיא תפלת שחרית
פיר שעה אויפין טאג : אזו וויא איך וועל דא בעכר בשיידין
מנחה איז דיא צייט זיבן שעה אויפי טאג : קעגין דעם גלות
בבל וואש האט גיווערט זיבציג יאר : אונ אזו וויא דעמאלט
אז מען האט אן גיהובין צו בויאן דעם בית המקדש האט
מען אים ניט גישטערט עש קאנטשין ביז נאך צווייא אונ
צוואנציג יאר : אזו אויך איז דיא צייט פון מנחה צווייא אונ
צוואנציג שעה אויפין מעת לעת דאש הייסט צווייא שעה
פאר נאכט :

אונ אזו אויך דאש אנדרי אות פון (אברהם) איז דיא (ב)
דאש מאכט (בוקר) . דיא פריא תפלה : דאש אנדרי
אות פון יצחק איז דיא (צ) דאש מאכט (צהרים) נאך מיטאג
תפלה : דאש אנדרי אות פון יעקב איז דיא (ע) דאש מאכט
ערבית : דאש איז תפלת מעריב : דער נאך האבין זייערי
קינדר גיהאלטין דיא תפלות אין מצרים : אונ אין דר מדבר
אונ דער נאך אין ארץ ישראל : אבר דער נאך אז דער
בית המקדש איז גבויאט געווארן האבין . זייא נאך
מוסף געוועזן מתפלל צו זיין אז דאש בית המקדש
אונ דאש (מלכות בית דוד) זאלין אקוים האבין : אזו אויך
אצונד טואין מיר אויך אזו תפלה דאש דער בית המקדש
זאל גיך גיבואיט ווערין אונ משיח בן דוד זאל קומן בבי"א .
נמצא זענין דיא תפלות פון אייביג אן . נאך גלות בבל איז
אויף גיגאנגין עזרא מיט ווייניג לייט מיט פעדציג טויזנט .
אונ האבין דש בית המקדש ווידר גבואיט אין איטיל מורא
אונ ציטרניש פר די שונאים וואש האבין זייא ניט גילאזט
בויאן : דעמאלט זענין זיך צום הויף גיגאנגין דיא (אנשי
כנסת הגדולה) הונדרט אונ צוואנציג זקנים . אונ צווישין
זייא (חגי זכריה ומלאכי) אונ מרדכי וואש שטייט אין דער
מגילה זייא האבין ערשט רעכט מתקן געוועזן דיא תפלות
וואש מיר האבין אונ האבין גיציילט דיא אותיות אונ
ווערטיר : דאש עש זאל ניט זיין קיין איבריג אות : אונ אויך
ווינציגר איין אות : אונ האבין עש גימאכט קעגין פסוקים :
אונ האבין דריגן גימאכט גרושי סודות אונ כוונות : וואש
איז ניט צו דער שרייבין : אונ האבין וואול אויש גיטראכט
דיא צאל פון דיא ווערטר פון איטליכר ברכה : אונ דאש

זיין

איין ברכה הענגט אין דער אנדירר : דיא ערשטי אונ דיא הונטערשטי דרייא ברכות זענין קעגין ,דיא דרייא אבות אברהם יצחק ויעקב : דיא מיטלסטי ברכות קעגין דיא צוועליף שבטים נאך איין ברכה האט מען מתקן גיוועזן אין דער ישיבה פון (יבנה) קעגין דיא (מינים) : זיא איז קעגין דעם דרייצענטין שבט : דען יוסף הצדיק איז גירעכנט פאר צווייא שבטים (אפרים ומנשה) : אזו איז סך הכל אין שמונה עשרה ניינצעהן ברכות : דיא ערשטי דרייא ברכות זענין גלייך אז וויא איינר וואש קומט פאר איין שר גיט ער אים אפ צום ערשטין איין גוט מארגין · אודר אנדרי ברכה: דיא מיטלסטי זענין גלייך אז וויא איינר בגערט עפיש פונים שר : דיא הונטערשטי דרייא ברכות זענין אייטיל לויב אונ דאנק : גלייך אז וויא איינר דאנקט דעם שר אויף דעם וואש ער האט אים גיטאן זיין בגער : דער נאך גייט מען אויש (עושה שלום) דרייא טרעט הונטער זיך גלייך אז וויא איינר גייט אוועק פונים שר אזו קערט ער זיך דאך ניט אום צו אים מיטין רוקין : אונ זאל בלייבין שטיין איין ווייל אויף דעם אורט וואש ער איז אהין אויש גיגאנגין וועדליג מיקען גיין פיר איילין גלייך אז וויא איינר ווארט אויף איין ענטפר אונ רשות פונים שר אונ צום בעסטין איז ער זאל בלייבין שטיין ביז דער חזן הייבט אן דיא הוכי שמונה עשרה : אודר ביז קדושה : נמצא אז דיא דרייא תפלות זענין גימאכט גיווארין קעגין דיא דרייא אבות : אונ קעגין דיא דרייא גלותין גלות מצרים אונ גלות בבל אין גלות בשעת הורבן בית שני :

אויך זענין דיא תפלות גימאכט גיווארין קעגין די קרבנות וואש אונזרי עלטרין פלעגין ברענגין אין בית המקדש (תפלת שחרית) איז קעגין דעם (תמיד של שחר) דאש קרבן וואש מיהאט גיבראכט גאנץ פריא (תפלת מנחה) איז קעגין דעם קרבן וואש מיהאט גיבראכט צו מנחה (תפלת ער־ית׳ איז קעגין דיא קרבנות וואש האבין גיברענט אנאנצי נאכט אויפין מזבח : אז דער בית המקדש איז גישטאנין ווען איינר האט איין עבירה גיטאן אזו האט ער גיבראכט איין קרבן (חטאת) אודר איין (אשם) אודר איין עולה : אודר איין שלמים : וועדליג זיין עבירה איז גיוועזן : אונ האט גיזאגט צום כהן דאש ברענג איך פר איין (חטאת) אודר (אשם) אזו האט ער אים שוין ניט גידארפט זאגין וואש זיין עבירה איז : נייארט ער האט זיא מתודה גיוועזן שטילר הייט קיינר זאל אים ניט הערין : דרום איז דאש אויך גיוועזן איינש פון דיא צעהין ניסים וואש זענין גיוועזן אין בית המקדש : דאש חאטשי זיא זענין דאך גישטאנין ענג אבר אז זיא האבין זיך גיבוקט אונ מתודה גיוועזן זייערי עבירות זענין זיא גיוועזן ווייט פיר איילין איינר פון דעם אנדירן : דאש איינר זאל ניט הערין די ווידוי. אונ תשובה פון זיינים חבר אונ הקב״ה האט אים מוחל גיוועזן אבר אצונד מיר אביונים האבין מיר ניט קיין בית המקדש אונ ניט קיין כהן : אונ אויך ניט קיין קרבן מיט וואש צו ווערין פר געבין אונזרי עבירות :

דרום זאגט דער נביא איך בגער ניט אייערי קרבנות נאר איר זאלט זיין פרום אונ נידריג גימיט : אז דער פסוק זאגט (זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים׳ לא תבזה) דיא קרבנות פון גאט איז דיא צו בראכני גימיט אונ דאש צו בראכין אונ צו שטוסין הארץ טוט גאט ניט פאר שעהמין : אויך זאגט דער פסיק (קחו עמכם דברים, שובו אל ה׳) נעמט מיט אייך רייד פון תפלה אונ קערט ווידר צו גאט :

נון ווען דיא תפלה איז יוא אויף דעם אורט פון דיא קרבנות דרום ווען איין מענטש טוט זיין תפלה פאר הקב״ה מיט גאנצין הארצין אונ לייב : אונ זאגט ווידוי : אונ האט חרטה אויף זייני בייזי מעשים : אונ טראכט אין זיין הארצין דאש ער זאל קיין מאל ניט טואין אזעלכי בייזי מעשים : אזו דער הערט גאט זיין תפלה אונ איז אים מוחל אלי דיא עבירות וואש זענין צווישין גאט אונ צווישן דעם זעלבינין מענטשין : אבר דיא עבירות וואש זענין צווישן אים אונ זיין חבר איז אים הקב״ה ניט מוחל ביז ער מוז איבר בעטין זיין חבר אז דער פסוק זאגט דער נביא זאגט פון גאטש ווענין (שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם) טוט תשובה איר ווילדי קינדר דאש מיינט מען זינדיגי לייט אזו וועל איך אייך היילין פון אייער ווילדיקייט דאש איך וועל אייך מוחל זיין אייערי זינד אונ ווען איינר וויינט בשעת דאווינין אויף זייני זינד דאש דריבר קען ניט גיבויאט ווערין דער בית המקדש : אונ איבר דיא זינד פון זייני עלטרין וואש דריבר איז דר ביהמ״ק חרוב גיווארין : אזו איז עש באלד אן גינומין פאר הקב״ה : דען הקב״ה איז איין רחמן אונ דער בארימט זיך איבר אים דען דער זעלבער מענטש האט בוראי חרטה אונ נעמט אויף

זיך ניט צו טאן קיין מאל קיין עבירה : אויך דעסט גלייבין זאגט דער פסוק (קרעו לבבכם ואל בגדיכם) דאש מיינט מען צו רייסט אייערי הערצער דורך תשובה אזו וועלין ח״ו ניט שטארבין אייערי קינדר אבר אייערי זינד אונ איר וועט ניט הארפין צו רייסן איבר זייא אייערי קליידר : אויך זאגט דער פסוק (שובו עדי נאום ה׳ בצום ובבכי כו׳) קערט הידר צו מיר מיט פאסטין אונ גיוויין : אזו וועט דער הערט ווערין אייער תפלה : נאך איין פירוש איז אויף דעם פסוק (קרעו לבבכם כו׳) צו רייסט אייערי הערצער דאש איר זאלט ניט זיין קיין בגלי גאוה : גייארט ענוים : ווען הקב״ה האט פיינט דיא תפלה פון דיא האפרדיגי לייט : אז וויא מיר גפונין דיא חכמים האבין אמאל גוזר תענית גיוועזן אויף רעגין אונ האבין דיא תעניתים גיהאלטין מיט אלי זאכין גלייך וויא יום כיפור : האט זיך רבי אליעזר גישטעלט פארין עמוד אונ האט גידאווינט פיר אונ צוואנציג ברכות איז זיין תפלה ניט דער הערט גיווארין : דא האט זיך רבי עקיבא גישטעלט פארין עמור אונ האט תפלה גיטאן : אונ האט גיזאגט (אבינו מלכנו חטאנו לפניך) אזו איז באלד גיקומין איין גוטר רעגין : איז אראפ גיגאנגין איין בת קול פונים הימל אונ האט גיזאגט איר זאלט ניט מיינין אז רבי עקיבא איז פרומר פון רבי אליעזר : נייארט וויל דער איז איין עניו דרום איז זיין תפלה דער הערט גיווארין : אבר רבי אליעזר האט ניט איטליכן מוחל גיוועזן : דער נאך זאגט ווייטר דיא גמרא עש איז נאך אמאל קיין רעגין ניט גיוועזן : האט רבי אליעזר גוזר גיוועזן דרייצעהן תעניתים : אונ עש איז ניט גיקומין קיין רעגין : צום הונטרשטין האט רבי אליעזר גיזאגט צו די ישראל גייט אונ גראבט אייך איטליכר איין קבר אונ לייגט זיך אריין דרינן איידר איר זאלט שטארבין פאר הונגר : אזו האבין כל ישראל אן גיהובין צו וויינין אונ האבין תפלה גיטאן איז באלד גיקומין איין רעגין : נוא זעהן מיר דאך אז דער וואש מאכט זיך אונטר טעניג קעגין הקב״ה אונ טוט תפלה מיט גיוויין : אזו ווערט זיא באלד אן גינומין :

אויך האבן גיזאגט די חכמים ז״ל דר וואש טוט תפלה אונ דער צייט איז ער זוכה צו דער וועלט אונ צו יענער וועלט אז וויא דער פסוק זאגט (הללו ה׳ דורשיו ויחי לבבכם לעד) : דיא וואש לובן גאט אויף דער וועלט וועלין לעבין אייביג אויף יענער וועלט : אונ פון וועגין דעם זכות פון תפלה ווערט דער מענטש בהיט פר איין מיתה משונה · אונ זייני קינדר ווערין בהיט פאר יסורים אונ פאר חיות רעות : דער (ספר המוסר) ברענגט דרויף פיל מענטשין זעניין זייערי קינדר בשירמט גיווארין פון יסורים פון וועגין דעם זכות פון תפלה איך וויל ניט מאריך זיין דרינן : דער וואש טוט תפלה אין שיל מיט דעם קהל ווערט זיין תפלה פיל גיכר אן גינומן פון דעם וואש טוט תפלה ביחידות : אז וויא דער פסוק זאגט (הן אל כביר לא ימאם) גאט פאר שעהמט ניט דיא תפלה פון פיל לייט : דרום זאל איטליכר תפלה טואן בקהל :

רבי שמעון בן לקיש זאגט דער וואש האט איין שיל אין שטאט אונ גייט ניט אין איר דאווינין ווערט ער גירופין איין שכן רע · אונ מאכט דאש זייני קינדר ווערין פאר טריבן : אזו וויא דער פסוק זאגט (כה אמר ה׳ על כל שכני הרעים הנגעים בנחלה ... הנני נותשם מעל אדמתם) דער נביא זאגט אזו זאגט גאט וויא גישריגין אויף מיני שלעכטי שכנים וואש קומן ניט תפלה טאן אין גאטש הויז : נון איך וועל זיא פאר שטוסין פון זייער לאנד (רב) זאגט ווער עש גייט אלי טאג אין שיל אריין · אונ איין מאל גייט ער ניט פרעגט גאט אויף אים ווארום איז דער (פלוני) ניט גיקומין אין שיל אריין : זאגט הקב״ה איז ער אנדירש ניט גיקומין איבר איין מצוה (נוגה לו) זאל אים דיא מצוה לייכטין לעוה״ב איז ער אבר ניט גיקומין איבר זיין הענדיל אזו ווערט פאר פינצטרט זיין וועג כלומר ער ווערט גישטראפט ווארום ער האט זיך ניט פר זעכרט אין גאט : דאש ער קען אים וואל ממלא זיין דעם היזק וואש ער וואלט פאר זוימט · רבי יוחן זאגט פון רבי יצחק וועגין ווען דיא ישראל דאווינין אין זייער שיל אונ בית המדרש רואט דיא שכינה אויך דרינן :

אויך זאגט רב הונא פון רבי יצחק וועגין דיא שכינה רואט אין דיא שילן אונ בתי מדרשות אז וויא דער פסוק זאגט (ואהי להם למקדש מעט כו׳) אונ איך וועל זיין צו ישראל אין זייערי שילן צו איין קליין בית המקדש : אזו וויא די שכינה האט גירואט אין גרוסן בית המקדש אזו רואט זיא אויך אין אונזרי שילן : דאש הייסט דאש קליין בית המקדש : נוא איז פון דאנין גידרונגין אז דיא שכינה רואט אין אונזרי שילן · אונ ווען ישראל זאמלן זיך איין אין זייערי שילן אונ דאווינן מיט כוונה (לשם שמים) · אזו גידענקט הקב״ה אן דעם חורבן פונים בית המקדש : אונ דאש ישראל זענין פר שפרייט · אונ איז זיך מצער דריבר : אונ דער בארימט זיך איבר זייא : אז וויא דיא גמרא זאגט דש אמאל איז רבי יוסי בן קסמא אריין גיגאנגין אין איין חורבה תפלה צו טאן · איז (אליהו הנביא) גיקומין אונ האט גיווארט אויף דער טיר ביז ער איז ארויש גיגאנגין האט ער גיזאגט צו אים (שלום עליך רבי ומורי) · האט (אליהו הנביא) אים גיפרעגט מיין זון וואש האסטו גיהערט אין דיין תפלה : האט ער אים גיענפרט איך האב גיהערט איין בת קול וואש האט גיברומט וויא איין טויב : אונ האט אזו

גזאגט

גיזאגט וויא דאש איך האב פר וויסט מיין הויז אונ האב פר ברענט מיין בית המקדש ווייז דאש איך האב פר טריבן מייני קינדר האט (אליהו הנביא) צו אים גיזאגט מיין זון איך שווער בייא מיין קאפ אונ בייא מיין אייביג לעבין דאש ניט אצונד אליין האט הקב"ה גילאזט אויש גיין איין קול: נאר אלי טאג ווען דיא ישראל גייאן אין זייערי שילן אונ זאגין (אמן יהא שמיה רבא זגו) מיט גרויש כוונה · אזו שאקילט הקב"ה מיט זיין קאפ אונ זאגט וואול צו דעם מלך דאש מען לויבט אים אזו אין זיין הויז · אונ וויא צו דעם פאטור דאש זייני קינדר זענין פאר טריבן: אונ וויא צו די קינדר דאש וויא זענין פאר טריבן גיווארין פונים פאטרש טיש: נון דער וואש גייט אלי פריא אונ אבינט אין שיל תפלה צו טאן: דר לעבט לאנג:

אויך זאגט די גמרא רבי יהושע בן לוי הט גיזאגט צו זייני תלמידים פעדרט אייך אונ שפעטיגט אייך אין שיל: כלומר איר זאלט גייאן אין שיל ארין אין דער פריא אונ פאר נאכט: כדי איר זאלט מאריך ימים זיין: רבי אחא בר חנינא ברענגט דרויף אפסוק · עש שטייט (אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי) · וואול דעם מענטשין וואש הערט מיך צו: צו קלאפין אויף מייני טירן אלי טאג: צו היטן דיא מזוזות פון מייני טירן שטייט ווייטר (כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה') דען דער וואש גיפונט מיך מיט גיפונין לעבין אונ ציהט אויש איין ווילן פון גאט פון דיא פסוקים איז גידרונגין אז ווער עש פעדרט זיך פריא אונ פאר נאכט אין שיל ארין איידר דער חזן הייבט אן דאווינן דר לעבט לאנג:(אבא בנימין) זאגט קיין שום תפלה איז ניט אזו אן גינומין אז וויא דיא תפלה פון קהל אין שיל אזו וויא דער פסוק זאגט (לשמוע אל הרנה ואל התפלה) אויף דעם אורט וויא מען פלעגט לויבן מיט גיזאנג · דאש מיינט מען אין שיל דארט איז אן גינומין דוא תפלה (רבין בר אדא) זאגט פון וועגין (רבי יצחק) פון וואנין איז גידרונגין דאש הקב"ה איז גיוועגטליך אין שיל: עש שטייט אפסוק (אלהים נצב בעדת אל) הקב"ה שטייט כלומר זיין שכינה רואט צווישן דער עדה וואש זאמלין זיך איין תפלה טאן צו גאט · נוא זעהין מיר דאך וואל דאש הקב"ה לאזט רואן זיין שכינה אונ אונזרי שילן: נון איר ליבי לייט וויא זאל דעם מענטשן קיין מורא ניט אן חאפין אז ער גייט אין שיל ארין · לאז זיך אים דאכטין ער גייט פאר איין שר בשר ודם · אודר פאר איין שופט: אודר אפילו פאר איין הערין אויף איין עצה · הלוואי וואלט ער גיגאנגין אין שיל חאטשי מיט העלפט מורא דער פון אזו וואלט ער בוודאי ניט גיגאנגין מיט (קלות ראש) אונ מיט שמיעות אונ גילעכטר · אונ וואלט זיך בוודאי פריר צו גיגרייט אין פאליש גליך וויא איינר גרייט זיך צו איידר ער קומט פאר איין שר בשר ודם: דרום זאל איינר דעם אנדרין מזהיר זיין אונ דער מאגין דרויף דאש ער זאל גיין אין גאטש הויז ארין מיט גרויש מורא: דא וועל איך אייך שרייבין אזו איין זאך וואש אביסל דער פון שטייט שון אויבן: נאר ווייל דר (ספר המוסר) שרייבט עש דרום מוז איך עש נאך אמאל איבר חזרין:

ווען דער מענטש וואכט אויף פון זיין שלאף איז ער מחוייב צו לויבן אונ צו דאנקין הש"י דש ער הט אים ווידר גגעבין זיין נשמה: דאש ער איז ניט טויט גיבליבין אין שלאף: אונ הש"י האט זיא אים דאך בעסיר אפ גיגעבין איידר וויא פריר בשעת ער האט זיא גיגעבין צו בהאלטין: דען פריר איז זי גיוועזן מיד אונ אויש גארבייט: אצונד בקומט ער זיא אויש גירואט: דרום זאל איטליכר מענטש גידענקין אין דעם חסד וואש הש"י טוט: אזו וועט אים באלד אן פאלין איין פחד אונ מורא: אונ זאל באלד ארויש שפרינגין פון זיין בעט: גליך אז וויא איינר וואש האט עפיש איין משפט פאר איין שופט אודר פר איין שר: אזו וועט ער דאך בוודאי ניט פר שלאפין אונ וועט אויף שטיין פון זיין בעט: מכ"ש פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה: אונ ער זאל זיפצין אונ זיין בזארגט: אונ זאל זיך בדענקין וויא קען איך פאר געסין דעם גרויסן חסד וואש הקב"ה האט מיר גיטאן ווען איך זאל אפילו לעבין צווייא מאל צווייא טויזנט יאר: אונ זאל טאג אונ נאכט מער ניט טאן נאר לויבן אונ דאנקין הקב"ה אויף דיא גרושי גינאד וואש ער האט מיט מיר אליין גיטאן: איז דאך אויך ניט גינוג: מכ"ש דיא גרושי חסדים אונ ניסים וואש ער האט גיטאן מיט אונזרי עלטרין: דען עש איז דאך אום מיגליך צו דער ציילין זייני ניסים ונפלאות: ווען עמ וועט זיך אזו בדענקין וועט אים בוודאי איין מורא אן חאפין:

אונ ווען דער יצר הרע וועט דיך אן רייצין עש איז נאך פריא אוף צו שטיין: דוא וועשט נאך בצייטין קומן אין שיל ארייניו אודר ער וועט דיר זאגין דיא קעלט איז זייער גרויש: אודר אום זומר וועט ער דיר זאגין דיא נאכט איז גאר קליין עש איז נאך צייט צו שלאפין: אז זויא דער סדר איז פונם יצר הרע: דאש ער קען פאר פירן דעם מענטשין מיט טענות: דא זאל ער דעם יצר הרע אקעגין גיין אונ זאל אים ענפרין אין זייני גידאנקין גייא אוועק דיא יצר הרע ווען עשי זאל מיך רופן איין שר אודר איין נגיד עפיס צו פאר דינן וואלט איך דאך בוודאי גישווינד אויף גישפרונגין פון מיין בעט מיט גרויש לוסט: מכ"ש תפלה צו טון פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה: דאש איז דאך אגרויש פאר דינסט: אונ אויב ניט איז עש אגרויש אן ווערונג: דען עש רירט אן אין זיין לייב אונ גוטש · אונ אין דער נשמה: אונ אין דער וועלט אונ יענר וועלט: אונ ווען דער מענטש זאל זיך בדענקין אין דיא

גינאד אונ בארימהערציקייט : אונ ניסים ונפלאות וואש הקב"ה מיט מיט אים אלי שעה אונ אלי טאג וואש ער זעלבסט ווייסט גאר דר פון ניט אונ וואש ער האט אים גישפייזט פון זיין יוגנט ביז אצונד : אונ האט אים בשערמט פר אלי בייזי בגעגניש אונ פר ביטרי לייד : אונ פאר בייזי קרענק ר"ל : אונ פאר וואשר אונ פר פייאר אונ פאר אלי בייזי צו קומניש ר"ל : אונ זאל אויך גידענקין אין זייני פיל חטאים גוא וויא וואלט ער גיקאנט איין ליגן אונ זאל ניט אויף שטיין צו לויבן דעם הערין וואש האט אים אזו פיל גוטש גיטאן : אונ טוט אים נאך הייבט אויך : דרום הייבט אן דער (אורח חיים) אונ זאגט אזו (רבי יהודה בן תימא) זאגט וויא אזו שטארק וויא איין לעמפרט : אונ אזו גרינג וויא איין אדליר : אונ אזו שטארק וויא איין לייב : אונ אזו גישווינד ווי איין הירש : צו טאן דאש ווילן פון השי"י ער האט דרום גיזאגט די פיר ארלייא : דען דריגן הענגט אלי

די מעשים פונים מענטשין :

ער הייבט אן דיא אזו שטארק וויא אלעמפרט: אזו וויא דר לעמפרט איז איין עזות פנים : דאש אז ער פאר ציקט אבהמה עסט ער זיא בפרהסיא פאר אלי לייט : אונ שיימט זיך ניט פאר קיינם : אזו זאלסטו זיך אויך ניט שיימן פאר דיא שפעטירם ווען דוא האבסט גיטאן עפיש גוטין : אודר דוא ווילסט טאן עפים גוטין : אונ טוא דאש ווילן פון השי"י : דער נאך זאגט ער זייא אזו גרינג אזו וויא איין אדליר : דאש ער פליהט גאר גישווינד אזו זאלסטו אויך זיין גישווינד אין גאטש דינסט אונ זאלשט ניט פאלגין דעם יצר הרע אז וויא אויבין שטייט : דער נאך זאגט ער זייא אזו גישווינד וויא אהירש דאש מיינט מען דיא זאלשט גישווינד לויפן צו איין מצוה אונ זאלסט ניט פויל זיין דריגן : עש זאל זיין בייא דיר גלייך וויא דוא וואלשט גילאפין נאך איין מציאה אודר אנאנדר ריוח : דער נאך זאגט ער זייא אזו שטארק וויא אלייב : דאש מיינט מען אויב דער יצר הרע ווערט דיך אפ ריידין פון גאטש דינסט : אונ וועט זאגין עש איז קאלט אודר איין רעגין אודר אגרושי היץ אודר ער וועט דיר זאגין דיא קענסטו פאסטין דוא וועסט ח"ו קראנק ווערין אודר ער וועט זאגין וויא קאנסטו צדקה געבין דייני קינדר זענין בילכער : דוא האשט דאך זעלברט ניט דיין גינוגין צו טאן : אז וויא דער סדר איז פונים יצר הרע · דרום זאגט ער זייא אזוי שטארק וויא איין לייב : דאש ער האט קיין מורא ניט פאר קיינם אונ לאזט זיך ניט אפ ריידין ווען ער פאר ציקט עפים : אזו זאלשטו זיך אויך ניט לאזין אפ ריידין דעם יצר הרע מיט זייני בייזי טענות אונ זאלשט זיין גיפרישט אונ גרינג אונ שטארק אין גאטש דינסט בייא טאג אונ בייא נאכט : אונ זאלשט דינן גאט ית' מיט דיין גאנצין הארצין אונ מיט דיין גאנצין לייב :

אונ איידר ער הייבט אן צו טאן גאטש דינסט זאל ער פריר זיין צורך טאן דאש ער זאל ניט גיין צו גאטש דינסט מיט טינוף אונ אומריינקייט דער נאך זאל ער וואשין זייני הענט דאש ער זאל אויף גיסן אויף זיא פון איין כלי אונ אויב ער וואשט זיך פון איין פאס זאל ער אויף עפנין דען צאפין אונ גיסן אויף זייני הענט אונ ווידר פאר מאכין אונ ווידר עפנין אונ ווידר פאר מאכין ביז דריי מאל דען דער רוח רעה וואש רואט אויף זייני הענט אין שלאף ער גייט ניט אוועק ביז מען גוסט אויף וואשיר אויף דיא הענט דרייא מאל אונ איידר ער וואשט זיך זאל ער ניט אן ריהן אין מויל אודר אין דיא אויגן : אודר אין דער נאז אודר אין דיא אויערין : דען עש איז אסכנה:נאך דעם וואשין זאל ער מאכין דיא ברכה (על נטילת ידים) אונ (אשר יצר) : אונ ווען ער וויל פריר לערנין איידר ער גייט אין שיל אריין זאל ער מאכין דיא (ברכת התורה) : אונ וויא מיזאל זיך נוהג זיין איידר מען גייט אין שיל ארין : אונ אז מען איז אין שיל : אונ וויא מיזאל רייניגן דעם גוף אונ מכ"ש דיא נשמה : אונ וואש מיטאר ניט ריידין אין שיל קיין דברים בטלים דאש שטייט אלש אויבן אין הלכות בית הכנסת אונ דער ספר המוסר שרייבט אויך פיל פון דיא לייטן וואש ריידין אין שיל : אין מדרש שטייט אמעשה רבי יוסי זאגט אמאל בין איך גיגאנגין אין וועג האב איך בגעגינט (אליהו הנביא) : אונ ער האט מיט זיך גיהאט פיל קעמלין אן גילאדני האב איך אים גיפרעגט מיט וואש האשטו דיא קעמליך אויף גילאדין : האט ער מיר גיענפרט מיט איטל מלאכי חבלה וואש הייסט (אף אונ חמה) דא פרעג איך אים פון וועמיש ווענין האשטו דאש אן גילאדין : אונ וויא אהין פירסטו עש : זאגט ער איך פיר עש אין גיהנם ארין צו בצאלין דיא לייט וואש ריידין אין שיל בשעת דאוונין : פון (ברוך שאמר) ביז נאך (שמונה עשרה) : אונ נאך דעם קדיש וואש נאך (רחום וחנון) : אויך דיא תפלה פון דענם זעלבינן מענטשין ווערט ניט דער הערט : אונ ער איז איין עזות פנים דאש ער שיימט זיך ניט פאר דער היליגי שכינה אונ פאר דיא היליגי (ספרי תורות) וואש זענין אין שיל : דער (ראשית חכמה) שרייבט אויך פיל דער פון אונ דאש דער זעלביגר מענטש פאר זינדיגט זיך אונ אויך דיא היליגי שיל אונ כל ישראל ח"ו : אזו וויא אויבין שטייט אין הלכות בית

הכנסת

הכנסת : דרום איז דער דין ווען מען שרייאט אן אויף דעם וואש רעט אין שיל : אונ ער קערט זיך ניט דרינן : מאג מען אים זאגן עזות פנים גייא ארויש אונ פאר זינדיג ניט דיא שיל אונ כל ישראל ח"ו : דאש האט גיפסקית (מהו' ליב יצ"ו) דער בעל גור אריה ז"ל : נון וועל זיך איך שרייבן פון דעם ראשית חכמה ווענן פון וואנן דאש קומט וואש פיל לייט ריידן אין שיל אונ גידענקן ניט אין דעם גרושן עונש דער פון : דאש קומט ווייל דיא וועלכי לייט האבן אין זיך ניט גאטש פארכט : אייער זעהט עש פעם אנדרין אונ שרייט אים ניט אן אדרבה ער הערט נאך אויך צו : דען ער מיינט עש שאר אים נאר גישט : אונ ער ווייסט ניט אז עש איז גלייך דער עונש פון דעם וואש הערט צו ריידן ווייא דער וואש רעט אליין : דען ווען ער וואלט אים ניט צו גיהערט וואלט יענר ניט גירעט : וואלט ער זיך גיפארכטין פאר גאט וואלט ער יענים ניט צו גהערט : מכל שכן דש ער וואלט אליין ניט גירעט : דאש קומט אלש פון דעם וואש די לייטין קערין אים דאש פנים אייער צום אנדרין : אונ זעצין זיך ארום טיש גלייך ווייא אויף אסעודה : אונ זעהן אלץ וואש טוט זיך אין שיל : ווער עש גייט אריין אונ ווער עש גייט ארויש : וואלטין זייא מורא גיהאט פאר גאט וואלטן זיך איטליכר אום גיקערט זיין פנים צו דער וואנט ווייא דער דין איז : דאש איטליכר זאל זייני אויגן האלטין אראפ : אונ דאש הארץ ארויף צו הקב"ה : אפילו ווען אייער זיצט איז דער דין דאש ער זאל ניט קוקין ווער עש שטייט אונ גייט אין זייני פיר איילין : דרום מאכין צו אטייל לייט זייערי אויגן בשעת ק"ש אונ (שמונה עשרה) : דרום ווער עש וויל אין זיך נעמין גאטש פארכט זאל זיין פנים צו דער וואנט זיין בפרט בשעת דער חזן זאגט שמונה עשרה · כדי ער זאל קענן מכוין זיין נאך צו זאגן אמן אויף איטליכר ברכה : אז ווייא אויבן שטייט אונ זאל מכוין זיין פאר וועמן ער רעט : אונ זאל גידענקין דיא מורא וואש ער וואלט גיהאט פאר איין שר בשר ודם מכ"ש וקל וחומר פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה אבר ווען אייער קוקט אויף אנדרין פאר גייט אים זיין מורא : מיר שטייאן פאר אונזר גאט וואש לעבט אייביג : אונ איז (היה הוה ויהיה) : אויך זענן מיר איין פאלק (בני ברית) דיא קינדר פון (אברהם יצחק ויעקב) מיר האבן איין וואר האפטיגן גאט אונ איין וואר האפטיגי תורה אונזר אמונה איז אמת אונזר תפלה איז אמת : דרום זאל איטליכר שטין אין אייטל מורא אונ זאל טראכטין איין תקנה דאש זיין תפלה זאל זיין מיט כונה :

ווער עש גייט פאר טאג אין שיל אריין דארף ער זיין טלית ניט לייגין : אבר (ארבע כנפות) דארף ער זיא טאן אן אברכה : אונ ווען ער טוט אן אין שיל דעם גרושין טלית זאל ער אין זין האבין יוצא זיין מיט דער ברכה אויף דעם (ארבע כנפות) אויך : אונ בשעת ער טוט אן דעם טלית אודר ארבע כנפות) זאל ער מכוין זיין דאש ער וויל מקיים זיין דיא מצוה פון ציצית אזו ווייא עש שטייט אין דער תורה (ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם) אונ זאל אזו זאגן דא בין איך מקיים דיא מצוה פון ציצית : דאש איך וויל זיין גיצייכינט מיט דער גרוישר הייליגי מצוה וואש הקב"ה האט אונז גיגעבין זיא איז גיוואגין קעגין כל התורה : אזו ווייא עש ווערט דא נאך בעסיר בשיידט ווערין : אונ בשעת ער לייגט תפילין זאל ער זאגין דא בין איך מקיים דיא גרוישי מצוה פון תפילין : דאש איך וויל זיין גיצייכינט מיט דעם צייכן פון הקב"ה אזו ווייא דער פסוק זאגט וקשרתם לאות על ידיך והיו לטוטפות בין עיניך) : אונ דרינן איז גישריבין דיא פיר פרשיות (קדש : והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע) : אונ בשעת ער זאגט דיא ברכה זאל ער זיא זאגן מיט גרויש כונה : אונ זאל אויף זיך מקבל זיין (עול מלכות שמים) דעם יאך פון הקב"ה : אונ דאש איז איין עדות אז מיר זענן זיין פאלק אונ ער אונזר גאט : אזו ווייא אשר הענגט אן זייני קנעכט איין חותם דאש זייא זאלין אים קענן אזו אויך דיא ציצית אונ תפילין איז דער חותם פון הקב"ה : דרום איז איטליכר מחוייב צו האלטין דיא תפילין מיט זייא ניט גיין אויף איין אום ריין אורט : אויך טאר מען אין זייא ניט ריידין קיין דברים בטלים ער מוז תמיד אין זינן האבין אויף די תפילין עש איז אויף אים דער הייליגר שם (הגדול והנורא) מיטאר אפילו קיין רגע אין זייא ניט פאר געסין :

אונ ווייל מיר קענן זיך ניט האלטין אזוי גאנצן טאג הייליג אונ ריין : דרום האבין דיא חכמים גיזאגט דאש מיזאל נאר אן טון תפילין בשעת (קריאת שמע) אונ (שמונה עשרה) : ביז נאך (ובא לציון) : דען דיא ווייל קען מען זייא האלטין הייליג אונ ריין : אונ במורא אונ זאל תמיד גידענקין אין דעם שם (המיוחד הגדול הגבור והנורא ונורף שמו הגדול

הגדול) וואש ער האט אויף זיך : אונ זאל לכל הפחות האבין אין זיך גאטש פארכט דיא ווייל דאש ער זאל ניט ריידין אין דיא תפילין · אבער דיא ציצית זענין ניט אזו הייליג וויא תפילין דען אין תפילין שטייט גישריבין דער שם וויפל מאל אבער ניט אין ציצית : דרום מעג מען וואל גיין מיט זיא אפילו אין בית הכסא אריין : אויך טאר קיינר ניט גיין פיר איילין אן ציצית : דען דיא מצוה איז זייער גרויש : אונ איז גירעכינט קעגין אלי תרי"ג מצות דען דאש ווארט ציצית בטרעפט זעקס הונדרט : אונ אכט פעדים אונ פינף קניפין : איז סך הכל זעקס הונדרט מיט דרייצעהן : אונ זיא העגין אויף די פיר עקין : דאש בטייט אויף דיא פיר עקין פון דער וועלט : וויא דוא ביסט מחוייב צו האלטין דיא תרי"ג מצות : זעה (יוסף הצדיק) איז גיוועז אין מצרים אונ האט פארט גיהאלטין אלי מצות אויך זאגט דער פסוק (וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וגו' ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו' וראיתם וגו') : אין דעם פסוק איז צו פרעגין פיל קשיות אונ דיא גמרא שרייבט פיל דער פון : נאר איך וועל קורץ בשרייבן :

דיא גמרא פרעגט ווארום שטייט (וראיתם אותו) · בלשון יחיד עש וואלט גיקענט שטין (ו ראיתם אותם) : בלשון רבים דען עש גייט דאך אוף דיא ציצית : דרום זאגט דיא גמרא פון דאנין לערין מיר ווער עש האלט רעכט דיא מצות איז ער זוכה צו זעהן דיא שכינה זעלברט אונ אויך דר וואש איז גיווארינט אין דער מצוה פון ציצית : דער האט ארום זיך פיל שומרים וואש היטין אים פאר אלים בייזין : אונ ווערט בשירמט פון דעם יצר הרע · אויך גיפונין מיר אין מעשה אין דער גמרא· עש איז גיוועזן אמענטש וואש פלעגט זייער נזהר זיין אין דער מצוה פון ציצית : אמאל האט ער גיהערט וויא עש איז פאר האנדין אין איין שטאט אשייני זונה פון דיא היידין : אונ זיא איז ביא קיינים ניט גילעגין סיידין ער האט איר גיגעבין פיר הונדערט גילדין דער מענטש האט גישיקט צו איר פיר הונדערט גילדין : אונ זיא האט אים אפ גישטעלט איין צייט ווען ער זאל צו איר קומן : ער איז אהין גיקומן צו איר אויף דער צייט אונ ער האט זיך גיזעצט אויף איר טיר : איז ארויין גיגאנגין איר מויד : האט ער איר גיוויזין דיא בריב וואש דיא זונה האט צו אים גישיקט : זיא האט דאש דער ציילט דער זונה : דאט זיא אים גיהייסין אריין קומן : אונ זיא האט איש גימאכט זיבן בעטין פון איטיל זילבר : אונ נאך איין בעט פון איטיל גאלד : אונ ביא איטליכן בעט איז גיוועזן אזילברנר לייטר : אונ ביא דעם גילדינים בעט אגילדנר לייטיר : זיא איז ארויף גיגאנגין אונ האט זיך גיזעצט אויפין גילדיגים בעט : אונ ער האט זיך גיזעצט אקעגין איר אין דעם קומן זייני פיר ציצית אונ שלאגין אים אויף זיין פנים : אזו גייט ער אראפ אונ זעצט זיך אויף דער ערד : גייט זיא אויך אראפ אונ זעצט זיך לעבין אים · אונ פרעגט אים וואש פאר איין אום ווערדיקייט האשטו גיפונין אין מיר · דאש דיא ווילשט ביא נגיר ניט ליגין : דא שווערט ער איר איך האב קיין מאל קיין שענירין מענטשין ניט גיזעהין פון דיר · נאר איך וועל דיר זאגין ווארום איך וויל ביא דיר ניט ליגין : גאט האט אונז גיגעבין דיא מצוה פון ציצית שטייט דער ביא צווייא מאל (אני ה' אלהיכם) דאש בטייט אזו וויא איך שטראף דעם וואש אבט ניט דיא מצוה : אזו אויך גיב איך שכר דעם וואש אבט יוא דיא מצוה : אונ אצונד זענין מיר אקעגין גיקומן אלי פיר ציצית אזו וויא פיר עדות וואש וועלין עדות זאגין דאש איך טוא מיט דיר דיא עבירה : דרום בין איך פון דיר אוועק גיגאנגין : איך וועל לאזין פאר פאלין דיא פיר הונדערט גילדין אונ וויל מיט דיר ניט זינדיגין דא זאגט זיא איך וועל דיך ניט אוועק לאזין ביז דוא זאלשט מיר אויף שרייבין וויא דו הייסט אונ פון וואנין דוא ביסט : אונ צו וועלכין רבי גייסטו אין בית המדרש אריין : ער האט איר דאש אליש אויף גישריבין אונ לאזט איר דאש געלט אונ גייט אהיים : אזו באלד איז דיא זונה גיגאנגין אונ האט צו טיילט איר געלט אויף דרייא חלקים : איין שליש האט זיא אפ גיגעבין דעם שר וואש זיא האט דארטין גיוואנט : איין שליש דיא ארמי לייט : אונ איין שליש האט זיא מיט זיך גינומן : אונ זיא איז גיקומן פאר רבי חייא אונ זאגט זיים מיך מגייר : איך וויל ווערין איין יודין : זאגט ער צו איר טאמיר האסטו גיגעבין דייני אויגין אויף איין בחור : דאש דוא האסט לוסט צו אים אונ ביסט ביייא אים גילעגין דרום ווילסטו דיך מגייר זיין : זאגט זיא גיין מיין ליבר רבי אזו אונ אזו איז דיא מעשה גיוועזן : אונ זיא ווייזט אים דיא בריב וואש דער מענטש האט איר גיגעבין : דא זאגט רבי חייא צו דעם זעלביגין מאן אונ צו דער זעלבינר פרויא גייט אונ נעמט זיך בנאנדר : אונ איר זאלט האבין כזול אונ

ברבה

ברכה באנדר אונ דש בעט וואש איר האט דרויף גיוואלט ליגן באיסור ליגט אצונד בהיתר דעם שכר האלשט בקומן אויף דער וועלט אונ דעם רעכטן שכר וועשטו האבין אויף יענר וועלט : דער האט גאר קיין שיעור ניט דרום זאל איטליכר גיווארנט זיין אין דיא מצוה פון ציצית אונ זאל זיא בודק זיין פאר דער ברכה אויב עש זענין גאנץ אלי אכט פעדים : ווסט הייששו עש אברכה לבטלה :

אונ ווען איינר וויל אן טון זייני ציצית באלד וויא ער שטייט אויף פון זיין בעט : דאש ער וויל ניט גין פיר איילין אן ציצית זאל ער זיי אן טוזאן אברכה אונ נאך דעם וואשין זאל ער זיא בודק זיין אונ זאל מאכין דיא ברכה : אונ ווען ער גייט אין שיל אריין אונ טוט אן דעם טלית דארף ער נאך אמאל אברכה מאכין אודר ער זאל אין דער היים קיין ברכה ניט מאכין : נאר ער זאל אין זין האבין יוצא צו זיין מיט דער ברכה פונם טלית אויף ביידי : אזו אויך ווען איינר טוט אן דורך אנאנדר צעהן קליידר מיט ציצית זאל ער מאכין איין ברכה אבר אלי : אבר אז ער טוט זיא ניט אן דורך אנאנד : ער בטראכט זיך נאך דער ברכה נאך קליידר אן צו טאן : דארף ער איבר דיא איבריגי איבר נייאם אברכה מאכין : אויך אום שבת אונ יום טוב איז ניט מיזאל אויף איטליבין בזונדר אברכה מאכין דען אין דיא טעג איז ניט מיזאל פיל ברכות מאכין :

רבי אליעזר זאגט דער וואש האט ביא זיך ציצית אונ תפילין אונ מזוזות אונ זייני פירן : דאש זענין דרייא גישווינדי קעסטליכי אונ גרושי מצות : דער קומט ניט באלד צו קיין עבירה דען דער יצר הרע האט קיין מאכט ניט אין דעם מענטשין וואש איז ארום גירינגילט מיט מצות : (רבא) זאגט דער וואש טוט אן דעם טלית אונ לייגט תפילין אונ לייגט קריאת שמע מיט כוונה איז ער פאר זעכרט אז ער איז איין בן עולם הבא : (אביי) זאגט איך בין אים ערב אז דאש גיהנם וועט ניט שליט זיין אין אים : (רב פפא) זאגט איך בין אים ערב דאש הקב״ה איז אים מוחל אלי זייני עבירות דריבר : דרום וויל דיא רבנים זענין אזו ערב זאל איטליכר גיווארנט זיין צו לייגין טלית אונ תפילין מיט כוונה אונ זאל אויך מכוין זיין דאש מיר זענין זיין פאלק : אונ מיר וועלין טראגין אויף זיך זיין חותם : אונ דער מיט געמין מיר אויף זיך דעם יאך פון זייני מצות : צו טאן זיא מיט גאנצין הארצין אונ לייב : איטליכר זאל גיווארנט זיין צוזאגין אין שיל פון דיא ערשטי צעהן : דען דיא חכמים זאגין אז דר וועלכר מענטש בקומט אזו פיל שכר וויפל דאש גאנצי קהל :

דיא צייט וואש מען מעג שוין אברכה מאכין איבר דיא ציצית איז ווען מיקען דר קענין צווישן ווייס אונ בלאוי אבר דער וואש טוט אן דעם (ארבע כנפות) פריר מאר ער קיין ברכה ניט מאכין נאר אז עש קומט דיא צייט זאל ער בודק זיין די ציצית אונ זאל אברכה מאכין אודר ער זאל אן טואן אנדר קליד מיט ציצית אונ זאל אין זין האבין יוצא צו זיין מיט דער ברכה אויף יענים אויך: אונ דיא צייט וואש מען מעג שוין אברכה מאכין איבר דיא תפילין איז ווען עש איז שוין אזו טאג דאש ער דער קענט פיר איילין ווייט דאש פנים פון זיין חבר וואש איז ניט גיוויינליך ביא אים : אבר פריר ניט אבר ווען איינר וויל ארויש גין אין פעלד אריין פאר טאג זאל ער זיא לייגין אן אברכה : אונ אז עש ווערט טאג זאל ער גרייפין אין זיא אונ זאל אברכה מאכין : אבר חאטשי ער איז אין פעלד דארף ער דיא תפילין ריין האלטין דאש ער זאל ח״ו קיין נפיחה ניט לאזין אויך ניט משתין זיין אונ אויך כל זמן ער האט דיא תפילין אויף זיך מוז ער זיא אין זין האבין אויך טאר ער אין זיא ניט ריידין קיין דברים בטלים גליך וויא ער גייט אין זיא אונ שיל : ווייל ער האט אויף זיך דעם (שם הגדול) אונ דיא לייט וואש גייאן אזו אהיים מיט טלית אונ תפילין אודר זיא שפאצירן זיך אין זיא אונ ריידין שמועות אונ דברים בטלים אודר אפילו זייערי עסקים : דיא וועלין בוודאי עונש ליידין ליום הדין : אטייל לייט לייגין דיא תפילין אין דער היים איידר זיא גייאן אין שיל אריין כדי דש זיי זאלין זיין ארום גירינגילט מיט דרייא גרושי מצות ציצית אונ תפילין אונ מזוזה עש איז זייער גוט וועד עש קען דאש טאן אבר דיא לייט וואש גייאן אוועק אין שיל אריין נאך פאר טאג קענין זיא דאש ניט טואן : אטייל לייט לייגין דיא תפילין פאר (ברוך שאמר) אטייל פאר קטורת : אטייל צו (עוטר ישראל בתפארה) :

איטליכר האט זיך זיין כוונה אונ עש איז אלש גוט : אונ איטליכר מענטש זאל לויפין אין שיל אריין גישווינד : אונ פון דער שיל זאל ער גין באמעליך : אונ בשעת ער גייט אין שיל אריין זאל ער אריין גין וועדליך צווייא טירן בריים אודר ער זאל ווארטין אזו לאנג ביז ער וואלט גיקענט צווייא

ווערט דערפון גיזאגט נאך זאל ער זיך בוקן און זאל גיט תפלה טון ביז ער זעצט זיך אנידער און ווי באלד ער זעצט זיך זאל ער זיך בעטן ווער בין איך פון וואגן בין איך זא זויש גיקומן און ווי אזו וועל איך גין וויא קאן איך זיך היבן מיין פנים קעגן דעם גרויסן הערן וואש איך האב קעגן אים גיזינדיגט און האב אים אופט דער וויזר גיטאן דאך פון זיינע גרויסע גינאד און בארים הרציקייט וואש ער טוט מיט זיינע לייט: דער מיט קום איך זינדיגער מענטש תפלה טאן פאר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה דער נאך זאל ער אויף שטיין און זאל זאגן (מה טובו) און זאל זאגן אלי דיא ברכות דורך אנאנד וויא זיא שטייאן פאר אים און רמזות גוג אזיוזו און ברוך שאמר (מזמור לתודה אשרי הללויה ויברך דוד ויושע) ישתבח און ברכו און קריאת שמע און אמת ויציב און שמונה עשרה · און מיט זיצן און שטייאן שטייט שון אויבן:

דיא צייט פון דער תפלה פון שחרית איז זינט עש ווערט טאג ביז דרייא שעה אויפן טאג · דאש איז דיא רעכטי צייט אבר דער עיקר מצוה איז אזו וויא דיא פרומי לייט האבן גיטאן אין ירושלים דאש זיא האבן אן גיהובן קריאת שמע אייזר די זון איז אויף גיגאנגן און האבן באלד אן גיהובן (שמונה עשרה) זיא זענין גיוועזן חכמים און האבן גיקענט טרעפן דיא זעלבגי רגע: אבר מיר ווייסן ניט דיא חכמה · דרום איז דיא צייט ביז דרייא שעה אויפן טאג · און אויב ער האט ניט גיקענט דאווגין אין דיא ערשטי דרייא שעה האבן איז דיא חכמים גיגעבן נאך אשעה צייט ביז פיר שעה אויפן טאג · אבר דער וואש דאוונט דער נאך איז דיא צייט פאר זוימט: און ער נעמט ניט אזו איין גרויסן שכר וויא דער וואש דאוונט אין דער צייט: אבר דער וואש פאר זוימט דיא תפלות שחרית ביז נאך מיטאג: דא מוז ער צו מנחה צווייא מאל דאוונען: קיין מענטש טאר ניט גין צו זיין חבר אים אפי' צו געבן אגוט מארגין אייזר ער האט זיין תפלה גיטאן פאר הקב"ה · אבר אז ער בגעגינט אים אויף דער גאס מאג ער אים וואול זאגן אגוט מארגין: ווייל ער פלייבט זיך ניט צו גיין צו אים אהיים: אויך טאר קיינר קיין שום ביסן נאט עסן און טרינקן פארין דאוונין: אבר וואשיר מעג ער יוא טרינקן אויב ער וויל גאר אטרינק:

ווען איינר קומט שפעט אין שיל אריין אז דאש קהל האלטין שון אין מיטן דאוונין: און ער איז דאך מחויב צו דאוונין בקהל דאש זיין תפלה זאל בעסיר מקובל זיין · וויא זאל ער טאן זאל ער אן הייבן פארינט און זאל איבר היפן (איזהו): און זאל ווייטר דאוונין בקהל בסדר · און נאך דעם דאוונין זאל ער זאגן (איזהו): און אויב ער קומט אז נאך שפעטיר זאל ער (הודו) אויך איבר היפן: און ווען ער קומט · אז נאך שפעטיר זאל ער אן הייבן פון (ברוך שאמר) · קומט ער אבר אן אז דאש קהל זאגן ברכו · זאל ער מיט זיא דאוונין כסדר: דער נאך זאל ער אן הייבן פארינט אבר ברכת התורה דארף ער שון ניט זאגן: ווייל ער האט שון יוצא גיוועזן מיט ברכת (אהבה רבה): דאש זיא איז אויך אברכה אויף דער תורה: און אויך (וברוך שאמר) און (ישתבח) זאל ער זאגן דיא ברכה אן איין (שם) דאש ער זאל זאגן (ברוך מהולל בתשבחות) און זו ישתבח (ברוך אל מלך גדול בתשבחות כו') · אבר דיא איבריגי ברכות דארף ער יוא זאגן:

דיא גמרא זאגט אין (פרק אין עומדין) דאש קיינר מאר זיך ניט שטעלין שמונה עשרה דאש ער האט גירעט וויד אפילו דברי תורה ריידין ער מאכט זיך פריד אלויטרי מחשבה: מב"ש דורך איטל גילעכטר ה"ו דאש הייסט קלות ראש: נייארט דורך גרויש כוונה: ער זאל זיך גידענקן פר וועמן ער שטעלט זיך צו ריידין דיינדרייך דרום האט מען מתקן גיוועזן מ'זאל פריד דאוונין (ברוך שאמר) און הללויה און ישתבח און קריאת שמע כדי אז דער מענטש ווערט קומין אן · צו הייבן שמונה עשרה וועט ער שון זיין אין אלויטרי כוונה: דרום דיא ערשטי צדיקים און אנדרי גוטי לייט פון פאר צייטן פלעגין זיצין איין שעה אייזר זיא האבן אן גיהובן שמונה עשרה: דאש זיא האבן פון זיך ארויס גיווארפין דיא אנדרי מחשבות: און האבן אן גיהובן שמונה עשרה גיפלייכט מיט גרויש כוונה: ווען מ'ראט אפילו פייאר גיליגט אויף זייער לייב בשעת שמונה עשרה האבן זיא אויך ניט גיפילט · און דיא גמרא ברענגט אויך דרויף פיל מעשות דאש עש זענין גיוועזן פיל צדיקים און חסידים וואש איז וויא צו גיקומין פיל כוונות בשעת שמונה עשרה: און זיא האבן ניט מפסיק גיוועזן · איטליכר איז מחויב זייני פיס גלייך צו האלטין בשעת שמונה עשרה: אז וויא דיא מלאכים שטייאן · וויא דער פסוק זאגט (ורגליהם רגל ישרה) · דיא מלאכים שטייאן גלייך גיפסיסט מיט זייערי פיס: און זאל אים קערין זיין פנים צו דער וואנט פון מזרח אז וויא דער פסוק זאגט (ויסב חזקיהו פניו אל הקיר) חזקיהו האט אום גיקערט זיין פנים צו דער וואנט און האט תפלה גיטאן · און אפילו ער שטייט ביא אנאנדרי זייט ניט ביא מזרח זאל ער דאך אום קערין זיין פנים צו דער וואנט: אויך זאל מען צו האלטין דיאי אויגין בשעת קריאת שמע און שמונה עשרה כדי זיא זאלין ניט קוקן בשעת דאוונין אויף קיין שום זאך וואש איז מבטל זייער כוונה: און אויך אז

ויער

דער חזן זאגט דיא הוכי שמונה עשרה זאל ער אוין: אום קערין
זיין פנים צו דער וואנט פון מזרח אונ אפילו דיא לייט וואש האבן
שטעט זאלין אויך אום קערין דאש פנים צו דער וואנט דאש זיי
זאלין ניט זעהן וואש עש טוט זיך אין זייערי פיר איילין אונ סייא
ער זיצט סייא ער שטייט טאר ער ניט קוקין וואש עש טוט זיך אין
זייני פיר איילין · איטליכר איז מחויב צו האלטין זייני אויגין אראפ
אונ דאש הארץ ארויף צו הקב"ה : אונ ער טאר ניט קוקין אויף דר
וואנט אפילו זיא איז אין זייני פיר איילין : ווען ער איז אויף אזו
איין אורט דאש ער ווייכט ניט וויא מזרח איז זאל ער זיך שטעלין
וויא אים דאכט זיך צום בעסטין · אונ זאל זיין הארץ האבין צו
הקב"ה : איטליכין זאל זיך דאכטין ער רעט מיט הקב"ה : אזו
וועט אים בודאי אן האפין איין מורא אונ פחד : אונ זאל גידענקין
מיט ווענין ער רעט אונ כר ווענין ער שטייט עש טאר קיינר ניט
אויש שפייאין אין מיטן שמונה עשרה : אונ ווען עש קומט אים
אן שפייאכין אין זיין מויל זאל ער שפייאין אין איין טוך : אונ אוב
ניט זאל ער אים קערין זיין פנים הונטר זיך צו דער לינקר זייט
אונ זאל אויש שפייאן: אבר ניט אויף זיין רעכטי זייט : מכ"ש דש
פאר זיך אונ זאל איין ווייל שטיל שווייגין פארין שפייאין אונ נאך
דעם שפייאין : דאש ער זאל דיא צייט קיין שם ניט זאגין ח"ו :
דען עש איז גלייך אז וויא איינר רעט מיט איין שר אונ שפייאט
אים אין זיין פנים :

ווען איינר דאווינט פארין קהל איז עש אויך איין איסור אונ אפילו
ווען איינר דאווינט אין דער היים זאל ער זיך פלייסין צו
דאווינן אין דער זעלביגר צייט וואש דאש קהל דאווינן דען
דענמאלט איז זיין תפלה מער אן גינומין אונ בווילגט פאר הש"י
אז וויא דער פסוק זאגט (ואני תפלתי לך ה' עת רצון) דוד המלך
זאגט איך טיא מיין תפלה צו דיר גאט אין דער צייט אז דאש קהל
טואין זייער תפלה : דען דיא זעלביגי צייט איז דיא תפלה אן
גינומין אונ בווילגט פאר דיר גאט · איטליכר איז מחויב צו
זעהין ער זאל האבין איין שטאט אין שיל : מיט היינט זאל ער
דאווינן אויף דער שטאט אונ מארגין אויף אנדרר שטאט : רב
חנא זאגט ווער עש האט איין שטאט צו זיין תפלה איז דער
גאט פון אברהם אין זיין הילף :

איטליכר איז מחויב צו האבין בזונדרי קליידר צום דאווינין : דש
זייא זאלין ריין זיין : דיא צדיקים אונ חסידים אונ
אנדרי גרושי לייט זענין זייער נזהר דרינן : ער זאל שטיין בשעת
דאווינן אז וויא איין קנעכט שטייט פר זיין העררין : אונ אז וויא
איינר שטייט פר אמלך אודר פר איין שר : אונ האט פר אים אזו
איין משפט וואש רירט אן אין זיין גוף אונ געלט : ער זאל שטיין
מיט זייני אויגין אראפ אונ זיין הארץ ארויף צו הש"י זייני הענט
אויפין הארץ : דיא לינקי האנט אין דער רעכטיר : אונ זיין קאפ
זאל זיין איין גיבוגין ניט מיט גאוה איטליכר איז מחויב צו צו
דעקין זיין קאפ : מיט צו גיין מיט דעם הוילן קאפ אונ אויך ארום
צו גארטלין זיך מיט אגארטיל : דאש ער זאל מאכין אצווישין
שייד צווישין זיין הארץ אונ דיא ערוה : דאש זיין הארץ זאל ניט
זעהין דיא ערוה : אונ זוסט טאר ער קיין שם ניט זאגין אויך זאל זיך
איטליכר וואול ריין מאכין פארין דאווינן : ער זאל זיך פוריר אויש
היסטן אונ אויש שנייצין דיא נאז : ווען איינם בייסין אים פלאט
בשעת דאווינן טאר ער זייא ניט אראפ נעמין מיט דיא הענט :
נאר דורך אמלבוש : ווען איינם פאלט אראפ זיין מאנטיל אודר
זיין טלית בשעת דאווינן זאל ער ניט מפסיק זיין דיא כוונה אים
אן צו טאן נאר ער זאל ווייטר דאווינן : דען דער וואש דאווינט
מיט כוונה זאגט אויף אים דער פסוק (תכין לבם תקשיב אזניך)
דיא וואש בריטין אן זייערי הערציר בשעת דאווינן פאר נעמט
הקב"ה זייער תפלה : אונ אויב ניט ווערט זיין תפלה ניט דער
הערט : אז וויא דער פסוק זאגט (בפיו ושפתיו כבדוני ולבו רחוק
ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה) מיט זייער
מויל אונ לעפצין הערליכן זייא מיך אונ זייער הארץ איז וייט פון
מיר : אונ זייער פארכט פאר מיר איז נאר אז וויא איינר מוט זיין
גיוואינטליך קייט כלומר דאש מיינט מען אן כוונה : אויך זאגט דר
פסוק (קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם) זייא זענין נאהונט
מיט זייער מויל אונ ווייט מיט זייערי גידאנקין : אויך זאגט דער
פסוק (ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבו לא נכון עמו) זייא
רעדין אים איבר מיט זייער מויל : אונ זייער צונג לייקנין זייא נאר
צו אנדר מחשבה : דען זיין הארץ איז ניט אן גירעכט צו הקב"ה
אויך זאגט דער פסוק גאט ב"ה זאגט (ולא אותי קראת יעקב)
ניט מיך האסטו גירופין יעקב דאש מיינט מען דיא ישראל : דאש
זייער כוונה איז ניט צו גאט :

נוא זעהן מיר דאך אז דער וואש טוט תפלה אן כוונה ווערט זיא
ניט דער הערט: אונ ווען ער קען קיין כוונה ניט האבין איז
בעסיר ער זאל גאר ניט דאווינן : דען תפלה אן כוונה איז אזו וויא
אגוף אן אנשמה : אטייל זאגין ווער עש האט גידאווינט אן
כוונה דארף ער איבר נייאס דאווינן : אונ אטייל זאגין וואש ווענ
עש אים העלפין : ער וועט דאך דאש אנדרי מאל אויך קיין
כוונה ניט האבין : אזו איז עש דאך נאך אגרעסרי עבירה דרום
האבין דיא חכמים מבטל גיוועזן דיא זאך טאמיר וועט ער דאש
אנדרי מאל אויך ניט מכוון זיין : אבר ווען ער האט ניט מכוון
גיוועזן אין דיא ערשטי דרייא ברכות דארף ער זייא נאך אמאל
זאגין מיט כוונה : אבר אטייל זאגין אז אפילו דיא ערשטי דרייא
ברכות זאל מען אויך נאך אמאל ניט דאווינן : ווען קענט זיין וואול

פאר שטייאן וויא גרויש דיא עבירה איז דער פון, ז אויבן איז אוך פיל גישריבן דער פון אויך איז איטליכר מחויב די ווערטער שארף ארויש צו ריידין מיט דיא לעפצין : דאש דיא אויערין זאלין הערין וואש דאש מויל רעט ; אבר ער זאל ח"ו ניט הויך שרייאן דען ער איז ח"ו (מקטני אמנה) דאז ער גלייבט ניט דאש הקב"ה דער הערט דיא תפלה וואש מען דאוונט שטילר הייט ;

ווען איינר איז איין שיכור דאש ער וואלט שוין ניט גיטארט ריידין פאר איין שר ; טאר ער ניט דאוונין ; אונ ווען ער דאוונט יוא איז זיין תפלה אום ווערדיג ; כלומר הקב"ה איז ממאס זיין תפלה ; נאר ער זאל ווארטין ביז ער ניכטרט זיך אויש דער נאך זאל ער דאוונין ; אבר אפילו אז ער האט גידאוונט בשעת שכרות הייסט עש אויך איין תפלה דאש ער דארף ניט נאך אמאל דאוונין ; אבר ארעכטר שיכור איז זיין תפלה גאר ניט, ער מוז נאך אמאל דאוונין ; ווען איינר האט פאר זוימט דיא צייט פון שמונה עשרה זאל ער בצאלין צו דער אנדריר תפלה וואש ער דאוונט דער נאך ; אז וויא עש ווערט בשיידין ווערין אויך מאר קיינר ניט זיצן אין חברש פיר איילין בשעת דער חבר שטייט שמונה עשרה ; אפילו ער דאוונט אויך ; ווען איינר האט שוין גידאוונט שמונה עשרה ; אונ קומט אין שול אריין בשעת דאש קהל דאוונין שמונה עשרה; אונ ער קען עפים מחדש זיין אין דער תפלה וואש ער האט עש פריר ניט מתפלל גיווען ; למשל ער וויל זאגין איין (יהי רצון) פאר אקראנקן אין דער ברכה פון (רפאינו) ; אודר ווידוי אין דער ברכה (סלח לנו) אודר עפים אנדר חידוש אודר ער האט פריר גידאוונט אן כוונה מעג ער נאך אמאל דאוונין מיט קהל ; אונ זוסט ניט ; אונ וואש ער זאל מכוין זיין בשעת שמונה עשרה אונ פריר אונ דער נאך שטייט שוין אויבן ; קיינר זאל זיך ניט איבר נעמין מיט זיין תורה אונ מעשים טובים אודר מיט זיין כוונה ; דאש ער וועט זאגין דריבר איז דאוי זיין תפלה זאל אן גינומן ווערין ; דען ער מאכט נאך זיין תפלה צו איין עבירה חס ושלום ; נאר ער זאל תפלה טאן ווייל השי"ת איז איין רחמן אין דער בארימט זיך איבר דיא וואש ריפן אים אן מיט גאנצין הארצין אונ לייב ;

נון ווער איך שרייבן וויא מען מעג מחדש זיין אין שמונה עשרה ; אונ וויא מיטאר ניט אין דיא ערשטי אונ דיא הינטרשטי דרייא ברכות טאר קיין יחיד ניט מחדש זיין ; אבר אין דיא מיטלסטי דרייצעהן מעג מען יוא מחדש זיין ; ווען איינר וויל מתפלל זיין גאט זאל אים געבין ער זאל קענין לערנין אודר אגוט הארץ זאל ער זאגין זיין (יהי רצון) אין דער ברכה פון אתה חונן ; ווען איינר וויל מתפלל זיין דער יצר הרע זאל אים ניט אפ ריידין פון תשובה זאל ער זאגין זיין יהי רצון אין דער ברכה פון (השיבנו) ; וויל ער זאגין ווידוי זאל ער זאגין אין דער ברכה פון (סלח לנו) ; וויל ער מתפלל זיין פאר אקראנקן זאל ער זאגין זיין (יהי רצון) אין (רפאינו) ; וויל ער מתפלל זיין אויף פרנסה אונ שפייז ; זאל ער זאגין זיין (יהי רצון) אין (ברך עלינו) אנזייל זאגין אין דער ברכה פון (ראה נא בעניינו) ; אין דער ברכה פון (שמע קולינו) מעג ער מתפלל זיין וואש ער וויל ; דען זיא איז דער כלל פון אלי ברכות ; וויא ער זאל זיך בוקן אין שמונה עשרה שטייט אויבן אין הלכות בית הכנסת ׃

ווען איינר האט זיך טועה גיווען אין שמונה עשרה אין דיא ערשטי דרייא ברכות מוז ער נאך אמאל אן הייבין פונם אן הייב ; האט ער זיך טועה גיווען אין דיא הינטרשטי דרייא ברכות דארף ער זיך אום קערין צו רצה ; אבר אז ער האט זיך טועה גיווען אין דיא מיטלסטי ברכות זאל ער זיך אום קערין צו דר ברכת וואש ער האט זיך טועה גיווען ׳ ווען איינר האט גיזאגט (משיב הרוח) אום זימר זאל ער נאך אמאל אן הייבין פון (אתה גבור) ; אבר אז ער האט שוין אויש גילאזט דיא ברכה פון (מחיה מתים) מוז ער אן הייבין פונים אן הייב ; אזו איז אויך דער דין אז ער האט פאר געסין צו זאגין (משיב הרוח) אום ווינטר ; אונר אז ער האט פאר געסין צו זאגין (טל ומטר) איז אנדר דין ; דינר מאנט ער זיך פאר רצה ; זאל ער עש זאגין אין דער ברכה (שמע קולינו) דער מאנט ער זיך אבר נאך רצה אפילו פאר (עושה שלום) זאל ער זיך אום קערין צו (ברך עלינו) אבר אז ער דר מאנט זיך אז ער איז שוין אויש גיגאנגין (עושה שלום) מוז ער ווידר אן הייבין פונים אן הייב ; אונ מוז דאוונין איבר ביים שמונה עשרה ; ווען איינר האט פאר געסין צו זאגין יעלה ויבא אום ראש חודש אודר חול המועד ; איז דער דין אזו ; האט ער פאר געסין צו שחרית אודר צו מנחה דארף ער נאך אמאל דאוונין ש"ע ; אבר ניט צו מעריב ; אונ ווען ער דער מאנט זיך פאר עושה שלום זאל ער אן הייבין פון רצה ; אונ ווען איינר האט פאר געסין צו זאגין על הניסים אום (חנוכה) אודר (פורים) דארף ער זיך ניט אום קערין ; ווען איינר האט גיזאגט דיא וואכנדיגי שמונה עשרה אום שבת אונ האט זיך דער מאנט אין מיטען א ברכה ; זאל ער גומר זיין דיא ברכה ; אונ זאל אן הייבין פון שבת ; דער נאך זאל ער זאגין רצה ביז סוף ; דא וועל איך בשיידין ווען איינר האט פאר זוימט איין תפלה וויא ער זאל טאן ;

ווען איינר האט פר געסין צו דאוונין מנחה ; אודר ער איז גיוועזן איין אונס ; אונ האט ניט גיקענט דאוונין ; דארף ער דאוונין צו מעריב צוויא מאל שמונה עשרה ; דאש נאך מעריב זאל ער אן הייבין (אשרי) אונ דאוונין מנחה ; האט ער פאר געסין דאוונין מעריב זאל ער דאוונין צו שחרית צווייא מאל שמונה עשרה ;

הזמן

האט ער פאר געסן צו דאווינן שחרית : זאל ער דאווינן צו מנחה צווייא מאל שמונה עשרה : אבר דיא תפלה פון דער וועלביגר צייט זאל ער פריר דאווינן : דער נאך דאש בצאלונג : דען ער קען ניט בצאלין קיין אלטין חוב אידר ער בצאלט דעם נייאם חוב : אונ חעך ער האט פר געסין צו דאווינן מנחה אום ערב שבת זאל ער דאווינן צו מעריב צווייא שמונה עשרה פון שבת : דעסט גלייכין אז ער האט פאר געסין מנחה פון שבת · זאל ער דאווינן מוצאי שבת צווייא וואכינדיגי שמונה עשרה : אבר ער דארף ניט זאגין (אתה חוננתנו) אין דער אנדרן שמונה עשרה : אונ אויב ער האט יא גיזאגט אין ביידי איז ער אויך יוצא : אבר אז ער האט אין דער ערשטיר ניט גיזאגט : אונ אין דער אנדרר יא : נוא וויל ער דאך האבין דיא ערשטי פר מנחה אונ די אנדרי פר מעריב דרום איז ער ניט יוצא : אונ מוז נאך אמאל דאווינן איין שמונה עשרה פאר מנחה :

אג ווען איינר וויל בצאלין איין שמונה עשרה מיט דעם דאש ער וועט צו הערין דעם חזן אונ נאך זאגין ווארט ביא ווארט איז ער אויך יוצא : נאר ער זאל זעהן ניט צו פאר הערין קיין שום ווארט אונ זאל נאך זאגין אמן אויף איטליכר ברכה : אונ אויב ניט איז ער ניט יוצא : אזו איז אויך דער דין מיט יעלה ויבא : אונ וויא איז דאש גירעט אז עש העלפט בצאלין נאך אשמונה עשרה : דאש איז נאר אז ער האט פאר געסין : אודר ער איז גיוועזן איין אונס : דאש ער האט גיהאט אמשפט פאר איין שר אונ האט ניט צייט גיהאט : אודר עש האט אים זיך גיטראפין איין סכנה : אודר ער האט גימיינט עש איז פריא איך וועל נאך צייט האבין צו דאווינן : אבר דער וואש האט אין מיט וויל פר זימט דיא צייט צו אים זאגט דער פסוק (מעות לא יוכל לתקן) דער פאר קרימטר קען ניט בצאלין : אבר פון דעסט וועגין אז ער וויל נאך אמאל דאווינן בתורת נדבה ניט בתורת חובה מאג ער דאווינן אונ דארף גאר ניט מחדש זיין אונ וויא ער זאל זאגין אמן שטייט שוין אויבן אביסל דר פון : דיא חכמים זאגין עש איז מער מצוה דער וואש זאגט נאך אמן פון דעם וואש זאגט דיא ברכה דען דער וואש זאגט דיא ברכה איז גליך אז וויא איינר דער ציילט עפים אודר ער וויזט איין שטר אן עדות אזו קאן זיין אז עש איז איין שקר : אבר אז ער האט עדות דרויף מאכין דיא אים פאר איין ווארהאפטיגין מענטשין : אזו אויך דער וואש זאגט נאך אמן איז גליך אז וויא איין עדות : גון ווען יא עש איז אזו איין גרושי זאך : דרום זאל איטליכר גיווארנט זיין דרינן : אז וויא איך וועל דא בשיידין : איטליכר איז מחוייב נאך צו זאגין אמן מיט גרויש כוונה : דאש ער זאל גליבין אין דער ברכה וואש דער חזן זאגט אז עש איז אזו גיוועזן : אונ עש וועט אזו זיין : אונ זאל אזו לאנג מאריך זיין מיטען אמן ביז ער זאל דאש מבין זיין ניט מער אונ ניט ווינציגר : דיא גמרא זאגט ווער עש זאגט נאך אמן מיט דער גאנציר כוונה אפילו עש איז אויף אים גגזר גיווארין ביז ח"ו פאר זיבציג יאר : איז ער עש דר מיט מבטל : עש איז פר האנדין פיל כוונות אויף דעם אלים וואש שטייט דא : אבר דאש איז דיא עיקר כוונה וואש דער מענטש זאל האבין בשעת ער זאגט אמן דרום זאגט דיא גמרא עש זאל קיינר ניט זאגין קיין אמן (חטופה) : דאש האט אין זיך צווייא טייטשין : דאש ער זאל ניט זאגין מיט איין פתח (אמן) אודר אמן : נאר ער זאל זאגין (אמן) : נאך איין טייטש איז (חטופה) פאר צוקן : דאש ער זאגט אמן אידר יענר לאזט אויש דיא ברכה : דרום זאגט בן עזאי ווער עש זאגט איין (אמן חטופה) וועריג פאר צוקט זייני יאר ח"ו : דער נאך זאגט דיא גמרא ווער עש זאגט איין אמן (חטופה) איילנדיג אונ פאר צוקט אן כוונה : ווערין זייני יאר איילנדיג פאר צוקט : אונ דער וואש זאגט איין (אמן יתומה) גלומר ער ווייסט ניט אויף וועלכיר ברכה ער זאגט דעם אמן : איז זיין עונש דאש זייני קינדר ווערין יתומים : אבר דער וואש איז מאריך אזו לאנג וויא איך האב אויבין גישריבן דער לענגרט מען אים זייני יאר :

דער וואש זאגט אמן מיט דער גאנציר כוונה עפינט מען אים דעם טויער פונם גן עדן : אזוויא דער פסוק זאגט (ויבוא גוי צדיק שומר אמונים) עש זאל ארין קומין דער צדיק וואש ווארט מיטין אמן ביז יענר לאזט אויש די ברכה אונ זאגט עש מיט גרויש כוונה : בשעת דער חזן האלט (מודים) איז איטליכר מחויב זיך צו בוקין : אונ זאל זאגין (מודים דרבנן) אונ זאל אויש לאזין ברוך אל ההודאות אן אשם : אונ זאל זיך ניט צו שטארק בוקין : דאש זיין פנים זאל ניט אויש קומין קעגין דער ערוה : די לייט וואש שטייאן ניט אויף צו (מודים) : אונ בוקין זיך ניט : דאש איז איין עבירה אין דיא אנדרי : איינש ער זיצט בשעת דער חזן זאגט דיא שמונה עשרה : דאש אנדרי ער בוקט זיך ניט צו

מודים) : דיא גמרא זאגט ווער עש בוקט זיך ניט צו מודים ווערט פון זיין (שדרה) נאך זיין טוט איין שלאנג : דען איז דער דין ער זאל זיך בוקן גישווינד : אונ זאל זיך באמיגליך אויף הייבין אזו וויא דיא שלאנג טוט . אונ ער טוט דאש גוט : דרום ווערט ער אשלאנג: ווען איינר האלט אין מיטען שמונה עשרה : אונ דער חזן האט אן גיהויבין צו זאגין קדושה : זאל ער שטיל שווייגין : אונ נאר צו הערין אין הארצין : אזו איז אויך דער דין ביי מודים: זאל ער צו הערין אין הארצין: אונ טאר זיך ניט בוקין: סייא ער האלט אין מיטען אברכה: אודר תחלת אודר סוף פון די ברכות וואש מידארף זיך ניט בוקן : אטייל זאגין מיטאר ניט צו הערין אין הארצין אויך : נאר ער זאל דאווינן בכדר :

נאך שמונה עשרה זאל ער אויש גיין (עושה שלום) אזו וויא אויבן שטייט אין הלכות בית הכנסת . דער נאך זאל מען זאגין תחנון : פאר נאכט זאל מען פאלין אויף דער לינקר האנט . אין דער קריא אויף דער רעכטיר אזו וויא אויבין שטייט . דער נאך זאל מען זאגין אשרי למנצח ובא לציון) . מען בדארף גרויש כוונה האבין צו דער קדושה פון (ובא לציון) : דען עש איז אויף תרגום לשון : אויך שרייבט דער טור אורח חיים רבי שמעון בן גמליאל זאגט פון רבי יהושע בן לוי ווענין אויף וואש שטייט דיא וועלט . אויף דעם וואש מיזאגט ובא לציון : אונ אויף דעם (אמן יהא שמיה רבא) וואש מיזאגט נאך דער דרשה : דאש איז זייער אגרושי מצוה : דרום מוז מען עש זאגין מיט גרויש כוונה : אונ אז ער קומט צו (ברוך אלהינו שבראנו לכבודו) זאל ער זיך פרייאין מיט גאנצין הארצין : אז וויא אויבין שטייט דער משל דער פון : דער נאך זאל דער חזן זאגין גאנץ קדיש : דער נאך (עלינו) אונ קדיש יתום : אונ ער זאל ניט באלד ארויש גיין פון דער שיל : דען עש איז גליך וויא ער פאטירט צרופ פון זיך אמשא ח"ו : נאר ער זאל זיצן אביסל . אונ דאש איז אויך אגרושי מצוה אזו וויא דער פסוק זאגט (אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה) : אום מאנטיג אונ דאנרשטיג זאגט מען לאנג (והוא רחום אונ ה' אלהי ישראל) דען דאש זענין דיא צווייא טעג וואש הקב"ה האט מוחל גיוועזן צו דיא ישראל אויף דעם חטא (עגל) דען אז דיא האבין דער נאך תשובה גיטאן האט גאט ית' גיזאגט צו משה גייא אויף צו מיר אויפן בארג סיני וועל איך דיר שרייבין אנדרי לוחות אויף דעם אורט פון דיא ערשטי וואש דוא האסט צו בראכין דא איז משה ארויף גיגאנגין אום דאנרשטיג אונ האט זיך דארטין גיזומט פערציג טאג אין פערציג נעכט אונ איז ווידר אראפ גיקומין אום מאנטיג האט אים הקב"ה אין בשורה טובה גיזאגט (סלחתי כדבריך) איך האב פאר געבין אזו וויא דו האסט גיבעטין דיא אלי פערציג טעג אונ אויך נעמט מען אויש דיא ספר תורה : אונ מען לייגט צעהן פסוקים אין דער פרשה פון דער וואך אבער קיין הפטורה זאגט מען ניט וויל דאש פאלקן איילין זיך צו זייער מלאכה אונ הענדיל :

אויך דעסט גלייכין אום ראש חודש זאגט מען אויך קיין הפטורה ניט פון דעם טעם וועגין . אבר שבת אונ יום טוב זאגט מען יוא אין הפטורה . תענית צו מנחה זאגט מען אויך אין הפטורה וויל דערמאלט איילין זיך ניט דאש פאלק צו זייער ארבייט : אין אטייל ערטר זאגט מען (אל ארך אפים): אום מאנטיג אונ דאנרשטיג אין שבת צו מנחה אונ אין אין תענית רופט מען מין ניט אויף נאר דרייא אונ אום ראש חודש רופט מען אויף פיר . אונ אום יום טוב פינף אונ אום יום כיפור זעקס : אונ אום שבת זיבן : בשעת לייגין מוז זיין אמנין אונ אויב עש איז מער ניט דא נאר ניין חומשי עש זענין פאר האנדין ווייבר אונ קינדר וואש זענין נאך ניט אלט דרייצעהן יאר טאר מען ניט לייגין מיט אברכה אויך אז דער מנין זענין אין צווייא חדרים טאר מען אויך ניט לייגין מיט אברכה : פידין דער חזן שטייט אויף דער טיר וואש פון אין חדר אין אנדרין . דעם וואש מען רופט אויף טאר ניט מאכין דיא ברכה ביז דער חזן ווייזט וויא מווענט אים לייגין אונ ער זאל זיך אום קערין אויף אזייט אודר ער זאל צו מאכין דיא ספר תורה בשעת ער מאכט דיא ברכה : בדי מיזאל ניט מיינין דיא ברכה שטייט אין דער ספר תורה: אזו איז אויך דער דין ביי דער אנדרר ברכה וואש נאך דעם לייגין אונ מיזאל דיא מענטשין דורך אנאנדר אויף ריפן אונ דעם וואש מען רופט אויף צום הויפטרשטין זאל בלייבין שטיין אויפין בלעמיר ביז מען הייבט אויף דיא ס"ת אונ זאל זיא בלייטין אזו וויא דער בעל גלילה דאש פיל לייט זאלין זיא בלייטין אונ טון איר כבוד . נאך דעם לייגין הייבט מען אויף דיא ס"ת אונ מען ווייזט דאש כתב איטליכין מענטשין דרום גייט דער בעל הגבהה אויף אלי זייטין אזו וויא דער סדר איז

אטייל

אטייל קהילות זאגין תחנות אונ (יהי רצון) אונ אטייל זאגין (אב הרחמים) נאך דעם ליינין איטליכי שטאט וויא איר מנהג איז דער נאך זאגט מען (אשרי ובא לציון):

תפלת מ[illegible]

דיא צייט פון מנחה איז נאך זעקס שעה מיט אהלבי אופין טאג אונ מיר רעכנין תמיד דעם טאג פאר צוועליף שעה: אונ אויך דיא נאכט פאר צוועליף שעה: סייא אום זומר סייא אונ ווינטר: אונ דיא צייט פון מנחה איז דרייא שעה מיט אהלבי אויפין טאג: דאש הייסט מנחה גדולה: רבי יהודה זאגט דיא צייט איז ביז עלף שעה מיט אפערטיל אופין טאג דאש איז דרייא פערטיל שעה פאר נאכט. אונ וויא איטליכר וויל זאל ער טאן נאר ער זאל זעהן גיט צו פאר זומן דיא צייט: דרום זאל זיך איטליכר אין זין ארייננעמין ניט צו פאר זוימן דיא צייט פון מנחה: דען דיא תפלת מנחה איז מער אן גינומן בייא הקב״ה פון אלי תפלות אזו וויא מיר גיפינין אויך בייא אליהו דאש זיין תפלת מנחה איז דר הערט גיווארין אונ עש איז אראפ גיקומן אפייאר פונם הימל פאר דיא אויגין פון כל ישראל: אונ דאש איז דער טעם דרום איז דיא תפלת מנחה מער אן גינומן ווייל דער מענטש זייני רעכטי עסקים אונ ער בצווינגט זיין יצר הרע אונ גייט אונ טוט תפלה פאר הקב״ה: דען הקב״ה האט ליב דיא לייט וואש בצווינגין דעם יצר הרע: אונ האט פיינט דיא לייט וואש ציהן אים נאך: דרום [illegible] חכמים פאר באטין דאש קיינר זאל זיך ניט זעצן עסן אודר אן היבן מלאכה פאר מנחה אפילו ער וועט זיא קאנטשן פאר מנחה ביז ער זאל פריר דאווינין מנחה: אונ ווען איינר האט אן גיהובין איין מלאכה אודר ער האט זיך גיזעצט צו איין סעודה איז ער מחוייב אוועק צו ווארפין אונ דאווינין מנחה. דען דיא תפלת מנחה איז חשובר בייא הקב״ה פון דיא קטורת אונ קרבנות: אז וויא דער פסוק זאגט עש זאלין אן גנומן ווערין מייני תפלות מער פון דיא קטורת אונ מער וויא איך וואלט אויף גיהובין מייני טעגיר צו ברענגין קרבנות דאש מיינט מען תפלת מנחה:

אין איין תענית מוז מען מין כוונה האבין צו מנחה וויא אנאנדרט מאל צו מנחה. דען דעמאלט איז מען הונגריג אונ מיד: אונ דאש לייב איז דער שלאגין: אזוויא דער פסוק זאגט (תפלה לעני כי יעטוף) דאש מיינט מען דיא תפלה פון איין עני וואש ווער זיך ארום מיט אן מעבמיקייט ער פאר גיסט זיין תפלה פאר גאט מיט כוונה: איטליכר איז מחוייב זייני הענט צו וואשין איידר ער קומט אין שול אריין אפילו איינר זיצט איבר איין ספר אונ לערנט טאר ער דער נאך ניט דאווינין ביז ער מוז פריר דיא הענט וואשין. ווען איינר האט אבר קיין וואשיר ניט איז ער מחוייב צו גיין איין מייל וועגס ווייטר פון וואשר וועגין: אונ צריך איז ער נאר מחוייב גיין אתחום שבת. אונ מער ניט: אבר אז ער זעהט איז שון שפעט דאש ער וועט מיט זיין גיין עובר זיין דעם זמן תפלה: אודר עש איז אום מיגליך וואשר צו קר[illegible] זאל ער אפ רייבין זייני הענט אין דער וואנט:

מען דארף זאגין (אשרי) פאר שמונה [illegible] וויא דיא גמרא זאגט דער וואש זאגט אשרי דרייא מאל אלי טאג דער איז בוודאי איין בן עולם הבא: דער טעם איז ווייל דרינן שטייט (רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם) הקב״ה טוט דאש ווילין פון זייני פארכטיר אונ דער הערט זייער גישרייא אונ העלפט זייא: אזו וועט ער דער נאך דאווינין שמונה עשרה מיט אפרייליך גימיט: דיא גמרא זאגט עש זאל זיך קיינר ניט שטעלין שמונה עשרה (בקלות ראש) דאש מיינט מען אז ער רעט פריר שמיעות: אודר מכ״ש דברים בטלים: אודר ער איז אן צארין: נייארט דורך פריירין אונ פארכט אונ זאל אביסל ווארטין פאר שמונה עשרה אונ נאך שמונה עשרה אזו וויא בייא שבת ביסטו מחוייב מוסיף צו זיין (מחול על הקודש) פריר אונ דער נאך: אזו אויך ביסטו מחוייב בכבוד האלטין אונזרי שילן וואש זייא זענין אויף דעם אורט פונים בית המקדש פארין דאווינין אונ דער נאך: אויך זאגט דיא גמרא אפילו איין חרובי שיל ביסטו אויך מחוייב נוהג כבוד זיין: אזוויא דער פסוק זאגט (והשימותי את מקדשיכם) איך וועל פאר וויסטין אייער בית המקדש: נוא ווערט עש דאך גירופין בית המקדש חאטשי עש איז שון וויסט אונ דיא קדושה איז נאך דרויף: ווען איינר גייט אין שיל אריין אמיצין ארויש רופין: אודר עפיס ארויש טראגין אונ אריין טראגין: איז ער זיך מחוייב אין שיל אנידר זעצין אונ זאל זאגין עטליכי פסוקים ווייל דיא שכינה רואט דרינן: אונ אויב ער קען קיין פסוק ניט זאל ער זאגין (אשרי יושבי ביתך

עוד

עוד יהללוך סלה) קאן ער דאש אויך ניט זאל ער אזו בלייבן זיצן אין וויילי : אונ זאל זיך גידענקין ווען ער וואלט גיגאנגין פאר אין שר בשר ודם אין זיין חדר אזו וואלט ער דאך גגאנגימיט גרויש מורא: מכ"ש פר דעם מלך מלכי המלכים הקב"ה : אונ ניט אזו וויא אטייל לייט מאכין אגישרייא נאך דעם דאווינין וויא אין אביר הויז אונ אופט קריגין זייא זיך אין ש"ל : דאש איז אין הארבי עבירה צו דיא זעלביגי לייט וואש טואן אזעלכי ביטרי עבירות אין די ליבי ש"לן : נון איר ליבי לייט איך ווייל אייך לערנין וואש איר זאלט טאן אז עש זאל אויף אייך פאלין דיא מורא פון גאט : איר זאלט זיך אום קערין מיטען פנים צו דער וואנט דאש איר זאלט אז ח"ו קיינם ניט זעהן אין זייני פיר איילין בשעת דאווינן : אונ פר ווענין איר שטעלט זיך צו הייבן : וועט אייך בוראי אין מורא אן תאפין אונ דער וואש האט ניט קיין שטאט צו דער וואנט זאל ער אראפ האלטין זייני אויגין אונ זאל אויף קיינם ניט קוקין : אונ ווער עש בגערט דאש צו טאן העלפט אים הקב"ה דער צו : אז וויא דיא גמרא זאגט (הבא לטהר מסייעין לו) ווער עש קומט זיך ריינגין העלפט מען אים פונים הימל : (הבא לטמא כו') אונ ווער עש קומט זיך מטמא זיין מיט זייני בייזי מחשבות בקומט ער אויך זיין בגער : דרום זאל איטליכר אויף זיך נעמין דיא מורא פון גאט : דער מענטש דארף גאר אן הייבן : אז וויא דיא גמרא זאגט (כל התחלות קשות) אלי אן הייבונג איז שווער : אבער דער נאך קומט עש אים גרינג אן : איר ליבי לייט לאז אייך דיא יראה קיין קלייני זאך ניט זיין . דען דיא וועלט אונ יעני וועלט הענגט דרויגין אז וויא דער פסוק זאגט (ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך) משה רבינו ע"ה האט גיזאגט צו ישראל נון וואש בגערט השי"ת פון דיר גאר דיא זאלסט זיך פארכטין פאר גאט דיין גאט מיט דיין גאנצין הארצין אונ לייב נון זעהן מיר אז אונזר גלייבן הענגט אין גאטש פארכט : דען דער זעלביגר מענטש וואש פארכט זיך פאר גאט טוט ניט באלד קיין עבירה : אונ אלי מצות קומין אים גרינג אן אונ ער האט דיא וועלט אין יענע וועלט : אונ דער מענטש וואש פארכט זיך ניט פאר גאט איז בייא אים אלש פאר קערט : אונ ער איז אזו וויא אין גוף אן אנשמה : אז וויא עש וועט נאך בעסיר בשיידט

ווערין אין פרק (ענין המצות)

דער וואש גייט אודר פארט אין וועג אודר ער רייט אויף אין פערד : אונ עש קומט דיא צייט צו דאווינין זאל ער אזו דאווינין גיזאנגדיג אונ זיצנדיג אודר רייטנדיג אפילו ער קומט ניט אויש מיט זיין פנים קיין מזרח דען אז ער וועט זיך אנידר שטעלין וועט ער קיין כוונה ניט קענין האבין ווייל ער איילט צו זיין וועג : אטייל לייט זענין זיך נוהג אנידר שטעלין צו דעם ערשטין פסוק פון קריאת שמע דאש איז (שמע ישראל) אונ צו דיא הונטרשטי דרייא ברכות פון שמונה עשרה : ברי דיא זאגין קענין אויש גיין (עושה שלום) דאש איז אויך רעכט : אונ דער וואש דאווינט שמונה עשרה רייטנדיג אויפן פערד : זאל ער עש פירין דרייא טריט הונטר זיך צו עושה שלום דרום אויך ווער עש פארט אין אין וואגין אודר אין אשיף אויב ער קען זיך שטעלין איז זייער גוט פון עושה שלום ווענין : ווען איינר איז אין וועג אין איין מקום סכנה דאש ער קען ניט זיין תפלה טאן : זאל ער זאגין דיא קורצי תפלה וואש שטייט אין (אורח חיים סימן ק"י) : אונ איטליכר זאל זיך אויף שרייבין דיא (תפלת הדרך) : אונ זאל עש זאגין באלד אז ער גייט ארויש פון זיין הויז : אונ עב"פ זאל קיין מענטש ניט גיין קיין מייל אן (תפלת הדרך) אונ אז ער האט פאר געסין זאל ער עש נאך זאגין ביז אין תחום שבת פון דער שטאט וואש ער וויל דארט בלייבן גענעכטיגין : איטליכר איז מחויב גיווארינט צו זיין צו לייאנין קריאת שמע אויף זיין בעט אזו ווערט ער בשירמט פר רוחות רעות אונ פר אלי מזיקים ר"ל : אונ ער זאל אזו לאנג לייאנין קריאת שמע ביז ער ווערט אנטשלאפין : אזו וועט אים ניט צו קומן קיין בייזי חלומות דיא זעלביגי נאכט ווייל ער איז אנטשלאפין גיווארין פון דברי תורה : אויך זאל איטליכר גיווארנט זיין דאש ער זאל זיין בצניעות אין זיין קאמיר : אונ זאל זיין העמד ניט אויש טאן ביז ער לייגט זיך אין בעט אריין : אויך אין דער פריא זאל ער עש אן טאן בצניעות דאש דיא פיר ווענט זאלין ניט זעהן זיין בלויז לייב : דער כלל פון דער זאך איטליכר זאל גידענקין (מלא כל הארץ כבודו) אז דער כבוד פון הקב"ה איז איבר דער גאנצר וועלט אונ דוא קענסט זיך ניט פר בארגין פאר אים : דער צדיק וואש האט גאטש פארכט אין זיך איז ער גוויש מדקדק אין אלי זייני מעשים אונ עש דאכט זיך אים

תמיד ער שטייט פאר הקב"ה: אזוי ווי דוד המלך ע"ה האט גיזאגט (שויתי ה' לנגדי תמיד) איך טוא גאט יתברך צו קענין מיר תמיד: אויך האט ער זיין זון שלמה צוואה גילאזט (בכל דרכיך דעהו) אין אלי דייני וועגין אונ מעשים גידענק אים: אונ לאז זיך דיר דאכטין דיא שטייסט פאר הקב"ה. אין דיא צווייא פסוקים הענגט (כל התורה כולה): אונ דער זעלביגר מענטש וואש האט גאטש פארכט אין זיך גידענקט ער אין דיא פסוקים אונ ער וועט בוראי קיין עבירות ניט טון אונ דיא מצות קומן אים גרינג אן אונ איז אערעכטר צדיק אונ חסיד אבר דער וואש איז ניט קיין גאטש פארכטר העלפט אים ניט אפילו קיין הונדרט פסוקים דען ער קערט זיך ניט דרינן אונ גייט נאך דעם יצר הרע: אונ ער איז פון דיא רעכטי רשעים וואש הקב"ה האט פיינט אונ זייער תפלה ווערט ניט דער הערט אבר דיא תפלה פון צדיקים איז גליבט אין גאטש אויגין אונ ער גלוסט דער צו:

סילוק הלכות תפלה: בעזרת האל אשר לו נאה תהלה:

אידר איך וועל שרייבין דעם אנדרין פרק וועל איך שרייבין איין הג"ה:

דיא (יראה) אונ (אהבה) פון הקב"ה איז ניטיילט אויף צווייאן עש איז פאר האנדין איין מענטש וואש פארכט זיך פאר הקב"ה: דאש ער וועט אים שטראפין אין זיין לייב אונ גיטש · אודר ער פארכט זיך פארין גיהנם · דיא זעלביגי יראה איז זייער גיט דאש ער פארכט זיך תמיד פאר הקב"ה · אז דער פסוק זאגט (למען תהיה יראתי על פניכם לבלתי תחטאו) דרום זאל זיין דיא פארכט פון גאט אויף איך כדי איר זאלט ניט זינדיגן · אבר עש איז נאך פאר האנדין אבעברי יראה דער פון · דאש איין מענטש פארכט זיך פאר הקב"ה וויל ער איז אגרוסר הער אונ האט אין זיך זייער פיל מעלות אונ גדולות · דער זעלביגר וואלט זיך גיפארכטן פאר הקב"ה ווען אפילו עש זאל קיין עונש ניט זיין: דאש איז דיא רעכטי יראה: אויף דעם האט משה רבינו ע"ה גיזאגט וואש בגערט הקב"ה פון איך ניט מער נאר איר זאלט זיך פארכטן פאר אים דער וואש האט דיא מדה אין זיך וואול צו אים אבר דער וואש פארכט זיך פאר עונש איז עש ניט קיין רעכטי יראה · דען ווען ניט דער עונש וואלט ער עובר גיוועזן אויף אלי עבירות אונ וואלט נאך גינאגין דעם יצר הרע · אויף דעם אלביין זאגט דער פסוק (ויראת מאלהיך אני ה') זאלסט זיך פארכטין פאר דיין גאט: דען איך בין גאט וואש קען שטראפין:

דיא (אהבה) איז אויך גיטיילט אויף צווייא חלקים: עש איז פאר האנדרין אמענטש וואש האט ליב הקב"ה פון שכר וועגין: דהיינו דאש ער הט אים געגעבן עושר אונ כבוד: אודר ער זאל אים געבין גן עדן: אודר פון עולם הבא וועגין: עש איז וואול גוט דאש ער האט זיין בטחון אויף הקב"ה: אבר עש איז ניט דיא רעכטי (אהבה): דען ווען ניט דאש וואלט ער אוועק גילאזט דיא (אהבה): דיא אנדרי איז דיא רעכטי (אהבה) דאש איין מענטש האט ליב הקב"ה ניט פון שכר וועגין נאר ער בגערט תמיד צו דינן צו זיין הייליגין נאמין אונ צו טאן זיין רצון פון ליבשאפט וועגין: גליך אזו ווי איין קינד וואש האט ליב זיין פאטיר אונ ווי (אברהם אבינו) האט גיטאן דאש ער האט זיך גילאזט אין פייאר אריין ווארפין פון קידוש השם וועגין: אונ אזו אויך (חנניה מישאל ועזריה) אונ נאך פיל צדיקים אונ חסידים האבן מקדש השם גיוועזן: אונ האבן זייער לייב אונ גיטש ניט גיאכט קעגן דער ליבשאפט פון הקב"ה: וואול צו דעם מענטשן וואש איז זוכה צו קומן צו דער מדה וואול צו זייני עלטרין: אונ זייני קינדר אונ קינדש קינדר דורי דורות גניסן זיין זכות:

דער פרק רעט פון תשובה ווי מיזאל תשובה טאן:

הלכות תשובה פרק שלישי

שובה (ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך) דער נביא שטראפט דיא ישראל אונ זאגט טיא תשובה צו גאט דיין גאט דען דוא ביסט זייער גישטרויכלט אין דייני זינד: (רבי לוי) זאגט דיא תשובה איז אזויאי זאך דאש זיא גרייכט ביז אין דעם כסא הכבוד · ווי דער פסוק זאגט (שובה ישראל עד ה' אלהיך) דאש מיינט ביז אין דעם כסא הכבוד: אויך זאגט דער פסוק (אם תשוב ישראל אלי תשוב) ווען איר ישראל וועט תשובה טאן וועט אייער תשובה גרייכן ביז צו מיר צו מיין כסא הכבוד · (רבי יהודא בר סימון) זאגט טיט תשובה ישראל: ווען אפילו איר האט פאר לייקנט אין גאט חו: דאש איז דאך דיא הרבסטי עבירה העלפט פארט תשובה: אזו ווי מיר גיפינן דאש דיא ישראל האבן עטליכי מאל עבודת גלולים גידינט · אונ הקב"ה האט זיא איבר געגעבן צו דיא פיינט אין דיא הענט ארייין · דער נאך אז זייא

האבן

האבן תשובה גיטאן האט גאט יתברך זיא אן גינומן : אונ האט זיא גישיקט איין נביא אונ ער האט זיא גיהאלפין פון זייערי פיינד : אונ האבן גיטאן נקמות אין זייערי פיינד : פון דעם לערנין מיר אז דיא תשובה העלפט אויף אלי עבירות אין דער וועלט : אז וויא עש וועט דא נאך בעסיר בשיירט ווערין : רבי אליעזר זאגט דער מנהג איז אז איין מענטש איז מבזה זיין חבר פאר לייט אונ דער נאך בעט ער אים איבר זאגט ער צו אים בעט מיך איבר פאר לייט וועל איך דיר מוחל זיין · אבר אליין וויל איך דיר ניט מוחל זיין : אבר הקב״ה איז ניט אזו ווען איינר טוט איין עבירה פאר לייטן: אודר ער שענט אונ איז מבזה פאר לייטין : דער נאך אז ער שטעלט זיך אין זיין חדר אליין אונ וויינט אונ פאסט אונ טוט תשובה אונ בעט מחילה פון הקב״ה : דא איז ער אים מוחל :

אונ הקב״ה האלט אויף זיין צארין : אונ האפט אויף דער תשובה פון דיא רשעים : אז וויא מיר גיפונן ביא משה רבינו ע״ה אז ער איז ארויף גיקומן אויפן הימל האט ער גיזעהן דאש הקב״ה האט גישריבן (ה׳ ארך אפים) גאט ית׳ האלט אויף זיין צארין טאמיר וועט ער תשובה טאן : האט אים משה רבינו ע״ה גיפרעגט פאר וועמין שרייבסטו דאש : האט אים הקב״ה גיענפרט פאר דיא צדיקים אונ פאר דיא רשעים : האט משה רבינו גיזאגט דיא רשעים לאזין באלד פלארין ווערין: אונ זיא זאלין מיט דיין צארין : האט הקב״ה גיזאגט משה דוא וועסט נאך קומן דער צו : אונ אז דיא ישראל האבין גיזונדיגט מיטען עגל אונ מרגלים האט משה גיבעטן (ה׳ ארך אפים) : האט אים הקב״ה גיענפרט משה דוא האסט דאך גיזאגט דיא רשעים לאזין פלארין ווערין : האט משה אן גיהויבן אונ גיזאגט (ועתה יגדל נא כח ה׳ כאשר דברת לאמר) אצונד לאז זיך דער גרייסן דער כח פון גאט וויא דוא האסט גירעט צו זאגן דאש דוא דער לענגירסט דיין צארין צו דיא רשעים : האט הקב״ה גיזאגט יוא איך וועל אויף האלטין מיין צארין אויב זיא וועלין תשובה טאן : עש איז אגרושי זאך אונ ווען מיזאל רעכט תשובה טאן וואלט באלד גיקומן משיח :

אונ משה רבינו ע״ה האט אונז דרויף פר זיכרט ווען מיר וועלין תשובה טאן וועט הקב״ה מקבל זיין אונזר תשובה : אונ וועט אונז דער לייזן : אז וויא דער פסוק זאגט (ושבת עד ה׳ אלהיך ושמעת בקולו וגו׳) : אז וויא עש וועט נאך בעסיר בשיירט ווערין אין פרק פון דער גאולה: רבי יהושע בן לוי זאגט דיא תשובה איז אגרושי זאך : דאש אפילו דיא עבירות ווערין אים גירעכנט פאר מצות : אונ דיא תשובה דער לענגרט אים זיין לעבין אויף דער וועלט אונ אויף יענער וועלט: אז וויא דער פסוק זאגט (ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם חיו יחיה) אז דר רשע קערט ווידר פון זיין שלעכין אונ טוט משפט אונ צדקה דער לענגרט אים הקב״ה זיין לעבין אויף דער וועלט אונ אויף יענער וועלט: (רבי חמא בר חנינא) זאגט די תשובה איז זייער גרויש דאש זיא ברענגט ארפואה אויף דער וועלט : אז וויא דער פסוק זאגט (שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם) טוט תשובה איר זינדיגי לייט וועל איך אייך שיקן איין רפואה אויף דער וועלט :

רבי אליעזר זאגט קום אונ זעה וויא איין גרושי זאך איז דיא תשובה : הקב״ה איז ניט וויא איין מענטש : ווען אז איין מענטש דער צערינט דעם אנדרין אונ דער נאך וויל ער אים איבר בעטן : אזו איז אים אספק אויב ער וועט אים מוחל זיין אונ אויב ניט אויך איז אים אספק טאמר דארף ער צו אים שיקן לייט : אודר ער זאל אים איבר בעטן מיט געלט : אבר הקב״ה איז ניט אזו ער בגערט ניט מיזאל צו אים שיקן לייט אונ אויך קיין געלט נאר ווערטר אונ אגוט הארץ · אז וויא דער פסוק זאגט (קחו עמכם דברים ושובו אל ה׳) נעמט מיט אייך רייד אונ קערט ווידר צו גאט אזו וועט איר בקומן אלי דש גוטין : אויך זאגט דער פסוק (ומודה ועוזב ירוחם) דער וואש בקענט זייני זינד אונ פאר לאזט זיא ווערט ער דער בארימט : אונ זיין רייד אונ ווידוי וואש ער זאגט פאר הקב״ה איז גליך אז ער וואלט גיבראכט אלי קרבנות פון דער וועלט אונ ווען ניט תשובה וואלט דיא וועלט קיין קיום ניט גיהאט : אויך הקב״ה האט ניט גיוואלט בשאפין דיא וועלט ביז ער האט פריר בשאפין דיא תשובה : אונ דאש איז אייניש פון דיא זיבן זאכין וואש זענין בשאפין גיווארין אייהר דיא וועלט איז בשאפין גיווארין : ווען הקב״ה האט גיזעהט דש דער מענטש ווערט בשאפין מיטען יצר הרע אזו וועט ער בודאי זינדיגן : נוא ווען הקב״ה זאל אים משפטן נאך זייני מעשים נאך אזו וואלט דיא וועלט קיין קיום ניט גיהאט : דרום האט הקב״ה

בשאפין

זיין זכרים און תעניתים ; דער עמלט ווערט עש אים ערשט פר געבין : אבר אז איינר טוט איין עבירה וואש הענגט דרינן חילול השם ; דהיינו ער טוט איין עבירה בפרהסיא פאר אמנין לייט ; אודר ער שווערט שבועת שוא ; אודר שבועת שקר ; אודר שבועת חנם דער מיט איז דאך ביא אים נאר ניט גיאכט דער כבוד פון (השם יתברך) ; אודר ער איז מחלל השם מיט זייני בייזי מעשים : אודר איין תלמיד חכם וואש איז זיך ניט נוהג וויא מען דאיף : דער מיט ברענגט ער דאש דיא עמי הארצים פאר שמיעקן דיא תורה ; אודר איין תלמיד חכם וואש טוט איין אום רעכט : אונ ער מאכט דאש דיא לייט טאן עש אים נאך : דעם זעלבינן העלפט ניט ביז ער מוז האבין דיא פיר : תשובה ; אונ יום כיפור ; אונ תענית ; דער נאך אז ער שטארבט ווערט עש אים פאר געבין : דיא פיר אידליא תשובה דארף וויסן איטליכר בעל תשובה ;

נאך זענין פאר האנדין זיבן זאכין וואש איטליכר בעל תשובה דארף זיא וויסן ; דאש ערשטי ער מוז לידין גיהנם פון תענוגין זייני זינר ; אונ מוז חשבון אב געבין אויף זייני מעשים וואש ער האט גיטאן ביא זיין לעבין ער זאל חס ושלום ניט גידאנקין עש איז ניט פאר האנדין קיין דין ומשפט אויף יענר וועלט : דרום מאג איך טאן וואש מיין הארץ גלוסט ; ווארום זאל איך פאסטין אד וועל בעסיר לעבין אין וואול טעג דער וואש גידענקט זיך אזו אונ טוט קיין תשובה ניט ; זאל ער וויסן דאש הקב"ה וועט אים ברענגן צום דין אונ משפט וויא דער פסוק זאגט (על כל מעשיך יבי' ה' אלהים למשפט) אויף אלי דייני זאכין וועט דיך גאט ברענגן צום משפט סיא אויף דיא גוטי סיא אויף דיא שלעכטי : אונ אפילו דיא פאר הולטי זאכין וואש דוא מיינסט עש איז שוין לאנג פאר געסין אונ דוא וועסט גיצאלט ווערין נאך דייני מעשים נאך אזו וויא דער פסוק זאגט (כי אתה תשלם לאיש כמעשיהו) דען דיא גאט בצאלסט איטליכן נאך זייני מעשים נאך ; דרום זאל ער זיך גידענקין אז ער וועט תשובה טאן אין ווידוי זאגין וועט זיך גאט מרחם זיין איבר אים אונ וועט אים מוחל זיין ; אז וויא דער פסוק זאגט (מכסה פשעיו לא יצליח) דער וואש פר הולט זייני זינד ; וועט ניט גליקן ; אבר דער וואש בקענט זייני זינד ווערט דער בארימט ;

דאש אנדרי ער מוז זיך ברענקן אונ בטראכטין וואש פאר עבירות ער האט גיטאן ; אונ מוז זיך תמיד צום הארצין נעמין אז ער איז אחוטא ; אזו וועט ער תשובה טאן דרויף ; אז וויא דער פסוק זאגט (אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך וגו') נאך מיין ווידר קערין האב איך מיך בדאכט וואש פאר עבירות איך האב גיטאן ; אונ נאך דעם אז איך בין גיוואר גיווארין פון מייני זינד האב איך מיך גיקלאפט אויף דיא זייטן אונ אופן הארין אונ האב ווידוי גיזאגט ; דאש דריטי ער מוז וויסן דעם גרויסין שכר וואש ער וועט האבין אז ער וועט רעכט תשובה טאן ; אז וויא דער פסוק זאגט (יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח) לאז דער רשע פאר לאזן זיין בייזין וועג אונ דער אום רעכטר מענטש זייני בייזי מחשבות ; אונ זאל ווידר קערין צו גאט מיט תשובה ; אזו וועט זיך הקב"ה דער בארמין איבר אים אונ צו אונזר גאט דען ער ווערט צו פאר געבין ; אונ אז ער וועט ניט גידענקין אין דעם שכר וועט ער בודאי קיין תשובה ניט טאן ; דאש פערדי ער מוז גידענקין אז אלי זייני עבירות ווערין איין גישריבן אונ גיחתמת אויף אלי זייני גלידר וואש ער האט מיט זיא גיזינדיגט ; אז וויא דער פסוק זאגט (וביד כל האדם יחתם לדעת כל איש מעשיהו) אין דער האנט פון איטליכן מענטשין איז גיחתמת צו וויסן איטליכר מענטש זייני מעשים ; אונ הקב"ה גידענקט אלי דיא מעשים ; אז וויא דר פסוק זאגט (הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרתי לי נקם ושלם וגו') פאר וואר אייערי שלעכטי מעשים זענין פאר חתמת אין מיין אוצר איך וועל מיך נוקם זיין אונ וועל בצאלין נאך זיין פאר דינסט נאך ; נוא ווען ער וועט דרינן גידענקין וועט ער בודאי רעכט תשובה טאן ;

דאש פונפטי ער מוז וויסן דאש זייני זינד ווערין אים פאר געבין אונ הקב"ה איז אים מוחל דורך רעכטי תשובה : אז וויא דער פסוק זאגט דיא ישראל האבין גיזאגט צום נביא (כי פשעינו אתנו וחטאתינו עלינו ובם אנחנו נמוקים ואיך נחיה) אלי אונזרי שולד זענין מיט אונז אונ אונזרי זינד זענין אויף אונז אונ דורך זייא וועלין מיר מוזין צו גיין אין גיהנם וויא קענין מיר האבין דש אייביג לעבין האט זיא דער נביא גיענפרט אזו האט גאט גיזאגט (חי אני נאום ה' אלהיכם אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשובו מדרכיו וחיה) איך שווער ביא מיין אייביג לעבין זאגט גאט אייער גאט אוב איך וויל אין דעם טויט פונים רשע דש ער זאל קומן אין גיהנם נאר ער זאל תשובה טאן אויף זייני בייזי מעשים וועט ער גקומן דאש אייביגי לעבין ;

דאש זעקסטי איטליכר זאל זיך צום הארצין נעמין אונ זאל וויסן וואש השי"ת האט אים גיטאן ער האט אים בשאפין מיט

אלי

אלי זייני גלידר : אונ האט אים געבראכט אויף דער וועלט : אונ האט אים געגעבן איין הארץ צו פריבן את צו פאר שטיין איין זאך אונ אויגן צו זעהן · אונ אויערן : אונ דיא איבריגי גלידר ער זאל מיט וויא דינן הקב״ה אונ טאן זיין ווילן כדי ער זאל זוכה זיין צו עולם הבא : אונ ער האט גיזינדיגט קעגין אים מיט אלי זייני גלידר אונ אויב ער וועט ניט גידענקן וועט ער בודאי קיין תשובה ניט טאן דרום איז איטליכר בעל תשובה מחויב צו וועגן מיט זיין שכל דעם שכר קעגין דעם עונש אונ זאל בציישן תשובה טאן · דאש זיבטי ער זאל לייד'ן דעם זאך פון דער תשובה : אונ זאל זיך אפ שיידן פון אלי עבירות וואש ער פלעגט צו טאן :

אונ אז דער יצר הרע וועט אים אן ריידן צו עבירות זאל ער אום בצווינגן · אונ זאל בעסיר פאלגין דעם יצר טוב : אונ זאל ניט קוקן אויף דעם וואש איז אים שווער אונ שלעכט אוועק צו וואַרפין זיין גיוויינטליכקייט ער זאל זיך גידענקן אז וויא איין קראנקן גוש מען איין ביטרי גיטראנק אונ רפואות · כדי ער זאל גיזונד ווערין אונ לעבין בלייבין · נוא וויפל איז דען גאר דש לעבין פונים מענטשין נאר זיבציג יאר : מכל שכן וק״ו דאש איינר זאל זיך וויא טאן דאש זיין נשמה זאל גיזונד ווערין אונ זאל בקומן דאש אייביג לעבין : דען אזו וויא דער קראנקיר איז קראנק אין זיין גוף : אזו איז דער חוטא קראנק אין זיין נשמה · אזו וויא דער פסוק זאגט (שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם) קערט ווידר איר ווילדי קינדר וועל איך היילן אייך פון אייערי ווילדקייט אונ זינד · אויך שטייט (ושב ורפא לו) לאז ער ווידר קערין וועט אים גאט היילן אויך שטייט (הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי) גאט פאר גיט אויף אלי אייערי זינד אונ היילט אלי אייערי ווייטאג · נוא זעהן מיר דאך אז עש שטייט דאש ליזון רפואה ביא תשובה · דרום איטליכר וואש וויל תשובה טאן מיט גאנצין הערצין זאל ער גידענקן אין דיא זיבן זאכין : אונ אויב ניט וועט ער וייל זיין לעבין וועט זיין קיין תשובה ניט טאן : אונ אויב אפילו ער וועט יוא תשובה טאן וועט זיא ניט זיין מיט גאנצין הארצין :

אויך דיא תשובה האט פיר כללים : אונ איטליכר כלל האט פינף פרטים : אז וויא איך וועל דא בשיידין אי״ה · דער ערשטער כלל איז ער זאל זיך בדענקן אויף זייני זינד אונ בייזי מעשים דאש אנדרי ער זאל זיא פר לאזין · דאש דריטי ער זאל בוויליגן הקב״ה מיט זיין תשובה : דאש פערדי ער זאל גידענקן דעם גרוסין שכר פונים בעל תשובה : אצונד וועל איך בשיידין דיא פינף פרטים פונם ערשטין כלל · דער ערשטיר פרט איז ער זאל באלד תשובה טאן : אונ זאל זיך פארכטין טאמיר וועט ער שטארבין איידר ער וועט תשובה טאן : אודר טאמיר וועט אים הקב״ה באלד שטראפין אויף דער וועלט וויא דער פסוק זאגט · (ותנו כבוד לה׳ אלהיכם בטרם יחשיך) גיט כבוד צו אייער גאט איידר עש ווערט פינצטר אייער ליכט : אויך זאגט דער פסוק (זכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה) גידענק דיין בשעפר אין דייני יונגי טעג איידר עש וועלין קומין דיא בייזי טעג · פלומר טיא תשובה אין דיין יוגנט · דען אויף דער עלטיר וועט דיר שווער אן קומין · דער אנדרר פרט ער זאל הונטר טעניג זיין פאר הקב״ה פון וועגן זייני זינד וויא דער פסוק זאגט (ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם) : זייא זאלין הונטר טעניג זיין מיין פאלק כדי עש זאל גירופין ווערין מיין נאמין אויף זייא : אויך שטייט (ובהכנעו ישוב חרון אף ה׳ ממנו) דער וואש איז זיך מכניע קעגין גאט קערט ער ווידר זיין צארין פון אים :

דער דריטר פרט איז דער וואש וויל זיין ארעכטיר בעל תשובה זאל ער פר ענדרין זייני קליידר אונ זיין עסין אונ טרינקן אונ זייני רייד : דען איין בעל תשובה דארף טאן איטיל מעשים טובים : אונ זאל גיין אין איין רעכט פארטיגין וועג : אויך זאל ער זיך זעצן אויף אנדר אורט וויא ער פלעגט פריר צו זיצן : ביא אין שיל ביא אין דער היים אויך זאל ער וואנדרוין פון איין שטאט אין דער אנדריר : אונ דאש איז זייער מכפר דען צווישין פרעמדי ווערט מען זייער הונטר טעניג : אונ זאל זיך פארכטין פאר דיא עבירות וואש ער פלעגט צו טאן · דהיינו האט ער גיזונדיגט מיט איין אשה זאל ער מיט קיין שום אשה ניט ריידין אונ ניט קויפין אונ פאר קויפין איר · ביא מיט אלמנות ביא מיט בתולות · אונ זאל תמיד זיפצן אונ וויינין אונ שרייאן וויא איבר מייני זינד וואש איך האב גיטאן אונ זאל בעטין פון הקב״ה ער זאל אים מוחל זיין אונ זאל מקבל זיין זיין תשובה · אזו וויא דער פסוק זאגט (קרעו לבבכם ואל בגדיכם) צו רייסט אייערי הערציר מיט וויינין · אזו וועט איר ניט צו רייסין אייערי קליידר איבר אייערי קינדר : דען פון דיא זינד וועגין שטארבין דיא קינדר ר״ל : דער נאך זאגט דער פסוק (ושובו אל ה׳ אלהיכם) אונ טיט תשובה צו גאט אייער גאט · אויך זאגט דער פסוק (על זאת הגרו שקים וספדו והיללו) אויף דעם דאזיגן גערט אן זעק אונ קלאגט אונ וויינט : אויך שטייט (הלכוף כאגמון ראשו ושק ואפר יציעו ויתכסו שקים האדם והבהמה ושובו אל ה׳) בוקט אייער קאפ אזו וויא איין טשרעטיל: אונ טיט אן איין זאק אונ אש אויף אייער קאפ · לאזין זיך בדעקן מיט זעק דיא מענטשין אונ בהמות : דאש מען מיינט דיא שלעכטי לייט זעגין וויא דיא בהמות : אונ טיט תשובה דען דיא גרייכט ביז אין דעם כסא הכבוד פון גאט :

דער פערדיר פרט ער זאל זיך פאר וואונדרין אויף דעם וואש ער האט גיטאן אזעלכי גרוישי עבירות · אונ זאל וויינין אונ זיפצן אונ טרויארין דרויף : וויא דער פסוק זאגט (פלגי מים ירדו

ע׳׳י

עיני על לא שמרו תורתיך) מאכין מיט וואשיר האבין גירונן מייני אויגין איבר דיא לייט וואש היטן ניט דיין תורה · דער פיפטער פרט איז ער זאל תמיד אזו זאגין וויא צו מיר דאש איך האב זיך ניט גישעהמט אזעלכי עבירות צו טאן : וויא האב איך גיקענט אזו דער צערנין מיין ליבן גאט יתברך אז ער וועט זיך אזו איין ריידין וועט ער בוודאי תשובה טאן : וויא דער פסוק זאגט (כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך בושתי וגם נכלמתי וגו׳) נאך מיין תשובה האב איך מיך גבראכט · אונ נאך דעם אז איך בין גיוואר גיווארין פון מייני זינד האב איך מיך גישעהמט דא וועל איך שרייבין דיא פינף פרטים פונם אנדרן כלל :

דער ערשטיר פרט איז ער זאל פאר לאזין זייני בייזי מעשים : אונ זאל טאן איטילי מצות אונ דאש ווילן פון הקב״ה פון ליבשאפט וועגין · וויא דער פסוק זאגט (שנאו רע ואהבו טוב) האט פיינט בייז אונ האט ליב גוטץ : אויך שטייט (שש הנה שנא ה׳ ושבע תועבת נפשו עינים רמות ולשון שקר וידים שופכות דם נקי לב הורש מחשבות און רגלים ממהרות לרוץ לרעה יפיח כזבים עד שקר ומשלח מדנים בין אחים) ועקס זאכין וואש הקב״ה האט פיינט ואונ דש זיבטי איז פר אום ווערדיגט זיין לייב : דיא הויכע אויגין דאש מיינט מען בייזי אויגין וואש פאר גינט ניט די לייטין : אונ דיא פאלשי צינג : אונ דיא הענט וואש פאר גיסן אום שולדיג בלוט : דאש מיינט מען דער וואש פאר שעהמט זיין חבר דא פאר גיסט ער זיין בלוט אונ דאש הארץ וואש טראכט אים רעכט : אונ דיא פיס וואש לויפין צו בייזין : אונ דער וואש זאגט פאלש עדות : אונ דער וואש מאכט קריג צווישן איינם אונ זיין חבר · אויך שטייט (שומר ידו מעשות כל רע) ער זאל היטין זייני הענט פון צו טאן אלי דאש בייזי : אויך שטייט (יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה׳ וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח) לאז דער רשע פאר לאזין זיין בייזין וועג : אונ דער אום רעכטיר מענטש זייני בייזי מחשבות : אונ זאל ווידר קערין צו גאט וועט ער זיך דער בארמן איבר אים : אונ צו אונזר גאט דען ער מערט צו פאר געבין : למשל ער זאל ניט קוקין אויף איין אשה וואש איז אסור צו אים : אודר אויף איין אנדרי זאכין · דער אנדריר פרט איז ווען עש קומט אים אריין איין שלעכטי מחשבה זאל ער טראכטין אמצוה צו טאן : אודר צדקה צו געבין אז וויא דער פסוק זאגט (ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם) : אונ איר זאלט ניט

אס קערין נאך אייערי הערציר אונ אויגין בייז צו טאן :

דער דריטר פרט איז ער זאל פאר לאזין דיא עבירות פון זיין תשובה וועגין : אונ פון גאטש פארכט וועגין : אז וויא דער פסוק זאגט (סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי) עש האט געדולט פאר דיין פחד מיין לייב : אונ פאר דייני משפטים טיא איך מיך פארכטין אונ נאך שטייט (ויראה ורעד יבא בי ותכסני פלצות) פארכט אונ שרעקניש איז גיקומן אין מיר אונ עש האט מיך בדעקט ציטרניש : דער פערדיר פרט איז ער זאל פאר לאזין די עבירות פון וועגין גאטש פארכט · ניט ער זאל ווייזין פאר לייטין אז ער איז פרום : אונ דאש הארץ איז גאר אנדירש אז וויא דר פסוק זאגט (ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה) גאט האט גיזאגט צום נביא דיא פארכט פון ישראל פאר מיר איז גאר וויא די מענטשן וואש טיאן זייער גיוויינטליכקייט : למשל ער איז גיוויינט צו גיין אין שיל אריין · אונ טוט עש ניט פון מצוה וועגין · אודר ער דאווינט אן כוונה · דאש מויל רעט אונ דאש הארץ ווייסט ניט וואש : איין בעל תשובה דארף זיך דער ווייטרין דער פון : נאר ער זאל זיין כוונה האבין צו גאט יתברך :

דער פיפטער פרט איז ער זאל פאר לאזין זייני עבירות : אונ זאל אויף זיך נעמין ער זאל ווייל זיין לעבין וועט זיין קיין בייזי מעשים ניט צו טאן · אז וויא דער פסוק זאגט (ולא נאמר עוד למעשה ידינו אלהינו) מיר וועלין ניט זאגין גאט צו אונזרי מעשים · כלומר מיר וועלין ניט זאגין צו דער עבודת גלולים דוא ביסט אונזר גאט · אויך זאגט דער פסוק (אם פעלתי און לא אוסיף) אויב איך האב גיווערקט אום רעכט : וועל איך שוין ניט מערין צו טאן אזעלכים : דא וועל איך שרייבין דיא פינף פרטים פונם דריטן כלל :

דער ערשטיר פרט איז דעם בעל תשובה זאל זיך דוכטין זייני עבירות זענין זייער גרויש : אונ אפילו ער האט גיטאן אקליני עבירה פאר לידט ער אויך פיל גוטש : אז וויא דער פסוק זאגט (וחוטא אחד יאבד טובה הרבה) פון וועגין איין חטא וועט ער פאליהן פיל גוטש : דער אנדריר פרט איז עש זאל זיך אום האבין דיא עבירה שטייט פאר אים : אז וויא דער פסוק זאגט (וחטאתי נגדי תמיד) איין זינד איז קעגן מיר תמיד דער דריטר פרט איז ער זאל אויף שטין פאר טאג אונ זאל תפלה טאן צו גאט אז ער זאל מקבל זיין זיין תשובה : אז וויא דער פסוק זאגט (קומי רוני בלילה לראש אשמורת) שטייא אויף אונ טוא תפלה בייא נאכט אן אן הייב פון דער דריטר (אשמורה) דען די נאכט איז גיטיילט אויף דרייא (משמורות) דאש איז חלקים : אונ זאל זאגין ווידוי אונ תחנות : דען דיא וועלביני צייט גידענקט הקב״ה אין זיין בית המקדש וואש איז חרוב גיווארין : אונ דאש זייני קינדר זענין פאר טריבין גיווארין : אונ גידענקט אין זייני צדיקים אונ חסידים וואש לאזין זיך אום ברענגין פון קידוש השם וועגין :

דרום

ייא ד יט ש וויקן ... [illegible]

קענין בשטיין : אז וויא דער פסוק זאגט (ומי יכלכל את יום בואו וגו׳) וועה קאן אויש ליידין דעם טאג פון זיין קומן : אונ

דיא חופה איז ניט מכפר סיידין דורך תשובה : דאש אנדרי הקב״ה איז ניט מוחל בשעת דער חופה דעם וואש האט גקענט

געקענט תשובה טאן אונ האט ניט תשובה געטאן : דאש זענין דיא הארבי פיר עבירות וואש האלטין אויף פון דער תשובה :

נאך זענין פאר האנדין פינף זאכין פון דיא פיר אונ צוואנציג וואש האלטין אויך אויף דעם מענטשין פון תשובה :

אבר דיא ערשטי פיר זענין הארבר דער פון : דאש ערשטי ווער עש שייד זיך אפ פונם קהל ווען זיא טואן תשובה אודר דאש קהל האבין גוזר תענית געוועזן אונ ער שייט זיך אפ דער פון : אזו איז ער ניט זוכה צו זעהן אין זייער נחמה : אונ ער האט קיין חלק ניט אין זייערי (זכיות) : דאש אנדרי דער וואש קריגט אויף דיא רייד פון דיא חכמים : דער פון קומט דאש ער גייט ניט צו זיא : אונ לערינט זיך ניט פון זיא דעם וועג פון תשובה : דאש דריטי ווען איינר זעהט זיין חבר אמצוה טאן שפעט ער אונ לאכט פון אים : דאש פערדי ווער עש איז מבזה זייני רבנים : אונ רעט אויף זיא שענדליכי רייד : דאש פופטי דער וואש האט פיינט שטראף דאש ער זאגט צו זיין חבר עש דארף מיך קיינר ניט שטראפין : ציא דיך זעלברט בייא דיין נאז : דאש מיינט מען שטראף דיך זעלברט : אונ קריגט זיך מיט אים : דער זעלביגר הייסט אין לץ אונ איין (כסיל) דאש האט אין זיך צוויא טייטשין : (כסיל) איז איין נער : אודר איין רשע : שלמה המלך ע"ה האט אויך געזאגט מזאל קיין לץ אונ קיין כסיל ניט שטראפין דריבר קען ער אויך קיין תשובה ניט טאן : דען ער האלט זיך פאר איין פרומן מאן : אונ אז דער רב אונ דרשן פון דער שטאט קומט שטראפט דיא לייט קומט ער ניט צו דער דרשה אונ אפילו ער קומט שון יוא הערט ניט צו אונ קערט זיך ניט דער צו : דען זייני מעשים געפעלין אים זייער וואל :

נאך זענין פאר האנדין · פינף זאכין פון די פיר אונ צוואנציג וואש דריבר קען דער מענטש קיין תשובה ניט טאן

סידין דורך שווערקייט · דאש ערשטי דער וואש שעלט פיל לייט דען ווען איינר שעלט אין מענטשין קען ער אים איבר בעטין : אונ אז ער איז אים מוחל איז אים הקב"ה אויך מוחל · אבר פיל לייט ווייסט ער ניט וועמין צו בעטין : דרום קען ער ניט תשובה טאן סידין דורך שווערקייט : דאש אנדרי ווער עש טיילט זיך מיט אגנב · דער גנב זעלברט קען בעסר תשובה טאן פון אים · דען ער ווייסט בייא וועמין ער האט גיגנבית אזו קערט ער עש אים אום : אודר ער בעט

אים ער זאל מוחל זיין : אבר דער זעלביגר מענטש העלפט נאך דעם גנב : אונ ער מאכט אים מער גנבנן · אונ ער ווייסט דאך ניט וועמין צו געבן אודר פון וועמין ער זאל בעטין מזאל אים מוחל זיין דרום איז זיין תשובה דורך שווערקייט : דאש דריטי ווער עש געפונט עפיס אונ לאזט ניט אויש רופן : דאש פערדי ווער עש גזלת עניים אודר יתומים אונ אלמנות : דאש פינפטי דער וואש נעמט שוחד איינם צו צו פסקינן דש אין אויך אגרושי עבירה ווייל ער ווייסט ניט וויפל געלט ער האט יענים אויש געבראכט מיט דעם וואש ער האט דעם צו גיפסקת :

נאך זענין פאר האנדין פינף עבירות פון דיא פיר אונ צוואנציג דאש איבר זיא קען ער ניט תשובה טאן · ווייל זיא זענין בייא אים גרינג : אונ ניט גיאכט אין זייני אויגן · דאש ערשטי ווער עש עסט מיט איין בעל הבית אונ דער בעל הבית זעלברט האט ניט גינוג צו עסין חאטשי ער האט אים דאך געבעטין עסין : הייסט עש דאך איין (אבק גזל) דאש אנדרי ווער עש לייאט געלט איין ארומאן אויף אזו איין משכון וואש דער ארומאן האט זיין פרנסה דער פון : דהיינו אין האק אודר איין זעג · אונ ער גיצט דער מיט : דש ער טראכט וואש שאט עש דער כלי · דאש איז אויך איין אבק גזל : דאש דריטי ווער עש קוקט אויף דיא ווייבר וואש זענין אסור צו אים אונ האט הנאה דער פון : דאש איז אויך איין הארבי עבירה : דען ער טראכט איך האב מיט זיא חלילה קיין עבירה ניט געטאן אזו טוט ער קיין תשובה דרויף ניט · אז וויא דער פסוק זאגט (ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם) איר זאלט ניט אפ קערין נאך אייערי הערציר אונ אייערי אויגן דאש מיינט מען איר זאלט ניט גלוסטן מיט אייערי הערציר אונ אויגן וואש אסור איז : דאש פערדי ווער עש איז זיך (מתכבד) מיט דער שאנד פונם חבר · דש מיינט מען ער האלט זיך חשוב אונ דער מיט איז ער מבזה זיין חבר אונ שענט אים : אפילו דער חבר איז ניט דער ביא איז עש אויך אגרושי עבירה · דער טוט אויך קיין תשובה ניט דען ער טראכט זיך וואש האב איך יענים געטאן : דש פופטי ווער עש איז חושד (בכשרים) איין ערליכן מאן אז ער האט אום רעכט געטאן : דער טוט אויך קיין תשובה ניט · דען ער טראכט זיך וואש האב איך יענים געטאן :

נאך זענין פאר האנדין פינף הארבי עבירות פון דיא פיר אונ צוואנציג

צוואנציג װאס דער מענטש קען זיך ניט אפ געווינען פון זיא: אז וויא דיא גמרא זאגט ווער עס טוט איין עבירה צוויא דרייא מאל · איז זיא ביא אים שון גלייך וויא איין היתר : דרום טוט ער דרויף קיין תשובה ניט : דרום מוז איטליכר זייער אונ זייער געווארנט זיין אוועק צו ווארפין דיא שלעכטי מידות : דאס ערשטי איז רכילות אונ לשון הרע : דאס אנדרי איז איין רגזן : דאס דריטי איז דער וואס פלוכט איין חכם אודר אפילו זיין איגן קינדר אודר אפילו זיך זעלברט · דאס פערדי ווער עס שווערט פאלשי שבועות אודר אום זוסטי שבועות : דאס פופטי ווער עס טראכט שלעכטי מחשבות אונ דער וואס בהעפט זיך צו רשעים · דען ער לערינט זיך פון זיא קיינטש ניט . דיא אלי טאן קיין תשובה ניט : דען וויל זיא זענין געוואונט דרינן איז עס ביא זיא קיין עבירה ניט · נון ליבי לייט דאס זענין דיא פיר אונ צוואנציג זאכין וואס דער לאזין ניט דעם מענטשן תשובה צו טאן : דאך ווען ער טוט יוא תשובה דרויף הייסט ער אויך איין בעל תשובה : אונ האט אויך איין חלק לעולם הבא :

(בזמן שבית המקדש היה קים) אין דער צייט אז דאס בית המקדש איז נישטאנין ווען איינר האט איין עבירה גיטאן : אונ האט דרויף תשובה גיטאן · אז עס איז גיקומן יום כיפור האט מען גינומן איין ציקלי אונ מיהאט עס אוועק נישוקט (לעזאזל) · אין דער מדבר אריין · דא האט דאס זעלביגי ציקלי מיט זיך גינומן אלי דיא עבירות פון כל ישראל אין דער מדבר אריין אבר אצונד בעו"ה האבן מיר קיין בית המקדש ניט : אבר דיא תשובה איז נאך גיבליבן : אונ אפילו ווען איינר איז גיוועזן ארשע אלי זייני טעג אונ טוט תשובה אידר ער שטארבט · אזו ווערין אים פאר געבין אלי זייני עבירות : אונ עס ווערט אים ניט גידאכט קיין שום עבירה : אדרבה זייא ווערין אים נאך גירעכינט פאר מצות : אז וויא דער פסוק זאגט (ורשעתו לא יכשל בה ביום שובו מרשעתו) אונ זיין שלעכין פונם רשע ווערט ער ניט גישטרויכלט אין דעם טאג ווען ער טוט תשובה דרויף · (איזהו היא תשובה גמורה) וועליבס איז דיא רעכטי תשובה וואס גאט חיל האבין פונם מענטשין · אונ זיא איז גיליבט אין זייני אויגן : דאס איז ווען דער מענטש טוט סיא איז גרינגי סיא איין הארבי עבירה אונ האט חרטה דרויף · אונ זאגט וידוי : אונ דער נאך קומט אים ווידר דיא עבירה צו דיא הענט · אונ ער האט זיא בכח צו טאן : אונ טוט זיא ניט · למשל ווען ער האט עפיס גיגנבת : אונ טוט תשובה דרויף : אונ דער נאך קומט אים ווידר צו דיא הענט דאס ער וואלט ווידר גיקענט גנבענן : אונ קיין מענטש וואלט ניט גיוואר גיווארין דער פון אודר ווען איינר האט מזנה גיוועזן מיט איין אשה · אונ טוט תשובה דרויף דער נאך קומט דיא אשה ווידר צו אים : אונ ער טוט ניט דיא עבירה : דאס איז דיא רעכטי תשובה וואס גאט וויל האבין : אז וויא דער פסוק זאגט (וזכור את בוראך בימי בחרותיך) גידענק דיין בשעפר אין דיין יוגנט אז דוא האסט נאך בכח דיא עבירה צו טאן לאז זיא אוועק פון וועגין דיין בשעפר וואס האט דיך בשאפין: אונ ווער עס טוט תשובה ערשט אויף דער עלטיר : חאטשי זיא איז ניט אזו גוט וויא דער וואס טוט תשובה אין דער יוגנט ווערט ער דאך גירעכינט פאר איין בעל תשובה : אונ אפילו ער איז גיוועזן איין רשע גמור אלי זייני טעג נאר דעם טאג פארין טויט טוט ער תשובה אונ שטארבט אין דער תשובה ווערין אים אויך פאר געבין אלי זייני עבירות : אז וויא עס שטייט אין פרק (שוב יום אחד לפני מותתך) · טוא חאטשי תשובה איין טאג פארין טויט אזו הייסט עס אויך איין תשובה : אויך זאגט דער פסוק (תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם) הקב"ה ברענגט יסורים אויפן מענטשין דאס ער זאל תשובה טאן אידר זיין נשמה גייט אים אויס : אונ דאס איז אים אויך גירעכינט פאר איין תשובה : אונ זייני עבירות ווערין אים פאר געבין : אויך זאגט דער פסוק אין איוב (ותקרב לשחת נפשו וגו') אידר עס גינעהנט צו דער גרוב זיין לייב דאס אידר זיין נשמה גייט אים אויס · אונ ער בעט צו גאט מיט תשובה אונ וידוי : אזו איז עס אויך בווילגט צו גאט : אזו וויא מיר גיפינן אין דער גמרא עס איז גיוועזן איינר וואס האט גיהייסן רבי אליעזר בן דורדיא : וויא אונ דיא פרקים שטייט נוא זעהן מיר דאך ווער עס איז איין רשע אלי זייני טעג אונ איין שעה פאר זיין טויט טוט ער תשובה · אזו איז זיא אן גינומן : אונ ער האט עולם הבא : אונ דער תנא זאגט אויך אין פרק קי"ן דיך ארום בצייטין דיא זאלסט ניט פאר זוימן דעם טאג פארין טוט אן תשובה: דרום איז איטליכר מענטש מחויב אלי טאג תשובה צו טאן : וויל ער ווייסט דאך ניט ווען ער וועט שטארבין: דרום הייסט הקב"ה (גודאיגן) ער ווערט גיפערבט : וואלט

ער

ער ניט מוחל געווען די עבירות : דא וואלט איטליכער פארט עבירות געטאן אונ וואלט זיך ניט געפארכטן פאר הקב"ה : אבער וויל הקב"ה איז יא מוחל די עבירות : אזו האט איטליכער מורא פאר הקב"ה : אונ טוט תשובה כדי ער זאל אים מוחל זיין די עבירות דען עס איז א משל אין שר וואס האט ליב אטייל חשובים אונ זיא זענין זייער חשוב אונ הויך גיאכט אין זייני אויגן : אמאל האלטין די שרים צווישן זיך איין עצה אונ גייאן ביא נאכט אונ עפנין אויף דעם אוצר אונ גנבינן גאלד אונ זילבר אונ אבנים טובות : אין דער פריא שטייט ער אויף אונ געפינט דאס זיין אוצר איז אפין אונ עס איז אלש ארויש גיגנבת : דא גיביט דער שר זייני קנעכט דאס זיא זאלין נאך קלערין ווער עס האט די מעשה גטאן די קנעכט זענין גיוואר גיווארין אונ גייאן צום שר אונ זאגין צו אים ווייסט איר ווער עס האט דאס גיטאן אייערי ליבי שרים וואס איר האלט זיא אזו חשוב : זיא האבן אייך בגנבת : אזו איז זיך דער שר זייער מצער אויף זייני חשובים מער וויא אויף זיין גיטשי אונ ער וואלט זיא גערן בשירמט פון דעם פאלק וואס ווילן אין זייער נקמה : אזו הייבט ער אן צו זאגין צו זייני קנעכט איר זאגט ליגנרים גייט אונ ברענגט זיא פאר מיר וועל איך זעהן אויב זיא האבן עס גיטאן אודר ניט אונ ער שיקט שטילר הייט צו זיא אין געטרייאן קנעכט ער זאל זיא זאגין וואורפט ארייין די גניבה אין ים ארייין : דען מיר גייט ניט אין געלט איך האב נאך פיל אוצרות : אונ די עבירה איז ניט גיאכט אין מייני אויגן קינן אייער ליבשאפט : אזו האבין אלי ארייין גיווארפין די גניבה אין ים ארייין : נאר איינר האט זיך גיפונין וואס האט בהאלטין זיין גניבה : נון אז זיא קומן פארין שר שטעלט ער זיך קעגין זיא זייער צארניג אונ הייסט זיא בזוכן : אונ הייסט זיא אויש טין זייערי קליידר אונ געפינט ביא קיינם ניט נאר ביא דעם איינם : אזו ווערט ער זייער ברוגז אויף אים : אונ זאגט די אנדרי עבירה וואס דוא האסט גיטאן איז ערגיר פון דער ערשטר : דען פריר האב איך זיך גיטראכט עס איז קיין חידוש ניט דען עס קען זיין דער יצר הרע האט דיך אן גירעט : דרום האב איך דיר גילאזט ווארנין דוא זאלשט די גניבה אין ים ארייין ווארפין : אונ דוא האסט מייני רייד ניט פאר גומן : אונ דייני חברים האבין מיך יוא גיפאלגט נון זעה איך דיין בייז הארץ : אזו וועל איך דיר דיין שכר געבין

אונ האט אים גיהייסן אן טאן גרושי יסורים : אונ דיא אנדר האט ער אהיים גישיקט מיט גוטין מיר : אונ דער רשע מוז יסורים ליידין פאר זיא אלי : אזו איז דאש אויך הקב"ה האט גישיקט זייני גיטרייאי משרתים דש זענין דיא נביאים אונ האט זיא גיווארינט אויף דער תשובה אונ זיא זאלין פון זיך ארפ ווארפין דיא זינד אידר זיא קומן צום משפט אונ דער רשע וויל זייני זינד ניט ארפ ווארפין : אונ האלט זיא ביא זיך : דא איז ערגיר פון דעם וואש ער האט די עבירה גיטאן : דען פריר האט אים דער יצר הרע בצוואונגין : אבער דא זעהט ער דאך זיין טויט פאר זייני אויגן אונ האלט פארט ביא זיך דיא עבירות אונ קערט זיך ניט צו דיא רייד פון דיא נביאים וואש האבין גיזאגט טוט תשובה איר קינדר ישראל אזו וועט איר האבין דאש אייבגי לעבין : אונ אויב ניט וועט איר פלוצליג שטארבין אונ וועט פאלירן אייער עולם הבא : אבער דער וואש טוט תשובה אפילו אשעה פארין טויט האט ער אחלק לעולם הבא אזו וויא מיר זעהן וויא עש איז גינאנגין מיט (רבי אלעזר בן דורדיא) :

אזו אויך זאגט דער פסוק (טוב שם משמן טוב כו') עש איז בעסר איין שם טוב פון אלי שמעקנדיגי אייל : אזו איז אויך בעסר דער טאג וואש דער מענטש שטארבט אין איז מיט תשובה איידר דער טאג וואש ער איז גיבארין גיווארין : דען אז דער מענטש ווערט גיבארין איז איין ספק אויב ער וועט שטארבין מיט תשובה אונ אויב ניט : אבער ווען ער איז שוין גישטארבין מיט תשובה דא איז גיט זיין חלק אויף יענר וועלט צו עולם הבא : דרום זאל איטליכר בצייטין תשובה טאן איידר זיין זין גייט אונטר דאש מיינט כען איידר עש קומט דיא צייט ער זאל שטארבין : נון וועל איך בשיידין וועלכם עש הייסט איין רעכטי תשובה : דאש ערשטי ער מוז פאר לאזין זייני עבירות זיא ניט צו טאן : דאש אנדרי ער זאל אין זיין מחשבה האבין ער וויל דיא עבירות שוין ניט טאן : דאש דריטי ער זאל זיך תמיד בדענקן : אונ זאל חרטה האבין אויף דעם וואש איז אים גישעהן : אונ זאל זיך דרויף זייער מצער זיין : דאש פערדי ער מוז זיין מחשבה לויטר מאכין ביז דאש הקב"ה זעלברט וועט אויף אים עדות זאגין דאש ער האט שוין דיא עבירות ניט גיוואלט טאן : דאש פופטי ער מוז ווידוי זאגין : אונ בקענין זייני זינד פאר הקב"ה אונ אין זיין ווידוי זאל ער כוונה האבין ניט צו

טאן

טאן די עבירות : אונ זאל דרויף חרטה האבין אונ זאל זיך מצער זיין : אין אויב ער איז דאש ניט מבין איז זיין תשובה אונ ווידוי גאר ניט גירעכינט : ניט אזו וויא אטייל לייט זאגין ווידוי אן כוונה : אונ ווייסין נים וואש זיא זאגין : דש זעקסטי שר טוז צרויש ריידין מיט דעם מויל איטליכי עבירה בזונדר אונ דרויף בקענין אונ חרטה האבין פאר הקב"ה :

אג ער זאל זאגין זיין ווידוי שטילר הייט : דאש קיינר זאל אים ניט הערין : אדרבה עש איז איין עזות קיט ווער עש בקענט זייני זינד פאר לייטין : דרום איבראש אויך גיוועזן איינש פון די ניסים וואש זענין גיוועזן אין בית המקדש דאש בשעת זיא זענין גישטאנין זענין זיא גישטאנין זייער ענג : אונ בשעת זיא האבין זיך גיבוקט איז גיוועזן ווייט איינר פונם אנדרין פיר איילין דאש קיינר זאל ניט הערין די ווידוי פון זיין חבר . דאש איז אלש גירעט גיווארין פייא די עבירות וואש צווישין אים אונ צווישין הקב"ה : אבר ווען איינר האט איין אום רעכט גיטאן קעגין זיין חבר פייא מיט געלט : אודר מיט אנאנדר זאך : איז זיין תשובה ער זאל זאגין פאר לייטין ליבי רבותי איך האב מיין חבר אום רעכט גיטאן : אצונד בעט איך פריר מחילה פון הקב"ה : דער נאך פון מיין חבר : איך האב גיזונדיגט צו גאט יתברך דער נאך צו מיין חבר : היינט האב איך חרטה אונ בין אויף מיר מקבל תשובה דאש איך וועל אים שוין קיין מאל קיין אום רעכט ניט טאן אונ אויך ניט קיין אנדרין דאש איז די רעכטי תשובה : אויך זאל איטליכר מענטש וויסין דאש יום כיפור איז ניט מוחל דורך תשובה נאר די עבירות וואש צווישין אים אונ צווישין הקב"ה דהיינו ווען איינר האט גיזונדיגט מיט אזונה . אודר ער האט גיגעסין טריפות אודר נבילות : אודר רעכט גלייבין אנדרי עבירות דרויף דארף ער זייני עבירות ניט בקענין פאר לייטין : נייארט ער זאל דאש פארכטין מיט פאסטין אונ חרטה אונ ווידוי אונ תשובה אבר די עבירות וואש זענין צווישין אים אונ זיין חבר מוז ער פריר זיין חבר איבר בעטין אז וויא אויבין שטייט :

אה אויך אפילו ער האט זיין חבר נאר דער צערינט מיט רייד מוז ער אים איבר בעטין : וויל ער עש אים ניט מוחל זיין : זאל ער אים איבר בעטין פאר דרייא לייט : וויל ער אים נאך ניט מוחל זיין זאל ער ווידר נעמין אנדרי דרייא לייט : אזו ביז דרייא מאל : אבר אז ער וויל אים נאך דעם אלים נאך ניט מוחל זיין זאל ער אים לאזין גיין : אונ די עבירה איז אויף אים : וויל ער איז אזו אום דער באדמיג אונ וויל אים די עבירה ניט מוחל זיין : וויא זאל אים דען גאט זייני זינד מוחל זיין : אונ דעם וואש איז גרינג צו דער צערינין : אונ איז שווער צו בוויליגן דער איז ניט פון די קינדר פון אברהם אבינו : דרום זאל איטליכר באלד מוחל זיין כדי גאט זאל אים אויך באלד מוחל זיין : אויך דער וואש וויל ניט מוחל זיין ווערט זיין תפלה ניט דער הערט : אדרבה ער מאכט דאש זייני זינד ווערין גידאכט : דען מען זאגט וויא אזו זאל אים גאט מוחל זיין זייני זינד : ער האט דאך יענים ניט גיוואלט מוחל זיין : דרום ווערט זיין תפלה פאר שטופן : אונ ווערט ניט דער הערט : אונ זוען זיין חבר איז גישטארבין איידר ער האט אים איבר גיבעטין : זאל ער נעמין צעהין לייט : אונ זאל זיך שטעלין אויף זיין קבר : אונ זאל זאגין איך האב גיזונדיגט צו גאט פון ישראל אונ צו דעם (פלוני) וואש ליגט דא אין דעם קבר : אונ אויב ער איז דעם מת עפיס שולדיג גיבליבן זאל ער עש אפ געבין זייני יורשים : אונ אויב עש איז ניטא קיין יורשים זאל ער עש אפ געבין דעם בית דין :

דר בעל תשובה זאל זיך ניט ארייננעמין אין זינש הקב"ה האט אים פיינט פון וועגין זייני עבירות וואש ער דאט גיטאן פאר זיין תשובה : עש איז ניט אזו : אדרבה ער איז נאך גיליבט אין די אויגן פון הקב"ה גלייך וויא ער איז ערשט נייא גיבארין : אונ נאך מער זייני זינד ווערין אים גירעכינט פאר מצות : וויל פריר האט ער הנאה גיהאט פון דער עבירה : אונ אצונד לאזט ער אוועק די הנאה אונ זיא איז אים מיאוס : אונ בצווינגט זיין יצר הרע : אונ פר לאזט זייני בייזי מעשים :

די חכמים זאגין אפילו די רעכטי צדיקים קענין ניט שטיין אויף דעם אורט וויא די בעלי תשובה שטייאן לער"ה : איך וועל דא קורץ בשיידין די זאך : איין בעל תשובה האט פאר זוכט די הנאה פון עבירות : אונ פאר לאזט עש פון זיין תשובה וועגין : אבר דער צדיק האט ניט פאר זוכט די הנאה : אזו קען זיין אפשר אויב ער וואלט זיא יוא פאר זוכט וואלט ער זיא ניט אפ גילאזט : נון זעהט וואש פאר אגרוישי מעלה דער בעל תשובה האט : פריר איז ער גיפיינט גיוועזן אין גאטש אויגן : אצונד איז ער גיליבט : פריר איז ער אפ גישיידט גיוועזן פון הקב"ה : אצונד איז ער בהעפט אין אים : אונ איז בייא אים נושא חן : פריר איז זיין תפלה ניט דער הערט גיוועזן : אצונד איז זיא יוא דער הערט : אונ ער ווערט גיענפרט אויף אלי זייני בקשות : אונ ניט דאש אליין הקב"ה גלוסט נאך צו זיין תפלה : דער בעל תשובה זאל זיך אז שפל זיין : ער זאל זיין איין עניו : אונ ווען איינר שפעט פון אים : אונ זאגט צו אים וואש האלכטו דיך אזו פרום דוא דאכט דאך די אנ די עבירה גיטאן : אז זאל אים דאש ניט דארין

דערפאר ער זאל שטארבן אונ זאל זיך פרייאן : דען דער געמט ביי אים אוועק זייני עבירות : אונ דער וואש ווארפט אים דאש אויש איז ער איין נאר אונ איין רשע : אונ ער מוז דרייבר עונש לייקן גלייך ווייא ער וואלט זעלברט דיא עבירה גיטאן : דרום זאל איטליכר גיוואר'נט זיין ניט צו שפעטין פון איין בעל תשובה : דען ער פר זינדיגט זיך באלד אין אים :

אזו אויך זאגט דיא גמרא ווען דוא זעהסט איינם איין עבירה טאן זאלסטו אים ניט אויש ווארפין : גאר שטראף אים שטילך הייר : אונ ווען דוא זעהסט איין תלמיד חכם איין עבירה טאן זאלסטו אים דריבר ניט שלעכט האלטין : דען ער האט בוודאי דרויף תשובה גיטאן : אזו אויך דעסט גלייבן אנאנדרין טארפסטו איך ניט אויש ווארפין : דען טאמיר האט ער דרויף תשובה גיטאן : די תשובה פון איחיד איז ניט אזו גוט ווייא פון אקהל : דען די תשובה פון אקהל ווערט תמיד אן גינומן : אז ווייא דער פסוק זאגט (הן אל כביר לא ימאס) נון גאט פאר שעהמט ניט דיא תפלה אונ תשובה פון פיל לייט : אויך זאגט דער פסוק (ומי גוי גדול אשר לו אלהים) ווער איז אזו איין הייך פאלק וואש גאט איז נאהנט צו אים : אונ אלי צייט ווען זייא רופן אים ענטפרט ער זייא אונ נעמט אן זייער תשובה אונ תפלה : אבר עש איז פאר האנדרין צייטן דרויף דהיינו אום עשרת ימי תשובה איז זיין תשובה מער אן גינומן ווייא אנאנדירט מאל : אז ווייא דער פסוק זאגט (דרשו את ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב גו') פארשט גאט אין דער צייט אז ער איז נאהנט צו איך : זאגין דיא חכמים אז דאש גייט אויף דיא עשרת ימי תשובה : אויך זאגט דער פסוק (ובקשתם משם את ה' אלהיך כו') איר זאלט זוכין פון דארטין גאט דיין גאט אונ דוא ווערסט אים גיפונן אויב דוא ווערשט צו אים תשובה טאן מיט גאנצין הארצין אונ לייב : זאגין דיא חכמים אז דאש גייט אויך אויף דיא עשרת ימי תשובה : דען הקב"ה האט אויש דער ווילט אין דעם חודש תשרי מער איידר אין אלי חדשים ווייל ער איז דער זיבעטר : אזו אויך האט גאט אויש דער ווילט דעם זיבעטין טאג צו מאכין שבת : אונ דאש זיבנטי יאר צו מאכין שמיטה דיא זיבנטי שמיטה צו מאכין (יובל) : אזו אויך דאש זיבנטי טויזנט יאר איז גאר הייליג : אז ווייא עש ווערט בשיידט ווערין אין הלכות שבת : אויך האט זיך הקב"ה אויש דער ווילט אין דעם זיבנטין הימל וואש הייסט (ערבות) : אויך דיא זיבנטי שעה איז די נשמה אריין גיגעבין גיווארין אין אדם הראשון : דאש זיבנטי דור פון אדם הראשון איז חנוך לעבדיגר הייד אין הימל אריין דאש זיבטי דור פון אברהם אבינו איז גיוועזן משה רבינו ע"ה : דער זיבטר אין פון ישי איז דוד המלך ע"ה : דער זיבטר זון פון דוד איז שלמה המלך ע"ה : דרום איז אויך דיא תשובה אין דעם חודש תשרי מער גילובט זין גאטש אויגין : אבר באמת איז דיא תשובה אגאנצין יאר גוט אבר ניט אזו ווייא אין חודש תשרי :

אודר דרום איז אין דעם חודש תשרי מיין אן גינומן די תשובה ווייל אדם הראשון איז בשאפין גיווארין אום ראש השנה : אונ אין דעם זעלבין טאג האט ער גיזינדיגט : אזו איז הקב"ה זייער צארינג גיוועזן איבר אים : אונ זאגט צו אים איין מצוה האב איך דיר גבאטין : אונ דיא האשט זיא ניט קענט האלטין : ווייא וועלין דייני קינדר טואין אז איך וועל זייא געבין זעקס הונדערט מיט דרייצעהן מצות : אז אדם הראשון האט דאש דער הערט האט ער חרטה גיהאט : אונ האט תשובה גיטאן : אזו האט אים הקב"ה מוחל גיוועזן : אונ האט אים דער לענגירט זייני יאר : אונ האט צו אים גיזאגט דוא זאלסט זיין אסימן צו דייני קינדר : דאש ווען זייא וועלין תשובה טאן וועל איך זייא אויך זייערי זינד פאר געבין אז ווייא איך האב דיר פאר געבין : דיא גמרא פרעגט ווארום האט דיא תורה אן גישריבין אויף ישראל דיא גרושי עבירה פון עגל : הקב"ה האט זייא דאך מוחל גיוועזן דרויף : אזו אויך ווארום האט די תורה אן גישריבין דיא הארבי עבירה פון דהע"ה הקב"ה האט אים דאך מוחל גיוועזן דרויף : אונ אויך עש איז דאך פאר האנדין אנדרי מלכים וואש האבין גרעסרי עבירות גיטאן : איינר האט מזנה גיוועזן מיט זיין מוטר : איינר האט מזנה גיוועזן מיט זיין שוועסטיר : אונ איינר מיט זיין טאכטיר : ווארום האט דאש דיא תורה ניט בשיידליך אן גישריבין : ענפרט דיא גמרא דאש קומט צו ווייזין אז ווען איין קהל אודר אפילו איין יחיד ווערט איין עבירה טואין : אזו זאלין זייא תשובה טואין ווערט זייא גאט מוחל זיין :

אונ זעקם אירליא מעלות אונ צייטין איז פאר האנדין אויף דער תשובה איינר ארגיר פון דער אנדריר דיא ערשטי מעלה איז ווער עש טוט תשובה אין דער יוגנט אז דער יצ"ה איז נאך שטארק ביי אים אונ ער בצווינגט אים אויף דעם האט גיזאגט דער נביא (השליכו מעליכם את כל פשעיכם וגו') ווארפט פון איך אראפ אייערי זינד אונ מאכט איך פריש הארץ אונ נייא גימוט דאש איר זאלט נאך זיין דעם יצר טוב : אויך זאגט דער פסוק (וזכור את בוראך בימי בחרותיך) גידענק דיין בשעפר אונ טוא תשובה אין דייני יונגי טעג : דיא אנדרי מעלה איז אויך ווער עש טוט תשובה אין דער יוגנט : אבר זיין תשובה קומט דרום ווייל ער קען שוין ניט קומן צו דער עבירה : דאש איז אויך גוט אבר ניט אזו ווייא דיא ערשטי דיא דריטי מעלה איז ווער עש טוט תשובה דרום ווייל ער פארכט זיך פאר יסורים אונ עונש פון זיין זינד ווענין : דיא פערדי מעלה איז ווער עש טוט

תשובה

תשובה דרום ווייל עס האט אים געטראפען יסורים אודער אנאנדער זאך: דיא פיפטע מעלה ווער עס טוט תשובה אויף דער עלטער אז ער ווערט אלט מאל שלאפער אונ קאן שוין ניט טאן וועלכע עבירות וויא ער פלעגט צו טון · דיא זעקסטע מעלה איז ווער עס טוט תשובה. אז ער ליגט שוין קראנק פארן טויט דרום ווייל עס איז יוא אזו איין תשובה איז בעסער פון דער אנדערער: זאל קיינער ניט פאר זוימען מיט זיין תשובה אונ וויא באלד איינער ווערט קראנק זאל ער תיכף ווידוי זאגן: אונ זאל ניט ווארטן ביז דיא קראנקהייט וועט זיין שווער אויף אים טאמער וועט ער ח"ו דער נאך ניט קענען ווידוי זאגן אודער טאמער וועט ער ח"ו פון זינען קומען: אונ דיא לייט וואס זענען ביי דעם קראנקען זענען מחוייב אים צו רעד מאכן ער זאל ווידוי זאגן אונ זאלן צו אים זאגן עס זענען דאך פאר האנדען פיל לייט וואס האבן שוין ווידוי געזאגט: אונ אצונדער גייען זיא ארום אופן מארק דען דיא ווידוי איז איין רפואה אונ עס זענען פאר האנדען פיל לייט וואס האבן ניט געוואלט זאגן קיין ווידוי: אונ זענען אזו געשטארבען אן ווידוי אבער מיטאר אים ניט זאגן דיא רייד פאר זיין ווייב אונ קינדער דאש זייא וועלן וויינען אונ וועלן אים שווער מאכן זיין הארץ מיזאל אים אויך זאגן אפילו דיא מענטשן וואס גיין ארום אופן מארק זענען אויך ניט זוכר פארן טויט דרום וועט ריד ניט שאטן אז דוא וועסט ווידוי זאגן:

עס איז פאר האנדען א מענטש וואס טוט איין עבירה · אונ ווערט אויף איר מער געשטראפט וויא זיין חבר ווערט אויף איר געשטראפט דהיינו אז איין תלמיד חכם טוט איין עבירה האט ער מער עונש פון איין עם הארץ וואס טוט איין עבירה · אזו אויך איין אלטער אז ער טוט איין עבירה האט ער מער עונש פון איונגען: אז איין רייכער גנבת האט ער מער עונש וויא איין ארומער גנבת אונ ווען איין שלעכטער מענטש האלט זיך בגאוה האט ער מער עונש וויא א גרושער מאן האלט זיך בגאוה · אונ דער וואס גזלט איין ארומאן האט ער מער עונש וויא ער גזלת איין רייכן · אזו אויך ווער עס טוט איין שאדן צו איין צדיק אודער צו איין אלטן מאן: אודער ער איז אים מצער הט ער מער עונש ווי ער וואלט עס אנאנדערן געטאן · אז וויא דיא גמרא זאגט (והכל לפי המבייש והמתבייש) דער עונש איז אלץ נאך דעם וואס פאר שעהמט אונ ווערט פאר שעהמט אויך דער וואס טוט איין עבירה אום שבת אודער אום יום טוב אן איין תענית איז זיין עונש גרעסער וויא אנאנדערס מאל · אויך זענען פאר האנדען אסך זכיות וואס זענען בעסער פון דיא אנדערע דהיינו דיא תפלה פון איין צדיק איז בעסער פון דער תפלה פון א רשע אונ ווען איין יונגער דיינט גאט מיט גאנצן הארצן · איז בעסער איידער וויא איין אלטער טוט דאס אונ ווען איין ארמער האנדילט באמונה איז פיל בעסער איידער וויא איין רייכער האנדילט באמונה דעסט גלייכן פאר קערט קענן עונש · אונ ווען איין גרושער מאן איז איין עניו איז ער מער גליבט אין גאטש אויגן וויא איין שלעכטער מאן איז איין עניו: איר ליבע לייט זייט וויסן דאש דיא וועלט איז געגליכן צו איין ים וואס שטורמט. דורך איין שטורם ווינד אזו גיפונן זיך פיל לייט וואס ווילן פארט אריבער גיין אונ ווערין דער טרינקען אין דיא טיפע וואשר: דיא אנדערע זעהן אז דיא זענין דער טרינקען געווארין אונ גייען זיא פארט נאך אונ ווערין אויך דער טרינקען: דער נאך קומען נאך מער לייט אונ זעהן דאש יענע זענין דער טרינקען: אונ קערין זיך ניט דרינען אונ גייען אויך אהיין אונ ווערין אויך דער טרינקען אין דעם קומט צו גיין איין חכם אונ במאכט זיך מיט כל המצאות אונ מאכט זיך איין שיף מיט איין זעגיל בוים אונ מיט גראבע שטריק אונ דונגט זיך רודערער וואש זאלן אים רידלין דיא שיף אזו פארט ער בשלום איבער דעם ים אזו איז אויך דיא וועלט דיא לייט לויפן נאך זייער הענדיל אונ דיא לייט וואש ווערין דרינען דער טרינקען דאש זענין דיא רשעים זייא טראכטן ניט אויף עולם הבא אונ פאלין אין גיהנם אונ דער חכם דאש איז דער בעל תשובה דיא שיף איז די תשובה אונ די רעדער דש זענין דיא מ"ט פאסטין אונ צדקה אונ תפלה אזו וויא דיא רעדער האבן גרויש מיא אזו האט דער בעל תשובה אויך גרויש מיא מיט זיין תשובה אונ דער זעגיל בוים דאש זענין דיא מצות בכוונה דען אזו וויא מ'קען ניט פארין אן דעם זעגיל בוים אזו אויך דיא מצות אן כוונה זענין ניט גירעכנט אונ דיא גראבע שטריק דאש זענין דיא תפלות דאש דורך דיא ווערט דעם מענטש אן גיקניפט אין הקב"ה אונ ווערט געבראכט לעולם הבא:

פינף צייטן איז פאר האנדין וואש דער מענטש האט צייט תשובה צו טאן: דיא ערשטע צייט איז תיכף דעם דעם טאג אז ער טוט דיא עבירה: עס איז גלייך אז וויא עס קומט איין פלעק אויף א מלבוש. אז מען נעמט אים תיכף ארויש איז גוט: אונ אויב ניט איז ניט גוט: אזו אויך מיט דער

עבירה

עבירה מאכט ער אפלעק אין זיין נשמה : אזו אז ער טוט
באלד תשובה גייט ארויש דער פלעק אונ אויב ניט גייט ער
ניט ארויש : דאש אנדרי ווער עש פאר זוימט דעם טאג
אבר ער טוט נאך תשובה אין זיין יוגנט דאש דריטי ווער עש
טוט ערשט תשובה אויף דער עלטר: דש פערדי ווער עש טוט
תשובה אז ער ליגט קראנק אויפין טויטן בעט דאש פונפטי
ווער עש שטארבט גאר אן תשובה : אונ בלייבט אין זיין
בוזהייט : דאש איז איין משל צו פינף כיתות וואש פארן אין
איין שיף אויפין ים : דא קומט איין שטורם ווינט אונ ווארפט
זייער די שיף טאג אונ נאכט אונ זיא קענין ניט קומן צו קיין
יבשה אמאל האט זיא דער ווינט פאר טראגין צו איין אינזל
אין מיטין ים דיא ליגט גיאין ארויש אויפין אינזל אונ גיפונין
דארטין גוטי פירות אונ גוטה קרייטכר אונ אלירלייא פייגיל
אונ בהמות אונ קוואלין וואשר אונ אלש וואש זייער האריץ
בגערט דיא ערשטי כיתה זאגט מיר ווילין ניט ארויש גיין פון
דער שיף פון אונזר וואל טאג ווען דען טאמר וועט קומן
אשטורם ווינד אונ וועט פאר טראגין דיא שיף אזו וועלין מיר
מוזן שטארבין אויף דער אינזל · אונ אונזר האב אונ גיטין
וועט אליש פלארין ווערין : דיא אנדרי כיתה גייאן יוא ארויש
אונ עסין פון דיא מאכלים אונ נעמין מיט זיך אין שיף ארייך
אבר זיא קערין זיך אום באלד אין שיף ארין דיא דריטי
כיתה גייאן ארויש אונ בלייבן פון דרויסן : אונ גייאן
נאך וואול טעג · אונ עסין אונ טרינקן אונ באוין זיך שיינ׳
הייזיר אונ טיאן זיך אן גרויש תענוג · אויפן אינזל : ביז עש
קומט איין ווינט אונ דיא רידר הייבין אן צו רידרן דיא שיף ·
אונ מען הייבט אן צו טרומייטרין · אזו לויפן זיא באלד אין
שיף ארין אונ גיפונין דאש דיא אנדרי ליגט זיצן אויף זייער
שטעט · אונ זיא מוזן זיך שוין זעצן אין אייג שאפט : דיא
פערדי כיתה זאגט מיר ווילין נאך קומן אין שיף ארין דיא
רודיר וועלין ערשט עסין אונ וועלין ערשט אויף שטעלין
דעם זעגיל בוים : אונ זיא זוימן זיך אויפן אינזל אונ גייאן נאך
נאך תענוגים · אונ זיא מיינין זיא וועלין נאך קומן צו דער
שיף : אין דעם הייבט אן דיא שיף צו גיין : אזו דער שרעקין
זיא זיך : אונ דיא שיף איז אבר שוין ווייט אוועק פון זיא ·
אזו מוזן זיא שווימן אונ גייאן ביז אין האלז אין וואשר ביז
זיא גרייכין צו דער שיף אבר זיא מוזן נאך פיל הענגיר זיצן
פון דער דריטה כיתה : דיא פונפטי כיתה בלייבן אויפן אינזל
אונ קערין זיך ניט דרינן וואש די שיף פארט אוועק · אונ זיא
מיינין זיא וועלין זייערי טעג אזו פר ברענגין אין תענוג אויף
דעם אינזל״ער נאך קומט דער ווינטר אונ דיא ביימיר
ווערין פאר דארט אונ עש קומט דיא קעלט אונ שנייא אונ
רעגין : אונ זיא האבן ניט צו עסין אונ טרינקן אונ מוזן זיך
נאך בהאלטין אין זייערי הייזיר פאר דיא חיות רעות : אונ
זיא וויינין אונ שרייאין אונ קיינר קען זיא ניט העלפין : אונ
זיא מוזן דארט שטארבין פאר הונגר · אודר זיא ווערין צו
ריסן פון דיא חיות רעות :

אזו איז אויך דער מענטש · דיא וועלט איז גלייך צו איין
אינזל אונ דיא מעשים טובים זענין גלייך אזו וויא איין
שיף : דען ווען איין מענטש גייט אין גלייכין וועג · אונ דינט
השי״ת אונ לאזט זיך ניט בצווינגן פון דעם יצר הרע אזו גייט
ער ארום אויף דער וועלט בשלום אונ קומט אויף לעולם
הבא בשלום אין גן עדן ארין : דיא ערשטי כיתה דאש זענין
דיא רעכטי צדיקים · זיא ווילן ניט נאך גיין נאך וואול טעג
אונ תענוג : דיא אנדרי כיתה איז דיא וואש טיאן עבירות
אבר זיא טיאן באלד תשובה דרויף : זיא קומן ווידר אויף
זייער ארט אין גן עדן ארין · אונ זיצן גרוים · דיא דריטי
כיתה איז דיא וואש טיאן פיל עבירות אונ טיאן קיין תשובה
ניט ביז אויף דער עלטר חאטשי דש הייסט דאך אויך איין
תשובה אבר עש איז ניט אזו גוט וויא דיא ערשטי כיתה דיא
פערדי כיתה איז דיא וואש טיאן ערשט תשובה פארין טויטט
דרום האבן זיא גאר איין ענג ארט אין גן עדן ווייל זיא
האבין פאר זוימט מיט זייער תשובה : אונ זענין פריר נאך
גיגאנגין נאך תענוגים דיא פונפטי כיתה זענין דיא רעכטי
רשעים וואש טיאן גאר קיין תשובה ניט זיא בלייבין אין
גיהנם ווייל זיא האבן ניט גידענקט אין זייער שיף דאש איז
דיא תורה אונ מעשים טובים : אונ דיא חיות רעות צו רייסין
זיא דאש מיינט מען דיא מלאכי חבלה ר״ל זיא ווארפין
אים אין דעם אש גרונד פונם גיהנם אונ איטליכר זאל זידעם
משל אין מות ארין נעמין אונ זאל ניט פאר זוימן מיט זיין
תשובה :

פיר כללים זענין פר האנדין אויף דער תשובה איינש איז ער
מוז זיך ברענקין אויף איטליכר עבירה וואש ער האט
גיטאן : דאש אנדרי ער מוז זיא פאר לאזין גאר צו טאן דש
דריטי ער הארף ווידוי זאגין : דש פערדי ער דארף אויף זיך
מקבל זיין קיין מאל קיין עבירה ניט צו טאן אונ דארף אזו זאגן
(רבון כל העולמים) איך האב גיזינדיגט דיא אונ דיא עבירה

זאל זיין:

דער פסוק זאגט (זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד) דיא פסוקים וועגן אזו פר טייטשט איר זאלט זייען דיא צדקה גלייך וויא אייגר זייעט קארין: אודר וויין דא וועט איר אפ שניידין (חסד) אוג ווען איינר זייעט קארין אודר וויין: אזו וויסט ער ניט אויב עש וועט וואקסין: אודר אויב ער וועט עש אפ שניידין דען עש קען זיין דער האגיל וועט עש אויש שלאגין: אבר דער וואש זייעט צדקה וועט ער בוראי שניידין: אוג אזו וויא פון איין קארין וואקסין אויש פיל קארינש אזו אוך פר איין שילנגר צדקה ווערט מען גיבענטשט מיט אלפי אלפים אוג דאש איז דאך ידוע אז (גמילות חסד) איז פיל בעסיר אוג חשיבר פון צדקה: דען צדקה איז נאר פר עניים: אוג גמילות חסד איז פאר עשירים אויך: צדקה איז נאר פאר איין לעבדיגן: אוג גמילות חסד קאן זיין מיט דעם טויטן אויך: צדקה גיט מען נאר געלט: אבר (גמילות חסד) איז מיט זיין לייב אוג גיטש: דרום זאגט דער נביא זייעט אייך צדקה וועט איר אפ שניידין חסד: אוג דרום אויך זאגט ער דאש לשון זייען ביא צדקה: דען אזו וויא איינר זייעט קארין בהאלט ער עש אין דער ערד: אזו אויך איז צום בעסטין צדקה צו געבין שטילר הייט: אז וויא איך וועל עש דא בעסיר בשיידין: אויך זאגט דער פסוק (ניר ו לכם ניר) אקירט אייך איין אקיר: דאש מיינט מען אזו וויא אז איינר וויל אקרין איין פעלד קוקט ער זיך אויש איז איין פעלד וואש זאל דרויף גוט וואקסין אזו אויך זאל מען זעהן צדקה געבין צו פרומי לייט: אוג צו דעם וואש לערינט תורה: אוג ניט צו שלעכטי: אוג אויב דו וועבסט וועלין זאגין וויא קען מען וויסן אז דער איז אגוטר אוג דער איז אשלעכטר: דרום זאגט דער נביא (עת לדרוש את ה') עש איז איין צייט צו פארשטין גאט: כלומר אפילו דוא וויסט ניט דעם מענטשין גיב אים פארט צדקה אוג האלט אים פאר פרום: ביז אליהו הנביא וועט אונז ווייזין וועמין מיזאל צדקה געבין: דער נאך זאגט דער נביא (אשריכם זורעי על כל מים) וואול צו אייך דאש איר זייעט אויף אלי וואשרין: דאש מיינט מען גוט אייער צדקה צו דיא וואש לערנין תורה וואש זיא איז גיגליכן צו וואשיר אוג זיא בלייבט נאר ביא דיא נידריגי לייט: אוג ניט ביא דיא

בעלי גאוה:

דער פסוק זאגט (בבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך) דאש טייטשין דיא חכמים ווען דוא האשט צדקה גיגעבין צו איין עני זאלשטו צו אים ניט זאגין איך האב שוין היינט גיגעבין קום אנדרט מאל: נייארט דוא זאלשט אים ניט אוועק לאזין ליידיג: דען אין דעם זכות פון צדקה איז מען זוכה צום לעבין אויף דער וועלט אוג אויף יענר וועלט: אוג דער וואש גיט צדקה וויא רעכט איז וויא עש וועט דא ווייטר בשיידט ווערן: דער איז זוכה אויך צו שטיין צו (תחיית המתים): אוג איז זוכה צו קומן צו דער (מחיצה) פון הקב"ה: אוג ער וועט הנאה האבין פון דעם לויטרקייט פון דער שכינה: אוג דיא צדקה גיט פארין מענטשין אויף דער וועלט אוג אויף יענר וועלט: דרויף זענין פר האנדין פיל פסוקים: נאר איך וויל דרינן ניט מאריך זיין: ווער עש וויל דאש ניט גלייבין זאל זיך נעמין דעם (ספר המוכר) וועט ער עש גיפינין בשיידליך: אויך בהיט אים דיא צדקה פאר מיתה משונה אוג פאר דעם גיהנם: אוג ברענגט אים צו עולם הבא: אוג זיא גייט פאר אים אוג ווייזט אים דעם וועג אין גן עדן אריין: אוג זיא איז זיין מליץ אוג טענית פאר אים ביא דעם גרוסין משפט אויך ראבין דיא חכמים ז"ל גיזאגט ווען דוא האשט ביא דיין טיש עניים זאלשטו זיך פרייאין אויף דעם וואש דוא האשט דיא הונגריגי זאט גימאכט: כדי דוא זאלשט לאנג לעבין אויף דער וועלט: אוג וועשט אויך בקומין דאש אייביגי לעבין: אז וויא דער פסוק זאגט (אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה') וואול דעם מענטשין וואש קלוגט צום ארומאן: אין דעם בייזין טאג וועט אים גאט מציל זיין פרעגט דיא גמרא וואש הייסט גיקלוגט צו איין ארומאן: נאר דאש מיינט מען ער בקלערט זיך מיט זיין חכמה צו העלפין דעם ארומאן מיט כל המצאות: מיט לייאן: אודר מיט אנאנדרי זאך: (ביום רעה ימלטהו ה') דער וואש טוט אזו וועט אים קיין בייז ניט צו קומן: ווען איין ארומאן קומט צו איין עושר אוג בגערט פון אים צדקה אודר ער זאל אים לייאן: דא שיקט גאט איין מלאך אוג שטעלט זיך לעבין דעם ארומאן: אוג זעהט אוג הערט אלש וואש ער רעט מיט דעם עושר: אוג וואש דער עושר ענפירט אים: דען גאט ב"ה פריבט אויב ער איז זיך נוהג מיט זיין צדקה וויא עש קער צו זיין: אויב ער גיט זיא מיט גוטין מוט אוג מיט שמחה: אודר מיט איין טרויאריג פנים: אוג אויב ער גיט זיא בשתיקה: אודר בפרהסיא: אויך פריבט ער דעם ארומאן אויב ער לאזט זיך בנוגין מיט דעם וואש מען גיט אים: אוג אויב ער רעט ניט קיין שלעכטי רייד קעגין דעם עושר: אודר אייב ער איז ניט מתרעם אויף גאט צו זאגין ווארום האט ער יענים גיגעבין פיל געלט אוג עשירות אוג אים ניט: דען מיט דיא רייד טוט ער אגרושי עבירה: דער וואש גוט ניט קיין צדקה ווערליג זיין עשירות ווערט אים זיין עשירות בהאלטין צו בייזין ער ווערט פאלורן פון דער וועלט אוג יענר וועלט: אוג זיין עשירות ווערט אויך פאלוירין: אזו אויך דער ארומאן וואש לאזט זיך בנוגין מיט וואש מען גוט אים אוג ער רעט ניט קיין שלעכטי רייד וואש זענין דער ווייר גאט אוג לייט ח"ו: אוג נעמט אן זיין ארומקייט פאר ליב: דאש וויא גאט האט מיט אים גיבאפט איז אלש רעכט: דער בקומט זיין שכר בכפל

כפלים

פנים אויף יענער וועלט · אונ זיין שכר איז גרעסיר פון דעם וואש גיט צדקה ; דען ער זאגט צו הקב״ה ליבר גאט האסטו מיר אויך גיזאלט געבין געלט וואלט איך אויך צדקה גיגעבין ; פון דעסט וועגין זאל דער ארומאן אויך צדקה געבין פון דעם ביסל וואש ער האט ;

אויך זאל איטליכר וויסין אז דער ארומאן וואש נעמט צדקה ביא דעם עושר טוט ער מיט אים פיל מער גוטש : איידר דער עושר טוט מיט אים : דען דער עושר גיט אים געלט אודר עסן אונ טרונקן ; אודר ער מאכט אים איין מלבוש ; אבר ער בקומט דורך אים טויזנט מאל מער : דאש גאט גיט אים מזל אונ ברכה אונ לאנג לעבין :· אונ אלש וואש אויבן שטייט אויש גירעכנט : אויך זאל איטליכר וויסן אז דער וואש גייט זיין חבר צדקה געבין : האט ער מיין שכר פון דעם וואש גוט צדקה ; דען דער טוט גוטש מיט דעם ארומאן : אונ נאך מער גוטש מיט דעם עושר וואש ווערט גינייט : אונ אויך דער וואש גייט זיין חבר צו צדקה איז ער דאך בודאי אויך איין בעל צדקה : אזו איז זיין שכר זייער גרויש : עש שטייט אין פרק (יוסי בן יועזר) זאגט דיין טיר זאל תמיד אופין שטיין : אונ עש זאלין זיין ארומי לייט אין דיין הויז בשעת דוא עסט : אודר ווען דיא האבט עפים צו ארביטן זאלסטו עש געבין צו עניים ; כדי זייא זאלין זיך פאר דינן אוף פרנסה ; נאך איין פשט איז דיין טיר זאל תמיד אופין זיין דאש דיא אורחים זאלין ארין גיין : דען אז דיא טיר איז צו שעמין זייא זיך אן צו קלאפין ; אודר טאמור קומט איין הונגריגר אורח : אונ איידר דוא וועקט אים עפנן וועט ער פאלין פאר דער טיר ח״ו ; אונ דער שכר פון הכנסת אורחים איז גרעסיר פון צדקה אונ זיין גרויסר שכר האט גאר קיין שיעור ניט : אזו האט אויך גיטאן אברהם אבינו ע״ה ; אונ דער וואש איז איין מכניס אורח איז ער מזרע אברהם אבינו ; אונ ווען דער אורח קומט אין דיין שטוב ארין זאלסטו אים צו נעמין מיט ליבשאפט : אונ זאלסט אים תיכף געבין עסין טאמור איז ער הונגריג אונ זאלסט אים ניט פרעגין אויב ער וויל עסין : דען טאמר שעהמט ער זיך פאר דיר אונ וועט זאגין ניין : אז וויא מיר גיפונין דרויף פיל מעשיות אין דער גמרא דאש אטייל לייט זענין דריבר גישטארבין ; דרום זאל מען אים תיכף געבין : אונ זאל מיט אים ניט ריידין קיין שמיעות ביז ער עסט אפ :

אונ אז דוא גיסט אים עסין זאלסטו אים געבין מיט אפרייליך פנים אונ זאלסט עש אים פאר גונין : אונ זאלסט זיך שטעלין קיגן אים גלייך וויא דוא האסט גיניג אים מכבד צו זיין : אונ וואלסט אים גינערין מער גיטאן : אונ זאלסט זיך דרויף מצער זיין : אונ זייא אים מכבד מיט דעם בעסטן עסן אונ טרינקן : אונ דאש בעסטי גילעגר : אונ דוא ביסט אים מחויב איין צו ריידין ער זאל זיך ניט שעהמין עסין : אונ בשעת דער אורח איז ביא אים טאר ער ניט ווייזין קיין שום רוגזה אויף זייני (בני בית) ; דען ער וועט מיינין דיא רוגזה איז איבר אים : אזו וועט ער דער שראקין ווערין · אונ וועט זיך שעהמין צו עסין ; אויך טאר אים דער בעל הבית ניט דער ציילין פון זייני היזיקות ; אדרבה ער זאל אים טרייסטין מיט גוטי רייד : ער זאל צו אים זאגין מיין ליב האביר עס אונ טרינק אונ זארג ניט : אצונד ביסטו ביא מיין טיש עש קען דאך וואול זיין איך זאל ביא דיר איין אורח זיין ; איך האב גילובט איז גאט גניג צו געבין עסין פאר זעלכי אורחים · איך וואלט גערין דוא זאלסט צו מיר נאך אורחים ארין ברענגין ליבר גאט עס איך פאר גון דיר עש מיט גאנצין הארצין עש ווייסט קיינר ניט וויא גאט קען מיט אים פירן : אונ ער זאל זיך דרויף מצער זיין וואש ער קען אים ניט מער כבוד אנטאן ; דש אלש איז מען מחויב צו טאנצו איטליכן אורח אפילו צו איין עם הארץ מכ״ש צו איין תלמיד חכם ; אויך איז דער בעל הבית מחויב צו שטיין ביא דעם טיש אונ זאל אוועק נעמין אונ דער לאנגין אלש וואש מען דארף : אז וויא אברהם אבינו ע״ה האט גיטאן אונ משרע״ח פאר זיין עוועער :

נון קענט איר וואול פאר שטייאן וויא גרויש דיא מצוה איז דער פון דען אברהם אבינו האט דאך גיהאט פיל משרתים אונ הט פארט זעלבסט משמש גיוועזן ביא דעם טיש : אונ דער בעל הבית וואש איז ניט מקיים דאש אלש וואש אויבן שטייט וויא צו אים : דען ער מאכט זיין מצוה צו איין עבירה אויך טאר דער בעל הבית ניט דער מאנין דעם עני זיין אומגליק דאש ער זאל ניט טרויאריג ווערין : אז וויא שלמה המלך האט גזאגט (טובה ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה שם) עש איז בעסיר אביסל קרויט מיט ליבשאפט איידר איין פעטיר אוקס מיט פיינט שאפט · דער מדרש שרייבט אויף דעם האט שלמה המלך גיזאגט דעם פסוק : אז דער אשמדאי האט אים אוועק גיגעבין אויף פיר הונדרט מייל איז ער ארום גיגאנגין אין אלי לענדר : אמאל איז ער ארין גיקומן צו איין בעל הבית : אונ ער האט אים דער קענט אז ער איז שלמה המלך : דא האט ער אים זייער מכבד גיוועזן : אונ האט אים גישעכט איין פעטן אוקס : בשעת ער האט גיגעסין הט דער בעל הבית אים אן גיהובן פרעגין : מיין ליבר שלמה וויא אזו איז דאש גיקומן דאש איר זענט אזו פר שטוסן

שטופן פון אייער מלוכה : איך גידענק דאש איר דאט גישעכט פיל טויזנט אוקסן אין איין טאג : עש איז דאך ניט גיוועזן אויף דער גאנצר וועלט אזו איין מלך וויא איר זענט : דאט שלמה המלך אן גיהויבן צו ווייגן אונ דאט ניט גיקענט עסן : אזו איז ער פון דארט אוועק גיגאנגן אונ איז גיקומן צו אנאנדרן בעל הבית : אונ דער איז גיוועזן ארום : אונ דאט אים גיגעבן צו עסן קרויט אז פלייש : בשעת עסן זאגט ער צו אים מיין ליבר שלמה נעמט אייך אן פאר ליב : אונ ווערט גיטרייסט : דען דעם וואש גאט דאט ליב שטראפט ער : אז וויא דער פסוק זאגט (את אשר יאהב ה׳ יוכיח) : דרום מיין ליבר שלמה איר וועט אי״ה ווידר צו אייער גדולה קומן : עסט אונ טרינקט מיט מיר וואש גאט יתברך האט בשערט : איך פאר גין עש אייך מיט גאנצין הארצין : איר וועט שון באלד זיין אין ד״ר היים ׳ איר דאט שון ניט פיל ארום צו וואנדרן : אזו איז שלמה המלך זייער פרייליך גיווארין אויף זיינע רייד : אונ איז זייער ברוגז גיוועזן אויף דעם ערשטן בעל הבית : אז ער איז ווידר אהיים גיקומן צו זיין מלוכה האט ער גיזאגט דעם פסוק (טובה ארוחת ירק וגו׳) עש איז בעסיר דיא קרויט פון דעם אוימאן : דאש ער האט מיר בווזן ליבשאפט דער ביא : פון דעם פעטין אוקס פונם עושר ׳ דאש ער האט מיך דער מאנט מיין אום גליק : אויך זאל דער אורח ניט איין שטיין ביא איין קמצן דען ער

פאר שעהמט זיך זעלברט אונ בשעת ער עסט מיט אום פאר גינט ער עש אים ניט : אונ מען עסט אים זיין בליט אונ פלייש ׳ איף דעם זאגט דער פסוק (אל תלחם לחם רע עין) זאלסט ניט עסן קיין ברויט מיט איין קמצן : עס אונ טרינקט זאגט ער צו דיר : אונ זיין הארץ איז ניט דער ביא : ער פאר גינט דיר ניט : אפילו דאש טרוקן ברויט מכ״ש דיא אנדרי שפייז : אונ אויב דוא ביסט הונגיריג שטעק בעסיר איין מעסיר צווישן דייני ציין אידר דוא זאלסט מיט אים עסן : ער איז איטל ליגן אונ פאלש : אוך זאגט דער פסוק ווען דוא עסט זיין ברויט וועשטו עש מוזן אויש שפייאן אונ עש ווערין פאר דארבן דייני גוטי שפייז וואש דוא האשט מיט אים גגעסן אונ איין גוטר בעל הבית זאל נאכגיין נאך אורחים אונ אז ער בקומט זייא זאל עש ביא אים גליך זיין וויא ער וואלט גיפונן איין מציאה אונ אז דער אורח בלייבט ביא אים איבר נעכטיגן זאל ער אים געבן איין בעט מיט אגוט גלעגיר דען

דאש איז ביא אים ליבר וויא עסן אונ טרונקן : אונ אז ער גייט אוועק זאל ער אים מיט גובן אויפן וועג אשטיקן ברויט : דען מיר גיפונן דאש פיל רציחות אונ שטרויכלונג איז גישעהן פון איין שטיק ברויט וועגין : איך וויל דרינן ניט מאריך זיין : אונ ער איז אים מחויב צו בלייטן : אונ זאל אים נאך זאגין (ברכת כהנים) : אונ זאל בלייבן שטיין אזו לאנג ביז ער זעהט אים שון ניט : ווער עש איז דיא מצוה רעכט מקיים איז ער בודאי מזרע אברהם אבינו : אונ זיין שכר האט קיין שיעור ניט : דיא גמרא זאגט מ״זאל איטלכן אורח מכבד זיין גליך וויא ער וואלט גיוועזן רבן גמליאל אבר דוא זאלשט פאר אים ניט פאר טרויאן קיין שום זאך מאמיר איז ער איין גנב :

דיא צדקה וואש דיא ווייבר געבן איז מער בוויליגט אונ אן גינומן פון דער צדקה פון מאנצביל : דען דער מאנצביל גיט אים געלט אזו דארף ער ערשט קויפן וואש ער דארף : אבר דיא ווייבר געבן ברויט אונ שפייז דאש זיא קענין עש באלד עסן אז וויא מיר גיפונן אין דער גמרא (מר עוקבא) מיט זיין ווייב פלעגין גיין אלי מארגין פריא אין שיל אריין : אונ עש האט גיוואוינט איין ארומאן אין זייער שכונות פלעגין זיא אים אלי אין דער פריא הונטר ווארפן פיר גראשין הונטר דער טיר ׳ אונ דער ארומאן פלעגט זיא גיפונין אונ האט גיקויפט פאר זיא ברויט זייני קינדר אמאל זאגט דער ארומאן איך וואלט גיגערין גוויסט ווער עש ווארפט מיר אלש הונטר דיא פיר גראשין אזו האט ער זיך גישטעלט הונטר דער טיר ׳ וויא (מר עוקבא) מיט זיין ווייב זענין גיקומן אונ האבין זיך איין גיבוגין אים אונטר צו ווארפן דיא פיר גראשין ׳ אזו האט דער ארומאן אויף גיעפינט דיא טיר צו זעהן ווער עש איז אזו זענין זייא אוועק גילאפין אונ ער איז זייא נאך גילאפין ביז זייא זענין אהיים גקומן אזו איז גיוועזן אויש גיהייצט דער אויבן צו באקין ברויט אונ ער איז גיוועזן זייער היים אזו האבין זייא אויף זיך גינומן בעסר פאר ברענט צו ווערין איידר מבי״ש צו זיין דעם ארומאן אונ זייא זענין אריין גילאפין אין אויבן אריין אונ האבין זיך דארטין אנידר גיזעצט כדי דער ארומאן זאל זייא ניט זעהן וויא זייא זיצן אזו זאגט (מר עוקבא) צו זיין ווייב מייני פיס ברענין מיר זאגט זיא צו אים לייג זייא אויף מייני פיס דאש פייאר האט זיך אלי מאל מער דער היצט אונ עש האט זייא גאר ניט גישאט

דער נאך אז זיא זענען ארויש גיגאנגען דא זאגט (מר עוקבא) צו זיין ווייב דוא ביסט פרומער פון מיר זאגט זיא צו אים דיא גוטס דעם ארומאן גיעלט האט ער ערשט מיא דער פאר צו קויפין שפייז אבר איך גיב אים גרייטי שפייז דאש ער קען עש באלד עסין :

אויך שטייט אין מעשה (אבא חלקיה) מיט זיין ווייב פלעגין תמיד תפלה טאן אויף רעגין : אונ ער איז גיוועזן אגרויסר צדיק אמאל האבין דיא חכמים צו אים געשיקט ער זאל תפלה טאן פאר כל ישראל · אזו איז ער ארויף גיגאנגין מיט זיין ווייב אויפין בוידים אונ ער האט זיך גישטעלט אין איין ווינקיל אונ זיא אין אנדרין ווינקיל אונ האבין תפלה גיטאן דא איז גיקומן איין וואלקין צו רעגינן אויף איר ווינקיל האבין דיא חכמים גיפרעגט ווארים איז דאש האבין זיא אים גיענפרט וויל זיא גיט דיא ארומי לייט גרייטי שפייז אויך ער טוט אויך תפלה דיא רשעים זאלין שטארבין אבר זיא האט תפלה גיטאן גאט זאל זיא שטארקן זייער הארין דער מיט אז זיא אויך פרומער גיוועזן פון אים · דאש איז אויך איינש פון דיא צעהן תקנות וואש עזרא האט מתקן גיוועזן בשעת דיא ישראל זענין אויף גיגאנגין פון בבל קיין ארץ ישראל דאש איטליכי אשה זאל אויף שטיין גאנץ פריא אונ זאל באקן ברויט : דאש דיא ארמי לייט זאלין גיפונין פריש ברויט צו עסין דער פון זעהן מיר אז דיא צדקה פון דיא ווייבר איז מער אן גינעמין פון דער צדקה פון מאנזבלין דען דיא אשה איז תמיד אין דער היים אויך ווען דיא אשה גיט עפיס דעם ארומאן זאל זיא עש אים געבין מיט גאנצן הארצין אונ מיט גוטי רייד דאש זיא זאל אים ניט מבייש זיין אונ דער וואש דער בארימט זיך איבר איין ארומאן דער בארימט זיך נאט איבר אים אונ דער הערט זיין תפלה אונ ווא מער ער ניט צדקה ווערט ער אלי מאל רייכר : אז ווא דער פסוק זאגט (יש מפזר ונוסף עוד) עש איז פאר האלדין איינר וואש פאר שפרייט זיין גיעלט אויף צדקה : אונ ווערט נאך גימערט מיט עשירות :

דער פסוק זאגט (מלוה ה' חונן דל) דער וואש דר בארימט זיך איבר דעם ארומאן אונ גיט אים צדקה אנטליאט ער עש גאט : אויך זאגט דער פסוק (נותן לרש אין מחסור) דער וואש גיט צדקה צום ארומאן ווערט אים ניט גימוגרט פון זיין געלט אבר דער וואש וויל ניט צדקה געבין דר ווערט ארום : אונ דער וואש פאר הוילט זייני אויגין פונם ארומאן גליך וויא ער זעהט אים ניט קומן אויף אים פיל קללות · אונ זיין געלט ווערט גימוגרט איטליכר איז מחויב מעשר צו געבין פון זיין געלט סיא פון ירושה · סיא פון מתנות · סיא פון מציאות אונ אויך פון זיין פאר ארבייטונג אונ ווען ער האט נאר ריוחים ווייניגר פון צעהן שילינגר איז קען ער דאך דער פון קיין מעשר ניט געבין זאל ער עש האלטין אונ ניט אן רירן ביז עש ווערט אים נאך ריוחים צו קומן אז ווערט ער געבין מעשר בנאנד אונ ווען ער האט פאר דינט איער פון צעהן שילינגר זאל ער פון צעהן געבין מעשר אונ דאש איבריגי זאל ער האלטין ביז עש ווערט אים צו קומן נאך ריוחים : ווער עש וויל זיך רעכנט נוהג זיין מיט דעם מעשר געבין זאל ער לייגין זיין געלט אין דרייא כלים אויף איינר זאל ער אויף שרייבין (טבל) דאש איז נאך ניט גימעשרט אויף דער אנדרער (מעשר) דאש איז דאש מעשר געלט זעלבסט אויף דער דריטר זאל ער אויף שרייבין (חולין) דאש הייסט שוין גימעשרט אונ מיט דעם מאג ער טאן וואש ער וויל נאר צדקה איז ער מחויב דער פון צו געבין ניט פון דעם אום גימעשרת געלט : דאש מעשר געלט זאל ער אוועק געבין ארמי לייט תלמידי חכמים אודר אין פראסטין ארומאן איז ער אויך יוצא ער מעג עש געבין זייני ארמי קרובים אפילו זיין ארמין זון · אודר זיין טאכטר אודר זיין ברודר אודר זיין ארמי שוועסטר · אטייל לייט קויפין דער פאר ספרים אודר מצות אונ זענין מכבד לייט אונ זיך אויך מיט דעם מעשר געלט דאש איז איין איסור דען ער האט נאר דרינן דיא (טובת הנאה) צו געבין וועמן ער וויל אבר ניט די הנאה זיך זעלבסט דש איז אויך איין צדקה אבר עש זענין פאר האנדין עטליכי חילוקים צווישין צדקה אונ מעשר איינש צדקה מעג ער געבין וויפל ער וויל: אבר מעשר איז ניט ווייניגר אז איינש פון צעהן דאש אנדרי צדקה אז מען מחויב צו געבין אפילו הונדרט מאל אין איין טאג דאש מיטאר קיין ארומאן ניט ליידיג אוועק לאזין אבר מעשר דארף מען נאר געבין פון ריוח דאש דריטי דער וואש האט נייר ווערליג זיין עסין איז ער פטור פון צדקה : אבר מעשר איז ער חייב דאש פערדי זיין מעשר מעג ער געבין וועמן ער וויל אבר צדקה איז זיין קרוב בילכער אונ מעשר האט אויך איין קצבה וויפל ער זאל געבין איטליכין ארומאן : אז ווא איך וועל עש בשיידין דרום דיא לייט וואש לייגין

בנאגדר

בנאנדר מעשר אונ צדקה געלט זאלין זייא פריה אתנאי אויש געמין דאש זייא זעגין עש פון רעכט וועגין מגדר עש זאל האבין אין זיך דעם דין פון מעשר געבין וועמין ער וויל: דיא גמרא ברענגט איין מעשה (רבי יוחנן בן זכאי) איז גיפארין פון ירושלים אונ זייני תלמידים זענין אים נאך גינאנגין האט ער גיזעהן איין יונגי פרויא האט גיקלויבין גערשטין פון אונטער דיא בהמות פון ערביים אז זיא האט דער זעהין רבי יוחנן איז זיא אים אקעגין גילאפין אונ זאגט רבי שפייז מיך גיב מיר עפיס עסין · פרעגט ער זיא וועער ביסטו וועער איז דיין פאטיר זאגט זיא מיין פאטיר האט גיהייסין (נקדימון בן גריון) פרעגט ער זיא וויא איז אהין גיקומין דיין פאטירש געלט ער האט דאך גיהאט פיל געלט אונ גיטר זאגט זיא רבי האט איר דען ניט גיהערט דעם משל זאגין אין ירושלים ווער עש וויל זיין געלט איין זאלצין עש זאל אקוים האבין זאל ער געבין חד פון מעשר אונ צדקה אונ אויב ניט פאר גיט דאש געלט · דרום איז מיין פאטירש געלט גאר אונ גאנצין אריין גיקומין צו דיא ערביים אין דיא הענט אריין פרעגט זיא רבי יוחנן וויא איז דיין שווערס געלט ענפרט זיא עש איז צום אויף גיקומין בנאנדר איז עש אויך פלארין גיווארין דער נאך זאגט זיא רבי גידענקסט איר ניט אז איר זענט גיחתמית אויף מיין כתובה : זאגט ער אז זייני תלמידים איך גידענק דש איך בין גיחתמית אויף איר כתובה אונ זיא איז גיוועזן גישריבן אויף טויזנט מאל טויזנט גאלד גילדין וואש זיא האט גיהאט פון איר גרן חוץ וואש דער מאן האט איר נאך מער פאר שריבין : דא היבט אן (רבי יוחנן) צו וויינין אונ זאגט וואל איך ישראל ווען איר זענט פרום אונ טוט דאש ווילין פון הקב״ה דא האט איך קיין שום אומה קיין שלעכטין ניט גיקענט טאן אבר וויל זייא זענין ניט פרום גיוועזן זענין זייא גיפאלין אין דיא הענט פון דיא עובדי גילולים · אונ ניט אזו אין זייערי הענט אליין : אפילו אין דיא הענט פון זייערי בהמות דאש זיא האט גיקלויבין גערשטין פון הונטער דיא בהמות :

פרעגט דיא גמרא האט דען דער נקדימון בן גריון קיין צדקה ניט גיגעבין · ער האט דאך פיל צדקה גיגעבין : אונ נאך מער אז ער איז גינאנגין פון זיין הויז אין בית המדרש אריין : האט מען הונטער גיליינט הונטער זייני פיס סאמיט אונ זיידני קליידר : דיא נאך זענין גיקומין דיא ארמי לייט אונ האבין עש גינומין אונ האבין זיך צו טיילט : אבר אויך אז ער איז גינאנגין פונם בית המדרש : ענפרט דיא גמרא יוא ער האט פיל צדקה גיגעבין אבר וועליג זיין עשירות איז עש קארג גיוועזן · דרום איז זיין געלט פלארין גיווארין · איין טייל זאגין ער האט יוא גיגעבין גנוג צדקה וועליג זיין געלט · נאר דרום איז ער גישטראפט גיווארין ווייל ער האט גיגעבין בגדולה פרי דיא לייט זאלין אים לויבין : ניט פון גאטש וועגין דרום זאל זיך איטליכר פון אים אמשל נעמין דאש זיין כוונה זאל זיין מיט דער צדקה (לשם שמים) אזו וועט זיין עשירות אקיים האבין אונ ער וועט האבין די וועלט אונ יענע וועלט :

נאך איין מעשה ברענגט דיא גמרא עש איז גיוועזן איין פרומר מלך ער האט גיהייסין (מונבז) · אמאל איז גיוועזן אין זייני צייטין אגרויסר הונגר : אונ דיא ארמי לייט האבין ניט גיהאט וואש צו עסין : האט ער אויף גיעפינט זייני אוצרות · אונ דיא אוצרות פון זייני עלטרין אונ האט גינומין גאלד אונ זילבר אונ האט צו טיילט דיא ארמי לייט · זייא זאלין זיך קויפין עסין : זענין גיקומין צו אים זייני ברודר אונ קרובים אונ האבין גיזאגט צו אים וואש טושטו דייני עלטרין האבין לאנג איין גיזאמילט אונ האבין גימאכט אוצרות אונ האבין עש גיהאלטין טאמיר וועט אמאל זיין : אמלחמה אזו וועלין זייא עש דארפין : אונ דיא פאר ברענגשט דאש אלש אין איין יאר : אונ לא די דוא מערסט ניט דרויף דיא פאר ברענגשט נאך · זאגט ער צו זייא איך וועל אייך זאגין מייני עלטרין האבין גימאכט אוצרות אויף דער ערד אונ איך מאך אוצרות אויפן הימל מייני עלטרין האבין גימאכט אזעלכי אוצרות וואש דער מענטש קען זייא אויש ברענגין : אונ מייני אוצרות קען קיין שום מענטש ניט אויש ברענגין מייני עלטרין האבין גימאכט אזעלכי אוצרות וואש קענין זיך מערין : אבר מייני אוצרות מערין זיך פון זיך זעלברט : זייערי אוצרות זענין פון אייטל גאלד אונ זילבר אובר מייני אוצרות זענין פון אייטיל נפשות : מייני עלטרין האבין גימאכט אוצרות פאר אנדרי לייט · אבר איך מאך אוצרות פר מיר זעלברט אז וויא דער פסוק זאגט : (והלך לפניך צדקך) עש וועט גיין פאר דיר דיין צדקה : אונ וועט זיין דיין מלין יושר אויף יענר וועלט : אונ דיא צדקה איז איין כלי פון הקב״ה אז וויא דער פסוק זאגט (לך ה הצדקה) · דען קיין מענטש קאן דאך קיין צדקה ניט געבין ביז גאט גיט אים פריר עשירות פון זיין מילדי האנט : אז וויא דער פסוק זאגט (והעושר והכבוד מלפניך) דאש עשירות אונ כבוד איז פון פאר דיר :

אויך זאגט דער פסוק (לי הכסף ולי הזהב אמר ה צבאות) צו מיר איז דאש גאלד אונ זילבר זאגט גאט ב״ה : אויך זאגט דער פסוק דוד המלך ע״ה האט גיזאגט (כי ממך הכל ומידך נתנו לך) פון דיר איז אלש : אונ פון דיינר האנט געבין מיר דיר דאש

מיינט

מיינט ען דאש וואש מיר געבין דיא ארמי לייט : איז גלייך וויא מען גיט עש גאט אז וויא דער פסוק זאגט (מלוה ה' חונן דל) דער וואש דער בארימט זיך איבר דעם ארומאן מיט צדקה אנטלייאט ער עש גאט : אונ כביכול הקב"ה איז אים מחוייב צו בצאלין : אז וויא דער פסוק זאגט (עבד לוה לאיש מלוה) דער וואש אנטלייאט איז איין קנעכט צו דעם וואש האט אים גיליגן : כביכול מיטאר עש ניט ריידין · דאש גאט ב"ה איז איין משועבד אים צו בצאלין דער פון זעהט איר אויך ליבי לייט וויא גרויש דיא צדקה איז : דרום זאל איטליכר זעהן זיין צדקה רעכט צו געבין אין דר רעכטיר צייט ווערליג עש איז ראוי פון זיין עשירות · אזו וועט אים הקב"ה ווידר געבין עושר אונ כבוד אונ לעבין : אונ אויב ער גיט ניט רעכט צדקה ווערט זיין עושר פלארין : אז וויא דער פסוק זאגט (ואבד העושר ההוא) עש וועט פלארין ווערין דר זעלביגר עושר פון דעם וואש גיט ניט לשם שמים : נאר כדי לייט זאלין אים לויבין : אויך זאגט דר פסוק (עושר שמור לבעליו לרעתו) דאש עשירות ווערט אים גיהיט צו בייז : אויך זאגט דער פסוק (התעיף בו ואיננו) ער גיט איין בלאז אין עשירות פליהט עש אוועק :

אפר דער וואש גיט צדקה וויא רעכט איז בענטשין איםדי לייט : אז וויא דער פסוק זאגט (טוב עין הוא יבורך) דאש גוטי אויג אויף צדקה ווערט גיבענטשט : (כי מלחמו נתן לדל) ווייל ער האט פון זיין ברויט גיגעבין צום ארומאן : אויך זאגט דער פסוק (בגלל הדבר הזה יברכך ה') פון וועגין דער צדקה וועט דיך בענטשין גאט ריין גאט : אויף דעם האבין דיא חכמים גיזאגט ווען איינם גייט וואול זאל ער צדקה געבין : כדי זיין עש רות זאל אקיום האבין אזו אויך ווען איינם ווערט אלי מאל גימונרט זיין געלט זאל ער זעהן צדקה געבין איידר ער ווערט ארום : דען דער נאך וועט ער ניט קענין געבין אפילו ער וועט וועלין : עש איז אמאל גיוועזן איין חסיד ווען איין ארומאן פלעגט קומן פאר זיין טיר האט ער גיזאגט צו זיינם חייב מיין ליב ווייב דער בארים דיך איבר די ארמי לייט · כדי דיא לייט זאלין זיך אויך דער בארימן איבר אונזרי קינדר : האט זיא צו אים גיזאגט ווארום עפינסטו דיין מויל צו ריידין אזעלכי שלעכטי רייד · האט ער גיזאגט עש איז דאך גיוויינטליך דיא זאך אפילו איינר איז רייך זענין זייני קינדר ארום : אונ אויב זייני קינדר זענין אויך רייך זענין זייני איינקליך ארום · אז וויא דער פסוק זאגט (כי לא יחדל אביון מקרב הארץ) דען עש ווערט ניט פאר מיטן קיין ארומאן פונם לאנד : (רבי אליעזר הקפר) זאגט איטליכר זאל תפלה טאן ער זאל ניט ארום ווערין : דען אפילו ער איז רייך זענין זייני קינדר אודר זייני איניקליך ארום : דען דאש איז איין (גלגל חוזר בעולם) איין ראד וואש דרייט זיך ארום אויף דער וועלט היינט איז דער רייך אונ דער ארום אונ מארגין קען זיין פאר קערט :

דיא חכמים האבין גיזאגט אגרושי זאך דער וואש פר הוילט זייני אויגין פון דער צדקה : אודר דער וואש האט ניט צו געבין אונ טרייסט אפילו ניט דעם ארומאן מיט גוטי ריידיאיז גלייך אז ער וואלט גידינט עבודות גילולים : זייא לערנין דאש אפ פון פסוקים : אבר דער וואש גיט צדקה וויא ראוי איז דער איז מקרב דיא גאולה וויא דער פסוק זאגט (שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא) היט משפט אונ טוט צדקה דען מיין הילף איז נאהנט צו קומן (וצדקתי להגלות) אונ מיין צדקה וועט זיך אנפלעקין : אויך זאגט דיא גמרא ירושלמי וועט ניט גיבויאט ווערין אונ דיא ישראל וועלין ניט אויש גלייזט ווערין ביז זייא וועלין האבין אין זיך דעם זכות פון צדקה : אז וויא דער פסוק זאגט (ציון במשפט תפדה וגו') ציון וועט דער לייזט ווערין מיט משפט : אונ דיא ישראל מיט צדקה : אונ דיא צדקה איז אן גינומן בייא גאט בעסיר פון אלי קרבנות : אז וויא דער פסוק זאגט דער וואש טוט משפט אונ צדקה איז עש חשובר איידר אלי קרבנות אונ דער וואש פאר שעהמט איין ארומאן טוט ער אגרושי עבירה : אז וויא דער פסוק זאגט ווער עש שפעט פון איין ארומאן דער שפעט פון זיין בשעפר : אדרבה איטליכר דארף ערליך האלטין דיא ארמי לייט : אזו איז עש גלייך וויא ער האלט ערליך הקב"ה : אז וויא דער פסוק זאגט ווער עש וויל ערליך האלטין הקב"ה זאל ער די ארמי לייט ערליך האלטין דען דער וואש איז מבזה דעם ארומאן ווייזט ער דאש הקב"ה האט ח"ו ניט בכח אים רייך צו מאכין : דען דער ארומאן מיט דעם עושר זענין דאך ביידי בשאפין פון גאט : נאר דער האט געלט אונ דער האט ניט : נוא ווארום זאל מען אים מבזה זיין פאר זיין ארומקייט : דער ארומיר קאן דאך רייך ווערין : אונ דער רייכיר קאן דאך ארום ווערין :

עש איז איין משל צו איין בן עושר וואש האט דער צערינגט זיין פאטיר : אונ דער פאטיר האט גוזר גיוועזן אויף אים ער טאר פאר אים ניט קומן אין זיין הויז : אמאל מאכט דער עושר אסעודה אונ ער ווייסט דאך וואול דאש זיין זון איז זייער הונגריג : דא זאגט ער ווער עש וועט מיין זון געבין עסין וועל איך אים בצאלין כפל כפליים : האט אים איינר גינומן צו זיך אונ האט אים גיגעבין עסין אונ טרינקן : אזו איז דאך וואול צו דעם זעלבין : דען אלש וואש דער עושר הט איז דאך דעם זונש : אזו איז דאש אויך דער ארומאן איז דער זון פון הקב"ה : אונ ווער עש גוט איט עסין האט ער בוודאי גרויש שכר לעולם הבא : נון קענט איר וואול פר שטיין דאש גרושקייט פון דער מצוה פון צדקה : ווען דוא וועסט איין בעל הבית וואש איז גיפאלין פון זיין גוטש : זאלסטו אים ניט

שפל האלטין : אדרבה האלט אים בכבוד : אזו ואלסטו גידענקין דאש גאט האט אים גישטראפט פון זיין טובה וועגין אז וויא דער פסוק זאגט (את אשר יאהב ה׳ יוכיח) וועמין גאט האט ליב שטראפט ער אויף דער וועלט : אבר וועמין ער האט פיינט דעם גיט ער אפ זיין שכר אויף דער וועלט : דאש ער האט וואול טעג אונ תענוגים : אז וויא דער פסוק זאגט (לא יאחר לשונאי) גאט ב״ה פאר זוימט ניט דעם שכר פונים רשע אויף זייני מצות : (על פניו ישלם לו) ער בצאלט אים זיין שכר אויף דער וועלט : אבר דער שכר פונים צדיק דעם ארומאן בהאלט גאט אויף יענער וועלט : אזו וויא דער פסוק זאגט (וידעת כי ה׳ אלהיך הוא האלהים וגו׳) משה רבינו ע״ה זאגט צו ישראל דוא זאלסט וויסן אז גאט דיין גאט איז איין גאט איבר אלי מלאכים : אונ איבר דער גאנצר וועלט : אונ ער איז בגלייבט מקיים צו זיין אלש וואש ער זאגט צו : אונ ער ווערט געבין איין גוטן שכר צו די וואש האלטין זיין תורה אונ מצות צו זייני קינדר ביז טויזנט דורות ווען גיסן אין זיין זכות : דרום זאלסטו היטן אויף דער וועלט דיא מצות וואש שטייאן אין דער תורה : אזו וועסטו בקומין דיין גיטן שכר לעולם הבא : דרום שטראפט ער דעם צדיק מיט ארומקייט אויף דער וועלט וואש זיא איז נאר איין ווייל כדי ער זאל אים געבין זיין גוטן שכר אויף יענר וועלט וואש גיווערט אימר אונ איביג : אונ דעם רשע גיט ער אפ זיין עשירות אויף דער וועלט : כדי ער זאל גישטראפט ווערין אויף יענער וועלט : אונ זיין שטראף האט קיין סוף ניט : דרום זאגט ער דו זאלסט דעם ארומאן ניט שפל האלטין פון וועגין זיין ארומקייט אדרבה זאלסט אים ערליך האלטין פון וועגין זיין גרוסן שכר אויף עולם הבא :

דרום זאל זיך איטליכר אין זין אריין נעמין אונ זאל זארגין טאמיר האט אים הקב״ה אפ גיגעבין זיין שכר אויף דער וועלט מיט דעם עשירות : אונ דאש ער ווערט ח״ו אויף יענער וועלט עוניש לידין אונ זאל זיך בטראכטין וואש פאר עבירות ער האט גיטאן : אונ זאל דרויף באלד תשובה טאן וויא איבין שטייט אין הלכות תשובה : בפרט דער וואש פאר שעהמט די ארומי לייט אונ ווארפט אים פיר זיין דלות : איז בודאי זיין עונש זייער גרויש : דער ארומאן האט דאך גינוג דאש ער לייט אזעלכי יסורים אויף דער וועלט : אונ דיא גמרא זאגט אויך ווען איינר האט יסורים : אונ זיין חבר ווארפט עש אים אויש : איז ער עובר אויף (לא תונו) דאש איז איין לאו אין דער תורה גלייך מיט איסור עסין : אונ נאך הארבר : אז וויא איבן איז גישטאנין : איר זאלט ניט מיינין אז דאש ארומקייט איז קליני יסורים : ניין ווען אפילו מיזאל לייגין אלי יסורים פון דער וועלט אין איין וואג שאל : אונ דיא יסורים פון עניות אין דער אנדרר וואג שאל : וואלטין דיא יסורים פון עניות איבר גיוואגין :

דיא גמרא זאגט אויך : גאט האט גיזאגט צו איוב וואש ווילסטו בעסיר צו דעם דלות : אודר אנדרי יסורים : האט ער גיענטפרט (רבונו של עולם) הער פון דער גאנצר וועלט : איך וויל ליבר האבין אלי יסורים פון דער וועלט איידר דעם דלות : נאך דעם אז עש זיגין אויף אים גיקומן די יסורים האט ער זייער גיוויינט אונ גיקלאגט : האבן זייני חברים צו אים גיזאגט ווארום ווינסטו דוא האסט דאך זעלבסט אויף דיר גינומן די יסורים : דא זעהן מיר דאך אז דש עניות איז ארגיר פון אלי יסורים אין דער וועלט : אונ דאש איז דאך אויך ידוע אז דער וואש לידט גיהנם אויף דער וועלט : דארף ער שוין ניט לידין אויף יענר וועלט : אונ עניות איז דאך דער גרעסטר גיהנם : נוא קענט איר וואול פאר שטייאן ויא גאר חשוב איז דער ארומאן לעולם הבא : אויב גאר ער גייט אין רעכט פארטיגן וועג : אונ איז מקבל אויף זיך גאנץ שטראף פאר ליב וואול דעם זעלבגן מענטשן :

נון וועל איך בשיידין וויא מיזאל צדקה געבין : אונ צדקה נעמין : דרויף זיגין אכט פרקים : אונ אין איטליכן פרק ווערט בשיידט אנאנדרר דין :

דער ערשטר פרק רעט ווער זיגין דיא לייט וואש זענן מחויב צדקה צו געבין :

איטליכר איז מחויב צדקה צו געבין : אפילו דער ארומאן וואש נעמט צדקה איז אויך מחויב צו געבין צדקה פון דעם וואש ער נעמט איטליכר נאך זיין פאר מעג נאך : אונ ווען איין ארומאן גיט צדקה פון זיין ארומקייט · ווערט ער זוכה זיין צו געבין פון עשירות : (רבי זכריה בן רבי יהושע בן לוי) האט צדקה גינומן : אונ ער האט עש ניט בדארפט האבן דיא לייט זייער גירעט אויף אים · אז ער איז גישטארבן איז מען גיוואר גיווארין אז ער האט עש צו טיילט אנדרי ארמי לייט · אויך זאגט דיא גמרא (רבי חמא) איז גיוועזן איין ארומאן · אונ האט גידארפט צדקה נעמן : אונ אז מיהאט אים גיגעבין האט ער עש צו טיילט אנדרי ארמי לייט : אונ האט זיך איבר גילאזט גאר ווייניג דער פון : אונ דער וואש דארף ניט נעמין אונ נעמט יוא שטארבט ער ניט ביז ער דארף יוא דער צו : דען ער בגזלת דיא ארמי לייט : אבר דער וואש בהעלפט זיך מיט זיין דלות אונ לאזט זיך בניגן : אונ וויל קיין צדקה ניט נעמן : אויף אים איז גיזאגט גיווארין דער פסוק (ברוך הגבר אשר יבטח בה׳ והיה ה׳ מבטחו)

וואל

וואל דעם מענטשן וואש פאר זיכרט זיך אין גאט · אונ וויל קיין צדקה ניט נעמן · אונ גאט וועט זיין זיין פר זיכרונג: אבר דער וואש ליידט גרויש דוחק אונ צרות · אונ וויל קיין צדקה ניט נעמן פון גאוה וועגן · דאש דיא לייט זאלין אים לויבן ער ליידט גרויש דוחק אונ וויל קיין צדקה ניט נעמן · דער איז איין רוצח · גאט האט אים ניט גיהייסן ער זאל זיך זעלברט אום ברענגן :

דער אנדריר פרק רעט וויפל מיזאל צדקה געבן :

איטליכר זאל געבן צדקה נאך זיין פאר מעג נאך : אונ וויא זיין הארץ בווילגט : אונ הקב"ה האט אונז גיבאטן מיר זאלין תמיד דיא האנט אפין האלטן צדקה צו געבן אזו וויא דער פסוק זאגט (פתוח תפתח את ידך) דיא זאלסט עפנין דיין האנט צו געבן צדקה פרי גאט דיין גאט זאל דיך בענטשין: קיין שום מענטש איז קיין מאל ניט ארום גיווארין פון דעם וואש ער האט צו פיל צדקה גיגעבן אונ עש קומט ניט קיין שלעכץ פון צדקה נאר איטל גוטין · אז וויא דער פסוק זאגט (והיה מעשה צדקה שלום) דייני מעשים וואש קומן פון צדקה זאלן זיין איטל שלום · אונ תמיד ווען ער טוט תפלה פאר הקב"ה זאל ער גידענקן איך בגער מיין שפייז פון הקב"ה: אונ איך וואלט גיגערן דאש הקב"ה זאל דער הערין מיין תפלה · אזו אויך אז דער ארומאן קומט צו אים אונ בגערט פון אים שפייז זאל ער אים געבן אונ זאל גידענקן איך וועל אים צדקה געבן איידר איך וועל ח"ו אויך ארום ווערין · אונ אויך זאל ער גידענקן דאש ער איז איין שליח פון הקב"ה צו געבן דעם ארומאן : אונ אז ער וועט ניט טין דעבט זיין שליחות וועט הקב"ה בייא אים דאש געלט אוועק נעמן אונ וועט עש געבן אנאנדרין · אונ בייא צדקה געבן איז דער דין אזו · ווער עש איז זייער מולד אונ האט אגוט הארץ זאל ער געבן וויפל דיא ארמי לייט בדארפין · אונ ווער עש פאר מאגט ניט אודר ווער עש וויל ניט געבן צו פיל אודר צו ווייניג נאר וויא עש קומט זאל ער צום ערשטן געבן איין פופטן חלק פון זיין הקרן דער נאך זאל ער געבן איין פופטן חלק פון ריוח · אבר מער פון איין פופטן חלק טאר ער ניט געבן · סיידן אז ער ליגט קראנק אונ שרייבט איין צוואה מעג ער פאר שרייבן אויף צדקה מער פון איין פופטן חלק : אבר גיזונדהייט טאר ער ניט געבן מער פון איין פופטן חלק · דען טאמיר האט ער אזו איין עבירה גיטאן וואש דריבר מוז ער ארום ווערין אזו וועט ער אן הענגין זיין ארומקייט קומט איבר דער צדקה · אונ דער וואש וויל ניט געבן קיין פופטן חלק איז ער עכ"פ מחויב צו געבן איין צעהנטיל פון קרן אונ ריוח ניט ווייניגר · אונ דער גרעסטר ארומאן אין דער וועלט זאל ניט ווייניגר געבן דורך דעם יאר וויא איין שליש פון איין (שקל) דאש בטרעפט אנדר האלבן פולשי גילדן אונ אויב ניט איז ער ניט מקיים דיא מצוה :

דער וואש וויל קיין צדקה ניט געבן ווידליג נאך זיין פאר מעג נאך אזו זאל אים דאש ב"ד נייטן מיט אלים וואש זיא האבין יכולת : יתומים דארפין אויך צדקה געבן · אבר מיקאן זיא ניט נייטן · כדי מען טוט עש פון זייער פאטרש כבוד וועגן · אודר דער ארומאן איז זייער קרוב אזו איז עש דאך זיא איין שאנד צו פאר לאזין זייערי קרובים · דא זאלין דיא אפטרופסים געבן פון זייערט וועגן :

דער דריטר פרק רעט וואש דיא צדקה זאל זיין :

דיא צדקה איז דרייא ערלייא זאבין איין צדקה איז וואש מען גייט אלי טאג אויש נעמן אלי ערלייא עסן שפייז דאש הייסט (תמחוי) שיסל צדקה אונ מען צו טיילט עש באלד דיא ארמי לייט : אונ בייא דער צדקה איז דער פרעמדר ארומאן מיטן היימשן גלייך · דאש אנדרי הייסט (קופה של צדקה) דאש מען גייט ארום אלי ערב שבת אונ מען נעמט אויש געלט אונ עסן שפייז : דיא צדקה גיט מען נאר דיא היימשי ארומי לייט : סיידן דער מנהג איז: אין דר ראזינר שטאט צו געבן דיא פרעמדי אויך דאש דריטי איז וואש דיא גבאים גייאן ארום · דאש הייסט כתם צדקה : דיא גבאים מעגן עש געבן וויא אהין זיא ווילן צום שיל אודר בית החיים וואש מען דארף דער צו מתקן זיין :

דער פערדיר פרק רעט ווער עש מעג נעמן צדקה :

דיא חכמים ז"ל האבין גיזאגט ווער עש האט זיין איינגש צווייא הונדרט גילדן אפילו ער האנדילט ניט דער מיט אודר ער האט ווייניגר פון צווייא הונדרט גילדן נאר ער האנדילט אונ דער נערט זיך דער פון טאר ער קיין צדקה ניט נעמן · אבר דער וואש האט ווייניגר פון צווייא הונדרט גילדן אונ האנדילט ניט דער מיט מאג ער יוא נעמן: דער סימן איז (צדקה) בטרעפט צווייא הונדרט אן איינש : אונ אפילו ער האט נאר איין גילדן ווייניגר אונ מען גיט טויזנט גילדן מיט אמאל מעג ער נעמן אין דיא צווייא הונדרט גילדן

גילדן

גילדין רעכינט נאן ניט זיין גיפעס. וואש ער דארף צו זיין טיש אפילו זיא זענין גילדני אודר זילברני כלים: אונ אויך זייני קליידר אונ זיין וייב אונ קינדרש קליידר: וויל ער דארף דאש האבין צו זיין לייב:

דער פופטר פרק רעט ווען מיזאל געבין צדקה:

צום ערשטין איז ער מחויב זיך זעלברט צו דער נערין:

דער נאך זיין וייב דער נאך זיין פאטר אונ מוטר: דער נאך זייני קינדר: דער נאך זייני ברודר אונ שוועסטר: דער נאך זייני פעטירס אונ מומים דר נאך זייני גישוועסטר קינדר דער נאך די אנדרי קרובים: דער נאך די ארמי לייט וואש וואנין אין זיין שטאט: דער נאך די פרעמדי אונ זיין רבי איז פריר פון אלי פון זיין פאטיר סיידין זיין פאטיר איז א תלמוד חכם: אזו איז אויך דער דין אז זיא זיצן אין דער תפיסה*) זאל ער פריר אלש דעם נאהנטרין קרוב אויש לייזין:

דער זעקסטיר פרק רעט וויא מיזאל גובה זיין די צדקה:

עש טאר ניט ארום גיין גובה זיין צדקה איינר אלין: נאר צווייא אונ זיא טארין ניט גיין ווייט איינר פונם אנדרין דאש די לייט זאלין אים ניט חושד זיין: אונ ווען איינר גיפונט עפיס אין מציאה בשעת זיא גייאן ארום: טאר ער עש ניט אריין לייגין אין זיין בייטיל אריין דאש מיזאל אים ניט חושד זיין: נאר ער זאל עש אריין לייגין צווישן דער צדקה: אונ אז ער קומט אהיים מעג ער עש ארויש געבין: דען איטליכר איז זיך מחויב צו היטן פאר אין חשד: דען ער מאכט די וועלט זינדיגין: די פרומי אונ ערליכי ווייבר פלעגין זיך מאכין (גבאיתות): אונ פלעגין ארום גיין גובה צדקה זיין אונ האבין עש צו טיילט די ארמי לייט: אודר ארמי ווייבר אודר קראנקי: אונ פלעגין אכטונג געבין אויף ארמי לייט אונ ווען איין אשה גיט צדקה פון איר ארבעט אודר פון איר ריוח דאש איז א גרעסטי צדקה דער מיט בשערמט זיא איר מאן אונ קינדר פונם גיהנם אונ פונם טויט אז וויא דער פסוק זאגט (וצדקה תציל ממות) צדקה איז מציל פונם טויט אונ ווען זיא זעהט איר מאן איז פאר טראגן אין האנדיל זאל זיא אים דער מאנין ער זאל צדקה געבין אונ דש ער זאל חאטשי איין שעה אודר צוויי שעה עפיס תורה לערנין אונ ער זאל זיך אלי טאג מאכין איין צייט אויף צו לערנין אויך זאל זיא אים דער מאנין מעשים טובים צו טאן די הייסט אין פרומי אשה אונ איין צנועה אונ איין חכמה אז וויא דער פסוק זאגט (פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה) איר מויל טוט זיא עפנין מיט חכמה אונ דיא רייד פון תורה אונ גמילות חסד איז תמיד אויף איר צינג דאש זיא זאל דער מאנין איר מאן אונ קינדר:

דער זיבנטר פרק רעט וויפל מיזאל געבין צדקה פיא די פרעמדי פיא די היימשי:

קיין גבאי צדקה טאר ניט אליין צו טיילין דאש צדקה געלט דען עש מוזן זיין דער בייא דרייא פרומי אונ קעטליכי לומדים: וואש ווייסין אלי די דינים פון צדקה אבר ניט עמי הארצים: אונ דרייא דיינים מוזן זיצן אונ מישפט וועמין מיזאל געבין פיל אודר ווייניג דש ערשטי דער ארומאן וואש שעמט זיך ניט ארום צו גיין אויף די טירין: גיט מען אים נאר א שטיקיל ברויט: אודר איין שילינגר: דאש אנדרי דער ארום מאן וואש וואנדרט ארום פון שטאט צו שטאט דעם גיט מען זיין צערינג וואש ער דארף איבר נאכט אונ אז ער בלייבט שבת האלטין גיט מען אים געלט אודר שפייז אויף דרייא סעודות דש דריטי איז ווען איין יתומה דארף חתונה האבין גיט מען איר פופציג גילדין: דש פערדי איין יתום וואש וויל חתונה האבין דארף מען אים געבין איין דירה איבר די חתונה אונ א ין בעט אונ גיפעס וואש ער דארף האבין אום טיש: אונ זייני קליידר וואש ער דארף: דאש פינפטי ווען עש קומט איין ארומאן וואש ער איז פון גרושי לייט אודר פון עשירים: זאל מען אים געבין וואש ער דארף צו דעם זעלבינגן טאג: אפילו איין פערד דרויף צו רייטין דש זעקסטי איין ארומאן וואש שעמט זיך צדקה צו נעמין זאל מען אים לייאן: דער נאך זאל מען עש אים שענקין: וויל ער אזו אויך ניט לייאן זאל מען צו אים זאגין ברענג מיר איין משכון וועט מען דיר לייאן אונ מיזאל מיט אים ניט מדקדק זיין: אונ מיזאל אים באלד לייאן: דאש זיבנטי ווען איין ת״ח איז ארום: זאל מען אכטינג געבין אויף זיין כבוד: דאש מיזאל אים געבין דורך אזו איין אופן ער זאל ניט פאר שעמט ווערין אונ אז ער וויל קיין צדקה ניט נעמין זאל מען אים ניט לאזין קיין דוחק לידין נאר מיזאל מיט אים עסקים האבין: מיזאל אים וואלוויל פאר קויפין: אונ בייא אים טייאר אב קויפין אונ אז ער ווייסט עפיס אין האנדיל וואש ער קען דר פון גישפייזט ווערין: זאלין אים לייאן געלט אודר סחורה בדי ער זאל בכבוד גישפייזט ווערין אויף דעם האבין די חכמים גיזאגט

*) תפוס , ותפיסה מיינט תנן וואלט זיצן פר סובות ,

ווער

זער עש ליאט געלט אין תלמיד חכם אויף האנדיל איז ער אין בז עולם הבא אונ דער וואש וויל פאר דינין רעכט עולם הבא : זאל ער זעלבסט האנדלין פאר דעם תלמיד חכם אונ זאל אים לאזין תורה לערנין : אזו העלפט ער אים דאך צו דער תורה : דרום האט ער אויך אחלק דרינן :

אויף דיא בעלי בתים וואש קענין ניט תורה לערנין ווען זייא האלטין אויש אונ געבין הכנסה דיא יונגין אונ בחורים אונ תלמידים פון דער שטאט : דאש איז ער גירעכינט גלייך וויא זייא זעלברט וואלטין תורה גילערנט : אז וויא דער פסוק זאגט (שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך) ווען ניט (זבולון) וואלט גישפייזט זיין ברודער (יששכר) וואלט ער ניט גיקענט קיין תורה לערנין דען זבולון האט גיהאנדילט מיט סחורה איבר דעם ים אונ האט זיך גיטיילט דעם ריוח מיט זיין ברודער יששכר : דאש ער זאל קענין בייא דעם לערנין בלייבין : דרום זאגט דיא תורה פרייא דיך (זבולון) ווען דוא ציהסט נאך סחורה : ווייל (יששכר) זיצט אין דיא גיצעלטין אונ לערינט תורה : אונ דיא תורה לויבט מיין (זבולון) אז (יששכר) והא ראיה ער שטייט דאך פאר (יששכר) אין פסוק אויך זאגט דער פסוק (עץ חיים היא למחזיקים בה) דיא תורה איז אין בוים פון לעבין צו דיא וואש העלפין צו איר : דרום זאל איטליכר בעל הבית וואש קען ניט לערנין דרויף אכטונג געבין : אונ זאל העלפין דיא בחורים אונ יונגין וואש לערנין תורה מיט געלט : אונ מיט עסין אונ קליידר : אודר ליכט צו לערנין אודר ער זאל זייא לאזין בייא זיך אין שטוב לערנין אזו איז עש גלייך וויא ער וואלט זעלברט תורה גילערנט : דאש אכטי איז דיא נבאים זאלין אכטונג געבין אויף דיא ארמי לייט וואש וואנין אין שטאט : צו געבין איטליכן נאך זיין מעלה נאך דען דיא ארמי לייט האבין זיבן נעמין (דל הלך מך עני רש מסכן אביון) (דל) איז איטליכר וואש איז רייך גיוועזן אונ איז ארום גיווארין אז וויא דער פסוק זאגט (ודל מרעהו יפרש) אונ דער דל איז אפ גישיידט פון זיין חבר : (ואוהבי עשיר רבים) אבר דער עושר האט פיל פריינד אונ קרובים וואש קומן צו אים דרום איז ראוי מיזאל דעם (דל) מער העלפין אז אנאנדרין : (הלך) דאש איז אין מיטל מעסיגר : וואש בהעלפט זיך נעבך מיט זיין דלות וויא ווייט ער קאן : אבר ווען עש קומט אויף אים אין קרענק ר״ל אודר עפיס אנאנדר זאך קאן ער זיך שוין ניט בהעלפין :

דעם איז ראוי מיזאל אים העלפין צייטר ער ווערט גאר פארי ארומט ח״ו : דער (רש) איז איטליכר וואש פלעגט זיך דער נערין מיט גאט אונ מיט כבוד : דעם איז אויך ראוי צו העלפין דאש ער זאל זיך קענין ווידר דער נערין : דער (מך) איז איטליכר וואש איז תמיד גיוועזן אין ארומאן דעם מוז מען פשיטא העלפין : דער (עני) מוז זיך אן ווינגר אונ וויא : אלי זיין טאג טוט ער מיין ניט נאר ער ארבייט אונ קאן ניט פר דינן אויף פרנסה דער איז תמיד אין אייטל צער אונ וויא טאג : דרום זאל מען אים פשיטא העלפין : דער (מסכן) איז איטליכר וואש וויל ניט ארבטין · נאר ער קוקט ארויש אויף לייטניש גאב אונ די לייט שפעטין פון אים אונ טייטין אים נאך מיט די פינגר : אפילו ער קען לערנין איז זיין תורה פאר נישט גיאכט : אונ מען האלט אים שפל דעם זאל מען אויך צדקה געבין : דער (אביון) איז איטליכר וואש גלוסט צו אלי גוטי שפייז : אונ קאן זייא ניט בקומן אונ ער קאן קיין שום מלאכה אונ קיין האנדיל ער קאן אפילו קיין צדקה ניט בעטין : אונ כמעט ער קאן אפילו ניט רעדט דידין מיט לייט : דעם זאל מען פשיטא אויך געבין :

דרום זאלין דיא דרייא גבאים השגחה געבין ווע לכן ארימאן עש איז בילכר צו געבין אונ ווען מיזאל פיל געבין אונ וועמין ווייניגר איטליכן נאך זיין כבוד אונ זיין בדערפניש נאך אונ וועמין מיזאל געבין עסין שפייז אונ וועמין מיזאל נעבין געלט וועמין מיזאל געבין אלי טאג אונ וועמין מיזאל געבין אלי ערב שבת : אונ דיא גבאים זענין מחוייב צו קלערין דיא ארמי לייט אויב עש איז ניט פאר האנדרין קיין פאלשקייט אין זייא ווער עש קומט אונ בגערט מיזאל אים געבין עסין לאז ער זיין ווער עש איז דארף מען אים אליש געבין · אין פרעמדער ארומאן וואש קומט צווישין ארמי לייט : אונ בגערט מיזאל אים געבין עסין : דארף מען אים אויך געבין : דיא חכמים האבין גיזאגט עש זאל זיין מיין חלק אין גן עדן מיט דיא וואש זענין גובה צדקה אבר ניט מיט דיא גבאים וואש טיילין ארום דיא צדקה : דען זייא געבין איינם צו ווייניג אונ דעם אנדרין צו פיל אויך גיט ער זיין קרוב מער וויא עש איז ראוי צו אים : אונ אויך זיין פייד גיט ער ווייניגר וויא ער דארף : דאש איז אין הארבי עבירה ח״ו : דרום זאל מען מאכין גבאים פרומי כשרי לייט אונ לומדים אבר ניט עמי הארצים אונ אוב איין ארומאן ווערט

דעם

דעם גבאי : זאל עש אים ניט הארן : דען אזו איז זיין שכר גרעכר אונ ער זאל אים געבן זיין צדקה אלי וואך וויא פריר : אונ זאל אויף אים ניט אן שרייאן: ער זאל גידענקן טאמיר רעט ער עש פאר צרות : דרום זאל ער מיט אים ריידן מיט גוטי רייד : אונ זאל אים וואול אויש פארשטין אויב עש איז ניט פאר האנדין איז אים עפיש רפואות : אין דער צדקה זענין פאר האנדין אכט מעלות איני בעסיר פון דער אנדרר דיא ערשטי מעלה איז דער וואש גוט צדקה גיט גערן : אודר ער בארומט זיך מיט זיין צדקה : אזו וואלט בעסיר גיוועזן ער זאל ניט געבן : דען זיין מצוה ווערט צו איין עבירה : דיא אנדרי מעלה איז דער וואש גוט יוא גערין אונ מיט פריילכקייט וויא דער דין איז : אבר ער גיט ניט גנוג וויא מען דארף געבן דעם ארומאן דיא דריטי מעלה איז ווער עש גיט גנוג אוך: אבר ער גיט ניט ביז דער ארומאן בעט אים אן אונ איז מבייש זיין פנים קעגן אים : דיא פערדי מעלה איז ווער עש גיט דעם ארומאן אין אזוי איין אופן ער זאל ניט פאר שעהמט ווערן : דאש איז זייער וואול : אבר עש איז נאך פאר האנדין בעסרי מעלות דער פון : דיא פופטי מעלה איז אז ער וויסט ווען ער גיט : אבר דער ארומאן וויסט ניט ביא וועמן ער נעמט : אזו וויא דיא חסידים אונ אנשי מעשה פלעגין טון (מר עוקבא) האט הונטר גיווארפן געלט דיא ארמי לייט אין זייערי הייזיר : כדי זיא זאלין ניט וויסן ווער עש גיט זיא : דיא זעקסטי מעלה איז אז דער ארומאן וויסט פון וועמן ער נעמט : אבר דער בעל הבית וויסט ניט וועמן ער גיט : אזו וויא פאר צייטן האבן אטייל חסידים אונ צדיקים איין גיקניפט געלט אין זייער מאנטיל : אונ דיא ארמי לייט זענין גיקומן אונ האבן עש גינומן : אזו האט זיך דער ארומאן ניט גישעהמט פאר אים : דיא זיבנטי מעלה איז אז זיא וויסן ביידי ניט : דער וויסט ניט וועמן ער גיט : אונ דער וויסט ניט ביא וועמן ער נעמט : דהיינו ער ווארפט אין (מתן בסתר) אריין : אונ דיא גבאים זענין דאך רעכטי נאמנים : אונ וויסן דיא דינים פון דער צדקה : דיא אכטי מעלה איז איבר אלי מעלות דאש איז ווען איינר לייאט זיין חבר : אודר ער העלפט אים צו זיין פרנסה : אודר ער מאכט חברותא מיט אים דאש ער זאל בקומן ריוח אודר ער ווייזט אים איין פרנסה : אודר ער לערנט אים איין מלאכה : דאש ער זאל ניט דארפן צו לייטיש נאב : דאש איז גרעסיר אצדקה פון דיא פיר ערלייא (צדקות) וואש איך וועל דא בשיידין :

דאש ערשטי איז (פדיון שבוים) דאש מען זאל אויש לייזן תפוסים זעלכי בעלי חובות וואש זענין פר אונגליקט גיווארין אונ זיא האבן דרויאן קיין שולד דאש איז פריר פאר אלי (צדקות) אין דער וועלט: דאש הייסט (מצוה רבה) דיא גרעסטי מצוה פון אלי מצות : דש אנדרי איז ארומי בתולות חתונה צו מאכן : דאש איז נאך בעסיר אונ דער פר בקומט מען גרויש שכר לעולם הבא : דאש דריטי איז ווער עש גיט צו שטייאר אויף איין שול : אודר אויף איין בית המדרש צו בויאן : אין דעם כלל איז ווער עש דער האלט דיא וואש לערנין תורה : אודר ער לערנט אינם איין מלאכה : ער זאל דער פון פרנסה האבן: דאש איז איין גרושי צדקה וואש האט קיין שיעור ניט דאש פערדי ווער עש גוט צדקה ארומי תולים: אודר אלטי לייט וואש קענין זיך ניט דער נערן דש איז דיא גרעסטי צדקה : ווען צווייא ארומי לייט געבן צדקה איינר דעם אנדרין זענין זיי יוצא מיט זייער צדקה :

ווען איין בעל הבית קומט אין דער פרעמד אונ האט ניט צו עסין : מעג ער נעמין צדקה : אונ אז ער קומט אהיים דארף ער ניט בצאלין : ווייל דעמאלט איז ער גיוועזן איין ארומאן : אונ ווען מען גיט אים געלט איבר וועגין אונ עש איז פאר האנדין איבריגש וויא ער דארף קער דאש אוך צו אים :

דיא צדקה וואש מען איז מנדר פאר דיא מתים בפרט אום שבת אודר יום טוב : דאש העלפט זיא אויף יענר וועלט : דרום זאל איטליכר מקיר נשמות זיין זייני קרובים : אונ זאל געבן צדקה פון זייערט וועגין : איטליכר זאל זיך זעהן בהעלפן וויא ווייט מגליך איז אונ זאל קיין צדקה ניט נעמין : אפילו איין תלמיד חכם זאל איין מיאוסי מלאכה טון איידר ער זאל דארפן צו לייטין : אונ איין אלטיר מאן אודר א[illegible]אנקיר וואש קאן זיך ניט מפרנס זיין אונ וויל קיין צדקה ניט נעמין איז גלייך אז וויא ער טייט זיך זעלברט: אבר איין גיזונדר מאן וואש דארף נעמין צדקה : אונ נעמט ניט : אונ בהעלפט זיך וויא ווייט מגליך איז : דער שטארבט ניט ביז ער שפייזט אנדרי לייט : אויף אים זאגט דער פסוק (ברוך הגבר אשר יבטח בה׳) געבענטשט איז דער מענש וואש פאר זיכרט זיך אין גאט :

סליק הלכות צדקה

בכל

הלכות דרך ארץ

(בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך) מיר האבן גילערנט אין דער מסכת ברכות פרק הרואה · (בר קפרא) האט גידרשת װעלכוס איז אזו איין פסוק װאס (כל התורה תלוה) הענגט אין אים · דאס איז איין פסוק אין משלי : (בכל דרכיך דעהו) אין אלי דייני װעגין אונ עסקים זאלסטו װיסין אז גאט יתברך זעהט אלי דייני מעשים אונ האנדיל : אז װיא דער פסוק זאגט (שויתי ה׳ לנגדי תמיד) איך האב גיטאן גאט קענין מיר תמיד : אונ האב ניט ארויס גיטרעטין פון זייני גיבאט : דער נאך זאגט װייטיר דר פסוק (והוא יישר אורחותיך) אונ ער װעט גלייך מאכין אלי דייני װעגין · דאס מיינט מען ער װעט דיך לערנין דרך ארץ צו גיין אין רעכט פארטיגן װעג · דער דרך ארץ איז נאך גיװעזן אין אדם הראשון צייטין : אז װיא דער פסוק זאגט (לשמור את דרך עץ החיים) זעקס אונ צװאנציג דורות דער נאך האט גאט גיגעבין דיא תורה צו משה רבינו · אונ האט אים גיבאטין צו היטין דעם דרך ארץ : דיא חכמים ז״ל זאגין װער עס איז גיװארינט אין דרך ארץ װעט ער זוכה זיין צו זעהן אין דר נחמה פון ירושלים : אז װיא דער פסוק זאגט (ושם דרך אראנו בישע אלהים) דער װאס טיט אין זיך דעם דרך ארץ װעט ער זעהן אין דער הילף פון גאט :

דיא גמרא זאגט אין מסכת ברכות (רבי מאיר) איז גיװיינטליך גיװעזן צו זאגין דוא זאלשט לערנין תורה מיט גאנצין הערצין אונ לייב · אזו װעסטו דער קענין דעם רעכטין װעג פון הקב״ה · דאס איז דער דרך ארץ : אונ זאלסט זיין דער ערשטיר אין דוא טירין פון דער שיל אונ בית המדרש : אונ היט דיא תורה אין דיין הארצין : דאס דוא זאלסט זיא ניט פאר געסין אונ דיא פארכט פון הקב״ה : אונ היט דיין מויל פון שלעכטי רייד : אונ ריינג דיך פון אלי דייני זינד : אזו װעט גאט מיט דיר זיין אלי צייט : (אביי) איז גיװיינטליך גיװעזן צו זאגין דוא זאלסט תמיד טראכטין ערמות אין גאטש פארכט אונ זאלסט שלום מאכין צװישין איינם אונ זיין חבר אונ צװישין מאן אונ װייב אונ זאלסט דיך ניט דער װייטרין פון דייני קרובים אונ שכינים : אונ זאלסט דיך מיט קיינים ניט קריגין : אונ זאלסט איטליכין אפ געבין שלום אונ אגוט מארגין · אפילו איין אינו יהודי. אין מארק אזו װעסטו זיין גליבט אין גאטש אויגין :

אונ אין לייטיש אויגין (רב) איז גיװיינטליך גיװעזן צו זאגין דער תכלית פון דער חכמה איז דיא תשובה אונ מעשים טובים אבר דער װאס פאר ברענגט זיין חכמה אין װעלטליכי זאכין איז ער קיין חכם ניט : דער װאס לערינט תורה אונ איז בועט אין זיין פאטר אונ מוטר אונ אין זיין רבי : אודר אין דעם װאס איז עלטיר אונ חשובר פון אים : דער איז איין נער אונ ארשע : אויף אים זאגט דער פסוק (ראשית חכמה יראת ה׳ שכל טוב לכל עושיהם) דער אן הייב פון דער חכמה איז דיא פארכט פון גאט : דאס איז אגוטר שכל צו אלי מעשים · עס שטייט ניט (שכל ללומדיה) עס איז איין שכל צו דיא װאס לערנין תורה נאר (שכל טוב לכל עושיהם) דאס מיינט מען צו דיא װאס טואן דיא מצות אונ מעשים טובים לשם שמים · אבר ניט כדי דיא לייט זאלין אים לויבן : אבר דער װאס לערינט תורה פון כבוד אודר פון געלט װעגין : אזו איז אים בעסר ער װאלט ניט בשאפין גיװארין :

דרום זאל איטליכר מענש גיװארינט זיין צו האבין אין זיך (יראה) אונ דרך ארץ : אונ ער זאל מאכין דיא לייט זאלין אים ליב האבן : אזו װעט אים גאט אויך ליב האבן : אבר דער װאס ברענגט אויף זיך ליבשאפט דורך חניפות אודר װייל ער שטראפט ניט דיא לייט · דעם האט הקב״ה פיינט : אז װיא דיא גמרא זאגט װען דוא זעהסט איין תלמיד חכם װאס דיא שטאט האט אים ליב אין דאס דרום װייל ער שטראפט זייא ניט : דען װען ער װאלט זייא גישטראפט װאלט זיך גיפונען אטייל װאס װאלטין אויף אים בייז גירעט : אונ דאס װאס שטייט ער זאל זעהן דיא לייט זאלין אים ליב האבן : מיינט מען דיא פרומי לייט ניט דיא שפעטיר : װער עס גינהגט זיך צו חכמים · אונ איז מקבל זייערי שטראף רייד דער איז גװיש אצדיק אונ אויב ניט איז ער בוראי ארשע · אונ האט ניט אין זיך קיין יראת שמים : אונ קיין דרך ארץ : אויף אים האט גיזאגט שלמה המלך ע״ה : (אל תוכח לץ פן ישנאך) זאלשט ניט שטראפין קיין שפעטיר טאמיר װעט ער דיך פיינדן : (הוכח לחכם ויאהבך) דער שטראף צו איין חכם װעט ער דיך ליב האבין : דער פון זעהט מען אויך אז דיא פרומי לייט האבן ליב דעם פרומין מאן · אונ דיא שלעכטי לייט דעם שלעכטין מאן : דיא גמרא זאגט (רבי זכאי) איז אלט גיװעזן העכיר הונדרט יאר האבן אים דיא תלמידים גיפרעגט רבי מיט װאס

האט איר זוכה געוועזן צו לאנגי יאר · האט ער צו זייא געזאגט זעגט איר דען גערן איך זאל שטארבן : האבן זייא געענפרט גיין ליבר רבי דאש איז אויך תורה אונ דרך ארץ : דרום ווילן מיר עש לערנין פון אייך · זאגט ער איך וועל אייך זאגין איך בין ווייל מיין לעבין ניט ברוגז געוועזן : אונ האב אויך קיין מענטשין ניט אן גישרוגין: איך האב תמיד גידאכט ער איז בעסיר פון מיר: איז ער עלטיר געוועזן האב איך מיר גידאכט ער הט מער מצות גיטאן פון מיר: איז ער יונגר געוועזן האב איך מיר גידאכט ער האט ווינציגר עבירות גיטאן פון מיר : אונ ווען עש איז איכצין ניט גיט גיגאנגין האב איך מיך אויך מצער געוועזן : מכל שכן דאש איך האב מיך ניט גיפרייאט אין זיין אום גליק אויך האב איך קיין מאל קיין מענטשין ניט גירופין מיט אזו איין נאמין וואש ער שעהמט זיך · דען ווען איינר פאר שעהמט דעם אנדרין האט ער ניט קיין חלק לעולם הבא : אז וויא מיר גיפונן דאש תמר האט ניט גיוואלט מבייש זיין יהודא: אונ זיא האט גוואלט זיך לאזין ווארפין אין פייאר אריין איידר זיא זאל זאגין פון וועמין זיא טראגט : אויך זאגט דיא גמרא נאך עטליכי לייט האבין לאנג גילעבט האבן זייא אויך גיזאגט עטליכי אירלייא זאכין : אז וויא איך וועל דא בשיידין :

איינר האט גיזאגט איך האב דרום לאנג גילעבט ווייל איך האב מיך ניט מתכבד געוועזן מיט מיין חברש שאנד: אונ האב קיין מאל ניט גיקוקט קיין רשע אין זיין פנים: איינר האט גיזאגט איך האב דרום לאנג גילעבט ווייל איך בין תמיד געוועזן דער ערשטיר אין שיל : אונ האב קיין מאל ניט גישלאפין אין שיל : איינר האט גיזאגט איך האב דרום לאנג גילעבט דאש איך האב קיינמאל ניט פאר פעלט קידוש צו מאכין איבר וויין : אמאל האב איך קיין געלט ניט גיהאט האט מיין מוטר פאר קויפט איר שלייאר פונם קאפ אונ האט מיר גיבראכט וויין אויף קידוש· ברענגט ווייטר דיא גמרא אז דיא זעלביגי יודני איז גישטארבין האט זיא גילאזט דרייא הונדרט פעסיר וויין : אונ דער חכם האט גילאזט דרייא טויזנט פעסיר וויין : איינר האט גיזאגט איך האב דרום לאנג גילעבט ווייל איך האב ניט גיהאט קיין אנדרי מחשבה אין שיל נאר אויף טייטש פארבט : אונ האב ניט גיטרעטין איבר קיין מענטשין דש האט זיך צווי טייטשן אינש דיא פראסטי טייטש : דש אנדרי מיינט מען איך האב קיין שרדה ניט גיוואלט האבין איבר קיין מענטשין : וואטשי איך בין דאך געוועזן איין אב בית דין אודר ראש הקהל האב איך מיך דער מיט ניט איבר גינומן : דאש איז אלש אין כלל פון דרך ארץ אונ איז גישיילט אויף פיר חלקים : איין חלק רעט וויא דיא תלמידי חכמים זאלין זיך האלטין בדרך ארץ : דער אנדריר חלק רעט וויא דיא אלטי לייט זאלין זיך האלטין בדרך ארץ : דער דריטר חלק רעט וויא בעלי בתים אונ בחורים זאלין זיך האלטין בדרך ארץ : דער פערדיר חלק רעט וויא דיא ווייבר אונ מאגין זאלין זיך האלטין בדרך ארץ :

דער דרך ארץ פון תלמידי חכמים איז אזו ער דארף אין זיך האבין איטל גוטי מדות : אונ דארף לערנין תורה טאג אונ נאכט לשם שמים : ער זאל ניט האבין קיין פיל אנדרי עסקים · אונ וויא באלד ער ווערט לידיג פון זייני עסקים זאל ער זיך זעצין לערנין : אונ ער זאל זעהן ניט פר זוימן קיין מצוה : אונ זאל גיין פריא אין שיל אריין אונ ער זאל זיין איין ירא שמים אין אלי זאכין : אונ זאל זיך ניט אפ שיידין פונם קהל מיט אלי זאכין : סייא מיט תשובה אונ תעניתים אונ זאל תפלה טאן פארין קהל : אונ ער זאל זייא שטראפין : אויף דעם זאגט די גמרא ווער עש האט בכח צו שטראפין די לייט אונ שטראפט זיי ניט ווערט ער גישטראפט דרוף אונ ווי ער זאל שטראפין אונ וועמן ער זאל שטראפין אונ ווען ער זאל שטראפין ווערט אליש שטיין אין חלק פון תוכחות : דער תלמיד חכם דארף זיך שיין פירין מיט זיין הענדיל : אונ מיט זייני קליידר · אונ עסין אונ טרינקין . אונ זאל זייני תפלות אונ תחנות זאגין בכוונה : אונ זאל ערליך האנדלין : ער זאל קיינם קיין אום רעכט ניט טואין : אפילו אויף איין שילינגר : אונ זאל ניט זאגין קום. אנאנדרט מאל וועל איך דיר בצאלין אונ ער זאל ניט מדקדק זיין מיט דיא לייט : ער זאל קיין פרעמדס ניט בגערין אפילו קיין מתנות: אויך זאל ער מאכין דיא לייט זאלין אויף אים קיין שלעכטץ ניט ריידין אונ אויב ניט איז ער מחלל השם ח״ו : אונ ער זאל רעדין במעליך מיט דיא לייט אזו וויא עש שטייט דיא רייד פון דיא חכמים זענין במעליך אונ ווערין גיהערט : אבר דער נער שרייאט אין די לייט אזו ווערין זייני רייד ניט גיהערט : אונ דיא לייט קערין זיך ניט דער צו :

דיא גמרא זאגט איין תלמיד חכם וואש לערינט לשם שמים : אין האנדילט באמונה · אונ רעט מיט דיא לייט באמעליך:

וואש

וואש זאגין דיא לייט וואול דעם תלמיד חכם זעהט וויא ער לערינט תורה : אונ וויא ער האנדילט באמונה : וואול זיין פאטר אונ מוטר : אונ' וואול זיין רבי וואש האט אים גילערינט תורה וויא האלט ער זיך בדרך ארץ דאש איז אקידוש השם : דעם האבין ליב גאט אונ לייט : אויף אים זאגט דער פסוק גאט זאגט אויף אים דוא בוסט מיין קנעכט ישראל וואש מיט דיר טוא איך מיך ברומין : אבר דער וואש טוט ניט אזו אונ איז איין משוגינער · אונ איז מדקדק מיט דיא לייט אויף איין פחות משוה פרוטה · אונ בצאלט אויך ניט ערליך : וואש זאגין דיא לייט ווייא צו אים אונ ווייא צו זיין פאטור אונ מוטר · אונ ווייא צו זיין רבי,וואש האט אים גילערינט תורה אונ ניט קיין דרך ארץ : דיא לייט וואש לערנין ניט קיין תורה האבין מיין דרך ארץ פון אים : ער האנדילט ניט ערליך אונ בצאלט ניט ערליך : ער האט אין זיך שלעכטי מעשים : דאש איז ארעכטיר חילול השם : אויף אים זאגט דער פסוק זייא זענין גאטש פאלק אונ מוזן ארויש גיין פון זייער לאנד איבר זייערי בייזי מעשים : אונ פון וועגין דיא תלמידי חכמים וואש זענין זיך רעכט נוהג מיט דיא לייטין גיט הקב"ה שלום אין דער וועלט : אז וויא דיא גמרא זאגט רבי אליעזר זאגט פון וועגין רבי חנינא (תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך) דיא תלמידי חכמים מערין שלום אויף דער וועלט · אז וויא עש שטייט אין פסוק אלי דייני קינדר זענין דיא לערניר פון גאט : דרום וועט קומן פיל שלום צווישן דיר : אונ דרום שרייבט עש רבי אליעזר צו ווייזן אז איין תלמיד חכם זאל האבין מער דרך ארץ פון אנאנדרין · אונ זיין משא ומתן זאל זיין באמונה :

דער תלמיד חכם דארף גיין מיט מעסיגי קליידר ניט צו גוט אונ ניט צו שלעכטי נאר זייא זאלין ניט זיין צו ריסן אונ בשמירט אונ ניט פאר ברענט · ניט צו לאנג אונ ניט צו קורץ אונ זאל זייא שיין אויש בערשטן : דאש מזאל אויף זייא ניט גיפונין קיין פעדיר אונ קיין אום ריינקייט' דש דיא לייט זאלין ניט ריידין פון אים : אונ אז מען גיפונט אויף זייא איין לויז איז ער חייב דען גאט וויל האבין זייני קנעכט זאלין זיך ריין האלטין אונ עש זאל זיך אויף זייא ניט גיפונין קיין שום שפרענקיל אז וויא איין קנעכט גייט פאר איין מלך בשר ודם · דען איין תלמיד חכם איז אייער נאהונט צו גאט · דרום זאל ער זיך ריין האלטין מיט אלי זייני זאכין : אויך זאל ער ניט גיין אין שמעקינדיגי קליידר וויא דיא מפונקים גייאן · אונ זאל ניט גיין אין קיין צו רוסני שיך : אונ זאל ניט האבין קיין פלעק אויף זיין פוס : דען דאש אלש איז איין שאנד צו אתלמיד חכם · אויך זאל ער זיך רעכט נוהג זיין מיט זיין עסין · ער זאל ניט עסין מיט קיין עמי הארצים: אונ זאל ניט גיין אויף צו סעודות נאר אויף איין סעודת מצוה : אויך זאל ער ניט פיל עסין אודר טרונקין נאר ווערליג צו דער האלטין זיין לעבין : אויך זאל ער ניט עסין אזו איין שפייז וואש ער קען עש ניט באלד פאר דייאן · דען עש איז אים מפסיק פון זיין תורה אונ מצות אונ זאל ניט גיין מיט גאוה : נאר ער זאל האלטין זיין קאפ אראפ : דאש ער זאל קינים ניט זעהין אין זייני פיר איילין · אויך בייא זיין טיש זאל ער זיך ריין האלטין מיט ווייסי טישטיכר : אונ זאל ניט אפ בייסין מיט זייני ציין · נאר ער זאל אפ שניידין מיט אמעסיר : אונ זאל קיין גרויסין ביסן ניט איין שלינגין אויך ניט קיין גרוסין טרונק געבין נאר אלש מיט דער מאס אויך טאר ער ניט גיין פיר איילין אן ציצית אונ זיין מחשבה זאל תמיד מהרהר זיין אין דברי תורה : סייא אז ער זיצט סייא ער שטייט סייא אז ער לייגט זיך · סייא אז ער שטייט אויף : נאר אין באד אונ אין בית הכסא אודר אויף אנדרי אום רייני ערטיר דארטין טאר מען ניט מהרהר זיין אין דברי תורה :

איין תלמיד חכם טאר זיך ניט גיין שפאצירן אויך טאר ער ניט גיין באמעליך : אונ וויא באלד ער ווערט לידיג פון זיין האנדיל · זאל ער אן הייבין צו לערנין : אודר צו טאן מעשים טובים אונ צדקה אונ גמילות חסד : אונ טאר קיין שום שלעכט ווארט ניט ארויש לאזין פון זיין מויל אפילו קעגין איין אינו יהודי : אונ זאל ניט פיל ריידין מיט קיין אשה אפילו מיט זיין אייגן ווייב : אונ אפילו ניט מיט זיין טאכטיר אודר שוועסטר · נאר וואש ער דארף צו ריידין אונ זאל מיט קיין עמי הארצים קיין שום עסק גיט האבין : קורץ פון דער זאך איין תלמיד חכם זאל זיך האלטין בדרך ארץ וויא עש שטייט אים אן · איך וואלט אפילו ניט גידארפט שרייבין דעם דרך ארץ פון תלמידי חכמים · וויל זייא קענין דאך לערנין אין ספר מוסר · נאר איך האב עש דרום גשריבן וואול אים · דען דאש איז דיא בעסטי מדה פון אלי מצוות : טאמור וועט זיך איין פראסטיק אויך אזו ווערין נוהג זיין אזו איז

דער אנדריר חלק רעט פון דיא אלטי לייט וויא זייא זאלין זיך נוהג זיין בדרך ארץ : וויא באלד דער מענטש ווערט אלט זאל ער זיך רעכטין צו ייעניר וועלט דען ער איז קיין שעה ניט זעכיר : דרום זאל ער ניט פאר זוימן זיין תשובה : אונ זאל זיך גידענקין איך גייא נון אלי מאל איין שטאפיל אראפ : דרום זאל ער זיך בטראכטין אלי שעה וואש פאר שלעכטי מעשים ער האט גיטאן אונ זאל דרויף תשובה טאן : אונ דער אלטיר זאל זיך אפ טאן פון יונגי לייט · ער זאל ניט זיצן מיט זייא אונ זאל ניט זיצן מיט עמי הארצים אויף אסעודה אויך זאל ער גיוואורינט זיין ניט ארויש צו לאזין קיין שום אום ריין ווארט פון זיין מויל : אונ זאל ניט ריידין קיין דברים בטלים אונ זאל זיך מתקרב זיין צוא

תלמידי

תלמידי חכמים : אונ זאל צו הערן זייערי ריידי : אונ זאל זיך ניט קריגן מיט לייט אונ זאל זייא שטראפין זאגט אים איינר עפיס איין שאנד זאל ער עש אים מוחל זיין · אונ אלי נאכט איידר ער ווערט אנשלאפין זאל ער זאגן איך בין מוחל איטליכן וואש האט מיך מצער גיוועזן אויך זאל ער ניט אויפט עסין · אונ זאל זיך ניט פאר שיפרין דען עש איז יונגי לייט אשאנד מכ"ש אלטי : אויך זאל ער תמיד בקוקן זיין העמד אונ דיא אנדרי קליידר זייא זאלין ריין זיין אונ זאל ניט פיל ריידן מיט ווייבר : אונ זאל גיווארינט זיין דיא שיל ניט צו פאר זוימן · אונ זאל אין זיך האבין מעשים טובים אונ ער זאל ניט ווארטין מיט זיין תשובה אונ תפלה אונ צדקה : אונ זאל אלי טאג צוואה טאן : אונ ווידוי זאגן :

קורץ פון דער זאך ער זאל תמיד גידענקין אז אין אשעה ארום ווערט ער שטארבין : דרום זאל ער לויבין אונ דאנקין גאט ית' דאש ער האט אים מזכה גיוועזן אזוי אלט צו ווערין : אונ זאל אלי לייט בכבוד האלטין : אזו ווערט ער אויך בכבוד גיהאלטין ווערין : עש איז איין מצוה אין דער תורה מכבד צו זיין דיא אלטי לייט : אז וויא דער פסוק זאגט (והדרת פני זקן) זאלסט בשיינין דאש פנים פון איין אלטין מאן : (מפני שיבה תקום) פאר איין אלטין מאן זאלסטו אוף שטיין · אונ מיר גיפונין אופט אין דער תורה דאש הקב"ה זעלברט האט מכבד גיוועזן דיא אלטי לייט : אונ צו עולם הבא ווערט זייא הקב"ה ווידר מכבד זיין : אז וויא דער פסוק זאגט (ותפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד) זייא ווערין פאר שטערט ווערין דיא וואש גלייבין אין דער לבנה : אונ זייא ווערין פאר שעמט ווערין דיא וואש גלייבין אין דער זון : דען גאט האט גיקיניגט אין בארג ציון אונ אין ירושלים : אונ קעגין דיא אלטי לייט ווערט ער זיין מיט כבוד : זייא ווערין אים מכבד זיין אונ ער ווערט זייא מכבד זיין : אז וויא עש שטייט (כי מכבדי אכבד) דיא וואש האלטין מיך ערליך ווער איך זייא אויך ערליך האלטין :

נון זעהן מיר וואל אז אפילו הקב"ה ווערט מכבד זיין דיא אלטי לייט מכל שכן איין מענטש : דער וואש בדארף איין עצה זאל ער פון זייא איין עצה נעמין דען זייערי רייד זענין מיט שכל אונ זייער עצה איז זייער גוט אונ ניט פון יונגי לייט : אפילו ווען דיא אלטי הייסין דיר ברעכין אונ דיא יונגי הייסין דיר באוין : זאלשטו פאלגין דיא אלטי : דען דיא עצה פון אלטי לייט הייסט גיבויט אונ פון יונגי הייסט גיבראכין : אז וויא מיר גיפונין ביא (רחבעם) דער זון פון שלמה המלך אז ער האט גינומן דיא עצה פון דיא יונגי אונ ניט פון דיא אלטי : אזו איז ער גיבראכין גיווארן פון זיין מלוכה :

דער דריטר חלק איז דער דרך ארץ פון בעלי בתים : (בן עזאי) זאגט איטליכר בעל הבית זאל גידענקין אונ פאר זיך נעמין תמיד דיא פיר זאכין : אזו ווערט ער ניט זינדיגן : איינש פון וואנין דוא קומסט : דאש אנדרי וואהין דוא ווערסט גיין : דאש דריטי ווער איז דיין דיין : דאש פערדי פאר ווערן ווערסטו דארפין אפ געבין דין אונ חשבון : פון וואנין קומסטו ארויש פון אשטינקדיגן טראפין · נוא ווארום זאלשטו דיך בגאוה האלטין · אונ וויא אהין ווערסטו גיין אין דער פינשטרר גרוב צו דיא ווערים : אונ ווער איז דיין דיין הקב"ה דער דיין אמת : פאר אים ווערסטו מוזן אפ געבין דין אונ חשבון אויף אלי דייני מעשים אונ רייד : דיא חכמים זאגין איבר פיר ערלייא זאכין ווערין ארום דיא בעלי בתים · דאש ערשטי ווער עש בצאלט ניט דיא פועלים זייער פאר דינסט : דאש אנדרי ווער עש בצאלט ניט אין דעם זעלבין טאג וואש זייא האבין פאר דינט · דאש דריטי ווער עש וויל קיין (מס) ניט געבין נאך זיין געלט נאך : דאש פערדי ווער עש האלט זיך בגאוה מיט זיין געלט : עש זענין נאך פאר האנדין פיר זאכין וואש ברענגין ארומקייט אויף דיא בעלי בתים : דאש ערשטי ווער עש מאכט נאך פאלשי בריב אונ שטרות : דאש אנדרי ווער עש נעמט רווחים : דאש דריטי ווער עש קען שטראפין דיא לייט אונ שטראפט זייא ניט : דאש פערדי ווער עש איז מנדר צדקה אונ גיט ניט אפ : דרום דער וואש וויל זיין געלט זאל אקיום האבין זאל ער נזהר זיין אין דיא פיר זאכין : איטליכר בעל הבית איז מחויב מכבד צו זיין איטליכן וואש קומט אריין צו אים אין שטיב אריין אונ זאל אים שיין אנטפאנגין : אונ זאל אים ברוך הבא אפ געבין מיט פריליכקייט : אונ זאל איטליכן שלום אפ געבין אויך אין אינו יהודי : אונ זאל אים ערליך האלטין מיט רייד אונ מיט מעשים :

דער דרך ארץ איז אזו : ער זאל איטליכן מכבד זיין גלייך וויא ער וואלט גיוועזן רבן גמליאל · אבר אין זייני דיעה זאל ער אים ניט פאר טרויען : איטליכר בעל הבית איז מחויב איטליכן מכבד זיין : איז ער עלטיר זאל ער גידענקין

ער האט מער מצות גיטאן פון אים: איז ער יונגר זאל ער גידענקין ער האט וויניגר עבירות גיטאן פון אים : טאמיר קען ער בעסיר ליערנין אודר ער האט אין זיך מער מעשים טובים פון אים : אונ אויך איז דער דרך ארץ ייענים אפ צו ענפרין שלום אודר אגוט מארגין אודר אגוט אבינט : אונ אויב ניט הייסט ער אגזלן : אז וויא דער פסוק זאגט (גזילות העני בבתיכם) איר גזלת דעם ארומאן אין אייערי הייזיר : דרשת דיא גמרא דאש מיינט מען אז ווען איינר זאגט דעם אנדרין איין גוט מארגין אודר גוט אבינט אונ ער ענפרט אים ניט אפ מיט נוטן מיד הייסט ער אגזלן : אז צוויא מענטשין גייאן זאל דער חשובר גיין אין דער רעכטיר זייט : אונ ווען דרייא גייאן זאל דער חשובר גיין אין מיטין : אונ דער אנדריר אין דער רעכטיר זייט : אונ דער שפל אין דר לינקר זייט : איטליכר מענטש זאל ניט קוקין אויף זיין כבוד : אונ זאל אנדרי לייט מכבד זיין : אונ זאל ניט מקפיד זיין אפילו ער זיצט גאנץ הינטן : דען דער מענטש איז מכבד די שטאט ניט דיא שטאט דעם מענטשין : אויך אז איינר טוט אים עפיס דער ווידר זאל ער ניט מקפיד זיין : אונ זאל זיך ניט קריגן מיט לייטין : אונ זאל ערליך האנדלין דאש עש זאל זיך אויף אים קיינר ניט קלאגין אזו ווערט ער גירופין איין ערליכר בעל הבית : אבר דער וואש האט ניט אין זיך דיא זאכין אונ ווענין ער איז שולדיג גיט ער ניט אפ : אונ אז ייענר איז אים שולדיג לאזט ער אים ניט רוען : דער איז ניט קיין ערליכר בעל הבית :

אויך זאל קיין בעל הבית ניט גלוסטן צו ייענימש געלט : נאר ער זאל זיך לאזין בנוגין מיט וואש גאט האט אים גיגעבין : סייא פיל אונ סייא ווייניג : דען הקב"ה פרובט דעם רייכין אויב ער וועט בייז טין מיט זיין געלט : אויב ער האלט זיך בגאוה דער מיט אונ אויב ער איז אימצין מסיג גבול : אודר איין אום רעכט : אויב ער בצאלט דעם וואש ער איז שולדיג : אויב ער קריגט זיך ניט איבר זיין געלט אויב ער לאזט זיך בנוגין אונ איז זיך משמח מיט דעם זייניגין וואש גאט האט אים בשערט : אויב ער האנדלט ערליך : אונ אויב ער גיט רעכט מעשר אונ צדקה פון זיין געלט : אויב ער טוט דאש אלש וואול אים אונ וואול זייני קינדר : וואול צו אים אויף דער וועלט אונ אויף ייעניר וועלט : דער איז איין ערליכר בעל הבית : אונ איז זוכה לחיי עולם הבא : אונ דער וואש טוט ניט אזו איז ער איין אום ערליכר בעל הבית אונ גאט אונ לייט האבין אים פיינט : ער פאר דארבט זיין עושר : אונ האט ניט דיא וועלט אונ ייעני וועלט :

אויך פרובט גאט דעם ארומאן אויב ער נעמט אן דעם דלות באהבה : אונ אלש וואש פירט זיך מיט אים אויף דער וועלט : אונ אויב ער קוקט ניט אויף פיל געלט : נאר צו דעם וואש ער קען קומן : דיא זעלביגי לייט האט גאט זייער ליב : אונ זייער תפלה ווערט דער הערט : אונ דער וואש פרייאט זיך מיט זייני יסורים איז ער ארעכטיר צדיק : דען דיא צדיקים וויסין אז דאש איז אכפרה אויף זייערי מעשים : אונ עש איז בייא זייא גירעכינט גליך וויא איין מציאה . עש איז אמשל צו איין מענטשין וואש האט דעם מלך דער ווידר גיטאן: איז זיין משפט ארויש גיגאנגין ער זאל אום קומין פון זיין געלד אונ גוטש : אזו זיכט ער דאך בוודאי כל המצאות ער זאל קענין אפ קומין מיט אגרינגר זאך נוא אז מיזאל אים נאר איין האנט אפ הקין אודר ער זאל מיט געלט אפ קומן : וואלט ער דאך בוודאי זייער פריילך גיוועזן : אזו איז דאש אויך דער מענטש פאר זינדיגט זיין לייב אונ גוטש דורך זייני עבירות : אונ אז ער קומט אפ מיט יסורים דארף ער דאך בוודאי זייער פריילך זיין דש גאט האט אים צו גשיקט אזו איין חסד : דאש ער נעמט בייא אים דיא יסורים פון זיין גוף אונ געלט פאר זיין נשמה וואש זיא האט גימוזט ליידין גיהנם : אונ ווער עש איז בועט אין דיא יסורים : אונ נעמט ניט אן פר ליב דעם חסד פון הקב"ה אזו ווערין אים דיא יסורים צו אייטל עבירות : גליך אזו וויא ייעניר וואש מיהאט גיפסקית ער זאל אים קומן פון זיין געלט אונ גוטש : אונ דער מלך האט אים איין חסד גיטאן ער זאל גישטראפט ווערין מיט וואש גרינג איז : אז ער זאל טרייבין עזות קעגן דעם מלך אונ זאל זאגין איך בגער ניט דיין חסד : וויא וואלט עש מיט אים גיגאנגין : אזו איז דא אוך : דרום זאל זיך איטליכר משמח זיין מיט יסורים סייא מיט קראנקהייט אודר מיט תפיסות . אודר מיט ארומקייט . אודר דאש דיא קינדר שטארבין אים ר"ל : אודר אנדרי יסורים זאל ער אלש ניט מתרעם זיין קעגן גאט : אונ זאל זיין גוט אונ פרום : דען דורך דעם וועט ער האבין ייעני וועלט אבר אז עש גייט אים תמיד ניט זאל ער זיך דרויף שטארק מצער זיין טאמיד איז ער ארשע : אונ גאט גיט אים אפ

זיין

זיין שכר אויף דער וועלט : דיא חכמים האבן אים איין עצה גיגעבין דאש ער זאל געבין צדקה אונ מעשר אונ זאללאזין תורה לערנין פאר זיין געלט : אונ זאל געבין ליכט אויך צו לערנין: אונ זאל זיך גוויינן אין דעם דרך ארץ וואש גיהער צו איין בעל הבית : אזו וועט ער זוכה זיין צו דער וועלט אונ צו יענער וועלט אויך :

אויך איז דער דרך ארץ פון איין ערליכן בעל הבית דאש ער זאל ניט ווארפין קיין איבריגי פארכט אין זיין הויז : זוקט געבין אים בודאי זיין הויז גיזונד עסין טריפות : דען זייא פארכטין זיך פר אים : דרום האבין זיך אטייל חכמים בארימט דאש זייא זעגין קיין מאל ניט צארונג גיוועזן אין זייער הויז : דרום זאל קיין בעל הבית ניט פלוצלונג ארין גיין אין זיין שטוב ארין : דען טאמיד וועט ער זעהן פון זיין הויז גיזונד איין אום רעכט דא וועט ער ברוגז ווערין : דיא חכמים האבין גיזאגט (רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו) דער רגזן בקומט ניט מער נאר זיין צארין : כלומר ער גווינט ניט ביין דוגן : נאר ער פאלירט זיין שכל אונ נשמה : דען דער רוגז קומט פון גאוה : אונ דיא ביידי מדות האט פיינט הקב"ה : דער דרך ארץ איז פון דיא בעלי בתים אז ווען זייא זעהן אין זייערי הייזר עפיס אום רעכט זאלין זייא עש זאגין מיט גוטין : קערין זיך ניט דער צו זיין הויז גיזונד זאלין זייא זיך מאכין גלייך וויא זייא זענין אין רוגז : אז וויא עש וועט שטיין אין חלק רגזן : אויך זאלין זייא לאזין ארומי לייט ארביטן אין זייערי הייזר : כדי זייא זאלין געביך האבין פון וואגין צו לעבין : אויך זאלין זייא זיך ערליך האלטין אין זייערי הייזר : אונ זאלין ניט שרייאן איבר זייער הויז גיזונד מכ"ש איבר אנדרי : דען דער סדר איז פון איין עם הארץ : ער שרייאט אזו הויך ביז דיא שכנים דער הערין : אזו פרעגן זייא וועער שרייאט עש וויא איין אייזיל : אונ זאלין זיך גיוויינן צו ריידין באמעליך אונ שטילר הייד מיט זייער הויז גיזונד אונ מכ"ש מיט אפרעמדין : אזו ווערין זייערי רייד גיהערט : אונ איטליכר איז מחוייב צו שטראפין מיט גוטן : קערין זייא זיך ניט דער צו זאל ער זייא שטראפין מיט דער רוט ווייל זייא זענין נאך קליין : אז וויא עש וועט בשיידט ווערין אין פרק (גידול בנים) : אונ ער זאל זייא ניט שלאגין אין זיין רוגז : נאר ער זאל ווארטין ביז דער רוגז גייט אים איבר : אונ וויא ער זאל שטראפין זייני קינדר וועט אלש בשיידט ווערין אין פרק (גידול בנים) :

מעשה אז רבי אלעזר בן עזריה) האט גיזאלט שטארבין זענין צו אים ארין גיגאנגין זייני תלמידים : אונ זאגין צו אים אונזר ליבר רבי לערינט אונז דעם רעכטין וועג וויא אזו מיר זאלין בקומין דאש אייביגי לעבין : זאגט ער צו זייא איך וועל אייך לערנין דעם דרך ארץ : דער מיט וועט איר זוכה זיין צו עולם הבא : איר זאלט אייער דעם אנדרין בכבוד האלטין : אונ וואש אייך ליב איז זאלט איר טאן אייערי חברים : אונ וואש אייך פיינט איז זאלט איר זייא ניט טואן : אונ אז איר טוט תפלה זאלט איר וויסן פאר וועמין איר שטעט : עש זאל זיך אייך דאכטין איר שטייט פר איין שר בשר ודם : אזו וועט איר זוכה זיין צו חיי עולם הבא : אויך זאל זיך איין בעל הבית מקרב זיין צו זייני שכנים אונ צו פרומי לייט : אונ זאל זיך ניט פרייאן אין יעניקמיט עוניש : אויך זאל ער ניט טרויארין ווען אנדרי לייט פרייאן זיך : אונ זאל זארגין מיט אנדרי לייט אונ זאל ניט לאכין ווען אנדרי לייט וויינין : אונ זאל טואן אלש וואש אנדרי לייט טואן : אזו וועט ער זוכה זיין צו חיי עולם הבא : אז וויא דער פסוק זאגט (שמע בני וקח אמרי וירבו לך שנות חיים) פאר נעם מיין זון מייני רייד דא וועט זיך מערין דיין לעבין אויף דער וועלט : אונ וועסט זוכה זיין צו עולם הבא אויך דוא זאלסט ניט קוקין אויף דעם געלט פון אנדרי לייט : אונ זאלסט ניט צו הערין קיין דברים בטלים אונ קיין לשון הרע : דייני פים זאלסטו פאר מיידין פון איין עבירה : אונ זאלסט ניט פאר מיידין צדקה צו געבין : דייני אויגן וואש האבין ניט גיקוקט אויף קיין פרעמדי געלט וועלין זוכה זיין צו זעהין דיא שכינה אונ דיא גאולה : דייני אויערין וואש האבין ניט צו גיהערט קיין דברים בטלים אונ לשון הרע : וועלין זייא זוכה זיין צו הערין פיל שלום אונ וועלין זוכה זיין לחיי עולם הבא : דיין מויל וואש האט ניט גירעט קיין לשון הרע אונ דברים בטלים וועט זוכה זיין צו דער ציילין דיא לויב פון הקב"ה : אונ וועט אויף שטיין תחיית המתים דאש מויל וואש האט גילערינט וועט זוכה זיין צו אלי מוגות אונ ברכות וואש שטייט אין דער תורה :

רבי אליעזר הקפר) זאגט אזו : דוא זאלסט קיין תרעומות אונ קיין שנאה ניט טראגין אויף קיין פרומין מענטשין :

דען דאש איז אזו איין עבירה וואש ברענגט צו נאך עבירות צו לשון הרע אונ רכילות אונ קללות זאלסט ליב האבין דיין שטראפר אונ זאלסט פיינט האבין דעם וואש לויבט דיך : דען דיין שטראפר ברענגט דיך צו מער תורה אונ חכמה אונ פרומקייט : אבר דיין לויבר ברענגט דיך צו פיל זונד : אונ זאלסט ליב האבין דיא שילן אונ בתי מדרשים כדי דוא זאלסט זוכה זיין דייני קינדר זאלין זיין צדיקים אונ לומדים : אונ זאלסט ליב האבין דיא ארומי אונ פרומי לייט אונ צדיקים : אונ האב פיינט דיא רשעים : דען אז דוא וועסט ליב האבין דיא שילן וועלין דייני קינדר זיין צדיקים : אונ אז דוא וועסט ליב האבין דאש בית המדרש וועלין דייני קינדר זיין לומדים : וועסטו ליב האבין דיא ארומי לייט וועלין דייני קינדר ניט זיין קיין ארומי לייט : וועסטו ליב האבין דיא פרומי לייט וועסט

אויש

איש לעבין דייני יארין : וועסטו ליב האבין דיא צדיקים דארפסטו דיך ניט פארכטין פארין מלאך המות : וועסטו פיינט האבין דיא רשעים ; וועט דיך הקב"ה ניט פיינט האבין :

זאלסט גיווארינט זיין אלי טאג צו זאגין קריאת שמע אונ שמונה עשרה בכוונה : כדי דוא זאלסט בשרמט ווערין פונים גיהנם : אונ זאלסט נאך זאגין (אמן יהא שמיה רבא) בכונה אונ אמן אויף איטליכר ברכה : דער מיט בוסטו מבטל איין בייזי גזירה ד"ל : זאלסט זייער גיווארינט זיין אפין האלטין דיין טיר בשעת עסין דאש דיא ארומי לייט זאלין קענין אריין גיין · אזו וועט דיין פרנסה ניט ווערין גימינרט אונ עש וועט דיר גאר ניט פעלין : אונ דייני קינדר וועלין אויך ניט ארום תערין : זאלסט גיווארינט זיין ערליך צו האלטין דייני עלטרין כדי דוא זאלסט האבין מזל אונ ברכה : זאלסט זיך מטריח זיין פון דעם קהל וועגין · אונ זאלסט ניט זאגין איך בין דאך ניט דאש קהל וואש גייט עש מיך אן : אונ זאלסט גומל חסד זיין מיט איטליכן · אונ זאלסט זיך ניט פאר מיידין דער פון · אויף דעם זאגט דער פסוק (ברוך אתה בבואך ברוך אתה בצאתך) גיבענטשט וועסטו זיין אין דיין אריין גיין אונ גיבענטשט וועסטו זיין אין דיין ארויש גיין : דאש דרשת דיא גמרא אזו וויא דו בוסט גיקומין אויף דער וועלט אן עבירות · אזו וועסטו אויש גיין פון דער וועלט אן עבירות : דער וואש איז איין עזות פנים אונ שייאט זיך ניט פאר דעם וואש איז עלטר אודר ער לערינט בעסיר פון אים דער מענטש ווערט מצורע : אודר יסורים קומין אויף אים איבר זייני בייזי מעשים :

דער וואש לאזט אוועק איין מצוה : אונ גייט נאך נאך איין עבירה: איז זיין עונש דאש זיין ווייב שטארבט דורך איין מגפה ר"ל אונ אויב דוא וועסט גיין פון א תלמוד חכם וועגין אונ וועסט אים פארכטין זייני זאכין : וועסטו האבין פרומי קינדר : אונ אז דוא וועסט גיין פון איין ארומאן וועגין אונ וועסט אים פארכטין זייני זאכין וועסטו האבין קינדר לומדי תורה אונ בעלי מצות · זאלסט מלוה זיין איין מת : אונ זאלסט שלום מאכין צווישן מאן אונ ווייב אודר צווישן אנדרי לייט · אז איינר האט דיר א טובה גיטאן זאלסטו אים אפ טאן א טובה · אונ זאלסט ניט מיינין ער האט מיר דיא טובה גיטאן פון זיין טובה וועגין דען וויל עש איז דיר אויך א טובה דארפסטו אים אפ טאן א טובה : אז איינר האט דיר איין קליינע טובה גיטאן : זאל עש בייא דיר זיין וויא גרויש · אונ אז ער האט דיר א גרושי רעה גיטאן זאל עש בייא דיר וויא נישט זיין זאלסט דיך לאזין פאר שעמין אונ זאלסט קיינים ניט פאר שעמין: זאלשט זיין איין עניו : אונ עש זאל דיך קיין שום ווארט ניט פאר דרוסן אונ זאלסט ניט מקבל זיין קיין לשון הרע : אונ זאלסט זאגין איך גלייב עש ניט :

אונ אז עש קומט דיר אן איין הרהור פון איין עבירה זאלסטו אים באלד אוועק לאזין אונ זאלסט גידענקין א מצוה צו טאן · אונ זאלסט קיין ליצנות ניט טרייבין · דייני רייד וואש דוא רעדסט מיט דיא לייטין זאלין זיין באמעליך ·· אונ זאלסט קיינים ניט מבייש זיין · זאלסט זיך בהעפטין צו איין גוטר חברותה אבר ניט צו קיין שלעכטי · אונ זאלסט לויפן נאך איין קליינר מצוה גלייך וויא נאך א גרוסר אונ זאלסט זיך פר מיידין פון א קליינר עבירה גלייך וויא פון א גרושר · אז דוא האסט פיל תורה גילערינט אונ פיל מצות גיטאן זאל זיך דיר דאכטין עש איז נאך קארג · דען דוא בוסט דירויף בשאפין גיווארין : אז דוא האסט ווינציג עבירות גיטאן זאל זיך דיר דאכטין עש איז פול : אונ זאלסט דרויף בצייטין תשובה טאן · אבר ער זאל ניט זאגין איך האב פיל עבירות גיטאן · דען עש טאר קיינר אויף זיך ניט דער וועקין דעם מדת הדין : דער סוף פון דער זאך אלי דייני מעשים זאלין זיין לשם שמים · אונ זאלסט גידענקין דיא וועסט מוזין אפ געבין דין אונ חשבון אויף אלי דייני רייד דרום זאלסטו זיין גאטש פארכטיג אין אלי דייני זאכין :

דא וועל איך שרייבין איין הג"ה וואש דיא גמרא דרשת אויף דעם פסוק (על כל נעלם אם טוב ואם רע) : דער פירש פון דעם פסוק איז אזו : גאט יתברך ברענגט איטליכן צום משפט אויף אלי זייני מעשים סייא אויף גוטש סייא אויף בייז : פרעגט דיא גמרא אויף וואש פאר איין משפט ברענגט מען אים אויף גוטש זאגט איינר א תירוץ · איטליכר ווייסט וואול ווארום דיא חתן כלה גייאין אונטר דער חופה נאר ווער עש רעט ניבול פה · חאטשי ער טוט אגרושי מצוה דאש ער העלפט דיא כלה פירן אונטר דער חופה : מוז ער דאך עונש ליידין פון זייני בייזי ווערטיר וועגין דער אנדרר זאגט איין תירוץ ווען איינר שפייאט אויש פאר זיין חבר'ש אויגין : אודר ער טוט אנדר מיאוסי זאך פאר זייני אויגין מוז ער דרויף עונש ליידין : אונ ווערט גיבראכט דרויף צום משפט (עד כאן הג"ה פרק דרך ארץ פון בעלי בתים) :

דרך ארץ פון בחורים אונ יונגין איז אזו איין בחור זאל זיך בתרבות האלטין מיט זיין לערנין אונ מיט אלי זייני מעשים : ער זאל ניט זיין קיין עזות פנים אפילו אין לערנין כמ"ש אין וועלטליכי זאכין : אונ זאל זיך ניט גיין שפאצירן · נאר ער זאל זיצן יום ולילה : אונ זאל לערנין : דער מיט קען ער קומן צו איין גדולה · אבר איין תלמוד טאר ניט לערנין פון גדולה אודר פון הנאה וועגין אבר איין בחור האט נאך קיין פול פאר שטאנד ניט האבין אים דיא חכמים מתיר גיוועזן צו לערנין פון זיין הנאה וועגין ·

דאש

דאש מוזאל אים געבין פולגין אחר ער זאל קומן צו איין גדולה אונ אז ער וועט אלט ווערין וועט ער אליין דער לערנין דעם סוד אונ זאל תפלה טאן מיט כונה · אונ זאל ניט מהרהר זיין אויף איין אשה : ליבר זאל ער מהרהר זיין אין דברי תורה אונ מצות ׃ אונ אל ניט גיין אין חשובי קליידר : אונ זאל ניט טראגין קיין גאלד אונ זילבר ׃ דען דאש איז אים מבטל פון לערנין :

דער דרך ארץ איז פון יונגי אונ אלטי מיידין · אונ ווייבר ניט צו טאן קיין מיאוסי זאך פאר יעגנים אונ דיא אויגן · אז וויא אויבן איז גישטאנין אין דער הג״ה · אויך ווען ער זעהט ליגן שפייאכץ אפילו ניט זייני זאל ער עש פאר טרעטין מיט דעם פוס : מכ״ש דאש קיינר זאל ניט שפייאן וויא לייט גיין ׃ אז וויא דער פסוק זאגט (ויתד תהיה לך על אזניך ויצאת שמה חוץ וחפרת וכסית את צאתך) איין פלאקין זאל צו · זיין אויף דיין שווערד אזו אז דו ווערסט ארויש גיין ווערסטו אן גראבין ערד · אונ ווערסט צו דעקין דיין צואה : נוא זעהין מיר דאש הקב״ה וויל האבין מיזאל ניט לאזין ליגן קיין מיאוסקייט · בפרט ביא דעם טיש טאר מען בגנאי קיין מיאוסקייט ניט טאן · אונ מען מוז דרויף גמשפט ווערין אונ גיהנם ליידין : דאש איז דער דרך ארץ פון בחורים וויא אזו מיזאל דער ציהן אין דרך ארץ דיא קינדר וואש האבין נאך קיין פר שטאנד ניט וועט שטיין אין פרק (גידול בנים) אונ דער דרך ארץ פון דיא קינדר וואש האבין שוין יוא פר שטאנד איז אזו · זיי זאלין בתרבות זיין : אונ זאלין אפ שייא האבין פאר זייערי עלטרין אונ פר אנדרי אלטי לייט : אונ זאלין צו הערין שטראף · אונ זאלין זייערי אוגין אראפ האלטין בשעת מען שטראפט זייא · אונ זאלין זיך קערין צו דער שטראף : דאש מיזאל זייא ניט דארפין נאך אמאל שטראפין אונ זאלין זיך שעמין נאך אמאל אזעלכי זאכין צו טואן · אונ זאלין ניט ריידין פאר אלטי לייט · אונ זאלין צו הערין דיא רייד פון זייערי עלטרין : אונ זאלין פון זייא עפיס חכמה מקבל זיין · מכ״ש זיי זאלין ניט ארין פאלין אין זייערי רייד :

דאש איז דער בעסטיר דרך ארץ פון דיא יונגין מיזאל זייא גיוויינין אבינט אונ מארגין אין שיל אריין גיין אונ זייערי תפלות טאן בכונה נאך זייער שכל גאך אונ זאלין ניט ריידין קיין דברים בטלים אין שיל : אונ זאלין נאך זאגין אמן אויף איטליכר ברכה : אונ זאלין אגאנצין טאג זיין אין חדר : אונ זייא זאלין ניט ארום לויפן : דען דאש ברענגט עזות קייט : אונ דער ווייל פאר געסין זייא וואש זייא האבין גילערנט ׃ זייא זאלין איבר חזרן זייער לערנין בשעת זייא זענין לידיג אונ דיא יונגין זאלין זיך ניט שעלטין: מכל שכן דאש זייא זאלין זיך ניט שלאגין אונ זאלין ניט שרייאן : אונ איינר זאל לערנין דעם אנדרין דעם וועג פון דרך ארץ דאש זייא זאלין זיך שייאן פאר אלטי לייט מכ״ש פאר תלמידי חכמים : אז וויא דער נביא זאגט (ראוני נערים ונחבאו) דיא יונגין האבין מיך ער זעהן האבין זייא זיך בהאלטין : פון דאנין איז גידרונגין דאש דיא יונגי זאלין דרך ארץ האבין פאר דיא עלטרי אונ זאלין ניט טאן פאר זייא זייערי יונגלש זאכין : דאש איז דער דרך ארץ פון יונגי לייט · מכ״ש פון אלטי ׃ מכ״ש פון ווייבר : אונ קיינר זאל ניט עסין אויף דער גאס מכ״ש אופין מארק : אז וויא דיא גמרא זאגט ווער עש עסט אויף דער גאס מכ״ש אופן מארק איז ער גליך צו א הונט :

דער פערדיר חלק איז דער דרך ארץ פון מיידין אונ ווייבר : איטליכי אשה זאל זיין א צנועה אונ פרום : אונ זאל זיך ניט קריגין מיט איר מאן אונ קינדר : אודר מיט דיא דינסט מיידין זיא זאל בווילגט זיין מיט איר הויז גיזונד : אז וויא איך וועל דא בשיידין : דער (ספר המוסר) ברענגט דרויף פיל פסוקים אבר איך וועל נאר ברענגין וואש נוציג איז : איטליכה אשה זאל זיין איין צנועה אין איר הויז : דאש מיינט מע זיא זאל תמיד זיצן אין דער היים : אונ ניט גיין אויף דער גאס מכל שכן זיא זאל זיך ניט גיין שפאצירין בפרט צווישין מאנזבלין : דען אזו איז זיא מהרהר אויף איין עבירה : אודר זיא ברענגט אנאנדרין אויף איר מהרהר צו זיין : אונ דיא הרהור עבירה איז חרביר פון דער עבירה זעלבסט : דען ווען איינר טוט איין עבירה בשוגג אן הורהור זונדיגט נאר זיין גוף : אזו איז זיין כפרה דאש ער ברענגט איין קרבן חטאת אונ דאש פלייש ווערט גיגעסין : אונ דאש בלוט אונ חלב ווערט גישפרענגט אויפין מזבח : דער מיט האט ער אכפרה : אבר דער וואש טוט איין עבירה מיט הורהור אודר אפילו ער איז נאר מהרהר אליין : אונ דיא עבירה זעלבסט טוט ער ניט : אזו איז ער מטמא זיין שכל אונ נשמה ווייל דער הירהור איז אויך פון דער נשמה : דרום איז זיין עונש פיל הרביר · אונ דרום מוז ער ברענגין א קרבן עולה : דאש איז גאר גיקומין אויפן מזבח : דיא גידערום אונ באנצין האט מען אויש גיוואשין גאנץ ריין אונ מיהאט עש פאר ברענט מיט דעם פלייש אונ קאפ אונ פים : אונ עש האט קיינר דער פון ניט גיטארט עסין : נוא זעהן מיר וואול אז דער הרהור עבירה איז הרביר פון דער עבירה זעלבסט : איך וועל נאך שרייבין דרויף פיל טעמים אין חלק פון קיום המצות : דרום האבין דיא חכמים פר באטין די ווייבר זאלין זיצן אין דער היים : אונ ברענגין דרויף פיל פסוקים נאר איך וועל עש קורץ בשרייבין :

דער דרך ארץ פון די ווייבער איז זיא זאלין זיצן אונוויניג פון
ייענר זייט מזוזה ; ניט פון דרויסן : דאש זיא זאל קיינם
ניט זעהין ; אונ קיינר זאל זיא ניט זעהין אונ אויב זייא זעצין
זיך יוא פון דרויסין איז עש קיין צניעות ניט : אונ די ווייבר
וואש זעצין זיך פר דער טיר אונ זייגין זייערי קינדר אונ ווייזין
זייערי ברוסטן פאר לייטין דאש איז אגרויש פריצות זי מאכט
דיא לייט זונדיגן : אונ וועט מוזן דרויף עונש ליידין ; אויך
זעגין פאר האנדרין אטייל ווייבער וואש זעצין זיך אויף דער גאס
ארבייטן אונ גייאן אונ שפינן : דאש איז אויך אגרויש פריצות
דאש זיא ווייזט איר בלויסי הענט ; אודר אנדרי ערטיר וואש
זיא דארפין ניט ווייזין ; אונ אויך אופט זינגט זיא אונ לאזט
מאנזבלין הערין איר קול : אונ זיא מוז דרויף עונש ליידין :
דרום זאל איין אשה זייער נזהר זיין דריגן : חאטשי דיא
חכמים פון אונזרי דורות שרייבין אז אצונד קענין דיא ווייבר
ניט נזהר זיין דרונן ; ווייל זייא זענין אויך בעלי פרנסות : אונ
האנדלין מיט מאנזבלין : אבר דאש וואש איז איין פריצות
קען קיינר ניט מתיר זיין : אז וויא אטייל ווייבר טאן דאש
זייא ווייזין זייערי בריסטן אונ זייערי האר : אונ שרייאן אז
ביז דיא שכנים הערין זייער קול : אונ אויך אויף דער גאס
הערט מען זייא שרייאן ; אודר ווען זייא גייאן אין שול אריין
אודר ווען זייא זיצן אויף דער גאס לאזין זייא הערין זייער
קול : דאש איז אטיל פריצות : דרויף האבין דיא חכמים
קיין היתר ניט גיפונן :

מיר גיפונן אין דער תורה וואש דער כהן האט גישטעלט די
(סוטה) אין דעם הייליגן אונ גרויסין טויער פון דעם
(עזרה) פונם בית המקדש : דער זעלביגר טויער האט
גיהייסין (שער ניקנור) : אונ כמעט כל ישראל זענין דארטין
גישטאנין בשעת ער האט זיא אן גיטרונקן : אונ דער כהן
האט איר ארום גיבונדין איין שטריק ארום איר האלז : אונ
האט איר אפ גירוסן איר שלייאר : אונ זיא איז אזו גישטאנין
מיט דיא האר פאר כל ישראל : אונ אויך האט ער אויף גירוסן
אירי קליידר פון פארינט : דאש זיא זאל אזו שטייאן מיט
אירי בריסטן פאר כל ישראל : דען הקב"ה האט גיהייסין
מ'זאל איר אזו טאן (מדה כנגד מדה) ; ווייל זיא האט אויף
פיל פריצות גיטאן : דאש זיא פלעגט זיך שטעלין פאר דער
טיר איטליכר זאל זיא זעהן : אזו האט מען זיא היינט אויף
גישטעלט אין טויער פון דער עזרה אז כל ישראל זאלין זיא
זעהן : אונ ווייל זיא פלעגט ווייזין איר האר פאר מאנזבלין :
דרום האט איר היינט אויך דער כהן אפ גירוסן איר שלייאר
דאש איטלכר זאל זעהן אירי האר : אונ ווייל זיא האט גוויזן
איר האלז פאר דיא מאנזבלין : דרום טוט מען אשטריק
ארום איר האלז : אונ ווייל זיא האט גוויזן אירי ברוסטן פאר
מאנזבלין : דרום האט איר דער כהן אויך אנפלעקט אירי
ברוסטן : אונ ווייל זיא האט גיטרונקן ווין מיט איר נואף אוש
זייברני כלים : דרום טרונקט זיא היינט ביטרי וואשיר אין
איין ערדין קריגל : דיא גמרא רעכינט נאך פיל זאכין דיאש
מיהאט איר גיטאן (מדה כנגד מדה) : חאטשי אמאל איז
דאך די סוטה גירעכט גיבליבן : פון דעסט וועגין האט פארי
דיא תורה גיהייסין מיט איר זיך אזו גוהג זיין ווייל זיא אי
איין פרוצה גיוועזן :

נון זעהט איר ליבי ווייבר דאש גאט יתברך גיפעלט ניט
זייער דאש פריצות : איך וויל ניט מאריך זיין דריגן : נאר
מיר האפין צו הקב"ה דאש ער וועט אונז באלד שיקן משיח
אונ ער וועט אונז ווידר פירן אין אונזר לאנד אריין : אונ מיר
וועלין ווידר האבין דיא מתנה פון דער (כוטה) אן טרינקן אונ
פיל אנדרי ווייבר וועלין דאש זעהן אונ וועלין אוועק ווארפין
זייער פריצות : אז וויא דער פסוק זאגט (ונוסרו כל הנשים)
זייא וועלין זיך שטראפין אלי דיא ווייבר : אונ וועלין זיך
פארכטין פריצות צו טאן : אוך זאלין דיא ווייבר האלטין
זייערי טעכטיר דיא מיידין אין דער היים ביים טאג אונ ביים
נאכט : אונ זייא זאלין זיך בצניעות האלטין אז וויא זייער
מוטר ; דען דאש ברענגט זייא צו איין גרואונטיקייט : דאש
דער נאך אז זייא וועלין האבין איין מאן וועלין זייא אויך אזו
טואין ; אונ דער זעלביגר דרך ארץ וואש גיהער צו די ווייבר
גיהער אויך צו דיא מיידין , ניט מער דער מנהג איז פון פר
צייטין דאש דיא מיידין גייאן מיט זייערי האר : אזו קען מען
עש ניט ברעכין אבר באמת דיא תורה האט קיין חילוק ניט
גימאכט צווישן ווייבר אונ מיידין : אבר דיא בתולה וואש
איז גאטש פארכטיג אונ איז דריגן אויך נזהר וועט אויף איר
קומן פיל ברכות : אזו זאלין זיך דיא ווייבר בדרך ארץ
האלטין מיט זייער עסין דאש זייא זאלין ניט עסין קיין גרויסי
ביסן אונ זאל ניט עסין אויף דר גאס ; מכל ש אוף דעם מארק
ניט וויא אטייל ווייבר טואין דאש זייא עסין גייאנדיג אוף דר
גאס דאש איז איין מאנזבול פאר באטין דאש אז ער טיט

אזו

אזו איז ער גיגליכן צו איין הונט: מכ"ש איין אשה · אונ אז זיא איז מעוברת אודר איין זייגרין זאל זיא ניט עסין אזעלכי שפייז וואש שאדין צום קינד: אודר צו דער מילך אויך זאל זיא ניט טרונקין אזעלכי גיטראנק וואש שאדין צום קינד: אונ זאל זיך ניט אן טיבורן אפילו איר מאן איז ניט ביא איר: חאטשי אזו הייסט עש דאך ניט קיין פריצות אבר עש איז ניט קיין דרך ארץ · עש איז פאר אמנזביל ניט שיין מכ"ש פאר איין אשה:

אויך איז דער דרך ארץ פון איין אשה זיא זאל זיך מתקרב זיין מיט אירי שכנים אונ זאל לייאן אזעלכי כלים וואש ווערן ניט אפ גינוצט אבר אזעלכי וואש ווערן יוא אפ גינוצט טאר זיא ניט לייאן אן איר מאנש רשות · אונ זאל זיך ניט קריגין מיט זייא: אונ אויב זייא זאגין איר עפים איין שאנד זאל זיא ניט אפ ענטפרין: אונ זאל באלד מוחל זיין דען גאט האט קיין שום זאך ניט אזו ליב וויא שלום: דען וויא שלום איז איז אייטל מזל אונ ברכה אונ הצלחה: אויך איז גוויס דאש הקב"ה האט קיינים ניט אזו פיינד וויא איין ליגנר · ער קען ניט קומן אין דער מחיצה פון הקב"ה אזו וויא דער פסוק זאגט (דובר שקרים לא יכון לנגד עיני) עש וועט ניט אן גריכט זיין קיין ליגנר פאר מייני אויגין מכ"ש דאש איין אשה טאר קיין ליגין ניט זאגין: אבר אז מען וויל שלום מאכין צווישין מאן אונ וויב אונ צווישין אנדרי מאג מען יוא איין ליגנט זאגין אזו פיל האט גאט ליב דעם שלום · דרום זאלין דיא ווייבר שלום האבין צווישין זיך אונ זאלין זיך ניט קריגין מכ"ש דאש זייא זאלין קיין קריג ניט שטארקין אונ זאלין ניט טראגין קיין רכילות פון איינם צום אנדרן אזו וויא דיא צדיקת (און בן פלת) ווייב האט גיטאן דאש זיא האט אפ גירעט איר מאן פון צו קריגין מיט משה רבינו ע"ה אונ זיא האט זיך אונ איר מאן אונ קינדר בשערמט פונם טויט אונ פון דעם אייבגין גיהנם אבר קרח ווייב האט אים גישטארקט זיין קריגי אזו האט זיא פאר זינדיגט זיך אונ איר מאן אונ קינדר: דאש דיא זענין איין לעבנדיקן גיוואהרין אין דעם אפ גרונד פונם גיהנם דען איין פרום ווייב ברענגט איר מאן צו פרומקייט אונ צו גן עדן אונ אזו אויך פאר קערט: דרום לויבט דער נביא (און בן פלת) ווייב אונ שענד קרח ווייב · מיר דארף דרינן ניט פיל מאריך זיין:

אויך זאל זיא דער ציהן אירי קינדר צו תורה אונ מ"ט אבר דיא אשה וואש זיצט ניט אין דער היים זיא קאן דאש אלש ניט טאן דער מיט פאר דארבט זיא איר בעל הבית קייט: דש עש גייט צו אין איר הויז וויא איין שיף אן רודער: אונ זיא ברענגט זיך אום פון דער וועלט אונ יענער וועלט · דרום לויבט דער נביא דיא פרומי אשה וואש בלייבט אין דער היים: אונ שענד דיא פרויא וואש איז איין לייפרין: אויך זאל זיא ניט הויך רידין דען דאש איז פון אמנזביל קיין דרך ארץ ניט מכ"ש פון איין אשה · אז וויא דער פסוק זאגט (וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע) · אונ דיא צדיקת חנה האט גירעט צו איר הארץ · נאר איר לעפצין האבין זיך גירירט: אבר איר קול איז ניט גיהערט גיווארין דען עש איז איין פריצות אז איין אשה הייבט אויף אהויך קול אזו וויא דער פסוק זאגט ביא דער פריצה (ויהי כהרימי קולי) עש איז גיוועזן אז איך האב אויף גיהובין מיין קול · אבר ביא דער צנועה שטייט זיא האט גירעט שטילר הייד אונ באמעליך דרום זאל איין פרומי אשה זיך גיוויינן אונ אויך אירי קינדר שטילר הייד צו רידין · דאש זייערי שכנים זאלן ניט הערין זייער קול:

אויך זאגט דיא גמרא (רבי מאיר אומר אף הקולנית) דיא משנה רעכינט אויש אלי פריצות וואש קומט זיא קיין כתובה ניט זאגט רבי מאיר דיא וואש הייבט אהויך קול קומט אויך קיין כתובה ניט אן איין אשה וואש האט יוא איין הויך קול דארף איר מאן פון איר ניט ליידין אונ די רידין וואש דיא ווייבר רידין באמעליך מיט זייער הויז גיזונד ווערט עש גיהערט אז וויא דער פסוק זאגט (דברי חכמים בנחת נשמעים) דיא רייד פון דיא חכמים זענן באמעליך אזו ווערן זייא גיהערט · אויך זאל זיא נזהר זיין העכט צו האוויגן אונ בענטשין אונ זאל אירי קינדר גיוויינן אין גאטש פארכט אונ זאל זייא פירן צום רבי אונ זאל זיי גיוויינן בחירבות אונ דרך ארץ: אונ זיא זאל אכטונג געבין זייא זאלין זיך ניט שלאגין אודר שעלטין אודר שווערין אונ זאל זייא גיוויינן שטילר הייד צו רידין אונ זאלין מודה אונ אפ שייא האבין פאר זייערי עלטרין: אויך אזעלכי ווייבר וואש טאן דאש אלש זאגט דער נביא (אשה יראת ה' היא תתהלל) דיא גאטש פארכטיגי אשה זיא איז גילויבט אונ איר מאן איז גיבענטשט: אונ מאג זיך וואול מיט איר בארימן דש ער האט בקומן אזו איין פרום ווייב אונ איין צדיקת:

אויך איז דער דרך ארץ פון איין אשה זיא זאל אכטינג געבין אויף אלי דיא מעשים פון אירי קינדר אויף זייער עסין אונ טרינקין אונ שלאפין · אונ בפרט ווען פרעמדי לייט זיצן ביא איר טיש זאל זיא אכטינג געבין דיא קינדר זאלין זיצן מיט דרך ארץ אונ זאלין ניט טואן וואש אום בתרבית איז אונ אז זיא דער ציהט אזו אירי קינדר זאגט איטליכר וואל דער מוטר וואש האט אזעלכי קינדר גיטראגין אונ דער צויגן אונ אויב ניט זאגט איטליכר ווייא דער מוטר וואש האט אירי קינדר אזו דער צויגן · אן תרבות אונ דרך ארץ דרום זאל איטליכר מאן אזו לערנין זיין וייב זיא זאל בלייבין אין דער היים ביא אירי קינדר אונ זאל זיא גיוויינין אין יראת שמים בפרט דש זייא זאלין ניט עסין אונ טרינקין אן אברכה פריר אונ דער נאך וואש דער צו גיהער · דען דאש איז איין זאך וואש דרינין הענגט יראת שמים · אזו וויא דיא חכמים ז״ל האבין גיזאגט ווער עש וויל זיין איין חסיד אונ ירא שמים זאל ער זייער גיווארינט זיין צו מאכין אברכה אויף איטליכר זאך מיט גרוש כוונה וועןאיין אשה טוט דש אלש וואש דא שטייט גישריבין ווערט אויף איר גיזאגט דר גאנצר אלף בי״ת וואש שטייט אין ספר משלי (אשת חיל · תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה) :

נון זעהט איר ליבי ווייבר וויא גיט איז אז די אשה בלייבט אין דער היים אונ דער ציהט אירי קינדר צו תורה אונ מ״ט : וואל איר וואל צו איר · מאן אונ קינדר אויף דער וועלט אונ אויף יענער וועלט זיא ברענגט זיך אונ איר מאן אונ קינדר לחיי ע״ה : אונ זיא ווערט אויף שטיין תחית המתים מיט די אנדרי צדיקים אונ צדקניות שרה רבקה רחל לאה אמן :

סליק הנה״ה וחלק ראשון

הקדמה לחלק שני

נון וועל איך שרייבן דעם אנדרין חלק (הלכות שבת) אונ (הלכות יום טוב) אונ הלכות (חול המועד) אונ הלכות (ראש חודש) ווען דער רבינו יעקב בעל הטורים שרייבט אזו (אם באתי וכו) איך זאל גאנץ הלכות שבת אויש שרייבין איז צו פול צו שרייבין: דען עש זענין פול הלכות אויף דיא ניין אונ דרייסיג מלאכות אונ זייערי תולדות זענין גאר פול · אן שיעור דרום וויל איך דרונין ניט מאריך זיין : אונ וועל נאר שרייבין וואש נייטיג איז עכ״ל : אזו שרייבט ער אין זיין (אורח חיים סימן ש״א) : אונ איך וועל נאך מער מקצר זיין אונ וועל נאר שרייבין וואש נוצט אין אונזרי לענדר : דאש איטליכר זאל וויסן וואש איז אסור אודר מותר : אונ וואש מען מעג מטלטל זיין : אונ וועל שרייבין מיט סימנים אויף איטליכן דין : כדי עש זאל גרינג זיין צו גיפינין : אונ דיא וואש דארפין דער צו וועלין פר שפארין זוכין :

הלכות שבת סימן א

אין צעהן ערטיר שטייט אין דער תורה איין צווי צו דיא ישראל אז זייא זאלין רעכט האלטין דעם שבת דאש ווייזט אז דיא מצוה פון שבת איז אזו גרוש אז וויא די אלי עשרת הדברות אונ כל התורה כולה: אבר דער יהודי וואש האלט ניט קיין שבת דער לייקנט אין הקב״ה דש ער ח״ו האט ניט בשאפין די וועלט : אונ האט ניט גי ראט אום שבת : אונ עש איז גלייך וויא ער וואלט גילייקנט אין כל התורה כולה : דרום וועל איך שרייבין וויא מיזאל זיך נוהג זיין מיט דעם שבת : דיא גמרא זאגט ווען ישראל וואלטין נאר שבת רעכט גיהאלטין אין דער מדבר וואלט קיין פיינט אויף זייא קיין שום שליטה ניט גיהאט : אבר עש האבין אטייל מחלל שבת גיוועי מיט דעם (מן) קלויבין : אונ אויך דער (מקושש) וואש האט גיקלויבין אונ גיהאקט האלץ אום שבת : דרום איר ליבי לייט זאלט איר זייער גיווארונט זיין מיט דעם שבת צו האלטין דען מיט דעם שבת קען מען זיך פול מער פאר זינדיגן וויא אין אנאנדרן טאג : דען עש איז גלייך אז ער טוט דער ווידר איין איש חשוב וגדול : אזו איז דאש אויך אונ דער וואכין זענין מיר וויא פראסטי לייט דאש מיר זענין ניט נאהונט צו דעם מלך מלכי המלכים הקב״ה : אבר אום שבת זענין מיר נאהונט צו אים : אז וויא דער פסוק זאגט (אות היא ביני וביניכם לדעת כי אני ה׳ מקדישכם) הקב״ה זאגט דער שבת איז איין צייכין צווישן מיר אונ צווישן ישראל אז איך בין דער גאט וואש הייליגט אייך :

אונ דער וואש האלט רעכט שבת גוט אים הקב״ה איין נשמה אום שבת : דאש איז דיא גרעסטי מעלה פון דער יעלין אז וויא איך וועל דא בשיידין וויא גאט האט גיבענטשט דעם שבת מיט פול זאכין מיט עסין מיט טרונקן מיט ליכט מיט שייני קליידר מיט שטיין מיט זיצין מיט לוגן מיט תפלה מיזאל קיין מלאכה ניט טאן : מיזאל תורה לערנין : אונ מיטאר ניט טראגין אויש דעם עירוב : אונ אויך וואש מוקצה איז : דאש וועל איך אלש קורץ בשיידין דיא טעמים דער פון : נאר איין זאך וועל איך דא שרייבין : אונ וועל אייך געבין פר שטיין : דער שבת איז גיגליכן צו עולם הבא : אונ דיא וועלט וועט נאר שטיין זעקס טויזנט יאר : אונ דער זיבטר טויזנט וועט זיין איטל שבת : אונ דיא ישראל וואש האבין רעכט שבת גיהאלטין וועלין דענמאלט אויך שבת האלטין אונ וועלין קיין מלאכה ניט טאן : נאר זייא וועלין תורה לערנין אונ תפלה

טאן

טאן : אונ אזו וויא לעולם הבא איז קיין צער אונ קיין זארג ניט פאר האנדין : נאר אייטל תענוגים : דיא צדיקים זיצן מיט זייערי קרוינן אויפן קאפ אונ זענין זיך מהנה מיט דער שכינה : אונ אויך איז דארש'גיט פאר האנדין קיין גיאות אונ קיין דברים בטלים אונ קיין לשון הרע : אזו זאל אלש זיין אום שבת נאך מין וויא אום דער וואכין : אונ אזו וויא לעולם הבא טואן דיא צדיקים נאר אייטל געטליכי זאכין : אונ דער יצר הרע וועט דערגמאלט ניט זיין אזו זאל אויך זיין אום שבת : מיזאל גוט עסין אונ טרינקן אונ זאל אלש טאן לשם שמים ניט פון זיין הנאה ווענין : נאר ווייל גאט יתברך האט אזו גיבאטין כדי זיין נשמה זאל בלייבין אין גוף: אונ אז וויא דער עולם הבא איז גאנץ הייליג : אזו זאל אויך זיין דער שבת :

אונ אזו וויא לעולם הבא איז קיין קנאה שנאה ניט פאר האנדין דש איטליכר איז זיך משמח מיט דין חלק : אונ אי"ה אין משיח צייטין וועלין מיר זוכה זיין נאך פול טויזנט מאל מער טעמים גוואר צו ווערין וואורום דער שבת איז גיגליכן צו עולם הבא : אונ אצונד ווייסין אויך דיא חסידים אונ חכמים פול טעמים דהויך איינר מער פון דעם אנדרין : אבר אין משיח צייטין וועלין אלי גלייך וויסן אז וויא דער פסוק זאגט (ומלאה הארץ דעה במים לים מכסים) דיא וועלט וועלין פול זיינגליט וויסן שאפט אז ווי די וואשיר וואש בדעקן דעם ים:(א)עס איז אגרושי מצוה דאש איטליכן זאל דער שבת גיוואנטליך זיין אין זיין מויל : אונ אז עס קומט אים צו גוטי פירות אודר גוטי שפייז זאל ער זאגין דאש וועל איך האלטין אויף שבת : דען דער מיט וואש ער גידענקט אין שבת גינענקט ער אויך אין עולם הבא : (ב) עזרא האט מתקן גיוועזן מיזאל וואשין גרעט אום דאנרשטיג ניט אום פרייטאג : (ג) אויך דיא זאכין וואש ווערין ניט קאלי זאל מען דאנרשטיג אן גרייטין אויף שבת דער כלל איז אלש וואש מיקאן טואן אום דאנרשטיג זאל מען ניט לאזין אויף פרייטאג : דען טאמיר וועט ער זיך פאר שפעטין : (ד) אטייל לייט זענין זיך אויך נוהג צו שערין אונ דיא נעגיל שניידין אום דאנרשטיג : עס איז ניט קיין מנהג : אבר על כל פנים אז יום טוב גיפאלט אום פרייטאג זאל ער זיך שערין אונ דיא נעגיל שניידין אום ערב יום טוב :

(ה) איטליכי פרויא איז מחויב חלה צו נעמין לכבוד שבת אונ דר שיעור אין וויפל (חלה) בטרעפט דאש איז אין טייג וואש איז דרייא אונ פערציג אייער גרויש איז מען מחויב אפ צו שיידין חלה דער פון מיט דער ברכה להפריש חלה : אונ אוב עש איז ניטא דער שיעור זאל מען חלה נעמין אן א ברכה : (ו) מיזאל מאכין דרייא קוכן צו דער ברכת המוציא צו דיא דרייא סעודות : אטייל זענין זיך נוהג צו מאכין אין פערדין קוכן אויף דער (מלוה

מלכה) עס איז אויך רעכט מיזאל צו שלש סעודות האבין צווייא קוכין אויף המוציא (ז) עס איז אגרוישי מצוה דער בעל הבית זאל זיך אליין מתעסק זיין לכבוד שבת אפילו ער האט ... קנעכט אונ דינסטין : אז וויא מיר גיפונן אטייל חכמים האבין יהאקט האלץ לכבוד שבת אטייל האבין גימאכט פיש אטייל האבין גיסמאליט אין קאפ אטייל האבין שיין אויף גירוימט לכבוד שבת : אויך זאגט דיא גמרא אטייל חכמים אבין מפסיק גיוועזן פון זייער לערנן אונ האבין זיך אליין מתעסק גיוועזן לכבוד שבת : אונ האבין זיך ברימט דאש זייא האבין זיך מתעסק גיוועזן לכבוד שבת : דרום זאל זיך קיינר ניט חשוב האלטין אונ זאל אוועק לאזין זייני עסקים אונ זאל זיך מתעסק זיין לכבוד שבת : (ח) עס איז אויך איין מנהג צו שערין אונ דיא נעגיל שניידין לכבוד שבת : אונ אויב זייא זענין קליין זאל ער זייא אפ שאבין מיט איין מעסיר : (ט) מיזאל שארפין דש מעסיר אונ אויש צו בערשטלין דיא קליידר אונ אויש שמירן דיא שיך לכבוד שבת גלייך וויא ער וואלט איין כלה אקעגן גיגאנגין :

(י) עס איז אויך איין כבוד שבת איטליכר זאל אויש קערין אלי חדרים אונ ווינקלין . גלייך וויא איין רעתן כלה וואלטין אין זיין הויז אריין גיקומן : (יא) פרייטאג נאך ווארמס זאל מען גיין אן באר אריין : אונ וויא עס איז ניטא קיין באר זאל ער זיך אפ וואשין זיין קאפ אונ פנים אונ דיא הענט אונ פיס מיט ווארום וואשר לכבוד שבת : .(יב) דער נאך זאל ער אן טואן זייני ווייסי שבת קליידר : אין אטייל מדינות זענין זייא זיך נוהג אן צו טון אקיטול לכבוד שבת : דאש איז אסימן וויא ער וועט גיין לעולם הבא אין איין ווייסין קיטל אונ איטליכר איז מחויב צו האבין אנדרי קליידר לכבוד שבת נאך זיין פאר מעגין נאך דער נאך זאל ער דעם שבת אקעגין גיין · אונ זאל זאגין בוא בוא ליבה כלה : דיין קומן זאל זיין מיט שלום אויך איין אשה זאל דאש אויך זאגין נאך לעכט בענטשין נון וועל איך שרייבין וויא איטליכר זאל זיך נוהג זיין אום שבת מיט זיין עסין אונ טרינקן מיט לעכט אונ קליידר מיט גיין מיט שטיין מיט זיצין מיט ליגין מיט תפלה טון מיט איין מלאכה ניט צו טון מיט תורה לערנין מיט עירוב אונ מוקצה אונ אנדרי דינים פון שבת (יג)איטליכר זאל דעם שבת מכבד זיין נאך זיין פאר מעגין נאך אונ דער וואכין עסט ער צווייא גירכט אובר אום שבת זאל ער עסין דרייא : (יד) איטליכר זאל דעם שבת מכבד זיין מיט גיט אונ פעט פלייש אונ אלי גוטי זאכין · אונ אנאנצי וואך זאל ער אפ שפארין לכבוד שבת :

(טז) אלי זייני זאכן זאל ער פארטיג מאכן פרייטאג פאר נאכט דרום האבן דיא חכמים פאר באטן מ׳זאל קיין מלאכה ניט טאן פרייטאג נאך ווארמים : אונ אלי בעלי מלאכות דארפן אוועק ווארפן ארביטן פרייטאג נאך ווארמים אונ קיינר טאר זיך ניט לאזן גיין מער פון דריי מייל אום ערב שבת אפילו ער ווייסט ער וועט קומן צו איין הארבריג וואש איז דארטן פאר האנדן גרייטי שפייז : אונ אלי זייני זאכן זאל ער פארכטן פאר שבת דאש איז אלש כדי ער זאל ניט טרואריג זיין אום שבת אז עש וועט אים עפיס אפ גיין נאר ער זאל זיין אין שמחה אונ גרויש תענוג :

(יז) מ׳זאל אן צינדין שייני ליכט אין שייני לייכטיר אין אלי חדרים וואש מען גייט אין זייא דאש ער זאל צו קיין מכשול ניט קומן אין דער פינצטער : (יח) עש איז איין מצוה די ווייבר זאלן לעכט צינדין אונ מאכן דיא ברכה (להדליק נר לכבוד שבת) : אונ אום יום טוב לכבוד (יום טוב) דען (חוה) האט פאר לאשין דיא גרויסי לעכט : דאש בשעת זיא האט גיזינדיגט מיט אדם הראשון וואלטין זייא ח״ו תיכף גיווען גישטארבן נאר אדם הראשון האט תפלה גיטאן: אזוי הט אים הקב״ה אן גיצונדין זיין לעכט אין האט דר לענגרט זיין לעבן אונ ער איז ניט תיכף גישטארבן דרום דארפן דיא ווייבר ווידר דיא לעכט אן צינדין : (יט) זיין טיש זאל זיין שיין צו גרעכט נאך זיין פאר טעגין נאך : ער זאל לייגן אויף אים איין שיין טישטוך אונ דרויף צווייא חלות : אונ זאל זייא ווידר צו דעקן מיט איין שיין טישטוך דאש איז איין זכר וויא דער (מן) איז גילעגין צווישן דער טויא וויא צווישן צווייא שייני טישטעכר אונ אום שבת איז קיין (מן) ניט גיפאלין אזו האבן זייא אים גיהאלטין צווישן צווייא שייני טישטעכר דרום דארפן מיר אויך אזו טאן :

(כ) בשעת דער בעל הבית גייט פון דער שיל בלייטין אים צווייא מלאכים ביז צו זיין הויז איינר אגוטר מלאך אונ איינר איין בייזר מלאך דער גוטר. מלאך שרייבט אן דיא מצות וואש ער טוט בשעת ער גייט אהיים פון דער שיל אונ דער. בייזר מלאך שרייבט אויף זייני עבירות דהיינו זייני דברים אונ לשון הרע אונ רכילות וואש ער רעט אהיים גייאינדיג דרום האבן דיא חכמים גיזאגט איטלכר זאל איילין אהיים צו דער סעודה פון שבת אונ זאל ניט רידין ביז ער קומט אהיים אונ אז ער קומט אונ גיפינט זיין טיש צו גרעכט מיט אלים וואש קער צו דער סעודה אונ דיא לעכט ברענין אונ זיין בעט איז שיין גיבעט דא זאגט דער גוטר מלאך עש זאל זיין דער ווילן פון הקב״ה דאש דעם אנדרין שבת זאל אויך זיין אזו שיין אונ יודשליך : אונ דער בייזר מלאך מוז דרויף אמן זאגין איבר דאנק : אונ אויב ח״ו פר קערט דא זאגט דער בייזר מלאך עש זאל זיין דער ווילן פון הקב״ה אז דער אנדרר שבת זאל אויך אזו צו גיין אונ דער גוטר מלאך מוז דרויף אמן זאגין איבר דאנק : (כב) אז ער קומט אהיים זאל ער קומן מיט גוטי ווערטר דאש ער זאל זאגין נאט י״ת זאל אייך אלי געבין אגוט שבת אונ אגוט יאר : אויך זאלין דיא פאטיר אונ מוטר בענטשין זייערי קינדר אונ זאלין זאגין (ישימך אלהים וכו׳) דער טעם איז וויל דיא ברכות פון שבת ווערין מער מרוצה וויא אום דער וואכין נאך איין טעם איז וויל אגאנצי וואך האבן זייא גישאלטין דרום זאלין זייא היינט בענטשין אום פרייטאג צו נאכט אז דיא וואך לאזט אויש אונ שבת צו נאכט אז דיא וואך הייבט זיך אן אונ דאש איז זיין תשובה אויף דיא עבירות יוש ער האט גיטאן מיט זיין שעלטין :

(כג) ער זאל אוועק לאזין אלי זארג פונם הארצין אונ זאל ניט גידענקין אין קיין שום ארבית אונ הענדיל עש זאל זיך אים דאכטין אז אלי זייני זאכין זענין שוין פארטיג נאך זיין בגער נאך אויך זאל ער ניט גידענקין אין זייני חובות אזו וויא לעולם הבא זארגט מען ניט אויף קיין שום זאך אזו זאל אויך זיין אום שבת : (כג) ער זאל ניט זוימן אונ זאל זיך באלד זעצין צום טיש מיט פרייד גליך וויא אנשים חשובים וואלטין גיזעסן ביא זיין טיש אונ זאל ניט רידין קיין דברים בטלים אבר אז ער האט איין קביעות תורה צו לערנין אין דער צייט איז עש פריר פאר דער סעודה פון שבת : (כד) ער זאל וואשין זייני הענט פאר קידוש אונ זאל קיין שום ווארט ניט רידין אטייל זענין זיך נוהג צו וואשין נאך קידוש דאש זייא ווילין ניט מפסיק זיין צווישן וואשין אונ צווישן דער ברכת המוציא דאש איז איין עבירה אפילו אום דער וואכין אבר מיר זענין זיך נוהג צו וואשין פאר קידוש אבר ער טאר ניט רידין ביז נאך דער המוציא אונ אפילו נאך דער המוציא טאר ער ניט רידין נאר וואש גיהער צו דער סעודה ברענגט עסין אודר טרינקין אויך זאל ער היסין שווייגין איידר ער מאכט המוציא אלי דיא קינדר וואש זיצין ארום טיש : (כה)

ער·

ער זאל נעמין דעם כוס וויין אין זיין רעכטי האנט אונ זאל אן הייבין מיט שמחה (יום הששי) : אונ זאל קוקין אויף די לעכט ביז נאך (ויכלו) צו דער ברכה זאל ער אריין קוקין אין כוס דער נאך זאל ער טרינקין איין רוב קוואטירל זוכט איז ער ניט יוצא אונ זאל איטליכין געבין צו טרינקין פון דעם כוס :

(כו) דער נאך זאל ער המוציא מאכין איבר צווייא קוכין : אונ זאל זייא בידי האלטין אין זיין האנט : אודר ער זאל זייא אויף הייבין נאך דער ברכת המוציא זאל ער ארויף לייגין בידי הענט אויף דיא קוכין : אונ זאל נעמין דעם הונטרשטין אונ זאל פון אים אפ שניידין אגרויש שטוק מער וויא ער פלעגט אפ צו שניידין אום דער וואכין : אונ זאל אויך ארום טיילין גרושי שטוקר דער מיט ווייזט ער אז דאש עסין פון שבת דארף זיין מער אונ ווער עש שניידט אפ אזו איין גרושי המוציא וואש ער האט גנוג דער פון צו עסין איבר דער גאנציר סעודה איז זיין מצוה נאך גרעסיר : אונ דרום לייגט מען ארויף דיא הענט אויף דיא קוכין אפילו אום דער וואכין · דרויף איז פאר האנדין פיל טעמים · נאר איך וועל שרייבין אטייל פון זייא איינש מיט דיא צעהין פונגר וואש ער לייגט ארויף אויף דיא קוכין ווייזט ער אז עש זאלין אין אונז מקוים ווערין דיא צעהין ברכות וואש יעקב אבינו איז גיבענטשט גיווארין פון זיין פאטור יצחק · דאש אנדרי צעהין מלאכות יענין פאר האנדין איידר מיקאן דאש ברויט עסין : אקרין : זייאן : שניידן בינדין : אריין פורן : דרעשין : ווינט שויבלין : מאלין קנעטין באקין : אזו ווייזט ער מיט זיני צעהין פונגר אז ער לויבט צו גאט וואש האט אים דאש ברוט בשערט אן מיא אונ ארבייט דרום זענין אויך צעהין ווערטיר אין דער ברכה פון (המוציא לחם) : אונ זאל עסין מיט שמחה : (כז) ער זאל מכבד זיין מיט אלירלייא כיבודים וואש מיגליך איז : אונ איטליכר דארף עסין אום שבת ברויט אונ פיש אונ פלייש : אונ טרונקן וויין : אונ אז ער פאר מאג איז ער מחויב צו קויפין גרוישי פיש אונ גוט פלייש אונ גוטין וויין : אונ אלין רש בעסטי וואש ער בקומט אום דר וואכן זאל ער עש בהאלטן אויף שבת :

(כח) אום ראש השנה ווערט נגזר וויפל די הוצאות אונ גישעכטניש זאל זיין פונים מענטשין דורך דעם גאנצין יאר : אבער דיא הוצאה פון שבת אונ שכר לימוד · דאש האט קיין קצבה ניט · גוט ער פול גוט אים הקב"ה אפ אויך פול : אונ אזו אוך פאר קערט אונ אזו זאגט הקב"ה איר ליבי קונדר גיטרואט מיר אונ גוט אויש פול געלט אויף שבת אונ יום טוב אונ איך וועל אייך אלש ווידר געבין אונ דער וואש האט ניט אויש צו לייגין זאל ער אנטלייאן אויף מיר אונ איך וועל אלש

בצאלין : אונ עש זאל אייך גאר ניט פעלין דיא גמרא ברענגט דרויף אמעשה פון (יוסף מוקיר שבת) ער הייסט דרום (מוקיר שבת) ווייל ער האט טייאר גיהאלטין דעם שבת · ער איז תמיד גיוויינטליך גיוועזן צו קויפין דיא בעסטי פיש אויף שבת · אונ לעבין אים האט גיוואונט איין שכן רשע : דער אן גאט האט ניט גגלויבט אונ ער האט גיהאט פיל געלט האבין אים גיזאגט די שטערין זעהר וויא זיין שכן דער (יוסף) וועט אלדאש גוטש בקומין : איז דער רשע גיגאנגין אונ האט פאר קויפט זיין הויז אונ אלי זייני גוטר אונ האט אלש גימאכט צו געלט אונ האט גיקויפט פר דעם אגרויסן אונ איין טייארין שטיין אונ לייגט אים אריין אין זיין היטל אונ גייט אוועק : איז ער גיקומין אויף איין בריק האט אים דער ווינט אראפ גיווארפן זיין היטל אין וואשר אריין : אזו איז גיקומין אגרוישר פיש אונ האט עש איין גישלונגין מיט דעם שטיין אונ איין פישר האט אים גיהאפט אונ האט אים גיבראכט וויא דער (יוסף מוקיר) וואונט · האט אים קיינר ניט גיוואלט קופן ווייל ער איז צו טייער גיוועזן : נאר מיהאט דעם פישר גיזאגט דא איז פאר האנדין איין יהודי ער הייסט (יוסף מוקיר) טראג צו אים דעם פיש ער וועט אים בודאי קויפן לכבוד שבת : דען זיין סדר איז אפילו ער האט שוין פול פיש אז עש טרעפט זיך אים נאך אגרעסרין קויפט ער אים : דער פישר האט צו אים גיבראכט : אונ ער האט אים גקופט : אונ אז ער האט אים אוף גיעפינט האט ער בקומן דעם גוטין שטיין :

נאך איין מעשה ברענגט דיא גמרא עש איז גיוועזן איין קצב וואש האט גיהאט פיל גילדני כלים : אונ אגילדנים טיש וואש זעכצין מענטשין האבין אים גימוזט טראגין האט אים איין חכם גיפרעגט מיט וואש האסטו זוכה גיוועזן צו דעם עשירות זאגט ער איך בין איין קצב · אונ ווען איך האב בקומן אגוטי בהמה אודר אנגדרך גוטי זאך האב איך גיזאגט דאש גיהער אויף שבת : אונ דער שבת איז מיר תמיד גיוויינטליך גיוועזן אין מיין מוילן בוא זעהן מיר דאש הקב"ה גוט אלש אפ כפל כפלים : דרום זאל קיינר ניט זארגין · דען דער בעל חוב איז בגלייבט צו בצאלין : אונ דעם שכר דער פון לעולם הבא האט קיין שיעור ניט · (כט) נאך דעם עסין זאל מען אפ ריינגן דעם טיש : אונ זאל ברענגין גוטי פירות אונ זאל מאכין אויף איטליכה דיא ברכה וואש גיהער דער צו · דען אום דער וואכין איז אגרושי עבירה צו עסין אן אברכה מכ"ש אום שבת · אבר דיא ברכה אחרונה דארף ער ניט מאכין ווייל ער האט ניט גיבענטשט : (ל) דער נאך זאל ער דעם כוס ריין אויש שווענקין : אונ דער בעל הבית זעלברט זאל דעם כוס אליין אן גוסין צום בענטשין מיט אזו איין וויין וואש איז ניט פגום אונ זאל הויך בענטשין דש זיינהויז גיזונד זאלין דרויף אמן זאגין :

אונ

אונ אז ער האט איין מזומן ביא זיין טוש זאל ער געבין אנאנדרן צו בענטשין: דאש ער זאל דעם בעל הבית איין ברכה געבין: אונ דער וואש מען גוט אים צו בענטשין זאל דעם כוס ליבליך אנטפאנגין מיט ביידי הענט · דער נאך זאל ער אים נעמין אין דער רעכטיר האנט: אונ איבר דעם גאנצין בענטשין זאל ער קוקין אין דעם כוס אריין ניט ערגיץ אנדירש: אונ זאל מכוין זיין וואש ער רעט אונ פאר וועמין ער רעט · אונ ער זאל דעם כוס האלטין איין (טפח) העכיר פונם טוש· אונ ער טאר אים ניט אנידר שטעלין אויך ניט אונטר העלפין מיט דער לינקר האנט · סיידין דער כוס איז צו שווער מאג ער אונטר האלטין מיט זיין לינקר האנט דיא רעכטי האנט: אבר אז ער בענטשט אליין אן מזומן איז בעסיר ער זאל דעם כוס שטעלין אויפין טוש: אבר ער מוז אויך קוקין אין כוס אריין ניט ערגיץ אנדירש · אונ אויך דיא אלי וואש זוצין ארום טוש זאלין זייערי אוגין געבין אויפן כוס אונ זאלין צו הערין איטליכש ווארט · אונ זאלין נאך זאגין אמן אויף איטליכר ברכה · אונ עש טאר אים קיינר ניט נאך זאגין נאר שטולר הייד:

אונ אויך דיא אלי וואש זיגין אין דעם חדר טארין קייגר קיין שום ווארט ניט היידין: דען זייא זענין מבטל פונם בענטשין: אונ דער וואש פאר הערט איין ווארט איז ער ניט יוצא מיט דעם צו הערין בענטשין: נאר ער מוז נאך אמאל בענטשין: דרום איז איטליכר בעל הבית מחויב שטיל צו האלטין זיין הויז גיזונד בשעת בענטשין גליך אז וויא אין שיל דען ער רעט דאך מיט גאט: ווען ער זאל היידין אין זיין שטיב מיט איין שר אזו וואלטין דאך זיין הויז גיזונד גישטאנין אין גרויש מורא אונ מיט שטילקייט: בפרט פאר דעם (מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא): דרינן זאל איטליכר בעל הבית נזהר זיין ניט צו לאזין היידין פרעמדי לייט בשעת ער בענטשט מכ״ש זיין הויז גיזונד: זייא קאן ער דאך מער שטראפין וויא אנדרי לייט: (לא) עש איז רעכט צו זינגין זמירות אום שבת איטליכר נאך זיין מנהג נאך: דען איך ווייסט דאך וואול אז דער שבת איז גיגליכן צו עולם הבא: אזו וויא לעולם הבא איז איטל לויב פון גאט אונ זמירות אונ תשבחות: אזו דארף אויך זיין אום שבת: ניט מער אום ווינטר איז דיא נאכט גרויש זאל מען זמירות זאגין ביא נאכט: אונ אום זומר ביא טאג ווייל דער טאג איז גרויש: (לב) (עונה של תלמידי חכמים) פרייטאג צו נאכט איז דיא צייט וואש דיא תלמידי חכמים זאלין זיך בהעפטין צו זייערי ווייביר: אבר אגאנצי וואך לערנין זייא תורה: אונ אז איין פראכטיר בעל הבית איז זיך אויך אזו נוהג איז וואול צו אים: ער וועט בודאי האבין גוטי קינדר אונ תלמידי חכמים: אונ ער דארף ניט צו זארגין זיין קינדר זאל גיט ארויש גיין לתרבות רעה ח״ו: אונ זיין הויז איז גיבענטשט מיט אלדינג:

(לג) שבת פריא זאל מען אביסל שפעטיר אויף שטיין וויא אגאנצי וואך: אז וויא דער פסוק זאגט (וביום השבת) ביא טאג פון שבת: אונ ביא איין אנדרן טאג שטייט (בבקר) אין דער פריא זאל מען ברענגין דעם קרבן תמיד אונ דיא ברכות וואש ער זאגט אום שבת דארף ער דרוף מער כוונה האבן: אפילו דיא ברכות וואש ער זאגט זייא אין דער וואכין אויך: אונ איטליכר דארף גידענקין אזו וויא לעולם הבא וועט ער ניט אנדירש מאן נאר גאט לויבן מיט גרויש כוונה: אזו זאל ער זיך אויך נוהג זיין אום שבת: (לד) אום דער וואכין איבר צוויא זאכין וואש זייער ברכה איז גליך דארף מען נאר איבר איינם אברכה מאכין: אזו פטרת מען דאש אנדרי: אבר אום שבת דארף ער אויף איטליכן בזונדר אברכה מאכין: ווייל אום שבת דארף מען מערין ברכות: דרום אום דער וואכין מאכט מען אברכה אויפן טלית איז מען שוין יוצא אויפן ארבע כנפות אויך אבר אום שבת דארף מען אויף דעם ארבע כנפות אבזונדר ברכה מאכין: אפילו ער טיט אן דעם טלית אין דער היים: (לה) איטליכר איז מחויב דיא סדרה מעביר זיין צוויא מאל דעם פסוק אונ איין מאל תרגום: אונ איין מאל אין (פירוש רש״י) דרום איז דער מנהג מיזאל פרייטאג מעביר זיין איין מאל דעם פסוק אונ תרגום אונ (רש״י) · אונ אום שבת איז ער נאך אמאל משלים דעם פסוק מיטען חזן: אז וויא איך וועל עש בעסיר בשיידין: אבר אז ער האט ניט מעביר גיוועזאום ערב שבת האט ער צייט אגאנץ שבת: אטייל זאגין עש איז איין אונס גיוועזן האט ער נאך צייט ביז מיטוואך נאך שבת:

לו הנהגת בית הכנסת בשבת

שבת פריא איז דער מנהג מאריך צו זיין דיא ברכות מיט ניגונים: אונ בפרט (ברוך שאמר): דאש איז אגרושי מצוה גאט צו לויבן מיט שייני ניגונים בפרט אום שבת: נאר זיין כוונה זאל זיין לכבוד הקב״ה: אונ ניט כדי דיא לייט זאלין אים לויבן: אונ אוב ניט איז בעסיר ער זאל

גאר

נאר ניט זינגן: דען הקב"ה ווייסט דאך דיא כוונה פון אלי הערצער: אזו איז אך אונ וויא צו דעם זעלבגן מענטשן: דיא לייט וואש זינגן ברוך שאמר מיט ניגונים זאלן גיווארינט זיין ניט מפסיק צו זיין פון ברוך שאמר ביז נאך ישתבח: דען דש איז אגרושי עבירה מכ"ש ניט צו ריידן קיין דברים בטלים: דען זיא מאכין זייער מצוה צו איין עבירה: די לייט וואש פלעגין זינגן תמיד ברוך שאמר מיט שייני ניגונים לכבוד השי"י: אונ אצוגר קומן זיא אן אז דאש קהל האלט ברוך שאמר: נאר זיא ווילן נאך אהיים גיין אונ ווילן נאך ניט דאווינן טאן זיא אזו זיא זינגן ברוך שאמר ביז (ברוך אתה ה') דער נאך אז זיא שטעלין זיך דאווינן הייבן זיי אן איבר נייאם ברוך שאמר אונ דאווינן כסדר: זייער כוונה איז דער מיט כדי זיא זאלן ניט מפסיק זיין צווישן ברוך שאמר אונ ישתבח: אבער דיא לייט וואש בלייבן אין שיל זאלן דאווינן כסדר אן הפסק ביז (נשמת) אונ (ישתבח) אונ (קריאת שמע) אונ (שמונה עשרה): אונ כל זמן דער חזן האט נאך ניט גיזאגט דעם קדיש נאך שמונה עשרה טאר קיינער ניט ריידן קיין דברים בטלים: דען דאש איז איין עבירה אום דער וואכין: בפרט אום שבת אין שיל בשעת דאווינן דאש איז איין עבירה אין דער אנדירר:

(לו) דער מנהג איז אז שבת אין דער פריא זאגט מען (וביום השבת) אונ אום ראש חודש (ובראשי חדשיכם): שבת אונ יום טוב זאגט מען ניט קיין (מזמור לתודה): אויך ניט פון ערב פסח ביז נאך אסרו חג: אויך ניט אום ערב יום כיפור (לח) עש איז אגוטר מנהג דאש איין למדן זאל דאווינן פארין עמוד פון ברוך שאמר ביז (שוכן עד) וויל דיא ברכות דארפין האבין גרויש כוונה: אונ איין עם הארץ ווייסט ניט מבין צו זיין: אויך איז דער מנהג צו זינגן דיא שבת ברכות אונ הללויה: (לט) עש איז איין גוטי תקנה אז דער חזן וואש דאווינט דיא שמונה עשרה זאל ער זוגן אלי דיא שבחות אונ הללוית: כדי ער זאל מבין זיין פון ברוך שאמר ביז נאך שמונה עשרה: אונ אויב ניט אז ער וועט ח"ו ריידן נאך ברוך שאמר איידר אז ער שטעלט זיך פארין עמוד ש"ע דש איז אגרושי עבירה ח"ו: אונ עש איז ניט גוט אז הקב"ה זאל אונזר מלין זעלבסט פיינט האבין: דרום זאל דער חזן דריגן זייער גיווארינט זיין אז ער דאווינט פון ברוך שאמר פארין עמוד דאש ער זאל קיין שום ווארט ניט ריידן פון ברוך שאמר ביז נאך זיין תפלה: (מ) אום שבת מוז איטליכר מער כוונה האבין אין ק"ש אונ שמונה עשרה וויא אנדערע וואך: אונ אום שבת זענין מיר גאהענט צו דעם (מלך מלכי המלכים) הקב"ה: אז וויא אויבן שטייט:

(מא) אויך זאל איטליכר גיווארינט זיין ניט נאך צו זינגן מיט דעם חזן: דאש איז אום דער וואכין איין איסור בפרט אום שבת: בפרט דיא ברכות טאר ער בודאי ניט נאך זאגין מיטן חזן: דען עש הייסט איין ברכה לבטלה ח"ו: אונ עש איז גליך אז (שבועת חנם): וואש דאש שטייט פאר באטין אין דיא עשרת הדברות: (מב) אום שבת זאל מען זיך נאך מער היטן פון עבירות וויא אום דער וואכין אום שבת זענין דיא ישראל נאר נאהענט צו הקב"ה בפרט דער שבת איז גיגליבן צו הקב"ה: אונ מיט דעם שבת האט ער גימאכט איין צייכן ער איז אונזר גאט: אז וויא דער פסוק זאגט (אות היא ביני וביניכם) דער שבת איז איין צייכן צווישן מיר אונ אייך: דרום זאל מען זיך זייער היטן פאר עבירות אונ צו טאן מצות מער וויא אום דער וואכין: בפרט אין שיל בשעת דאווינן: דען דיא תפילות פון שבת זענין איין זכר צו עולם הבא: אונ ווען איינר טוט יוא איין עבירה שבת אין שיל בשעת דאווינן: קענט איר דאך וואול פאר שטיין וויא הארב דאש איז: דרום זאל איטליכר גיזהר זיין דרינן: אונ זאל גידענקין דעם גרויסן שכר: אונ פאר קערט דעם גרויסן עונש וואש ער וועט האבין לעולם הבא אויף דעם וואש ער האט ניט גיאכט דיא ליבליכי מתנה וואש גאט האט אונז גיגעבן דרום זאל זיך איטליכר וואול פלייסין אין זיין תפלה אונ זאל קיין אנדרי מחשבה ניט האבין: אונ זאל וויסן מיט וועמן ער רעט אונ פאר וועמן ער שטייט: אונ זאל וויסן וואש ער רעט: ניט דאש מויל זאל ריידן אונ דש הארץ זאל ניט וויסן דער פון:

(מג) אין דעם שבת אונ יום טוב וואש מיזאגט מעאיר איז פאר האנדין דעות אויב מען מעג מפסיק זיין צווישן דיא ברכות פון קריאת שמע מחזור צו זאגין: אין אטייל לענדיר זאגט מען ניט: אונ אין אונזרי לענדר איז דער מנהג יוא צו זאגין: דרום דארף איטליכר וויסן וואש מיזאל זאגין אונ ווער עש זאל זאגין: איך האב שוין אויבין גישריבן אין הלכות בית הכנסת אז דער וואש פאר שטייט ניט דיא טייטש פון דיא ווערטיר טאר קיין מחזור

ביט זאגין: דען עס איז איין ווינדערליכי זאך דאס אזעלכי ליבי תפלות וואס מיר האבין · זאלין מיר זיא אוועק האפין אן כוונה אונ פאר שטאנר · דאס מיר זאלין שרייאן אונ ניט הערין קיין ווארט פונים חזן: עס איז בעסיר מען זאל צו הערין איטליכש ווארט פונים חזן אזו איז מען יוצא דען דר חזן זייט בודאי דיא כוונה אונ (פירוש המלות) דער פון · אבר דער וואס פאר שטייט ניט אונ זאגט יא הייסט עס בודאי איין הפסק צווישין דיא ברכות קריאת שמע: אונ עס איז בודאי אגרושי עבירה · דרום איין יהא שמים וואס פאר שטייט ניט זאל אזו טאן בשעת מיזאגט יוצרות צווישין דיא ברכות פון שמונה עשרה זאל ער ארין קוקין אונ זאל צו הערין וויא דער חזן זאגט : דען דער חזן פאר שטייט דאך יא דיא טייטש פון דיא ווערטיר: אונ דער וואס דצט ווייט פונם חזן אודר עס איז אגרויש גישרייא דאס ער קען ניט צו הערין פונם חזן · זאל ער נאר ארין קוקין אין מחזור אזו איז ער שוין יוצא: דען דער חזן איז דרויף גישטעלט גיווארן פון די לייטין וועגין וואס פר שטייאן ניט דש זיא זאלין אים צו הערין: אונ זאלין נאך זאגין אמן אויף איטליכר ברכה: דער וואס טוט אזו איז גלייך וויא ער וואלט זעלברט גיזאגט אבר דער וואס זאגט אונ ווייסט ניט וואס ער זאגט דער מיט פיל בייז איינש ער-לויבט נאט אונ ווייסט ניט מיט וואס דאס אנדרי טאמיר וועט ער נאך זאגין פר איין לוב ווארט איין (חילול השם)׃ דאס דריטי ער איז ניט יוצא · דאס פערדי ער איז מפסיק צווישין דיא ברכות קריאת שמע מיט אום ניצליכי זאכין: דרום זאל זיך קיינר ניט פאר דארבין דר מיט: אונ נון קענט איר וואול פאר שטיין וואס בעסיר איז:

(מד) דעם מחזיר וואס מיזאגט אז דאס קהל האלטין נאך נאך שמונה עשרה דאס הייסט קיין הפסק ניט אבר עס איז אויך פיל בעסיר מיזאל צו הערין דעם חזן: דען טאמיר וועט ער ח"ו מחרף זיין דאס ער רעט זאגין איין (ה) פאר איין (ח) אודר איין (ב) פאר איין (כ): אודר פאר קערט: אונ אופט קומט דורך דעם אות איין חירוף אונ גידוף: דרום איז בעסיר מיזאל צו הערין דעם חזן: אודר מיזאל זיך לערנין דיא טייטש אונ כוונה דער פון:

(מה) בשעת מיליאנט אין דעם ספר תורה זאל איטליכר שטיין: אז חיא דיא ישראל זענין גישטאנין בשעת מתן תורה: אויך טאר מען ניט לייאנין מיט איין ברכה נאר במנין: דען צו איין דבר קדושה דארף מען האבין אמנין אז וויא אויבן שט"ט:

(מו) איטליכר זאל אום קערין זיין פנים צו דער ספר תורה פון כבוד דער ספר תורה וועגין אונ זאל צו הערין איטליכש ווארט וואס מען לייאנט: אונ עס טאר קיינר ניט הוין נאך לייאנין מיטן חזן: דען מיוועט דעם חזן ניט הערין אבר שטילר הייד מעג ער יא אויך טאר מען קיין שום ווארט ניט ריידין אפילו דברי תורה פון זינט מען עפינט אויף דיא ספר תורה ביז מען מאכט זיא צו: דרום מאכט מען צו דיא ספר תורה אז מיהאט שוין אייםם אפ גילייאנט:

(מז) בשעת דער חזן ריפט אויף מאג מען יא לערנין דברי תורה: אבר מיטאר ניט ריידין אין שיל קיין דברים בטלים ח"ו: אונ ווער עס דארף עפיס ריידין מיט זיין חבר זאל ער ארויש גיין פון דער שיל · אונ ווער עס רעט יא אין שיל איז ער מחלל השם אונ זיין הייליגי שכינה אונ דיא הייליגי ספר תורה וואס איז דארטין בפרט אום שבת איז זיין עונש גרעסיר: דרום זאל איטליכר נזהר זיין דרינין: אונ זאל דרויף שטראפין זיין חבר:

(מח) דיא דינים פון שמונה עשרה פון מוסף איז גלייך צו שחרית:

(מט) שבת אין דער פריא אז ער גייט פונים שיל זאל זיין טיש צו גריכט זיין אז וויא אויף דער נאכט · אבר דיא ליכט דארפין ניט צו זיין אונ איטליכר זאל באלד אהיים גיין דאס ער זאל ניט מחלל שבת זיין מיט דברים בטלים דרום זאל ער איילין פון איין מצוה צו דער אנדריר דאס איז דיא סעודה פון שבת אויך דארף ער משנה זיין פון אום דער וואכין: פלעגט ער תמיד פריא עסין דארף ער שבת שפעטיר עסין פלעגט ער תמיד שפעט עסין דארף ער שבת פריא עסין אונ זאל אלש טאן לכבוד שבת ·

(נ) איטליכר בעל הבית זאל זיך זעצין צום טיש מיט איין פריליך הארץ · מיט אלים ווא ער האט גיטאן פרייטאג צו נאכט: (קדוש היום) דער קידוש פון אין דער פריא ווערט גירופין אין דער גמרא (קידושא רבה) אונ מיט דעם כוס זאל ער זיך אויך נוהג זיין וויא פרייטאג צו נאכט נאר · פרייטאג צו נאכט מאכט מען המוציא איבר דעם אונטערשטין קוכן · אונ אין דער פריא איבר דעם אייבערשטין נאר ער זאל אלש טאן לכבוד שבת:

(נא) עס איז איין מצוה מיזאל אום שבת ברכה מאכין אבר פיל פירות · כדי משלים צו זיין דיא הונדרט ברכות וואס מען איז מחויב

צו מאכין אלי טאג · אבער דער וואש עסט פירות אום שבת אן ברכה פריר אונ דער נאך דער מיט צווייא עבירות דרום טאר מען ניט געבין קיין פרי צו אזעלכין וואש מאכט קיין ברכה ניט דען מען ברענגט אים צו עבירות :

(נב) עש איז איין עונג שבת מזאל שלאפין (שבת) איז די ר"ת (שינה בשבת תענוג) שלאף אום שבת איז איין תענוג. אונ מען דארף פריר עפיס לערנין פארין שלאף: אבער מזאל געוואוינט זיין ניט צו פאר שלאפין די דרשה אודר מנחה : (נג) איטליכער איז מחויב תורה צו לערנין בפרט אום שבת : דען דער שבת איז נאר געגעבין געווארין צו תורה · אז הקב"ה האט געגעבין דיא תורה צו ישראל אויפין בארג סיני · האט זיא געזאגט צו הקב"ה עש איז ניט דאש גיסט מיך צו ישראל ווייל זייא זענין אין דער מדבר : דא האבין זייא ניט צו טאן · דא לערנין זייא תורה טאג אונ נאכט : דען זייא בדארפין קיין שום מלאכה ניט טאן · ניט אקערין אונ זייאן ניט צו פלאנצין : דען זייא האבין דעם (מן) אבער אז זייא ווילין קומין אין זייער לאנד אריין אזו וועט איטליכער לויפין צו זייני עסקים אונ מלאכות אונ וועלין מיך פאר שליכין אין איין אלמיר ווער וועט מיך לערנין : ליבר גאט גיב מיך ניט צו ישראל. דען זייא וועלין מיך מבטל זיין דא וועל איך בלייבין אום געלערנט · זאגט גאט צו דער תורה איך האב געמאכין אין דער תורה איר זאלט לערנין תורה טאג אונ נאכט : טייטשין דיא חכמים אטייל פון דעם טאג אונ אטייל פון דער נאכט : דאש ער זאל זייני עסקים טואין כדי זיין תורה זאל אקוים האבין · איך האב זייא גיגעבין דעם שבת אונ יום טוב · דערמאלט טארין זייא ניט האנדלין אונ קיין מלאכה ניט טאן · אזו וועלין זייא תורה לערנין · נון זעהן מיר וואול אז דער שבת איז נאר געגעבין געווארין אויף תורה צו לערנין · בפרט דער וואש לערנט ניט אגאנצי וואך אונ גייט נאך נאך זייני עסקים : דר זעלביגר זאל פיל לערנין אום שבת אונ יום טוב אבער דער וואש לערנט יוא אגאנצי וואך מעג ער אום שבת אונ יום טוב אביסל ווייניגר לערנין פון עונג וועגין · אונ דער וואש קען ניט לערנין זאל ער לערנין דיא טייטש פון דער סדרה : אונ זאל גיין צו דער דרשה : דאש הייבט אויך געלערנט :

(נד) אין אלי קהילות דארף זיין איין חכם וואש זאל דרשנין פון די עמי הארצים וועגין : אונ איטליכר זאל געווארנט זיין ניט צו שלאפין ביא דער דרשה : אונ אויב ניט איז בעסיר ער זאל בלייבין אין דער היים : דיא תלמידי חכמים וואש האבין געקענט בעסיר לערנין פון דעם בעל דרשר פלעגין אויך גיין צו דער דרשה פון וועגין צווייא טעמים : איינש אז זייא וועלין ניט גייאן וועלין די עמי הארצים אויך ניט גיין : מחמת זייא וועלין זיך שעמין : אודר זייא וועלין ניט הערין דיא דרשה : דער אנדיר טעם איז דיא תלמידי חכמים זענין נהנה מדברי תורה : אפילו זייא ווייסין שוין לאנג דער פון : אויך געפונין מיר אין דער גמרא דאש פול קעסטליכי חכמים וואש האבין פול בעסיר געלערנט אונ בעסיר געוויסט דיא פשטים פונים בעל דרשר זענין אויך געגאנגין צו דער דרשה : דען זייא האבין געזאגט (אין מדרש בלא חדוש) עש איז ניט פאר האנדין קיין שום דרשה עש זאל ניט זיין דרונין קיין חידוש. אונ קיין גוטר פשט אודר איין גוטי כוונה : אין אטייל ערטיר מאכט מען שלש סעודות פאר מנחה : אונ אין אטייל ערטיר מאכט מען נאך מנחה : איטליכי מדינה האט איר טעם לשם שמים אבר אין אונזרי לענדר מאכט מען שלש סעודות נאך מנחה :

(נה) דיני מנחה של שבת

תפלת מנחה דאווינט מען זיין שעה אויפין טאג ווייל דיא זון שטייט נאך · אונ דער נאך איז שוין פאר ווימט דיא צייט דען דער נאך הייסט שוין (בין השמשות) : אונ אטייל זאגין מען מעג דאווינין מנחה ביז שטערין שטייאן: אבער מיר זענין ניט אזו נוהג ווייל מיר מאכין שלש סעודות נאך מנחה : אונ דיא צייט פון שלש סעודות איז ווייל דיא זון שטייט נאך : (נו) אום דער וואכין זאגט מען (אשרי ובא לציון) צו שחרית : אונ אום שבת צו מנחה : דען ישראל ווייסין דאש משיח וועט קומין אום שבת נאך יום טוב : דרום טאן מיר תפלה בוף טאג אז משיח זאל קומין : אונ מען ליינט אין דער ס"ת אין פרשה צעהן פסוקים ניט ווייניגר פון דער סדרה פון דער וואך וואש וועט קומין : דער נאך דאווינט מען שמונה עשרה : (אתה אחד) אונ (וצדקתך) : אונ אויב עש איז אזו איין טאג וואש מזאגט ניט קיין תחנון : אודר מיוועט ווינטאג ניט זאגין קיין תחנון זאגט מען אויך ניט קיין (צדקתך) אונ אין אטייל ערטיר זאגט מען נאך קדיש (ברכי נפשי) אונ אלי דיא (שיר המעלות) : אונ אום ווינטר זאגט מען איין פרק פון דיא זעקס פרקים : (נח) נאך מנחה זאל ער באלד אהיים גיין צו (שלש סעודות) : דאש זייא זאלין דער ווייל ניט הערין קיין דברים בטלים : געווארנט מזאל קומין

פון

פון איין מצוה צו דער אנדריר: מיטאר זיך אפילו ניט קובע זיין קיין צייט אויף תורה לערנין צווישן מנחה און מעריב מכ"ש אז מיטאר ניט ריידין קיין שלעכטי רייד: דרום דארף איטליכר מקיים זיין דיא מצוה פון שלש סעודות:

(נט) דיני שלש סעודות

איטליכר ישראל זאל גיווארנט זיין צו מאכין שלש סעודות איידר די זון גייט הונטר: און דער נאך האט ער שוין פאר זוימט דיא צייט: (ס) מען איז מחויב צו עסין שלש סעודות ברויט און פיש און פלייש און ויין טרינקן: אז וויא ביא יעני סעודות און דער וואש איז ניט הונגרינג מעג ער יוצא זיין שלש סעודות מיט פירות: אבר איין חכם היט זיך ניט פיל צו עסין אין דער פריא: כדי ער זאל קענין עסין שלש סעודות: (סא) דיא לייט וואש מאכין זיך בנאנדר איין חברותה צו עסין שלש סעודות לשם שמים איז עש אגרוסי מצוה: נאר זיא טארין זיך ניט אן שיכורן: און זאלין ריידין דברי תורה איבערן טיש: דאש הייסט לשם שמים: איך וועל אייך שרייבין איין מעשה: עש האבן גיוואונט פיר בעלי בתים אין איין ישוב: דרייא פון זיא פלעגין זיך תמיד בנאנדר שלש סעודות מאכין: און איינר איז גיוועזן איין קארגיר און האט ניט גיוואלט האלטין קיין שלש סעודות: נאך שבת פלעגט ער פון איינם פון זיא פרעגין וויפל געלט האסטו פאר צערט אויף שלש סעודות: און פלעגט אזו פיל געלט ארייא לייגין בזונדר אין איין זאק ארין: עש האט אזו גיווערט עטליכי יאר: אמאל זענין זיא אלי גיפארין אויף איין יאריד צו האנדלין: הונטר וועגין זענין אן גיפאלין גזלנים און האבן גישלאגין דעם קארגין מכת אכזריות און האבן ביא אים אוועק גינומען דעם זאק געלט וואש ער האט אפ גישפארט פון שלש סעודות: און יעני דרייא זענין בשלום אהיים גיקומען: פון דעמולט אן האט דער קארגיר אויף זיך גינומען מיט זיא חברותה צו מאכין שלש סעודות:

(סב) דא וועל איך שרייבין אטייל פון דעם שכר פון שלש סעודות דער וואש פאר פעלט ניט צו מאכין שלש סעודות צו דער ירעכטיר צייט ווערט ער בשערמט פאר דרייא פורעניות פון וויא טאג פון חבלי משיח און מלחמת (גוג ומגוג): פון חיבוט הקבר אפילו זאגין אז ער ווערט אויך בשירמט פונם גיהנם: און איטלכר אל זייער גיווארינט זיין אין דער סעודה פון שלש סעודות מער וויא

אין יעני צווייא סעודות: דען ביא יעני צווייא סעודות עסט ער פאר הונגר: אבר צו שלש סעודות איז ער דאך ניט הונגריג: אז עסט ער נאר לשם מצוה: דרום איז זיין שכר גרעסיר: (סג) און ווינטר אין דיא קורצי טעג: אודר ווער עש פאר זוימט זיך אין שול: ביז זיין סעודה פון דער פריא ציהט זיך ביז מנחה צייט: איז בעסיר ער זאל תיכף מאכין שלש סעודות וויל ער קאן נאך עסין אין זיין מאגין איז נאך אפין דאש ער זאל בענטשין: און זאל זיך נאך אמאל וואשין און זאל המוציא מאכין איבר צווייא קיכן: און זאל גומר זיין דיא סעודה: אבר אז ער וועט ווארטין ביז נאך מנחה וועט ער שוין ניט קענין עסין: אבר דער וואש פילט אין זיך אז ער וועט נאך קענין עסין שלש סעודות מיט לוסט: זאל ער ווארטין ביז נאך מנחה: אויב דער שלש סעודות פאר ציהט זיך אין דער נאכט דארף ער דאך זאגין (רצה) אין בענטשין וויל ער האט נאך ניט גיזאגט קיין (ואתה חוננתנו) דען מיר רעכנין דאש אן הייבין פון דר סעודה און דעמולט איז נאך גיוועזן שבת:

סדר מוצאי שבת

דער מנהג איז שבת צו נאכט שפעט צו דאווענין מעריב: וויל דיא רשעים קומען ניט אין גיהנם ביז דיא הונטרשטי קדושה זאגין אפ (ויהי נועם ואתה קדוש) (סה) שבת צו נאכט זינגט מען (אליהו הנביא): דרויף זענין צווייא טעמים: איינש אום שבת קומט ניט משיח און (אליהו הנביא) דרום אז דער שבת איז אויש זינגין מיר דאש (אליהו הנביא) זאל קומען און זאל אונז אבשורה זאגין אויף דער גאולה: דען יעקב אבינו ע"ה האט אמשכון גינומען ביא (אליהו) דאש ער זאל קומען אונז אבשורה זאגין אויף דער גאולה דער אנדרר טעם איז (אליהו הנביא) זיצט מיט פיל טויזנט מלאכים אום מוצאי שבת און שרייבט אויף אלי דיא וואש האבין רעכט שבת גיהאלטין און פאר קערט דיא וואש האבין ח"ו מחלל שבת גיוועזן, אודר זיא האבין זיך ניט גיהאלטין וויא רעכט איז אום שבת און זיא ברענגין דעם זעלבינן בוך פאר הקב"ה: און ער שרייבט אן דער ביא וואש פאר איין שכר זאלין האבין דיא צדיקים וואש האבין שבת גיהאלטין און אויך דעם עונש פון דיא רשעים וואש האבין מחלל שבת גיוועזן: דרום בעטין מיר הקב"ה זאל אונז שיקין אליהו הנביא ער זאל אונז אבשורה זאגין אויף דער גאולה: און זאל אונז אן שרייבין אין בוך פון צדיקים וואש האבין רעכט שבת גיהאלטין:

סו הלכות הבדלה

עס איז דער דין הבדלה צו מאכן איבר וויין אויב אז מען קען קיין וויין ניט בקומן מעג מען מאכן איבר ביר אודר מעד אונ מ׳זאל דעם כוס ניט ריין מאכן אונ זאל אריין גיסן מער פון אשיעור אז עס זאל איבר גיין אונ זאל זיך שטעלין מיט זיין פנים קיין מזרח דיא לייט זעגין זיך נוהג פאר הבדלה צו זאגין גוטי פסוקים (הנה אל ישועתי) דאס איז אגוטר סימן צו דער פילר וואך אונ זאל דעם כוס נעמן אין זיין רעכטי האנט אונ דיא הבדלה זאל מען האלטין ביא דעם כוס אונ דיא לייט וואס ווילן יוצא זיין מיט יענימס הבדלה דארפן זיא צו הערין איטליכס ווארט אונ זאלין אריין קוקין אין כוס איידר ער מאכט (בורא פרי הגפן) זאל ער אביסל אפ גיסן פונם כוס אויף דער ערד דאס איז אגוטר סימן אויף דער פילר וואך צו מזל אונ צו ברכה אבר נאך דער ברכה טאר ער ניט אויס גיסן ביז נאך הבדלה דער נאך זאל ער מאכין דיא ברכה (בורא פרי הגפן) דער נאך (בורא מיני בשמים) דאס איז פון דעסט וועגין דאס מיר זאלין גליבין אז איטליכר פון ישראל בקומט אום שבת נאך איין נשמה פון לויטר פרייד · דרום פרייאן מיר זיך דיא גאנצי וואך אויף דעם ליבן שבת · אבר ווען דער ליבר שבת גייט אוועק דא גייט אויך אוועק דיא (נשמה) פון איטליכן בזונדר ביז דעם אנדרין שבת · אזו זעגין מיר טרויאריג אונ דאס איז גליך אז וויא איינר פאלט חלשות דרום מאכין מיר הבדלה אונ שמעקין בשמים :

דער נאך זאל ער זייני הענט האלטין קעגין דער ליכט צו גימאכט דער נאך זאל ער זיא עפנין אונ זאל אין זיא אריין קוקין אונ מאכין (בורא מאורי האש) ווען מ׳טאר ניט קיין ברכה מאכין ביז מען מוז הנאה האבין פון דער זאך : אונ מיט דעם וואס ער עפינט זייני הענט אונ זעהט אויף זייני הענט הייסט אין הנאה : אויך איז איין סימן דאס ער נעמט אויף דער פילר וואך זיין האנט אויפן האלטין צדקה צו געבין · אזו טוט ער פיל מצות דורך אנאנדר (הבדלה בשמים מאורי האש צדקה בורא פרי הגפן) :

נאך הבדלה זאל ער זיך אנידר זעצין אונ זאל טרינקין פון דעם כוס אזו וויא דער שיעור פון קידוש : דער נאך זאל ער אביסל אויס גיסן פון דעם כוס אויפן טיש אונ זאל דרינן אויס לעשין דיא הבדלה דאס איז אויך אגוטר סימן אז ער וועט האבין · אזו פיל וויין ביז ער זעגט מיט אים גיצן אויפלבי זאבין וואס קענין ניט טאן ווערין דורך וואשיר (סז) דער נאך ווייל דער טיש איז נאך צו גידעקט זאל ער געמין דעם פערדין קוכין : אונ זאל זיך וואשין אונ זאל המוציא מאכין אונ זאל עסין אפילו נאר אכזית איז ער אויך יוצא דר נאך זאל ער בענטשין · דיא סעודה האבין דיא חכמים גירופן (מלוה מלכה) ער בלייאט דיא מלכה דאס איז שבת : דיא חכמים ז״ל האבין גיזאגט עס איז פאר האנדין אין גליד אין דעם מענטשין דאס האט קיין הנאה ניט פון קיין שום שפייז נאר פון דער סעודה (מלוה מלכה) :

(סח מיטאר קיין מלאכה ניט טאן ביז ער זאגט אתה חוננתנו אין שמונה עשרה · דרום אויך דיא ווייבר אודר יונגין אודר מיידין טארין קיין ליכט ניט אן ציגדן ביז זיא זאגין פריר דיא ברכה (ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעובדי גלולים בין יום השביעי לששת ימי המעשה ברוך אתה ה׳ המבדיל בין קודש לחול :

נן וועל איך אן הייבין צו שרייבין דיא דינים וואס עס איז אסור אודר מותר צו טאן אום שבת אונ וואס עס איז אסור אום ערב שבת דאס וועל איך אלס בקיצור שרייבין נאר וואס עס ניצט אין אונזרי קהלות אונ אין אונזרי דורות :

(ע) עס איז אסור צו פאר דינגין איין בהמה צו ארבטין מיט איר אום שבת : אונ ווער עס פאר דינגט יוא זאל זיך ניט דאבטין אז עס איז גניג ער זאל אויס נעמין מיט איר ניט צו ארבטין אום שבת : נאר ער זאל אויס נעמין דאס פאר שבת זאל מען דיא בהמה אפ געבין : אונ אויב ער ברענגט אים ניט אפ פאר שבת דא וויא זאל ער טון : דא זאל ער זאגין פרייטאג פאר נאכט פאר דרייא לייט איך בין מפקיר מיין בהמה : זיא איז שוין ניט מיין : אבר דאס האט ניט דעם דין אין זיך וויא אנדר הפקר דאס קיינר טאר ניט זוכה זיין אין דער בהמה ווייל זיין כוונה איז נאר גיוועזן ער זאל ניט קומן צו קיין חילול שבת חלילה :

קכג דיני ניקוי וקיפול בגדים

מען טאר ניט אויס טרעסלין אום שבת קיין שום מלבוש פון דער טויא אודר רעגין אודר שטויב וואס איז דרויף גיפאלין : אבר מען מעג אפ קלויבין דער פון דיא פעדרין : אויך ווער עס געמט אראפ פון איין טוך דיא פעדיים אונ שפענדליך

שפענדליך וואש ליגין דרויפנס דר וואכין אן איז ער מחלל שבת ח״ו : עש איז אסור צום אויף צו ליגן אום שבת אין טלית אודר אנאנדר מלבוש אבר אין נייא העמד וואש איז נאך ניט גיוואשין גיווארין אונ דער זעלביגר מענטש האט ניט קיין אנדרש אן צו טון אז ער וויל עש אן טאן דעם זעלבגין שבת איז אים מותר צום הויף צו לייגן · אבר עש טאר אים קיינר ניט העלפין · אונ וויא באלד עש פעלט איינש פון דעם אלים וואש איז דא אויש גירעכינט איז אסור אבר ניט אין די ערשטי פאלבין איז מותר : אין מלבוש אודר ווים גרעט וואש ליגט אין פרעס טאר מען עש ניט ארויש נעמין אום שבת דען דאש הייסט אין מלאכה: ווייס גרעט וואש איז הארט מאג מען עש צו רייבין מיט דיא הענד ביז עש ווערט ווייך : אבר מיט אין האלץ איז אסור · דאש איז דווקא בייא אין העמד סייא פון אין מאנזביל · סייא פון אין אשה :
אבר אנאנדר גרעט איז אסור :

(קכה) ווען איינם האט זיך אן גיקלעפט ליים אודר ערד אין זיין שיך · טאר ער אים ניט אפ רייבין אויף אום בפלאכטורט ערד : אבר ער מעג אים אפ רייבין מיט אזו אין שערביל וואש מען מעג מטלטל זיין · אזוויא עש וועט ווייטיר שטיין אונ ווען זיין שיך איז אין גישמורט ביווארדין סייא אין נייאר סייא אין אלטיר · טאר ער אים ניט אפ רייבין מיט דיא נעגיל מכ״ש ניט מיט אין מעסיר :
א ווען זייני קליידר זענין אין גישמורט גיווארין מיט ערד · אז עש איז דאר טאר ער עש ניט אפ רייבין · אונ אז עש איז נאך נאס מאג ער עש אפ ווישען מיט דיא פינגר : ווען זייני שיך זענין נאס גיווארין דאש ער קאן זייא ניט אן טואין אודר זייא טואין אים וויא מאג ער אויף זייא גיסן וואשיר : אבר ער טאר זייא ניט רייבין מיט דיא הענט אודר אין שיך אין אנדרין אבר מיטאר ניט גוסן קיין וואשיר אויף אין קלייד אפילו ווייך צו מאכין · וויא דען זאל ער טואין : ער זאל עש אפ וואשין באמעגליך מיט אין טיכל דאש ער זאל עש ניט אויש קוועטשין :

(קכו) ווען איינר האט זיך גיוואשין זייני הענט זאל ער זייא ניט אפ ווישען אן אין האנטיך דען ער וועט אים נאס מאכין נאר ער זאל צום אויף נעמין דיא הענט אונ זאל לאזין דיא וואשיר אראפ לויפין פון זייא : דער נאך מאג ער זיך אפ ווישען : אויך אין מלבוש וואש איז נאס גיווארין מיט השתנה טאר ער ניט גיסן דרויף קיין וואשר מבטל צו זיין די השתנה ווען איינם איז בשמירט גיווארין זייני הענט מיט אונ ריינקייט טאר ער זייא ניט אפ ווישען אין אין ווייך טיכל נאר אין אין הארטס אודר אין אין ווידיל פון אין בהמה : אין כלי אודר אין פרי וואש זיא איז נאס טאר מען זיא ניט אויש ווישען מיט אין טיכל ·

(קמג) דאש איז ידוע אז אין שטיין איז מוקצה אונ אין קינד איז ניט מוקצה מטלטל צו זיין : אז דאש קינד האלט אין שטיין אין דער האנט : טאר מען עש ניט מטלטל זיין דער מיט · סיידין דאש קינד וועט ח״ו קראנק ווערין אז ער וועט ניט האלטין דעם שטיין אין זיין האנט : אבר אז ער האלט אין מינץ אין זיין האנט זאר מען אים ניט מטלטל זיין אבר מען מעג אים פירן בייא דער האנט : אין קארב מיט אין לאך וואש דיא לאך איז פאר שטאפט גיווארין מיט אין שטיין · מאג מען דעם קארב מטלטל זיין אין עמיר פון אין ברונן וואש איז צו גבונג אונ מיהאט צו אים צו גיבונדין אין שטיין ער זאל שווערער זיין מאג מען מיט אים וואשיר שעפין אום שבת : אויב נאר דער שטיין איז צו גיבונדין גיווארין פאר שבת : אין קארב מיט אופס וואש ליגט דרינן אין שטיין : איז עש אזו אין אופס וואש ווערט ניט מיאוס אז מען שיט עש אויש : זאל ער דעם קארב איבר קערין עש זאל אלש ארויש פאלין : דער נאך מאג ער ארין לייגן דאש אופס אבר אז עש איז אזו אין אופס וואש ווערט מיאוס אז מען שיט עש אויש מאג מען עש מטלטל זיין מיטן שטיין : ווען איינר האט פאר געסין געלט אודר אשטיין אויף אין טיש אודר אויף אין בעט אודר אויף אין קישען · אודר אויף אין כלי · אודר אויף אין מלבוש : מאג ער עש אראפ שאקלין : אבר אז ער האט אין מוסגע גילייגט דרויף טאר ער עש ניט אראפ שאקלין : דען דיא זאך וואש מוקצה ליגט דרויף · איז אז וויא דאש מוקצה זעלברט :

ווען איינר ליגט ארויף אין דבר מוקצה אפילו במזיד אויף אזו אין זאך וואש איז ניט זיין · מאג עש וואול ייעניר אראפ שאקלין : דען קיינר קען ניט אסרין וואש ניט זיינש איז · אונ אויך אפילו דער וואש האט ארויף גילייגט דיא מוקצה אז ער דארף צו דעם אורט מאג ער וואול צו נעמין דיא זאך וואש דאש מוקצה ליגט דרויף · קין שום עסק

שפיין איז ניט מוקצה׳ אפילו איינר האנדילט מיט עסן שפייז מאג ער דער פון געמין צו עסן אום שבת · אויך אפילו ווען איינר האט גיזאט ווייץ אודר קארן אונ עס איז נאך ניט איין גיווארצילט אין דער ערד מעג ער געמין דער פון צו עסן · אויך מעג מען ארויש גימין דיא אייער פון הינער דיא היגר זונ׳ שבת צו עסן אויך אזו איין אופם וואש ווערט צייטיג ביז עש ווערט צו גילגערט מאג מען עסן דער פון אום שבת · אבער אז מיהאט עש גיליגט טרוקנן · טאר מען עש אפילו ניט מטלטל זיין :

קמז דיני צידה בשבת

דער וואש יאגט נאך איין בהמה אודר איין חיה אודר איין עוף אום שבת · אודר ער טרייבט זיא ארין אין איין חדר ארין עש זאל גיפאנגן ווערין · דאש איז ארעבטי מלאכה : אונ אז ער טוט עש במזיד איז ער חייב אונ אפילו ער רייצט נאר אן אהונט אויף זיא ער זאל זיא חאפן דאש טאר מען אפילו זום דער וואבין אויך ניט טאן בפרט אום שבת איז גליך וויא ער זעלברט וואלט עש גיטאן : אין פליג טאר מען אויך ניט חאפן אום שבת : דרום טאר מען ניט צו מאכן קיין אלמיר אונ קיין קאסטן ביז מען טרייבט ארוש דיא פליגן דאש קיין שום פליג זאל דרינן ניט פאר שלאסן ווערין אונ אפילו איין חיה אודר איין עוף לויפט זעלברט ארייו אין זיין הויז ארין אונ ער מאכט צו דיא טיר עש זאל גיפאנגן ווערין איז ער אויך חייב במזיד: אונ אפילו ער זעצט זיך פאר דער טיר אודר פארנפענצטיר עש זאל ניט קענן ארויש איז ער אויך חייב : אונ אז איינר האט זיך גיזעצט פאר דער טיר זיא צו פאר שטעלן · מאג זיך שוין אן אנדריר זעצן לעבן אים אונ נאר דער ערשטיר איז חייב אונ אפילו ווען דער ערשטיר גייט אוועק מאג דער אנדריר בלייבן זיצן : ווען איינר חאפט איין שלאנג פון איין רפואה וועגן איז אסור : אבער כדי אז ער זאל ניט מזיק זיין דיא לייט איז מותר: מיטאר ניט חאפן קיין פלויא אום שבת אבער אז זיא איז אים מצער מאג ער זיא אראפ ווארפן פון זיין לייב · אבער ער טאר זיא ניט הרגנן · אויך טאר ער זיא ניט רייבן מיט זיין האנט אודר אין דער וואנט · דען טאמיר ווערט ער זיא הרגנן : אין לויז פונם קאפ מאג מען הרגנן · אבער פון דיא קליידר טאר מען ניט הרגנן אבער ער מאג זיא רייבן מיט זיין האנט :

בייזי חיות אודר שרצים וואש מען ווייסט גוויס אז זיא זענין ממית דיא לייט · איז איין מצוה זיא צו הרגנן אפילו אום שבת אבער אז מען ווייסט ניט גוויש אויב זיא זענין ממית דיא לייט טאר מען זיא ניט הרגנן · סיידין זיא לויפן נאך אימצן · אויך מאג מען אויף זיא טרעטין אן כוונה : אבער שפינן אודר בייזי ווערים אונ פליגן דער וואש הרגית זיא אום שבת איז חייב : אויך דעסט גלייכן מאג מען טרעטין מיטעןשיך אן כוונה אויף שפייאכץ וואש ליגט אויף דער ערד : אבער פאר שטרייכן איז עש אסור סיידין עש ליגט אויף גיפלאסטירטר ערד : מיטאר ניט פאנגן אום שבת קיין הויז היגר אודר גענז · אודר איין קאץ אודר איין הונט : אונ מיטאר ניט מטלטל זיין קיין שום בעל חי בפרט אזעלכים וואש האט פעדרין איז דיא עבירה נאך גרעסיר : דען טאמיר ווערט ער אויש רייסן אין פעדיר :

קמח דיני קשר בשבת

ווען איינר מאכט אום שבת איין קניפ ער זאל אזו בלייבן אויף איביג אודר ער קניפט אויף אזו איין קניפ איז ער חייב : צוויא קניפן איבר אנאנדר הייסט איין רעכטיר קניפ אפילו עש איז ניט גימאכט גיווארין אזו צו בלייבן : אונ דער וואש מאכט איין קניפ ער זאל אזו בלייבן איבר שבת אודר ער מאכט אפילו נאר איין קניפ אין איין שטריק אודר אין איין שנירל איז ער אויך חייב : אזו אויך איז ער חייב אויפן אויף קניפן אזו וויא צו קניפן : איין קניפ מיט איין שלייף אין צווייא שנירליך איז מותר : אבער אין איין שנירל איז אסור: ווען איינם האט זיך פר קניפט דיא העמד מאג ער זיא אויף קניפן : דען דאש הייסט איין צער אז ער זאלט עש ניט אויף קניפן · אזו אויך ווען איינם האט זיך ארויש גיצויגן איין שנירל פון איין שיך מאג ער עש ארין ציהן אוב ער דארף קיין פיל טירחא ניט האבן דער צו אבער אז ער דארף יוא האבן פיל טירחא דער צו איז אסור : דען טאמיר ווערט ער עש פאר קניפן : אז דיא וועשרין האט צום הויף גיקניפט ווייס גרעט מאג מען עש אויף קניפן : אבער אז עש איז נאך פון דער גייא אזו צום הויף גיקניפט פון דער גיטארין אודר איין שיסטר וואש האט צום הויף גיקניפט איין פאר שיך טאר מען זיא ניט אויף קניפן : עש

איז

איז מותר אן צו רגיסן אין עמיר מיט אין שנירל דער מיט וואשר צו שעפין : אבר ניט מיט אין גארטיל אודר מיט אין שטריק : דען איך האב מורא טאמיר וועט עש אזו בלייבין : אבר מיט אין שליף איז דער מיט אויך מותר :

קמט דיני המבשל בשבת

דער וואש קאכט אום שבת טאר ער דער פון קיין הנאה ניט האבין : אז וויא איך וועל דא בשיידין דער וואש קאכט אודר ער טוט אנאנדרי מלאכה אום שבת (במזיד) מיט ווילג גערין טאר ער דער פון קיין מאל קיין הנאה האבין אבר אנדרי לייט מעגין דער פון הנאה האבין נאך שבת : אבר זייא דארפין ווארטין אזו לאנג ביז דיא זאך וואלט שוין גיקענט גיטאן ווערין נאך שבת : טוט ער עש (בשוגג) דאש ער האט פאר געסין אז עש איז שבת : אודר ער האט גימיינט דאש איז קיין מלאכה ניט : טאר קיינר דער פון קיין הנאה ניט האבין אום שבת · אבר נאך שבת מאג ער זעלבסט אויך הנאה האבין דער פון : נאר מען דארף ווארטין וויא אויבן שטייט : אונ אפילו איינר הייסט אייאינו יהודי אין מלאכה טאן טאר מען אויך דער פון קיין הנאה ניט האבין ביז נאך שבת : ווען איינר האט גיקוליט אין הן פון אקראנקין ווענין מאג אין גיזונטר אויך עסין דער פון · אבר אז אפילו אין אינו יהודי האט גיקאכט אודר ער האט אפ גריסן פירות פון אקראנקין ווענין טאר קיין גיזונטר דער פון קיין הנאה ניט האבין : דען איך האב מורא טאמיר וועט ער מער קאכין אודר אפ רייסין פון זיינט וועגין : אונ אזו וויא מיטאר ניט קאכין ביא דעם פייאר : אזו אויך טאר מען ניט קאכין ביא דעם וואש איז דער היצט גיווארין פון פייאר : מיטאר ניט ארין לייגין בראטין איין איי אין אהייסין טאפ אודר אין אין הייסין טוך אפילו עש איז דער היצט גיווארין פון דער זין : אבר אויף דער זין זעלבסט מעג מען עש יוא בראטין אודר וואשיר צו ווארמין :

איין גיקעכץ וואש איז קאלט גיווארין · איז עש אסור צו שטעלין לעבין פייאר : ווייל עש וועט זיך בעסיר איין פרעגלין : סיידין אז עש איז שוין פריר רעכט גיקאכט גיוועזן אונ עש איז נאך אביסל ווארים אונ עש איז קיין יאך אויך ניטא דרינן : אזו וועט זיך דאש פרעגלין ארגיר מאכין · דא איז עש מותר צו שטעלין פון ווייטין ביא דעם פייאר אויף אזו אין אורט וואש זאל ניט קענין זיין אבר עש מעג אזו הייס ווערין ביז מ׳זאל קיין פינגר ניט קענין אין האלטין דרינין : אבר וויא באלד עש פעלט אין זאך פון דעם אלים איז אסור : אויך טאר מען קיין הייס וואשיר ניט גיסן אויף אין דארט עסין ווארג אודר אוף גיזאלצני הערינג : אויך ווען מען האט צו שיטין ברויט דרויף ארויף צו גיסן יאך : טאר די יאך ניט זיין אזו הייס אז מ׳זאל קיין פינגר דרינין ניט קענין אין האלטין : אין טאפ וואש שטייט אויפין פייאר טאר מען אויף אים ניט ארויף שטעלין אנאנדר טאפ מיט גיקעכץ צו ווארמין : אבר אז ער שטייט נאר לעבין פייאר מאג מען אויף אים יוא ארויף שטעלין אזו אין טאפ מיט גיקעכץ וואש איז נאך ניט גאר קאלט גיווארין : אזו אין גיקעכץ וואש איז נאך הייס אז מיקען קיין פינגר ניט האלטין דרינן טאר מען דרינין קיין בשמים אונ קיין זאלץ ניט ארין שיטן אויך טאר מען ניט ארין לייגין קיין בשמים אודר זאלץ אין אין שיסל ארין אונ דרויף ארויף צו גיסן דש הייסי גיקעכץ : אויך טאר מען ניט ארין גיסן קיין קאלטי וואשיר אין ווארימי עש זאל ווארים ווערין : אבר ווארימי אין קאלטי איז מותר : אין קעסיל וואש הענגט ניט איבר דעם פייאר אונ ער איז נאך הייס מאג מען אין אים ארין גיסן פיל קאלט וואשיר מיט אמאל : אבר אז ער הענגט איבר דעם פייאר איז אסור : ווען עש שטייט ווארים וואשיר אין איין כלי אונ עש איז ניט דרינן גיווארימט גיווארין : מאג מען דרינן ארין שטעלין וויין אודר ביר אודר וואשיר עש זאל ווארים ווערין : אויך מעג מען שטעלין אין קאלט גיטראנק אודר עסין שפייז ביא דעם פייאר : אבר ער טאר עש ניט שטעלין אויף אזו אין אורט וואש קען דארט הייס ווערין ביז מיוועט קיין פינגר דרינן ניט קענין אין האלטין : אפילו ער וויל עש באלד אוועק נעמין אודר ער וויל אכטינג געבין עש זאל ניט הייס ווערין איז דאך אסור : דען איך האב מורא טאמיר וועט ער פאר געסין : אודר ער וועט מחלל שבת זיין ח״ו : דרום מאג מען ארין שטעלין דעם טשאלינט אין אויבן ארין צו דער האלטין זיין היץ : אבר ניט אוף אזו אין אורט וואש וועט הייסר ווערין :

אין פלאדין אפילו ער איז שוין קאלט מאג מען אים שטעלין ביא דעם פייאר ער זאל אביסל דער ווארימט ווערין : אבר ניט אזו נאהנט

פאהינט ער זאל זיך קענין באקן : אין גיקעכץ וואש איז דרינן פאר האנדין יאך שטייט דאך אויבן אז עש איז אסור עש צו שטעלין לעבין פייאר : אבר אז ער האט אורחים בייא זיך אודר אנאנדר דבר צורך מאג ער שטעלין לעבין פייאר ביז עש זאל אזו היים ווערין אז מ׳זאל קיין פינגר ניט קענין איין האלטין דרינן : איין טאפ וואש שטייט בייא דעם פייאר טאר מען אויף אים ניט אדויף שטעלין קיין אנדר טאפ מיט גיקעכץ : אויב עש קען אויך דעם אורט אזו היים ווערין אז מ׳זאל קיין פינגר ניט קענין איין האלטין דרינן : אונ אויב ניט איז מותר : דער וואש מ׳שטעלט אונטר דאש גיקעכין אין טאפ מיט איין לעפיל : אונ דער טאפ איז נאך היים איז גליך וויא ער קאכט : אונ דער וואש טוט דאש איז חייב : דרום טאר מען ניט ארויש נעמין פון איין טאפ אודר פון איין פאן מיט א לעפיל : נאר ער מוז עש אין גאנצין אויש גיסין אין שיסל אריין : סיידין עש איז קאלט אודר רעכט גיקאכט דאש מען דארף עש ניט אונטר מישין : איין גיבראטינש אודר איין פלאדין וואש שטייט בייא דעם פייאר טאר מען אים ניט שמירין מיט שמאלץ אפילו עש איז שוין גוט איין גיבראטין :

קמט דיני הבורר בשבת

דער וואש קלויבט אויש דיא גוטי עסין שפייז פון דיא שלעכטי אום שבת איז ער חייב : דרום דער וואש האט פאר זיך צווייא ארלייא עסין שפייז טאר ער ניט אויש קלויבין איינש פון דעם אנדרין סיידין ער וויל נאר עסין איינש דער פון אויף דער זעלביגר סעודה : אבר עש איז אסור אויש צו קלויבין אוף אנאנדרי סעודה : ווען איינר האט פאר זיך צווייא ארלייא מינים גים או׳ מאנדלין אודר קערשין אודר בארין אודר אנדרי צווייא מינים : אונ ער וואלט גערין נאר איין מין פון זיא גיגעסין : מאג ער וואל איינש ארויש נעמין מיט זיין האנט אונ זאל עש באלד עסין צווייא ארלייא פיש האט אויך דעם דין אין זיך פין צווייא מינים אפילו זייא ווענין אייטל גרושי שטיקר טאר מען אלש ניט אויש קלויבין סיידין מיט דער האנט דיא שטיקר פיש איז אלש איין מין דרום מעג מען וואול אויש קלויבין דיא גרושי אודר דיא קליינע שטיקר דער וואש קלויבט אויש איין מין פון דעם אנדרין אונ ער וויל עש האלטין אויף דער אנדרר סעודה : דהיינו פון פרישטאג צו נאכט אויף שבת פריא אודר פון שבת פריא אויף שלש סעודות איז ער חייב : דער וואש קלויבט אויש דיא שלעכטי פון דיא גוטי אפילו מיט דר האנט אונ אפילו דאש גוטי איז פיל אונ דאש שלעכטי איז ווינציג נוא איז דאך אגרושי עבירה דאש גוטי ארויש צו קלויבין איז ער דאך חייב :

עש איז פאר האנדין איין מין ארבים וואש הייסט (תורמוסין) : אויסן דעם מין ארבים גפינט זיך שלעכטי וואש מאכין גוט

אונ זיס דיא גוטי : פון דעם מין טאר מען ניט אויש קלויבין דיא גוטי דען וויל דיא שלעכטי מאכין זייא גוט הייסט דאש דיא שלעכטי דיא זאנגין פון קארין טאר מען ניט צו רייבין מיט דער גאנצער האנט וויא ער פלעגט מין אום דער וואכין נאר מיט צווייא פינגר : אויך איז אסור אראפ צו נעמין דאש גריני פון דיא נים : וויל מ׳קאן זייא אפ עסין אום גישיילט : זאכין וואש זענין צו ריבין גיווארין פאר שבת טאר מען ניט ארויש ווייאן דיא פלאווי אום שבת מיט איין כלי : נאר מיט דער האנט : עש איז אכור איין צו ווייקין ארבים אום שבת אז דיא שאליכץ זאל אראפ : איין טיך מיט הייבין וואש זאייט זיך נאך פון פאר שבת טאר מען דרויף ניט ארויף גיסן נאך הייבין אום שבת : אבר מען מעג ארויף גיסן וואשיר דאש זייא זאלין לויטר ווערין : ווען עש גיפונט זיך פליגלך אודר אנאנדר זאך אין עפיס איין משקה מאג מען עש איבר זייאן דורך איין זיפ אודר דורך איין טיך אום שבת : אבר וואשיר טאר מען ניט זייאן דורך איין טיך : דען ער וואשט זיא אויש : אויך אזו איין משקה וואש מ׳קאן זיא ניט טרונקין איבר דיא הייבין טאר מען זיא ניט איבר זייאן : אונ ווען ער זאייט עפיש איין משקה דורך איין טיך זאל ער גיווארינט זיין קיין גרוב ניט צו מאכין אין דער טיך : נאר ער זאל זייאן ווען זיך דיא גרוב ממילא מאכין אונ אז ער זאייט דורך איין זיפ זאל ער גיווארינט זיין זיא צו האלטין איין (טפח) הויך פון דער כלי וואש ער זאייט דרינן :

ויין אודר ביר וואש עש איז דרינן פאר האנדין הייבין טאר מען עש ניט אפ גיסן פון דער הייבין אום שבת דען עש הייסט גיקליבן נאר ער זאל עש אפ גיסן באמעליך אונ זאל אביסל איבר לאזין אין דיא הייבין : וואשיר וואש עש איז דרינן פאר האנדין ווערים מאג מען זיא טרינקן דורך איין טיך : דען דאש הייסט ניט ווייאט ניט מער דיא טיך האלט אויף דיא ווערים פון צו קומן אין זיינמויל אריין דער וואש שלאגט אויש פוטר אום שבת איז ער חייב דען ער קלויבט אויש דאש שלעכץ פונם גיטש: אוך טאר ער ניט אפ הייבן דיא סמעטני דאש ער וויל עסין דיא זאויר מילעך : נאר ער זאל אזו אראפ עסין דיא סמעטני פון אויבן : אויך טאר מען ניט אראפ נעמין דאש פעטש פון דער יאך מיט איין לעפיל אודר אפ צו גיסן אין אנאנדר כלי סיידין עש בלייבט איבר אביסל אין דער יאך : עש איז אסור צו שפייאן אויף איין ווינט : דען דער ווינט פאר טראגט דאש שפייאכץ אזו איז גליך וויא מען ווינט שויבכט :

קנ דיני סחיטה בשבת

עש איז אסור אויש צו קוועטשין איפל ביר אודר ויין טרויבין אום שבת : אונ אפילו דער וויין גייט פון זיך זעלבערט טאר מען דער פון ניט טרינקן דעם זעלביגן שבת : אפילו ער האט דיא פירות

אן גיגרייט צו עסין טאר ער אויך ניט טרינקן דעם וויין וואש איז אויש גילאפין דער פון ; ווייל עש איז דער סדר וויין טרויבן אויש צו קוועטשין ; אבר אזעלכי פירות וואש איז ניט דער סדר זייא אויש צו קוועטשין דהיינו מילגרומן אודער אנדרי פירות איז מותר טרינקן דיא זאפט וואש גייט ארויש הער פון אום שבת : אבר מיטאר זייא ניט אויש קוועטשין נאר הוזיר וויליכש : אונ אזעלכי וויין טרויבן וואש רינן נאך פון פאר שבת אפילו זייא רינן אויך אצונד אום שבת מאג מען דער פון טרינקן : ווייל איטלכר טראפין וואש רינט ווערט בטל אין דעם פריגן : דיא אויש גיקוועטשטי וויין טרויבן וויזש מען ווייגט זייא אין צו מאכין עפיס איין משקה דער פון : אונ עש גיפונט זיך דרינן גאנצי קערנדליך אונ זייא רינן אויש אום שבת מאג מען טרינקן דער פון : אויך איז מותר אויש צו קוועטשין וויין טרויבן אין איין גיקעכץ אריין אום שבת עש גוט צו מאכין : עש איז מותר אויש צו קוועטשין עפיס איין שפייז : אויב ער דארף ניט די וואשיר וואש גייט ארויש דער פון : אבר אז ער דארף דיא וואשיר דער פון טאר ער עש ניט אויש קוועטשין סיידין אין אין גיקעכץ אריין זייא אודער איין טאר מען ניט מאכין צו גיין מיט דער האנט : אויך ניט צו ברעכין אויף קליני שטיקליך עש זאל צו גיין אבר מיט איין כלי איז מותר צו ברעכין :

אויך טאר מען עש ניט ליגין אויף דער זון אודער לעבין פייאר עש זאל צו גיין אונ בדיעבד אז מיהאט עש יוא גלייגט איז מותר צו טרונקין דיא וואשיר דער פון : דער וואש וואשט זיך אום שבת אום ווינטר זאל ער גיווארינט זיין ניט צו מאכין צו גיין אייז אודער שנייא מיט זייני הענט : אויך טאר ניט זיין קיין זאלץ אויף זייני הענט בשעת וואשין זיך דען דיא וואשיר וועט עש מאכין צו גיין : אויך טאר מען קיין כלי ניט אויש וואשין אום שבת מיט קיין שום זאך : אונ דער וואש וואשט זיא אויש מיט זאלץ האט ער צוויא עבירות : אויך איז אסור משתין צו זיין אין שנייא אום שבת דען ער מאכט צו גיין : עש איז אסור צו פאר שטעקין איין פלעשיל מיט איין נאס טיכל : דען מען מאכט עש אויש קוועטשין : עש איז מותר אריין צו טאן זאפרן אין איין עסין עש זאל אשייני פארב בקומין : דער וואש עסט רוטי אודער שווארצי קערשין אום שבת אונ זייני הענט ווערין גיפארבט דער פון : טאר ער מיט זייא קיין טוך ניט אן רירין דען ער מאכט עש פארבין : אבר ברויט מאג ער אן רירין אונ מאג עש אפילו איין טינקין אין דיא קאדשין האטשי עש ווערט גיפארבט :

קבא

כמה דינים משבת תולש טוחן תיקוני מאכל מעבר אופה ולש

ווען איינר האט גיפונדין ע...ויא אויף צו פאר ברענגן איז עש מוקצה : אונ מיטאר עש ניט מטלטל זיין אום שבת אבר אז ער האט עש אן גיגרייט פון פאר שבת צו געבין עסין זיין בהמה · איז עש ניט מוקצה · מיטאר ניט מאכין קיין זאלין וואשיר אום שבת : אויך איז אסור צו בזאלצין עטליכי שטיקליך רעטיך בנאנדר סיידין איינש רירט ניט אן דאש אנדרי אונ ער וויל עש עסין צו דער זעלביגה סעודה : אויך איז אסור צו בזאלצין גיקאכט פלייש אודער אייער סיידין ער וויל עש עסין צו דער זעלביגר סעודה : גיזאמטים ארבים מאג מען יוא בזאלצין אום שבת : עש איז אסור צו קלאפין זאלץ אודער פעפיר אין איין שטייסיל אום שבת : אבר אין איין שיסל מיט איין שטיל פון איין מעסיר אודער מיט אלעפיל איז מותר · עש איז מותר צו שניידין גיקאכט אודער גיבראטין פלייש אפילו אויף קליני שטיקליך מיט איין מעסיר : אבר ניט מי· איין הק מעסיר · אויך איז אסור צו רייבן קעז אודער ברויט אויף איין ריב אייזן · אבר מיט דער האנט איז מותר צו ברעקלין : ווען איינר האלט שמעקנדיגי קרייטכצר אין וואשיר מאג ער וואול הונטר גיסן פרושי וואשיר אבר ניט נאר אנדרי וואשיר אויך טאר מען ניט שניידין אום שבת קיין קרייטכצר אודער פירות אודער רעטיך אויף קליני שטיקליך סיידין ער וויל עש עסין צו דער זעלביגר סעודה : אויך איז אסור צו נעמין דעם האניק פון דעם בין שטאק : אויך איז אסור צו קנעטין אום שבת : אויך איז אסור אריין צו גיסן וויין אודער עסיק אודער ביר אן צו רייבנער קערנדליך דען עש הייסט גיקנעטין · אבר אז מיהאט פאר שבת דרינן אריין גיגאסין · מאג מען אום שבת נאך אריין גיסן · אויך מאג מען אריין גיסן וויין אודער עסיק אין איין שיסל אונ זיער נאך אריין צו ווארפין דרינן דאש קערינדיל אונ מאג עש הונטר מישן מיטען פינגר · אבר ניט מיט איין מעסיר אודער מיט אלעפיל · אויך איז מותר איין עסין שפייז צו מאכין אין איין שיסל · אבר ניט פון קיין פרי · אויך איז אסור צו שיילין קנאביל אודער ציבלים : סיידין ער וויל עש עסין צו דער זעלביגר סעודה :

איין

קנב דיני נולד בשבת

אײן אײ וואס װערט געבאָרין אום שבת אודר יום טוב איז עס מוקצה : אונ מ׳טאר עס ניט מטלטל זײן :

אונ אז דאס אײ איז פאר מישט געוואָרין אפילו צווישן טויזנט אײער זענין אלי מוקצה : אבר מען מעג עס צו דעקין מיט אײן כלי עס זאל ניט צו בראָכין װערין נאר ער זאל געווארנט זײן עס ניט צו רירין פונם אורט : אונ אז יום טוב געפאלט ערב שבת אודר זונטאג איז עס בײדי טעג אסור אונ אז מען מישט עס אריין אין אײן געקעכץ איז עס אסור צו עסין בײדי טעג : דאס אופס וואס פאלט אראפ פונם בוים אום שבת איז אויך אזו דער דין : קײן האָלץ טאר מען ניט מטלטל זײן אפילו אקלײן שפענדיל די צײן אויס צו מאכין : אבר אײן שטרויא איז מותר אויך שמעקנדיגע האָלץ מכל שכן שמעקנדיגי קרײטכער מאג מען וואול מטלטל זײן אונ מען מעג אויך דער פון אפ ברעכין אודר אפ שנײדין צו שמעקין דער פון אודר דר׳ מיט אוועק צו טרײבין די פליגן עס איז אסור גורל צו װארפין אום שבת : אונ מ׳טאר אפילו קײן אינו יהודי אויך ניט לאזין גורל װארפין פון אײן יהודי װעגין :

קנג דין השאלה וקנין צרכי שבת והדחת כלי ותיקונן וטבילתן בשבת :

עס איז אסור צו קויפין אונ צו פאר קויפין אים שבת דרום אז אײנר קויפט װײן אודר ביר בײא אײן שענקר טאר אים דער שענקר ניט דער מאנין קײן געלט : אונ ער טאר אים ניט דער מאנין קײן מאס : וויא דען זאל ער טאן ער זאל זאגין צום שענקיר גיב מיר דיא קאן פיל אודר האלב אזו װעט ער זיך שטוסין אויך טאר ער ניט זאגין צו אים איך בין שולדיג אײן גילדין גיב מיר נאך פאר אײן גילדין אזו װעל איך דיר שולדיג זײן צווײא גילדין : אטײל לײט זענין מתיר צו דער מאנין אײן מאס צום שענקיר : אבר ווער עס איז דרינען נזהר (תבא עליו ברכה) :

עס איז מותר צו זאגין אײן קרעמיר גיב מיר אזו פיל אײער אודר עפיל אודר ניס : אבר מ׳טאר ניט זאגין גיב מיר פאר אזו פיל גראשין : דיא טרעגיר וואס טראגין פעסיר מיט ביר אודר װײן : זאלין זיא געווארנט זײן זײא צו טראגין אום שבת דורך אײן שנוי ניט וויא אים

דר וואבין : עס איז מותר אפ צו וואשין דאס געפעס צום עסין מיט װארים װאשיר וואס זענין ניט געווארימט געוואָרין אום שבת אויך מעג מען עס װאשין אפילו פון אײן סעודה אויף דער אנדירר : שענק כלים מאג מען אגאנצין טאג אפ װישן אונ אויס שװענקן :

עס איז אסור צו טובלין כלים אום שבת : אבר מען מעג זיא טובלין דורך אײן ערמה דאס ער זאל גײן מיט דר כלי אין מקוה ארײן : אונ זאל דיא כלי אראפ שעפן אין דעם װאשיר אונ זאל זיא אן פילן מיט װאשיר אונ זאל מיט דעם װאשיר עפיס ניצן חאטשי דיא הענט װאשין אודר ער זאל דיא כלי אוועק שענקין לאינו יהודי איבר שבת : אזו דארף עס קײן טבילה ניט האבין ביז נאך שבת עס איז אויך אסור אײן כלי אויס צו רײבין מיט זאלץ אודר מיט זאמד אויך ניט מיט אײן טוך דען ער מאכט זיא אויס קוועטשין : אבר מיט שטרויא אונ מיט הײא איז מותר אויס צו רײבין :

קנד דיני הכנת מאכל בהמה

עס איז מותר צו טראגין פאלוי צו זײן בהמה אין אײן זיפ אום שבת : חאטשי עס זיפט זיך אויס דאס מיסט דר פון ווײל ער איז זיך ניט מכוין דער צו אבר בכוונה איז אסור אויך איז אסור צו לײגין דיא פאלוי פאר זײן בהמה אין דער הייך כדי דער ווינד זאל זיא אויס ווײאין עס איז אסור צו מעסטין דעם גערשטין אודר דעם האביר וואס ער שיט פר זײן בהמה עס איז אסור צו שנײדין גראז פאר זײן בהמה : סײדין זיא קענען עפיס אנדירש ניט עסין אויך איז אסור צו שטאפין עופות אודר בהמות אום שבת עס איז מותר אײן בהמה צו שטעלין אויף גראז אונ איך האב קײן מורא ניט ער וועט עס ארויס רײסין מיט זײן האנט פון הונגער איר אונ וועט עס איר געבין צו עסין אויך איז אסור צו נעמין עסין פון אײן בהמה אונ צו שיטן פאר דער אנדירר בהמה אום שבת דען עס איז מיאוס פאר איר : אויך איז אסור אײן זאליב רײן צו מאכין אום שבת :

קנה אינו יהודי שעשה מלאכה בעד ישראל

עס איז אסור צו געבין עפיס אײן זאך צו אײן אינו יהודי צו טראגין אויס דעם עירוב אפילו עס איז זײנס דען דיא לײט וועלין מײנין עס איז דעם יהודיש אבר אז עס קען קומן

אײן

אין שנאה דער פון מאג מען אים וואלגעבן : אויך איז מותר צו געבן עסן שפייז צו איין אינו יהודי אויף דעם תנאי ער זאל עש עסן אין זיין הויז אפילו ער טראגט עש אויש דעם עירוב : איין קלייד פון איין אינו יהודי וואש ליגט במשכון ביא איין ישראל מאג מען עש אים אויש ביטן אויף אנדער משכון אום שבת אויב ער טוט עש אן : דש ברויט וואש איין אינו יהודי האט גיבאקן אום שבת אסרין עש אטייל לייט אונ אטייל זענין עש מתיר דרום אז מיקען קיין אנדר ברויט ניט קריגן אויף איין סעודת מצוה איז עש מותר צו עסין: דאש אופס וואש איין אינו יהודי האט אפ גירוסן אום שבת איז עש אסור אפילו מטלטל צו זיין ביז נאך שבת אבר מידארף ניט ווארטין נאך שבת ביז מזוואלט עש גיקענט אפ רייסן אונ אויב עש איז נאר אפילו איין ספק אויב ער האט אפ גירוסין פון איין יהודי וועגין אונ אפילו עש איז נאר איין ספק אויב ער האט עש ניט אפ גירוסין נאך פאר שבת דארף מען ווארטין ביז נאך שבת :

אין אינו יהודי וואש האט גיבראכט צו איין יהודי אום שבת אזו איין זאך וואש איך האב קיין מורא ניט דאש ער האט עש היינט אפ גירוסן אודר גיפאנגן נאר איך האב מורא טאמיר האט ער גיבראכט אויש דעם תחום : איז דער דין אזו האט ער עש גיבראכט פון זיינט וועגין אודר פון אנאנדערן אינו יהודי וועגין איז עש מותר צו עסין אונ אויב ער האט עש גיבראכט פון איין יהודי וועגין טאר עש דער זעלביגר יהודי ניט עסין ביז נאך שבת אזו לאנג אז מע וואלט עש גיקענט ברענגן אויש דעם תחום אונ אנאנדרר יהודי מעג עש עסין אפילו אום שבת אונ אויב עש איז איין ספק אויב ער האט עש גיבראכט אויש דעם תחום איז אויך אסור · דאש איז אלש גירעט גיווארין פון אזו איין אינו יהודי וואש וואנט ניט מיט אים אין איין שטאט אונ דיא זאך איז אויך ניט צו קריגן אין דער שטאט : אבר אז ער וואנט יא מיט אים אין איין שטאט · אונ דיא זאך איז אויך צו קריגן אין דער שטאט אונ ער ווייסט אויך אז ער האט דיא זאך ניט אפ גירוסן אודר גיפאנגן אום שבת · איז עש מותר צו עסין: ווען איין אינו יהודי ברענגט אויש דעם עירוב ברויט אודר ביר אין אטייל מדינות האלט מען עש פאר איין איסור אבר אין אנדרי מדינות האלט מען פאר איין היתר אפילו אים עש צו הייסן ברענגן פון אורחים וועגין · אודר אויף א סעודה : אין אינו יהודי וואש טוט אמלאכה אודר ער צינדט אן אליכט אום שבת פון איין יהודי וועגין טאר ער דער פון קיין הנאה ניט האבין אבר פון איין סעודת מצוה וועגין איז מותר · אונ מיר האלטין דיא סעודה פון שבת אויך פאר איין סעודת מצוה :

קנו דיני רחיצה בשבת

עש איז אסור אום שבת זיך בו׳ באדין אודר צו גיסן אויף זיך ווארים וואשר וואש זענין אפילו גיווארימט גיווארין פאר שבת אבר זיין פנים אונ הענט אונ פיס מאג מען יוא אפ וואשן אין דעם וואשיר · אונ אין קאלט וואשיר מאג מען זיך יוא באדין · אונ ווער עש באד זיך אין טייך זאל ער גיווארינט זיין ניט צו גיין פיר איילן פונם טייך ביז דיא וואשיר ווערט אפ גיטרוקנט פון אים : אין איין ווארים באד וואש לויפט אויף דער ערד איז זיך מותר צו באדין אבר אין אביטיל איז אסור מכ״ש אז עש שטייט אין איין חדר אודר אין הויז · אויך איז אסור אפילו ארין צו גיין אין איין שוויץ באד אום שבת · דער וואש האט זיך בגאסין מיט קאלט וואשיר אודר ער האט זיך גיוואשין טאר ער זיך ניט ווארמין לעבן פייאר אז דיא וואשיר זאלין ווארים ווערין אויף אים · אויך דער וואש האט זייני הענט דער ווארימט בייא דעם פייאר טאר ער אויף זייא ניט גיסן קיין קאלט וואשיר עש איז אסור צו וואשין דיא הענט אום שבת מיט זייף אודר זאלץ אודר חלב אודר מיט פעטי זאכין אבר מיט קלייאן איז מותר איין באד וואש מיהאט זיא גיהייצט אום שבת פון איין אינו יהודי וועגין מאג איין יהודי ארין גיין דרינן תיכף נאך שבת · אבר אז מיהאט זיא אויך גיהייצט פון איין יהודי וועגין מוז מען ווארטין נאך שבת ביז מיוואלט זיא גיקענט אויש הייצין ·

קנה דיני סיכה בשבת

עש איז אסור זיך צו שמירין מיט אייל אודר מיט אלעש וואש גיהער צו איין רפואה : דען עש איז אסור איין רפואה צו טאן אום שבת סיידין צו איין מסוכן אזי וויא איך וועל דא בשיידין ווען איינם טוט עפיש וויא אונ ווייטער איז ער פריש אונ גיזונד אין גאנצין גוף טאר מען אפילו קיין אינו יהודי ניט הייסן אים א רפואה צו טאן · אבר צו איין קראנקין וואש איז מסוכן דאש אז מיוועט אים דיא רפואה ניט טאן וועט ער שטארבין אודר ער וועט ערגיר קראנק ווערין : איז א גרושי מצוה אפילו מחלל שבת זיין אים רפואות צו טאן : אונ ווער עש איז דרינן גיווארינט אונ טוט אים א רפואה אום גיפרעגט איז ער גילויבט · אונ ווער עש טוט עש ניט אום גיפרעגט איז ער איין (מין) · דאש ער גלויבט ניט אין דעם וואש דיא חכמים האבן גישריבן · אונ ער טוט איין עבירה הונדער ווייליכש אונ דיא גמרא זאגט אז דער זעלביגר מענטש איז גלייך וויא ער וואלט איין רציחה גיטאן · אונ דער רב חאש לאזט זיך פרעגין אזו איין זאך איז ער מגונה : דען ער דארף עש אופט דרשנן אין אלי שילן דאש איטליכר זאל וויסן אז ווען עש איז איין נוט אונ מאן קען קיין אינו יהודי ניט קריגן אודר מען קען אים ניט באלד קריגן דארף מען ניט ווארטין נאר איין יהודי זאל עש תיכף טאן · אויך זאל מען

עש ניט לאזין טאן קיין עמי הארצים אודר ווייביר אודר קינדר דען זייא ווילין עש פאר לאזין · אונ ווילין ניט גלייבן אין (אמונת חכמים) נאר עש זאלין עש טאן קעסטליכי לייט לומדים אונ תלמידי חכמים אונ איטליכר מאג זיך האלטין פאר איין תלמיד חכם אין דער זאך · אבר אז אין דער ווייל וואש מען וועט רופן דעם אינו יהודי וועט ער ניט קראנקיר ווערין · דארף מען וואול ווארטין אונ אז דר יהודי האט אן גיהויבן אונ עש איז גיקומן איין אינו יהודי זאל ער אים לאזין גומר זיין :

אלי דיא חילאת וואש איין מענטש האט אינווייניג אין זיין לייב אפילו ציין ווייטיג אויב ער ליגט נאר צו בעט דארף מען ניט ווארטין אויף איין אינו יהודי · אונ מען דארף ניט פרעגין קיין דאקטיר אודר בקי נאר מען מעג אים אלש טאן וויא אום דר וואכין אבר אז מען ווייסט דאש ער וועט ח"ו ניט קראנקיר ווערין ביז מיר וועט רופן איין אינו יהודי : אודר ביז נאך שבת · טאר מען ניט מחלל שבת זיין · אונ ווען ער האט איין אוישן ווייניגשטי קרענק דארף מען פרעגין איין דאקטיר · אודר אויב ער זעלבסט זאגט איך בדארף תיכף צו רפואות מעג מען מחלל שבת זיין פון זיינט וועגין · ווען צווייא דאקטורים זאגין ער דארף תיכף · אונ אנדרי הונדרט דאקטורים זאגין ער דארף ניט איז מען דאך מחלל שבת : פון זיינט וועגין דען דיא דעה פון צווייא איז גלייך וויא פון הונדרט · אונ אז ער זעלבסט זאגט ער דארף תיכף · אפילו איין דאקטיר זאגט ער דארף ניט · אודר אז ער מיט איין דאקטיר זאגין ער דארף תיכף · אונ אפילו אנדרי הונדרט דאקטורים זאגין ער דארף ניט : איז מען דאך מחלל שבת פון זיינט וועגין · אבר אז ער זעלברט זאגט ער דארף תיכף : אונ צווייא דאקטורים זאגין ער דארף ניט · גייט מען נאך דעם רוב נאך :

דאש ווילד פלייש פון דיא פינגר טאר מען ניט אפ רייסין אודר אפ שניידין אום שבת : דעם וואש טאן וויא דיא ציין מאג ער זייא שווייקן מיט עסיג : אבר ער דארף אים אראפ שלינגין דעם וואש זיין האלז טוט וויא מאג ער וואול אראפ שלינגין בוים איל : אבר ניט ווידר אויש שפייאן : דער וואש קרעכצט מאג ער וואול זויגן מילך פון איין בהמה אום שבת : אבר ער טאר זיא ניט מעלקין אונ דיא מילך טרינקן : איין אשה טאר ניט אפ מעלקין מילעך אין איין כלי אריין פון איר קינד גיזונד וועגין : אבר זיא מאג וואול אפ מעלקין אויף דער ערד כדי דאש קינד זאל קענין דיא בריסט אננעמין אויך טאר זיא ניט מעלקין אויף אנאנדרן פון רפואה וועגין מען מאג וואול איין נעמין לאקריץ זאפט אודר אנדרי זיסי זאכין כדי ער זאל אגוט קול האבין : עש איז אסור זיך צו מאכין שפייאן דורך קרייטיכצר אפילו אום דער וואכין פיידין דאש עסין טוט אים ווייא : אבר אום שבת איז אז אויך אסור אבר ער מעג זיך צו האלטין בייא דעם האלז ביז ער שפייאט אויש : ווען איינים טוט וויא דער בויך מוא מען אים וואול שטעלין אויף זיין בויך איין כלי מיט לעבליך וואסיר ווען איינר האט זיך איבר גיטרונקן מאג מען אים שמירן זייני הענט אונ פיס מיט איל אודר מיט זאלץ אום שבת : אז איין כלי וואש גיען מעג מקולקל זיין אום שבת מאג מען זיא שטעלין אויף איין אויג צו קילן : ווען איינם איז איין ביין ארויש גירוקט גיווארין מאג מען אים פאריכטן אום שבת · ווען איינר האט זיך איין שניט גיטאן ביז דאש בלוט גייט טאר ער דרויף ניט לייגין קיין טיכול : דען עש ווערט גיפארבט : וויא דען זאל ער טאן ער זאל כדי דאש בלוט גייט אפ וואשין אודר שפין וועב לייגין דרויף : אונ אויף דעם דאש טיכל*) :

קנת על מי מחללין השבת

אלי זאכין וואש הענגט דרינן סכנות נפשות מאג מען דרויף מחלל שבת זיין : ווען עש איז איין שריפה ח"ו אפילו ניט אין זיין הויז מאג ער וואול לעשין אום שבת אז דאש פייאר זאל ניט ווייטר גיין : אונ דער וואש העלפט דער צו איז ער גילויבט אין דיא אויגן פון דיא חכמים · איין הויז וואש איז איין גיפאלין אונ עש איז אספק טאמיר איז אימנצר גיוועז אינווייניג : דארף מען מחלל שבת זיין עש אויש צו רוימן : אונ אז מען גיפונט גיהרגיתי לייט דארף מען ווייטיר רוימן טאמיר זענין דיא הונטרשטי נאך ניט טויט : אונ אפילו מען גיפונט דיא הונטרשטי אויך טויט : דארף מען רוימן ביז זייערי נאז לעכיר : טאמיר איז נאך פאר האנדין עפיס אטום אין זייא אונ אז זייא האבן שוין קיין אטום ניט טאר מען שוין ווייטר ניט ארבטין : דעסט גלייכין ווען איינר איז אין אנאנדרי סכנה איז מען אים מחוייב מציל צו זיין : אונ אפילו עש קענין אים מציל זיין עטליכי לייט אונ עש זענין זיך מתעסק דר צו הונדרט לייט איז דאך די מצוה פון אלי זייער גרויש :

קנת דיני יולדת בשבת

איין קינד בעטרן איז גלייך זויא איין קראנקיר וואש איז מסוכן : אונ מען איז מחוייב מחלל שבת זיין פון אירנט וועגין צו אלי זאכין וואש זיא בדארף · מען מעג איר רופן איין באבי אפילו אויש דעם תחום : מען מעג איר אן צינדן איין ליכט : אפילו זיא איז אבלינדי דען עש איז איר איין נחת רוח אז אנדרי ווילין זעהן זיך מתעסק צו זיין מיט איר : אבר אלי זאכין דארף מען טין דורך איין שינוי : עש זענין דרייא אידלייא קינד בעטרינש : דאש ערשטי אז זיא גייט צו קינד : דאש אנדרי אז דאש דם נדה הייבט אן פון איר צו רינן דאש דריטי אז זיא קען ניט ארום גיין ביז מען מוז זיא טראגין הונטר דער ארים : אויף איינש פון דיא אלי איז מען מחלל שבת : דיא ערשטי

*) דאָ אַלֵי ענינים דאַרף מען פרעגן איין דאָקטאר

דרייא טאג פון איר גילעגין ווערין איז מען מחלל שבת. פון אירנט וועגין אפילו זיא זאגט איך דארף עש ניט סונם דריטן ביז דעם זיבטן טאג אז זיא זאגט איך דארף ניט איז מען ניט מחלל שבת : אבר אז זיא שווייגט איז מען יוא מחלל שבת אבר פונם זיבנטן ביז דעם דרייסיגטין טאג איז זיא אז זיא איין חולה וואש איז ניט מסוכן אונ מען מעג הייסין איין אינו יהודי טין אלי אירי בעדערפניש : איין קינד וואש איז גיבארין גיווארין צו ניין אודר צו זיבן חדשים מאג מען מחלל שבת זיין פון זיינט וועגין :

קס דיני מילה בשבת

מען מאג מחלל שבת זיין פון וועגין דעם ברית מילה מיט אלי זאכין : אבר אז עש איז איין ספק אויב ער איז גיבארין גיווארין אים פרייטאג דהיינו ער איז גיבארין גיווארין פרייטאג פאר נאכט : אודר עש איז איין ספק אויב עש איז איין צייטיג קינד איז מען עש ערשט מל אום זונטאג : אונ מיטאר ניט מחלל שבת זיין פון אספק וועגין : פאר דער מילה מעג מען באדין דש קינד מיט ווארים וואשיר וואש זענין גיווארימט גיווארין אום שבת : אבר דאש באדין וואש נאך דער מילה דארף מען ווארטין ביז נאך שבת : אויב עש דארף ניט דער צו : ווען איין בהמה איז חולי מאג מען הייסין איין אינו יהודי איר בלוט צו שלאגין : (קסא) ווען מען ברענגט איינם איין פאס מיט וויין אודר ביר טאר ער עש ניט אראפ נעמין פונם וואגין אום שבת : סיידין ער דארף עש צו איין סעודת מצוה : אודר פון אורחים וועגין :

(קסב) ווען איינר האט אויש גישיט איין קארב מיט אופס אין זיין הויז איז דאש אופס גיפאלין אויף איין אורט מאג ער עש ווידר ארין לייגין אין קארב ארין : אבר אז עש איז פאר שפרייט גיווארין : אודר עש איז גיפאלין אויף איין דבר מוקצה : טאר מען עש ניט צום אויף קלויבין אין קארב ארין : נאר ער זאל עש אויף קלויבין איינציג ווייס אונ תיכף אויף עסין :

קסג עש איז אסור ארויף צו קריכן אויף איין בוים אום שבת : אונ מיטאר ניט ניצן מיט קיין שום זאך וואש איז בהעפט אין דער ערד ווען איטר האט עפיס גילייגט אויף איין בוים ערב שבת טאר מען עש ניט אראפ נעמין אום שבת : אפילו ער דארף דרויף ניט קריכן : עש איז מותר צו גיין אום שבת אויף גראז אודר אויף קרייטיכציר : ווייל ער איז זיך דאך ניט מכוון עש אויש צו רייסין : דיא לייט וואש עסין אין גערטניר אום שבת זאלין זייא גיווארינט זיין ניט צו גיסן קיין וואשיר אויף דעם גראז אודר קרייטיכצר אבר מען מאג וואול משתין זיין אויף דיא קרייטיכצר דען עש מאכט עש בריה : מיזאל גיווארינט זיין ניט צו ווארפין תבואה פאר דיא עופות אויף איין פייכט אורט. אום שבת דען עש ווערט ח״ו וואקסין : אונ זאל זייא מיין ניט ווארפין נאר וואש זייא קענין אוף עסין דעם זעלביגן טאג : קרייטיכציר וגאש וואקסין אין איין כלי טאר מען זייא אויך ניט אפ רייסין אום שבת : איין צווייג מיט אופס וואש מיהאט זיא אפ גירוסן פאר שבת מאג מען וואול אפ רייסין דאש אופס דער פון אום שבת : איין רינע וואש איז פאר שטאפט גיווארין : אונ עש גייט איין רעגין : אונ דיא וואשיר גייט איבר אונ טוט אים שאדין אין זיין הויז : מאג ער זיא אויש מאכין מיטען פיס אים שבת אבר ניט מיט איין האלץ עש איז אסור צו שמעקן דאש אופס וואש הענגט נאך אויפן בוים טאמיר ווער ער עש ח״ו אפ רייסין : עש איז אסור צו גיסן וואשיר אויף איין זאמין : וואול שמעקנדיגי קרייטיכן וואש ליגן אין וואשיר : מאג מען זייא ארויש נעמין צו שמעקן אונ ווידר ארין לייגין : אוין מעג מען הונטר גיסן נאך וואשיר אבר ניט גאר אנדרי וואשיר : דער וואש רייסט אפ אופס פון איין בוים וואש שטייט נאך אין דער ערד אפילו עש איז שוין דאר וואש עש וואלט שוין ניט גיקענט בלייבין אפילו איין שעה אויפן בוים איז ער דאך חייב : עש איז מותר איין בוים אן צו רירין : אבר ער זאל זייער אונ זייער גיווארינט זיין אים ניט צו שאקלין : איין ברונן וואש איז זייער טיף מאג מען ארין קלעטרן וואשיר אן צו שעפין : אונ איך האב קיין מורא ניט טאמיר ווער זיך דיא ערד אפ שיטן :

קסד דין כיבוד הבית ודבר שאינו מתכוין

אלי זאכין וואש דער מענטש איז זיך ניט מכוין דער צו איז מותר צו טאן אום שבת : דרום מאג מען וואול שלעפין אויף דער ערד איין טיש אודר אנאנדר זאך אפילו מען מאכט דער מיט איין גריב אין דער ערד דען מען איז זיך ניט מכוין דער צו : עש איז מותר צו גיסן וואשיר אויף דער ערד כדי דער שטויב זאל בלייבין ליגן : עש איז אסור אויש צו קערין איין הויז אודר איין שטיב מיט איין בעזם אום שבת : אפילו עש איז גיפלאסטירט : אבר איין אינו יהודי מאג מען וואול הייסין אויש קערין מיט איין פלעדיר וויש מאג איין יהודי אויך אויש קערין : עש איז אסור צו וואשין אודר אויש צו גלייכין דיא ערד : אויך איז אסור צו קאטשין אויף דער ערד אשווער פאס דען זיא פאר גלייכט דיא ערד חאטשי ער איז זיך דאך ניט מכוין דרויף דען עש ווערט בודאי פאר גלייכין דרום איז אסור :

קסה השמעת קול בשבת

עש איז אסור צו לאזין הערין איין קול אום שבת מיט איין כלי זמר אודר מיט אלש וואש איז גימאכט גיווארין אויף איין קול ווענין דרום טאר מען ניט קלאפין אין איין טיר מיט אזו איין אייזין וואש איז דער צו גימאכט גיווארין אויך איז אסור צו קלינגן מיט איין גלאק אוך דר שמש טאר

נינט

ניט קלאפין אין שיל אריין אום שבת מיט זיין האמיר אבר עש איז מותר צו בשטעלין איין אינו יהודי פאר שבת ער זאל שפילין אויף איין חתונה גאנץ שבת ווען עש ליגט ביא איינם אין הויז אופם אודר אפילו וואש מוקצה איז דהיינו ציגל אונ עש ווערט בליה מאג מיין עש וואל צו רעקין מיט אזו אין זאך וואש מען מעג מטלטל זיין ווען איינם רינט אריין אין זיין הויז רעגין אודר שנייא מאג ער הונטר שטעלין כלים : אונ אז זיא ווערין פיל מאג ער זיא אויש גיסן אונ ווידר הונטר שטעלין : (קטז) עש איז אסור צו רייטין אויף איין פערד אודר צו פארין אין איין וואגין אום שבת · אויך איז אסור צו שווימן אונ ארין צו גיין אין איין שיף אבר אז ער איז שוין אין דער שיף פון פאר שבת מאג ער אין איר בלייבין אפילו זיא פארט אום שבת : אז עש איז איין חופה אום פרייטאג פר נאכט זאל מען גיווארינט זיין ניט מחלל שבת צו זיין פאר גרויש שמחה · דער וואש נעמט איין (אלמנה) אודר איין (גרושה) טאר ער ניט ליגין ביא איר דיא ערשטי מאל אום שבת אבר איין בתולה איז מותר · דיא שפענדליך וואש שווימן אויפן וואסיר טאר מען זיא ניט וואר פין אהין אונ אהער דיא וואסיר לויטר צו מאכין אין שיף וואש שטייט אויף דער ערד אודר אפילו זיא שווימט אויפן וואסיר נאר זיא איז אן גיהעפט ביא דעם בארג מאג מען אריין גיין אין איר אום שבת :

קטז דיני עירוב בשבת

ווען צווייא יהודים וואוינין אין איין הויף : אודר אין איין גאס אסרת איינר אויפין אנדרין צו טראגין אן איין עירוב ווען איין יהודי וואונט אין אזו איין שטאט וואש זיא האט איין עירוב איין מויאר אודר איין צאם אודר איין גראבין צעהין טפחים טיף ארום אונ ארום אזו איז גליך אז וויא דיא גאנצי שטאט איז אין זיין רשות אבר אז צווייא יהודים וואוין אונ וואוניג העלפט דער עירוב ניט ביז זייא מוזן אפ קויפין דאש וואוניג פון דיא אינו יהודים זייער רשות אפילו פאר איין שלעכטיר דאש זייא זאלין רשות געבין צו טראגין אפילו אז מען קויפט דעם רשות פון דעם שר אודר שופט איז גליך וויא דיא הייזר זענין אין דיא יהודיש רשות אויך ווען דיא יהודים דינגן דעם רשות פונם אינו יהודי אודר אפילו פון זיין געבעט אודר דינסט · אונ דער עירוב העלפט ניט אנדרש סיידין זייא וואוין אין איין גאס אודר אין איין הויף אונ מיקען דעם מויאר צו מאכין ביא נאכט אפילו מען מאכט אים ניט צו העלפט אויך אבר אז זיא וואונין אין איין אופני גאס העלפט דער עירוב אויך ניט ביז מען מוז ליגין איין באלקין איבר דער גאס פון איין וואנט צו דער אנדרר אויף בידי זייטין : אודר מען שטעלט צווייא העלצר ביא דיא ווענט פון דיא הייזר : אונ מען קניפט צו דרויף איין שנירל פון איין וואנט צו דער אנדרר · אזו ווייזט זיך עש וויא איין טיר אפילו עש איז זייער הויך*) :

אונ דער עירוב מוז אזו גימאכט ווערין מען נעמט אויש אביסל מעל פון איטליכן בעל הבית אונ מען באקט דער פון איין ברויט : אונ מען מאכט איין ברכה (ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב) אונ אז מיהאט פאר געסין צו מאכין דיא ברכה שאט עש אויך ניט דער מנהג איז מען ליגט דעם עירוב אין שיל אריין דער (עירוב) מוז זיין איין גאנץ ברויט אונ אז עש ווערט צו בראכין אודר פאר שימלט איז עש שוין פסול דרום איז דער מנהג דאש מען מאכט איין מצה אום ערב פסח אונ מען הענגט זיא אויף אין שיל ווען איינר האט ניט גיגעבין צו דעם עירוב דא אסרת ער אויף דיא אנדרי ביז ער מוז מבטל זיין זיין רשות דאש ער זאל אזו זאגין דא בין איך מבטל מיין רשות אונ שענק איך מיין הויז אויף איבר שבת דרום איז דער מנהג אין דיא גרושי שטעט וויל עש קומן צו אלי וואך נייא חדרים מאכט מען אלי פרייטאג איין עירוב אונ דער וואש וויל אגרושי מצוה טאן זאל ער אלי פרייטאג נעמן איין גאנץ ברויט : אונ זאל זאגין צו זיין חבר דיא (ראובן) אודר שמעון) דא גיב איך דיר דאש ברויט זייא עש זוכה פאר כל הקהל : דען מיט דעם ברויט בין איך מזכה כל הקהל זייא זאלין אלי דרינן איין חלק האבין אונ דאש זאל זיין דער עירוב פאר זייא אלי אונ וויא באלד ער גיט עש אים אין דער האנט אריין זאל ער מאכין די ברכה אורחים וואש קומן צו פארין אונ דינגן זיך איין ארבריג אסרין זייא ניט אויף דיא בעלי בתים · סיידין זייא האבין בריעה רארטין צו בלייבין דרייסיג טאג אבר דיא יהודים וואש פארין אויף איין יארד אונ דינגן זיך ארבריגן אויף אזעלכי ערטר וואש וואונין ניט קיין יהודים אסרין זייא איינר אויפין אנדרין : אונ אז מען מאכט אלי שבת איין נייאם עירוב איז איין מצוה מיזאל שבת פריא דריבר אברכה מאכין · איין

קראום

*) דיבר הויפט אוז אונז זכתן ערלויבניש צו החבין פון דענר אוברקייט

דראָם אָדר אין אַנדערער אַכרת אויך אַפילו זיא גענבן צום עירוב העלפט אויך נית ביז מען מזה בייא זיא אָפ קויפן אָדר דינגן אונ אַפילו זיא זענן נאָר מבטל זייער רשות העלפט אויך : אויך נית דווקא דער בעל הבית זעלבסט דאַרף געבן צום עירוב נאָר אַפילו אַז עס נית איינר פון בני בית איז אויך גינוג מיזאל זייער גיוואָרינט זיין אין דיא מצות וואָס מרבנן בפרט אין דער מצוה פון עירוב דיא גמרא זאָגט אַז שלמה המלך מיט דיא סנהדרין האָבן מתקן גיוועזן דיא מצוה פון דיא הענט וואַשן אין פון עירוב איז אויש גינאַנגן איין בת קול פונם הימל (אם חכם בני ישמח לבי גם אני) דאָס מיינט מען הקב״ה האָט מסכים גיוועזן אויף זייערי קעסטליכי תקנות אונ דיא רבנן ז״ל האָבן גיזאָגט ווער עס איז עובר אויף דיא תקנות איז ער חייב דרום זאָל מען זייער גיוואָרינט זיין דרינן אונ נית גרינג האַלטן :

הלכות יום טוב

אַלש וואָס איז אָסור אום שבת איז אויך אָסור אום יום טוב נאָר אום יום טוב איז מותר צו קאָכן וואָס מען דאַרף אויף דעם זעלביגן טאָג : אונ אויך איז מותר אַרויס צו טראָגן פונם עירוב וואָס מען בדאַרף עס איז אָסור ניפעס צו וואַשן אונ אָפ צו קאָכן פון איין טאָג יום טוב אויפן אַנדרין אָבר מען מעג פיל אָן קאָכן וואָס עס בלייבט איבר מאָג מען וואָל עסן דעם אַנדרין טאָג איין ליכט טאָג מען וואָל אָן צינדן בייא טאָג אויף בייא נאַכט אויב מען האָט דער פון בייא טאָג אויך הנאה : דיא לייט וואָס זאָגן מיר זועלן פיל אָן קאָכן אָדר אָן באַקן כדי עס זאָל איבר בלייבן אויפן אַנדרין טאָג יום טוב . איז עס נית רעכט : אויך איז אָסור צו קאָכן איין שום זאַך פון יום טוב אויף שבת סיידן מען מאַכט איין (עירוב תבשילין) : ווען איינר וויל עפים קולן אום יום טוב איז ער מחויב אָן צו גרייטן פון פאַר יום טוב אַש צו קולן דרינן : אינ צו צו דעקן דאָס בלוט אונ אויך איין (חליף בודק זיין) אָבר אַז ער האָט פר געסן מאָג ער אים בודק זיין אום יום טוב אָבר אַז ער גיפונט אין אים איין טשערב טאָר ער אים נית אויש שלייפן אום יום טוב : אויך אַז ער האָט פאַר געסן אַש אָן צו גרייטן זאָל ער נעמן וואַרים אַש : אַזו אַז ער האָט נית מאָג ער נעמן קאַלט אַש : ווען איינר קולט איין עוף אום יום טוב טאָר ער נית אויש רייסן דיא פעדרין אַרום האַלז : דען עס איז איין מלאכה נאָר ער זאָל צו נעמן דיא פעדרין איינש פונם אַנדרין כדי ער זאָל קענן קולן . דיא מילך וואָס איז גימאָלקן גיוואָרין אום יום טוב טאָר מען זיא נית ניצן דעם זעלביגן טאָג : אָבר מען מאָג זיא וואול ניצן דעם אַנדרין טאָג : אָבר אַז יום טוב גיפאַלט אום פרייטאָג אָדר אום זונטאָג טאָר מען אַפילו נית ניצן דיא מילך פון יום טוב אויף שבת . אָדר פון שבת אויף יום טוב איין אַי וואָס איז גילייגט גיוואָרין אום שבת אָדר אום יום טוב האָט עס אויך דעם דין אין זיך : נית מער דאָס אַי טאָר מען נית מטלטל זיין : אונ דיא מילך מאָג מען יוא מטלטל זיין : אונ אַז דאָס אַי איז פאַר מישט גיוואָרין צווישן אַנדרי אייער אַפילו צווישן טויזנט זענן אַלי אָסור מטלטל צו זיין אונ אַז מען טוט אַריין איינש פון די אייער אין איין גיקעכץ אַריין איז עס אָסור דעם זעלביגן טאָג ווען מען קוילט איין הין אום יום טוב אונ מען גיפונט אין איר אַפילו איין פאַרטיג אַי מאָג מען עס וואול ניצן אַפילו אום יום טוב נאָך שבת : עס איז אָסור צו בעטן איין הראַים צו זיך עסן אום יום טוב דען ער וועט בוודאַי מער קאָכן פון זיינט וועגן : אָבר אַז ער קומט אַז דאָס עסן איז שוין פאַרטיג מאָג מען אים וואול לאָזן עסן . עס איז אויך מותר אים צו שיקן דורך אַנאַנדר קראַים :

דיני האש ביום טוב

עס איז אָסור איין פייאר אויף צו שלאָגן אָדר צו פאַר לעשן אום יום טוב אָבר מען מאָג וואול נעמן איין ברענדיגי שטיק האָלץ פון איין אָרט אויפן אַנדרין : אויך אַזו איין האָלץ וואָס האָט נאָך נית אָן גיהויבן צו פלאַמין מאָג מען עס אַוועק נעמן פונם פייאר : אויך איז אָסור אַרויש צו גיסן אייל פון איין ברענדיגן טיגל אין אַנדרין דען ער מאַכט דעם ערשטן אויש לעשן : איין באַק אויבן וואָס מען דאַרף אים אַביסל צו צו לעשן מאָג מען וואול איין נעמן איין בעזים אונ אים צו לעשן אַפילו עס ווערן אויך צו גלאָשין קילן אָבר נית מיט איין טיך דען עס איז אָסור איין טיך איין צו נעצן אום יום טוב טאָמיר וועט ער זיא אויש קוועטשן : אויך איז מותר דעם אויבן אויש צו קלעבן מיט ליים וואָס איז נאָך איין גיווייקט גיוואָרין פאַר יום טוב : אָבר אום יום טוב איז אָסור איין צו ווייקן איין נייאר אויבן אָדר נייאַי טעפ וואָס זענין נאָך נית אויש גיזאָטן גיוואָרין פאַר יום טוב טאָר מען דרינן נית קאָכן אָדר באַקן אום יום טוב : מעל איז אָסור צו זיפן אום יום טוב : אָבר אַז זיא איז שוין גיזיפט פון פאַר יום טוב : מאָג מען זיא נאָך אַמאָל זיפן אום

ום טוב שענדיר צו מאכין · אבר דורך איין שינוריגיט וויא אום דער וואכין עש איז אסור מעל צו מעסטין אום יום טוב ::

ווען איין אשה קנעט איין טייג אום יום טוב. זאל זיא חלה נעמין אונ זאל זיא האלטין ביז נאך יום טוב. דען אום יום טוב טאר מען קיין חלה ניט פאר ברענין: איין אן גיפולטי הין וואש איז צו גינייט גיוואורין מיט איין פאדים: טאר מען אים ניט אפ שניידין אודר אפ ־ זיסין אום יום טוב : אבר אפ צו ברענין איז מותר :: אויך איז אסור צו כשרן אודר אויש צו גליהן איין טריפה כלי אום יום טוב :: אבר אז מיהאט גיבראטין טריפה פלייש אויף איין שפיז :: מאג מען דיא שפיז אויש גליהן דרויף תיכף ווידר צו בראטין ווייל ער איז נאכהיים אז עש איז קאלט מאג מען איין הייצין אום יום טוב:: עש איז אסור צו וואשין דאש גיפעס מיט איין טוך אום יום טוב :: דען איך האב מורא מאכיר ווערט ער זיא אויש קוועטשין · נאר מיט שטרויא אודר מיט הויא איז מותר : ווען דאש פייאר מאכט אים כליה וויןעסין דרש דריבר שטינקט עש מיט רויך אונ עש איז דער צו קיין אנדר תקנה ניט פאר האנדין סיידין צו פאר לעשין : מאג ער עש אויש לעשין אין אויבן איין לאמט פון אייל טאר מען ניט אוועק ביגין דעמאייל אנם קנייטיל : אויך טאר מען דאש קנייטיל ניט ארויש נעמין פון דעם לאמפ: אפילו צו לייגין אין אנאנדר לאמפ: אבר עש איז מותר נאך קנייטליך אריין צו לייגין אין דעם אייל כדי עש זאל גיך אויש ברענין: ווען איינר האט אן גיצונדין איין וועקסין ליכט אונ ער האט (חס) זיא זאל ניט אין גאנצין אויש ברענין: מאג ער וואול זיא ארום בינדין מיט אזו איין זאך אז עש וועט קומן דער צו וועט זיא פאר לאשין ווערין : אויך מאג ער זיא שטעלין אויף אזו איין אורט וואש דער ווינט איז גיוועהנטליך צו ווייאן אבר אז דער ווינד ווייאט אצונד אויך טאר מען עש דארטין ניט שטעלין ::

אום יום טוב צו מכבדה מאג מען וואול אן צינדין ליכט אפילו איןדער הייס :: חאטשי דאש ליכט גיהער אויף ביא נאכט :: ווייל מען האט דאך אצונד אויך הנאה דער פון : דיא דינים פון יום טוב ווענין זייער פיל: נאר איך האב גישריבן צים קערצטין וואש ניציג איז אין אונזרי הייזיר :: אזו וועל איך אויך שרייבן אטייל דינים פון הלכות חול המועד וואש ניציג איז אין אונזרי קהילות אונ הייזיר : (קנב) אום יום טוב גייט מען שפעט אין שיל אריין אונ מען זיצט דארטין ביז האלבין טאג : דען עש איז אמצוה צו טיילין דעם טאג פון יום טוב: איין הלבין טאג תורה צו לערנין אונ תפלה צו טאן : אונ דעם אנדרין האלבן טאג צו עסין אונ טרינקין אונ משמח צו זיין מיט שמחת יום טוב: עש זאל קיינר ניט קארגין אויף יום טוב אונ זאל אים מכבד זיין וועדליג זיין פאר מעג דען עש ווערט אים אלש בצאלט : עש איז אסור צו עסין פאר (אשר בחר בנו) : כדי מזאל פרייליך זיין אום יום טוב : אז שבת גיפאלט אום ערב יום טוב : מאג מען מקיים זיין שלש סעודות מיט אשטיקלי ברויט: אבר ניט פיל אייןלבר איז מחויב צו האבין וויין אויף קידוש אונ צווייא קיכן אויף (המוציא) אזו וויא אום שבת : דיא קליידר פון יום טוב זאלין אביסל בעסיר זיין פון דיא קליידר פון שבת: עש איז קיין חיוב ניט שלש סעודות צו מאכין אום יום טוב :: איטליכר מענטש איז מחויב משמח צו זיין אום יום טוב. זיך אונ זיין ווייב אונ קינדר אונ אלי די וואש גיהערין צו זיין טיש · אונ ער זאל עסין גיט פלייש אונ גוטין וויין זיין ווייב זאל ער משמח זיין מיט שייני קליידר אונ צירונג : אונ זייני קינדר מיט זיסי פירות : אונ זאל אויך משמח זיין דעם גר דאש איז איין אויש לענדר דר איז עלינט : אונ דעם יתום אונ אלמנה ::

אויך איז אגרושי מצוה משמח צו זיין דיא ארמי לייט : דרויף זאגט דער פסוק ווען דוא ביסט משמח דייני פיר דאש איז דיין ווייב אונ קינדר אונ קנעכט אונ דינסט מויד: דענטמאלט ביסטו אויך מחויב משמח צו זיין אנדרי פיר : דאש איז דער (גר) אונ (יתום) אונ (אלמנה) אונ (עניים) אויך זאל ער ח״ו ניט פרייליך זיין מיט נארישקייט נאר מיט גאטש פארכט: דאש מיר זענין מחויב פרייליך צו זיין וויל גאט האט אונז גיגעבין על הר סיני איין תורה · אונ דאש מיר זאלין האלטין זייני מצות מיט פרייד אונ ניט פון אונזר דנאה ווענין : אונ זאלין זיין גאטש פארכטיג אונ אויך איטליכר בעל תאוות דארף אכטינג גיבין · אויף זיין הויז גיזונד וויא זאלין ח״ו קיין עבירה ניט טאן : כדי אז כל ישראל זאלין זיין גאטש פארכטיג אמן ::

קענ הלכות חול המועד

אום חול המועד זענין אטייל מלאכות אסור צו טאן אונ אטייל זענין מותר: דאש שטייט ניט בפירוש אין דער תורה :: נאר דיא חכמים האבין עש בקבלה איינר פונם אנדרין ביז משה רבינו ע״ה האט עש מקבל גיוועזן פון הקב״ה אויפן בארג סיני : דער כלל דר פון איז אלי דיא מלאכות וואש קערין צו שמחת יום טוב איז מותר צו טאן אום חול המועד : מען מאג וואול חאפין פיש אודר חיות אודר עופות אויף יום טוב אבר איין נעץ מאכין דער צו איז אסור אויך איז מותר וויין צו קעלטרין : אבר איין קעלטיר מאכין דרויף איז אסור : אויך איז מותר צו קאכין אבר ניט קיין טעם צו מאכין : מיטאר ניט בויאן אום חול המועד : אבר אזו איין וואנט וואש וועט איין פאלין איבר יום טוב מאג מען זיא פאריכטן : אויך זיך ניט צו שערין : אויך ניט דיא נעגיל שניידין ניט פון דיא הענט אודר פון דיא פיס : סייא מיט איין מעסיר סייא מיט איין שער : אבר איין יונג קינד וואש האט זיך נאך קיין מאל ניט גישוארין מאג מען וואול שערין : איין אשה וואש דארף טבילה האבין מאג זיך שניידין אירי נעגיל אום חול המועד : עש איז זיך מותר צו באדין אונ צווא

קעסין

קעמין האטשי מען רייסט אויש האר: אלי רפואות זענין מותר צו טאן אום חול המועד אפילו צו איין בהמה: אזו איין עסין שפייז וואש וועט טייאריר ווערין נאך יום טוב: מאג מען וואול קויפן אום חול המועד: אונ עש מותר איין צו זאלצין אפילו אויף נאך יום טוב אזו איין זאך וואש וועט כליה ווערין אז עש וועט איז שטיין איבר יום טוב מאג מען עש פארעכטן אום חול המועד: האנדלין איז אסור אום חול המועד: אבר אזו איין סחורה וואש ער וועט מוזן אן ווערין פונם (קרן) נאך יום טוב מאג ער וואול פאר קויפן אום חול המועד אבר פון רייוח וועגין איז אסור סיידין ער וויל דעם רייוח אויש געבין אויף שמחת יום טוב: אונ ער האט קיין אנדר געלט ניט:

אויך איין סחורה וואש וועט נאך יום טוב טייארער ווערין מאג מען זיא קויפן אום חול המועד: אז איין יאריד גיפאלט אום חול המועד מאג מען וואול קויפן אונ פאר קויפן: אבר אין איין מארק טאג איז אסור: דיא קרעמיר וואש פאר קויפן בשמים אודר אופס אונ אלירלייא עסין שפייז מאגין זיא וואול פאר קויפן אום חול המועד דען איטליכר ווייסט אז דאש איז פון יום טוב וועגין: עש איז אויך מותר הובות איין צו מאגין אום חול המועד: עש איז אויך מותר געלט צו לייאין אויף איין וועקסיל אום חול המועד אויך איז אסור צו שרייבין אום חול המועד אפילו איין ווארט סיידין אז ער וועט פאר געסין איבר יום טוב: אויך אזו איין בריב וואש מיקען זיא שרייבין נאך יום טוב טאר מען זיא ניט שרייבין אום חול המועד איין בעל מלאכה טאר ניט ארבייטן אום חול המועד סיידין אז ער האט ניט אויף יום טוב מאג ער ארבייטן שטילר הייר ווען איינר טוט יוא איין מלאכה זאל מען הפקר מאכין זיין ארבייט ער זאל דער פון קיין הנאה ניט האבין: אונ אז ער ארבייט אנאנדרין מענטשין דא קאן מען דאך דיא ארבייט ניט הפקר מאכין:

סליק הלכות שבת

הלכות ענוה פרק שביעי

דער פרק רעט פון (ענוה) אונ (אהבה)

עקב ענוה יראת ה׳ עושר וכבוד וחיים) רבי יהושע בן לוי זאגט דיא בעסטי מדה אין דער וועלט איז דאש דער מענטש זאל זיך ניט האלטין בגאוה: נאר ער זאל זיין איין עניו: אז וויא דער פסוק זאגט (רוח אלהים עלי וכו׳) דיא נבואה פון גאט יתברך איז אויף מיר דרום

האט מיך גאט גיזאלבט איך זאל אבשורה זאגן אויף דער גאולה צו דיא לייט וואש האלטין זיך בענייות: נוא זעהן מיר אז הקב״ה האט קיין שום זאך ניט אזו ליב וויא דיא מדה פון (ענוות): אונ האט קיין שום זאך ניט אזו פיינט וויא דיא מדה פון גאוה: אויך זאגט דער פסוק (עקב ענוה יראת ה׳) הער פון לערנין אונזרי חכמים אז דאש ענוות איז דיא גרעסטי אונ העכסטי מעלה פון אלי מעלות: דען דער פון קומן אלי דיא גוטי מדות: אונ פון גאוה קומן אלי דיא שלעכטי מדות: (ששה דברים) זעקס זאכין זענין גיזאגט גיווארין אויף דעם מענטשין וואש איז איין עניו: דרייא אויף דער וועלט: אונ דרייא לעולם הבא: דאש ערשטי ער האט תמיד מנוחה: ווארום ער איז זיך מיישבת מיט דעם וואש גאט בשערט אים: אונ איז קיינים ניט מקנא אויף קיין שום זאך: דען דער וואש איז מקנא אויף געלט אודר גדולה: אז ער בקומט זיין בגער: אזו בגערט ער אלי מאל נאך מער: אזו האט ער קיין מאל קיין רוא ניט ער שלאפט ניט אונ זיין הארץ איז טרויאריג ווייל דאש ער טראכט תמיד אויף רייכקייט: אבר דער עניו גלוסט ניט. צו קיין וואול עסין אונ גוטי וויינין: דען ער האלט זיך אויף דער וועלט פר איין גר: אונ ער עסט דרום זיין לעבין אונ גיזונד זאל דיר-האלטין ווערין: אז וויא דער פסוק זאגט (צדיק אוכל לשובע נפשו) דער צדיק עסט זיך אן זאט ווייל זיין כוונה איז דער מיט זיין לעבין צו דער האלטין: דאש אנדרי דער עניו איז אויף זיך אלש מקבל באהבה פון גאט אונ איז אויף זיך מצדיק הדין אונ איז זיך משמח מיט גאטש שטראף דען ער גידענקט איך וועל ליידן שטראף אויף דער וועלט איידר אויף יענר וועלט דרום איז זיין לעבין אגוט לעבין: דאש דריטי ער איז גילובט אי גאטש אויגין אונ אין לייטנש אויגין: אונ דיא לייט האבין הנאה פון זיין ענייות: ער פרייאט זיך אז עש גייט וואול די לייטין: אונ ווידר פאר קערט איז ער זיך מצער עש איז אמאל גיוועזן איין חכם האט ער גיפרעגט איין עניו וויא קומט עש דאש דוא ביסט אזו גילובט בייא דיא לייטין האב ער גיענפרט ווייל איך האב קיין מאל קיין שום מענטשין קיי שלעכטין ניט גיטאן: אונ האב איטליכן מענטשין תשובר גיהאלטין פון זיך זעלבסט דער מענטש וואש איז גיוועזן אחכם האב איך גיראכט ער האט מער חלק עולם הבא פון

מיר אונ ער לערינט בעסיר פון מיר : אונ דער וואש איז גיוועזן איין נאר האב איך גיבראכט ער מיט אלי עבירות בשוגג : דען ער ווייסט ניט וואש ער טוט : אבער איך טוא במזיד : דער מענטש וואש איז עלטר גיוועזן פון מיר האב איך גיטראכט ער האט פיל מער מצות גיטאן פון מיר : אויך טוט ער אנדריש זכות האבין דאש ער איז אזו אלט גיווארין : דער וואש איז יונגר גיוועזן פון מיר האב איך גיטראכט ער האט ווינציגר עבירות גיטאן פון מיר : דער מענטש וואש איז גליך גיוועזן מיט מיר האב איך גיטראכט מייני עבירות ווייס איך אבר ניט זייני : אזו האב איך אלי לייט מכבד גיוועזן :

אויך דעם זאגין דיא חכמים (הוי דן את כל אדם לכף זכות) דוא זאלשט איטליכן מענטשין אויש לייגין צו גוטין · אבר דער מדה איז דער עניו גילובט אין דיא לייטיש אויגין : ער אנטפאנגט איטליכן ליפליך אונ גאר שיין · ער גיט איטליכן שלום אונ איין גוט מארגין · אונ גיט אבינט אוף דעם האט זיך בארימט · איין חכם עש האט מיר קיין שום מענטש ניט גיפודרט קיין שלום : דען אפילו איין אינו יהודי אין מארק האב איך אים פריר שלום גיגעבין דאש זעגין דיא דרייא זאכין וואש דער עניו האט אויף דער וועלט אונ ווידר האט ער דרייא זאכין אויף יענר וועלט דאש ערשטי ער איז נאהינט צו הקב״ה : דען ער טוט זיין רצון : אונ ער בהעפט זיך צו תלמידי חכמים : אזו לערינט ער פון זייא תורה אונ גוטי מעשים : אז וויא דער פסוק זאגט (הולך את חכמים יחכם) דער וואש גייט מיט תלמידי חכמים ווערט קליג אוך גזאגט דער פסוק (ידרך ענוים במשפט) ער פירט דיא ענוים מיט משפט אונ לערינט זייא זייני וועג · נוא דריטר איז דער עניו זוכה לחיי עולם הבא : אבר דער גוותן איז זיך פאר קערט נוהג : אז וויא דער פסוק זאגט (רשע כגובה אפו בל ידרוש) דער רשע איבר זיין גרושקייט פארשט ער ניט אין געטליכי זאכין · דאש אנדרי ער איז זוכה לחיי עולם הבא דען ער איז תמיד משתדל ניט צו פאר זומין קיין מצוה אונ זיין מחשבה איז אליש אויף מצות · אבר דער גוותן לאזט אוועק אפיל מצות וואש זעגין אים דער ווידר זיין כבוד : דאש דריטי הקב״ה האט אים ליב אונ דער הערט זיין תפלה : אז וויא דער פסוק זאגט (לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה) איין צו בראכין אונ צו שטוסן הארץ טוט גאט ניט פאר שעמן אונ ער איז זוכה צו עולם הזה : אונ עולם הבא : אז וויא דער פסוק זאגט (וענוים ירשו ארץ) די ענוים ווערלין ירשנין דיא וועלט (והתענגו על רוב שלום) אונ ווערלין זיך זענפטגן אויף פיל שלום אויף יענר וועלט :

סליק פרק הענוה

הלכות כיבוד אב ואם פרק שמיני

עש שטייט אין דיא עשרת הדברות (כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך) זאלסטו ערליך האלטין דיין פאטר אונ מוטר : פון וועגין דיא זאלסטו לאנג לעבין : דרשת דיא גמרא דאש מיינט מען עולם הבא דאש איז דאש לאנגי לעבין · דען עש האט גאר קיין סוף ניט אבר דאש לעבין פון עוה״ז האט יוא איין סוף : אונ ווידר וויא קען עש זיין אז עש גייט אויף עוה״ז · מיר זעהן דאך אופט איינר איז מקיים כיבוד אב ואם אונ שטארבט יונגר הייד : אונ ווידר דער וואש איז ניט מקיים לעבט לאנג : דרום האבין דיא חכמים ז״ל בקבלה פון משה רבינו אז דאש גייט אויף עולם הבא (רבי שמעון בן יוחאי) זאגט גאט האט גיבאטין צו היטן כיבוד אב ואם מער פון גאטש כבוד : אז וויא דער פסוק זאגט (כבד את ה׳ מהונך) זאלסטו ערליכן דיין גאט פון דיין געלט מיט צדקה אונ מעשר : אבר דער וואש האט ניט דער קען גאט ניט ערליכין פון זיין גוטין : אבר כיבוד אב ואם אפילו דוא האסט ניט ביסטו מחויב צו גיין אויף דיא טירן : אונ זייא מכבד צו זיין אויך האט הקב״ה גיגלעכין דיא מורא פון פאטר אונ מוטר צו זיין מורא דען עש שטייט אין דער תורה (את ה׳ אלהיך תירא) פאר גאט זאלסטו זיך פארכטין : אונ שטייט (איש אמו ואביו תיראו) איטליכר מענטש זאל זיך פארכטין פאר זיין פאטיר אונ מוטר : אויך אז איינר שעלט דעם שם ח״ו : אודר ער שעלט פאטר אונ מוטר : האט מען ערום פר צייטן אין ארץ ישראל פר שטיינגט איך וועל דא בשיידין וואדום דאש איז אזו : דען דרייא שותפים זענין אין מענטשין הקב״ה אונ דער פאטר אונ מוטר : דער פאטר גיט פינף זאכין : דאש פון זיין זרע וואש זיא איז ווייס ווערט בשאפין די ביינר : אונ אדרין אונ דיא נעגיל אונ דיא מוח אונ דאש ווייסי פונם אויג אונ דיא הענט אונ פים אונ דאש ווייסי פונם אויג דיא מוטר גיט אויך פינף זאכין : דאש איז דאש פלייש אונ הויט : אונ דאש שווארצי פונם אויג אונ דיא האר אונ דאש בלוט אונ הקב״ה גיט צעהן זאכין : דעם קראפט אונ דעם אטום אונ די

נשמה

נשמה · אונ דאש לושרי גישטאלט אין פנים אונ דאש אן גיבט : אונ דאש הערין אונ דיא רייד : אונ ליבט : אונ מחשבות אונ דוא חכמה אונ אז דיא צייט קומט דער מענטש זאל שטארבין דא נעמט הקב״ה אוועק זיין חלק אונ פאטר אונ מוטרש חלק בלייבט ליגן :

דרום אז דער מענטש איז מכבד זיין פאטר אונ מוטר אונ האט מורא פאר זיא : זאגט הקב״ה עש איז גלייך וויא ער איז מכבד מיין שכינה אונ האט מורא פאר איר אונ אויב ער האט ניט מורא פאר זיא זאגט הקב״ה איך האב רעכט גיטאן דאש מיין שכינה וואלט ניט מיט זיא הויזן : דען זיא וואלטין פאר איר אויך קיין מורא ניט גיהאט עש איז קשה פאר וואש ביא כיבוד שטייט (כבד את אביך ואת אמך) פריר דער פאטר אונ ביא מורא שטייט (איש אמו ואביו תיראו) פריר דיא מוטר נאר הקב״ה האט גיוויסט דאש איטליכש קינד איז זיין מוטר מער מכבד אז דעם פאטר דען זיא איז אים מפייס מיט גוטי רייד דרום האט דיא תורה אן גישריבן דעם פאטר פריר אויך האט ער גיוויסט דיש איטליכש קינד האט מער מורא פאר זיין פאטר וויא פאר דער מוטר דרום האט ער אן גישריבן דיא מוטר פריר · דאש מיט אלים זאלין זיא גלייך זיין. (חמשה דברים) פינף זאכין זענין דער עיקר כיבוד אב ואם: ער איז זיא מחוייב אן צו טאן זייערי קליידיר אונ איין צו פירן : אונ ארויש צו פירן אונ עסין אונ טרינקן צו געבין :

מיט עסן איז דער דין אזו : האבן זיין פאטר אונ מוטר זייער אייגין געלט זאל ער זיי שפייזן דער פון · אונ אויב ניט איז ער מחוייב צו שפייזן פון זיין געלט : אונ אויב ער האט אויך ניט : איז ער מחוייב צו גיין אויף דיא טירן אונ זיא צו שפייזן נאך זייער כבוד נאך אויך איז ער זיא מחוייב צו געבין קליידר אונ בעט גיוואנט נאך זייער כבוד נאך · אויך איין טאכטיר וואש זיא האט איין מאן · אבר אז איר מאן וויל ניט לידין איז זיא פטור : אונ איר מאן וועט דער פאר מוזן גרויש עונש לידין דיא קינדר זענין מחוייב תמיד צו טראכטין וויא אזו צו טין דאש ווילין פון זייער פאטר אונ מוטר : אונ זאלין זיא ניט דער צערנין אויך זאלין זיא מאכין דיש זייער פאטיר אונ מוטר זאלין מיט זיא שאפין · אז וויא דער פסוק זאגט (שמע בני מוסר אביך) הער צו מיין זון דיא שטראף רייד פון דיין פאטר אונ דאש זאל איטליכר גידענקן דאש קיין שום פאטר אונ מוטר הייסן בודאי ניט זייערי קינדר אום רעכט טאן גיווארנט מחמת זייער גרויש ליבשאפט פירן זיא אין רעכט פארטיגן. ווענג · דרום זאל איטליכר פאלגין זיין פאטיר אונ מוטר אונ זיא חשוב האלטין אונ ניט פר שעמין זייערי רייד אונ זייער עצות אונ זאל ניט ראכטין דיא עצות פון דיא אלטי גילייבן שיין ניט : דען אז ער וועט זיך בטראכטין וועט ער זעהן בשופכליך דאש זייער עצה איז זייער גוט

מיר האבין גילערנט אין (מסכת סנהדרין) (רבי יהודה) זאגט פון (שמואל) ווען דיא בני ישיבה האבן גיפרעגט צו (רבי אליעזר) וויא גרויש אונ וויט גיט דער כיבוד אב ואם כלומר וויפל דארף דער שפארין זיין דאש מען מוז רודף זיין אונ מיטאר זיא נאר ניט זאגן האט ער גיזאגט איך וועל אייך דער ציילן וואש דער אינו יהודי (דמה בן נתינה) האט גיטאן אין דער שטאט אשקלון אמאל האבין די ישראל בדארפט אבנים טובות צום חושן אונ ביא אים זענן גיוועזן : אונ ער האט דרויף גיקענט מרויח זיין זעכציג מאל צעהן טויזנט גילדין : (רב כהנא) זאגט אכציג מאל צעהן טויזנט גילדין · אז דיא חכמים זענין צו אים גיקומן האט זיין פאטר גישלאפין : אונ דער שליסל פון דעם גיוועלב איז גילעגן הונטר זיין קאפ : אזו האט ער ניט גיוואלט אויף וועקן זיין פאטיר האבין דיא חכמים גיקופט ביא אנאנדרן סוחר : דרש אנדרי יאר איז ביא דעם (רמה בן נתינה) גיבארין גיווארין איין פרה אדומה : זענין דיא חכמים צו אים גיקומן דאש אנדרי מאל צו קויפין דיא פרה אדומה · זאגט ער איך וויים וואול דאש איר וועט מיר פאר איר געבין וויפל איך וועל וועלין · אבר איך בגער ניט מער נאר איר זאלט מיר געבין דעם שאדין וואש איך האב גיהאט פאר יארין : אז דיא חכמים האבין דער הערט זייני רייד : האבין זיא גיזאגט מה דאך דער אינו יהודי וואש איז ניט גיבאטין איז ער אזו מקיים דיא מצוה פון כיבוד אב · נוא מכל שכן איין יהודי :

אז (רב דימי) איז גיקומן קיין ארץ ישראל האט ער דער ציילט וואש איין אינו יהודי האט גיטאן אין (רום) · ער איז גיזעסן מיט שרים דא איז זיין מוטר גיקומן אונ האט אים גישלאגין אויף זיין קאפ : אונ גישפיגן אין זיין פנים אונ ער האט איר קיין ווארט ניט גירעט · אויך זאגט

דיא

דיא גמרא אמאל גיפונט מיט איינר איז מטריח זיין פאטיר מיט שווערי ארביט : אונ דורך דעם בקומט ער עולם הבא : אונ אמאל גיפונט זיך איינר וואש גיט זיין פאטער עסין (מעדני עופים) אונ פאר זינדיגט זיך אן אים אונ קומט דריבר אין גיהנם אריין · אז וויא עש איז אמאל גיוועז אין ארומאן ער פלעגט זיך פאר דינגן צו ארבטין · אונ זיין פאטיר האט גיגערין עפיס צו עסין אונ ער האט אים גיט גיהאט צו געבין : אמאל האט ער גיזאגט צו זיין פאטיר ער זאל ארביטן אויף זיין אורט אונ ער האט אים גיזעהן צו געבין עסין אז ער האט דער זעהן זיין פאטיר ארביטן האט ער גיוויינט אונ זאגט מיין ליבר פאטיר וויא איז מיר דאש איך לאז דיך אזו ארביטן : מיין ליבר פאטיר זייא מיר עש מוחל · דען הקב״ה וויסט דעם אמת אז איך וואלט גערין דיך מכבד גיוועזן מיט וואש מיגליך איז : אזו האט ער מיט דיא רייד תענוג אן גיטאן זיין פאטיר : אזו האט ער זוכה גיוועזן צו עולם הבא :

אונ אמאל גיפונן מיר איינר האלט בייא . זיך איין אלטין פאטיר · אז ער זעהט אים פריא עסין : אז וויא דער סדר איז פון אלטי לייט זאגט ער צו אים וויא קענסטו עסין אזו פריא דוא ביסט דאך ערשט אויף גישטאנין אידר עש איז ערשט טאג גיווארין : אונ אז ער זעהט אים פיל עסין · זאגט ער וויא עסט מיין פאטיר אזו אין אכילה : אונ אז ער בגערט עפים זאגט ער וויא גלוסט מיין פאטיר צו אלים : אודר ער זאגט מיין פאטיר בגערט מיין ניט גאר אויף זיין עסין : אונ אז ער איז זאט מיינט ער איטליכר איז זאט אוך אז דער פאטיר פרעגט אים ווען וועלין מיר עסין : זאגט ער צו אים עס פר דיר וואש פרעגסטו אויף אונזר עסין איך מוז דיר דאך אלש אהיים ברענגן : אונ אז ער מאכט אים אמאל איין מלבוש : אונ ער פרעגט אים מיין זון וויפל האסטו עש : זאגט ער וואש פרעגסטו איך מוז דאך פאר דיר אלש זארגין : אודר ער זאגט אים מער וויפל עש קאסט : דאש דער פאטער זאל מיינן ער האט פיל אויש גיגעבין פון זיינט וועגין · אודר ער טראכט ווען וועל איך פטור ווערין פונים אלטין : דאש ער זאל שטארבין וועל איך רוא האבין אודר ער טראכט זיך וויא גרויש איז דיא לייד וואש ער מאכט מיר קענין מיין ווייב : אודר ער טראכט זיך הלואי וואלט איך הנאה גיהאט פון מיין פאטיר וויא אנדרי האבין הנאה פון זייער פאטיר : איבר איינש פון דיא אלי זאכין פאר לירט ער עולם הבא · אין קומט אין גיהנם אריין : אויך רעסט גליבין ווען איינר שפעט נאך אויף דיא רייד פון זיין אלטין פאטיר דאש ער זאגט ער רעט שוין וויא ער וואלט גיוועזן (עובר ובטל) אודר ער הייסט אים שווייגן : אודר ער זאגט מיין פאטיר מוז זיך אין אלי זאכין מישן : אודר ער ווארפט אין רוגז אויף איינים פון זייני בני בית : נאר זיין כוונה איז אויף זיין פאטיר אונ מוטר : אודר ער הייבט אויף אהויך קול : אונ שיאט זיך ניט פאר אים : אודר ער טוט אים אנאנדר צער פאר לירט ער עולם הבא אפילו ער זאל אים געבין דיא בעסטי שפייז אונ קליידר :

(רבי טרפון) האט גיהאט איין אלטי מוטר אז זיא פלעגט וועלין ארויף גיין אויפין בעט האט ער זיך איין גיבוגין אונ זיא פלעגט זיך שטעלין אויף אים אונ ארויף גיין אויפין בעט : אמאל האט ער זיך בארימט אין בית המדרש וויא ער איז מקיים כיבוד אם האבין אים דיא חכמים גיזאגט דו האשט נאך ניט האלב מקיים גיוועזן וויא מען דארף ווען די מוטר זאל דיר ארין ווארפין אין בייטיל מיט געלט אין ים ארין אודר זיא וואלט דיר אנאנדר גרויש שאדין גיטאן אונ דוא וואלסט גישוויגן דאש איז דער רעכטיר כיבוד : אמאל איז זיין מוטר גיגאנגין אין הויז האט זיך איבר גירוסין איר שיך האט ער איר הונטר גילייגט זיין האנט אונ זיא איז אזו גיגאנגין ביז אין איר בעט :

אויך זאגט דיא גמרא דיא מוטר פון (רבי ישמעאל כהן גדול) איז אמאל גיקומן אין בית המדרש אריין אונ האט אים צו גיקלאגט פאר דיא חכמים דאש ער איז זיא ניט רעכט מכבד האבן זיך דיא חכמים זייער פאר וואונדרט: אונ האבן זיא גיפרעגט וואש איז דש זאגט זיא אז ער איז אהיים גיקומן פונם בית המדרש האב איך גינומן אונ האב אים גיוואלט אפ וואשן זייני פים האט ער מיך ניט גיוואלט לאזין האבן די חכמים גיזאגט צו אים דוא דארפסט צו טאן איר ווילן : אז וויא דער פסוק זאגט (כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך) : (ולמען ייטב לך) לעולם שכולו ארוך וטוב אמן כלה :

סליק הלכות כיבוד אב ואם

הלכות גידול בנים פרק תשיעי

דער ניינטיר פרק רעט וויא מיזאל דיא קינדר דער ציהן אונ זיא שטראפין :

בן חכם מוסר אב ולץ לא שמע גערה) אין הלכה זין קומט זיין חכמה פון דעם ווייל ער האט צו גיהערט די שטראף פון זיין פאטער אונ דער זון וואש איז איין שפעטיר: קומט עש ווייל ער האט ניט צו גיהערט קיין גישריי אונ שטראף. די חכמים זאגין ווען דוא זעהסט איינר איז א תלמוד חכם זאלסטו וויסן דאש זיין פאטער האט אים גישטראפט אין זיין יוגנט אונ האט אים גוויזן דעם רעכטן פארטיגן וועג: אזו וויא דער פסוק זאגט (בן חכם מוסר אב): אונ ווען דוא זעהסט איין רשע איין שפעטיר: זאלסטו וויסן דאש זיין פאטער האט אים ניט גישטראפט אודר ער האט זיך ניט גיקערט צו זיין שטראף: אזו וויא דער פסוק זאגט (ולץ לא שמע גערה): אונ ווייל דער פאטער האט אים פיינט גיהאט דרום האט ער אים גילאזט גיין: אזו וויא דער פסוק זאגט (חושך שבטו שונא בנו ואהבו שחרו מוסר) ווער עש פאר מיידט די רוט פון זיין זון האט ער אים פיינד: אונ ווער עש האט ליב זיין קינד שטראפט ער אים דער מדרש זאגט דאש ווארט (חושך) האט אין זיך צוויא טייטשן: מיט דעם שמאל (חושך איז טייטש ער פאר מיידט: אונ מיט דעם ימין (חשך) איז טייטש דא ער שלאגט זיין זון אין דער פינצטר: אונ זעהט ניט וויא אהין ער טרעפט אויף דעם האבין די חכמים גיזאגט עש איז אסור איין קינד צו שלאגין אין רוגז: דען עש איז גליך וויא ער שלאגט אים אין דער פינצטר: דאש ער פרעגט ניט וויא ער טרעפט: גליך וויא איינר שלאגט זיין פיינט: אזו וויא איך וועל דא בעסיר בשיידין די טעמים דער פון: אונ דאש ווארט (שחרו) טייטשן די חכמים: שטראף דיין קינד אין זיין יוגנט: דען דער נאך וועט אים קיין שטראף ניט העלפין: אזו וויא דער פסוק זאגט (חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה) זאלסט גיוויינן דעם יונג אין זיין יוגנט נאך זיין שכל נאך: אזו אז ער וועט אלט ווערין וועט ער ניט אפ קערין דער פון:

נון זעהן מיר וואל דאש איטליכר פאטר אונ מוטר זענין מחוייב צו שטראפין זייערי קינדר אין דער יוגנט מיט גוטי רייד ניט מיט רוגז: דער אנדרר טעם איז דער סדר איז דאך אז איינר שטראפט זיין קינד זאגט ער צו אים דאש טוא אין דאש ניט: ווארום האסטו דאש גיטאן: אבר אז ער וועט אים שטראפין מיט רוגז: וועט ער אים ניט קענין פיר זאגין די רייד: אונ אפילו ער וועט אים שון יוא פיר זאגין וועט ער עש ניט וועלין מקבל זיין: דער דריטר טעם איז ווען דש איז דאך ידוע אז עש איז אגרושי אונ הארבי עבירה צו זיין אין רוגז דען אין רוגז קאן מען ניט גאט דינן אז וויא עש וועט בשיידט ווערין אין פרק (לעזוב חמה): אונ צו שטראפין זיין קינד איז דאך אגרושי מצוה: נוא וויא קען די מצוה אן גינעמין זיין אז זיא קומט פון איין עבירה: דער פערדר טעם איז דער וואש שלאגט זיין קינד אין רוגז קאן ער אים ח"ו איין טוט מאכין: דרום זאגט דער פסוק (חושך שבטו וגו') אבר דער וואש שטראפט זיין קינד אין דער יוגנט האט ער זיך ניט צו פארכטין דאש ער וועט אויש גיין לתרבות רעה וח"ו: אזו וויא מיר גיפונן אברהם אבינו ע"ה האט גישטראפט זיין זון יצחק איז ער גיווארין איין תלמוד חכם אונ איין נביא: אונ זיין זון ישמעאל האט ער ניט גישטראפט איז ער אויש גיגאנגין לתרבות רעה:

אזו אויך יצחק אבינו ע"ה האט גישטראפט זיין זון יעקב איז ער גיווארין איין תלמיד חכם אונ נביא אבר זיין זון עשו האט אים גינארט מיטן מויל: דאש ער האט גימיינט ער איז פרום אזו האט ער אים ניט גישטראפט איז ער אויש גיגאנגין לתרבות רעה: אויך יעקב האט גישטראפט זייני צוועלף שבטים זענין זיא אויך גיווארין תלמידי חכמים: אויך דוד המלך ע"ה האט ניט גישטראפט זיין זון אבשלום פאר גרויש ליבשאפט איז ער אויך אויש גיגאנגין צו תרבות רעה: אבר זיין זון שלמה האט ער יוא גישטראפט: אונ אויך זיין מוטר בת שבע הט אים גישטראפט נאך זיין פאטירש טויט: איז ער אויך גיווארין אגרושר תלמיד חכם: אבר די אלי וואש זענין ניט גישטראפט גיווארין זענין אויש גיגאנגין צו תרבות רעה: דרום זאגט דער פסוק (ואוהבו שחרו מוסר) אויך זאגט דער פסוק (יסר בנך יש תקוה ואל המיתו אל תשא נפשך) שטראף דיין זון אפילו ער איז צוונר ניט רעדט עש אים פאר האנדין איין האפנונג: אונ זאלסט ניט זארגין ער איז איין שלאפיר יונג ער וועט שטארבין פון דיין שלאגין: אויך זאגט דער פסוק (אל תמנע מנער מוסר כי תכנו בשבט לא ימות) דוא זאלסט ניט פאר מיידין פון דיין יונג קיין שטראף ער וועט ניט שטארבין אז דוא וועסט אים שלאגין מיט דער רוט אונ אז דוא וועסט אים שטראפין אין זיין יוגנט האסטו ניט זארג צו האבין דאש ער וועט דער הרגית ווערין דורך דעם גית הין איבר זייני עבירות: אונ אז ער וועט אלט ווערין וועט

ער

ער בלייבן בייא זיין געוואונהייט : אבר אויף דער עלטיר איז אים שווער צו שטראפין אויף זאגט דער פסוק (ואתה בשבט תכנו ונפשו משאול תציל) דוא זאלסט שלאגין דיין קינד מיט דער רוט אזו וועסטו אים מציל זיין פונם גיהנם:

דרום זאל איטליכר תמיד געוויינין זיין זון צו תורה אונ מצות אונ צו מעשים טובים אין זיין יוגנט : אונ זאל אים לערנין ווערליג זיין פאר שטאנד אונ זייני יארין וויא ווייט ער קען דער ליידין : איידר ער הייבט אן צו ריידין זאל ער אים לערנין ספרים קושין : אזו וועט ער געוואונט ווערין ספרים ערליך צו האלטין · דער נאך אז ער הייבט אן צו ריידין זאל ער אים לערנין צו זאגין (תורה צוה לנו משה) · אונ דעם ערשטין פסוק פון קריאת שמע. אונ אז ער ווערט עלטיר זאל ער אים לערנין (א״ב) · דער נאך זאל ער אים דינגין איין רבי צו לערנין תורה אונ תמיד זאל ער אים לערנין מיט חניפות : צום ערשטין זאל ער אים געבין זוסי שפייז אודר איין גראשין : דער נאך זאל ער אים מאכין קליידר ווערליג זיין פאר שטאנד אונ יארין דער נאך זאל ער אים זאגין לערין ערינצט וועט מען דיר געבין פיל נדן דער נאך זאל ער אים זאגין לערין ערינצט וועסטו ווערין איין רב : אונ זאל אים אזו לאנג לובין ביז ער וועט געוואר ווערין צו דינן לשם שמים · אונ זאל אים געוויינין אבונט אונ מארגין צו גיין אין שיל אריין דאווינין · אונ ניט צו ריידין קיין דברים בטלים בפרט אין שיל : אונ זאל אים געוויינין צו ציצית אונ תפילין · אונ זאל ניט עסין אונ טרונקן אן אברכה פריר אונ דער נאך · אונ זאל בענטשין נאך דעם עסין : אזו אז ער וועט אלט ווערין וועט ער בלייבין דער בייא אונ זאל אויף אים גרויש השגחה געבין ער זאל גיין אלי טאג צום רבי אין חדר אריין אונ אז זיין פאטיר דארף טראכטין אויף פרנסה איז דיא מוטר מחויב צו געוויינין צו דעם אלים :

דרום זענין איטלכי קהילה מחויב צו האלטין מלמדים וויפל זייא דארפין אונ דיא קהילה וואש טואן ניט אזו דארף מען זייא מבזה זיין דען דיא וועלט שטייט נאר אויף דעם אטום פון דיא קינדר וואש לערנין תורה אונ אויב ניט וואלט דיא שטאט וויסט געווארין אזו וויא מיר גיפונן אויף דאש ירושלים איז דריבר חרוב געווארין · מחמת ביטול תורה · רבי יהושע בן לוי זאגט פון רבי יהודה הנשיא וועגין : אונ ער האט עש געזאגט פון זייני עלטרין וועגין : אונ זייני עלטרין פון זייערי עלטרין וועגין דאש מטאר ניט מבטל זיין דיא קינדר פוגים לערנין אפילו צו דער גרעסטר מצוה אין דער וועלט · אונ דיא ווייבר זענין מחויב מדריך צו זיין זייערי קינדר אין רעכטין וועג אפילו זייא דארפין דרויף גרויש מיא האבין דען זייער שכר איז אויך זייער גרויש · אז וויא דיא גמרא זאגט

אין ברכות · דיא רבנן האבין געזאגט עש איז גרעסיר דער בטחון פון גאט צו דיא ווייבר וויא צו דיא מאנין · אז וויא דער פסוק זאגט (נשים שאננות שמענה קולי וגו׳) איך פרומי ווייבר הערט צו מיין שטים דער ציהט אייערי קינדר צו תורה אונ מעשים טובים : אונ דיא ווייבר וואש פירן זייערי קינדר צום רבי אונ ווארטין מיטען עסין ביז זייערי מאנין קומן אהיים פונם בית המדרש וואל צו דיא ווייבר · אונ צו זייערי מאנין אונ קינדר :

דער וואש לערינט אפילו מיט זיין חברש זון האט ער אגרושן שכר גליך וויא ער וואלט גילערינט מיט זיין אייגנים זון איז ער זוכה צו זיצן אין דער ישיבה של מעלה · אז וויא דער פסוק זאגט (אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד) אז דוא וועסט אנדרי אום קערין צו מיר וועל איך דיך אויך אום קערין זיי שטיין פאר מיר אונ אז איינר לערינט מיט איין עם הארץ איז ער מבטל דיא גזירה וואש הקב״ה האט גוזר געוועזן אפילו אויף דער גאנצי וועלט : אז וויא דער פסוק זאגט · (אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה) דרום איז דער פאטיר מחויב צו זאין לערנין אז דאש קינד ווערט פינף יאר אלט דעמאלט איז צייט אים איין רבי צו דינגן : אונ אים צו פירן אין בית המדרש אריין : אבר נאך פינף יאר איז שוין ניט גוט דען אז ער וועט הערין אשלעכט ווארט פונם רבי וועט ער אנטלויפין : אויך פאר פינף יאר איז ער נאך שוואך : איטלכי פאטיר אונ מוטר זאלין ליב האבין זייערי קינדר וויא זייער האריץ אונ לייב : אבר זייא זאלין פר זייא ניט ווייזין דאש ליבשאפט · דען זייא וועלין קיין מורא ניט האבין פאר זייא : אונ איטליכר איז מחויב צו דער ציהן זייני קינדר זייא זאלין מורא האבין פאר אים · אונ פאר זייער מוטר · אונ זאל זייא ניט לאזין טאן זייער רצון · אז וויא אויבין שטייט אין הלכות (דרך ארץ) אויך איז אסור צו מאכין איין צארין איבר זייני קינדר : דער סוף פון דער זאך איטלכר פאטר אונ מוטר זענין מחויב זייערי קינדר אפ געוויינין פון בייזי מעשים אונ דייר : אונ זייא צו געוויינין צו תורה אונ מצות : דאש זייא זאלין אבינט אונ מארגין אין שיל אריין גיין · אונ זאלין תפלה טאן בכוונה אונ זאלין קיין דברים בטלים ניט ריידין : אונ ווען דער פאטר איז זיך מתעסק אין עפיס איין מצוה : זאל ער זיין קינדר אויך געוויינין דער צו : דהיינו צו (ביקור חולים) אודר צו (הלוית המת) : אודר צו איין חופה אונ סוכה אונ אתרוג : אונ דיא איבריגי מצות ווען אז ער וועט אים געוויינין אין דר יוגנט וועט עש בייא אים ווערין איין טבע : אויך איז דער פאטיר מחויב צו לערנין זייני קינדר אלי חכמות : אונ אז זייא זענין שוין דר וואקסין טאר ער זייא ניט שלאגין : אודר שעלטין פאר לייטין

דיען

דען עס איז דאך בלויז אויף איין איסור ארויס צו לאזין אקללה פונם מויל: אבער ביא דר וואקסני קינדר איז נאך פיל ארגיר די עבירה דען זיא וועלין אים אפ ענטפרן אודר זיא וועלין דרויף אמן זאגין אזו מאכט ער זיא זינדיגן: נאר ער זאל זיי שטראפין מיט גוטי רייד:

דרום האט שלמה המלך געווארנט די לייט מיט זיין חכמה דאש איטליכר זאל זיין קינד שטראפין אין זיין יוגנט אזו וועט איר ניט דארפין שטראפין אין זיין עלטיר: אויך זאלין די פאטר אונ מוטר געווארנט זיין אז זיא האבן עפיס אקריג מיט אימיצן זאלין זיא ניט לאזין זייערי קינדר אן צו נעמין זיך אויף זייער קריג: כדי זיא זאלין אויך ניט צו קריג קומן: אונ דער מענטש וואש ער ציהט זייני קינדר צו תורה אונ מצות אונ דער נערט זיך פון זיין (יגיע כפיו) אונ זיין ווייב איז איין צנועה אין דר היים: דער זעלביגר מענטש ווערט געבענטשט פון גאט: אז וויא דער פסוק זאגט (אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא שלום על ישראל):

סליק פרק גידול בנים:

הלכות נשואי אשה פרק עשירי

דער צעהנטיר פרק רעט וויא מיזאל איין ווייב נעמין אונ ווען מיזאל איין ווייב נעמין:

מצא אשה מצא טוב) דער פסוק איז אזו טייטש ווער עש גיפונט איין פרום ווייב: דער ציהט אויש איין רצון אונ חסד פון גאט: דאש ער האט אים אזעלכים בשערט: דען דאש איז ידוע אז גאט ב"ה בשערט איטליכן איין ווייב נאך זייני מעשים נאך: אז וויא מיר האבן גילערנט אין דר (מסכת סוטה) (אין מזווגין לאדם אלא לפי מעשיו) גאט גיט ניט זיין זיווג דעם מענטשין נאר נאר ווידליג זייני מעשים: אז וויא דער פסוק זאגט (לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים) דער רשע זאל ניט רוהן ביא דעם גורל פון די צדיקים: אויך זאגט דער פסוק(גם: אשה משכלת) איין קלוג אונ פרום ווייב איז פון גאט: נוא זעהט מען וואול אז איין פרומר בקומט א פרום ווייב: אונ איין רשע בקומט אשלעכט ווייב: די גמרא פרעגט דרויף פיל קשיות אונ פאר ענטפרט זיא די ערשטי קשיא איז די גמרא זאגט דאך פערציג טאג איידר דאש קינד ווערט בשאפין גייט אויש איין בת קול דער (פלוני) זאל נעמין די (פלונית): נוא וויא קאן דאש זיין אז עש איז נאך זייני מעשים נאך ווען יוא עש איז אויש גיגאנגין פון גאט ער זאל זיין איין צדיק אודר איין רשע: ווארום דען קומט אים שכר אודר עונש: נאך מער איז קשה די גמרא זאגט איין מענטש זאל פר קויפן גאר זיין פאר מעג אונ זאל נעמין איין בת תלמוד חכם: אז זיא איז ניט זיין וואש וועט אים העלפין זיין פאר קויפן אויך זאגט די גמרא דער וואש נעמט איין ווייב זאל ער נאך פרעגין אויף אירי ברודר: דען אופט זענין די קינדר גיראטין אין אירי ברודר: אויך זאגט די גמרא איין מענטש זאל זיך תמיד בהעפטין צו גוטי לייט אונ צו איין בת תלמוד חכם: דען אז ער וועט ח"ו שטארבין אודר ער וועט אוועק פארין וועלין זייני קינדר טוהן מעשים טובים פון זיך זעלבסט: נאך מער איז קשה די גמרא זאגט מען מעג וואול איין אשה מקדש זיין אפילו אום חול המועד: דען טאמיר וועט זיא אנאנדרר פערדין מיט תפלה ווען יוא זיא איז אים בשערט נאך אן זיין מוטרש בויך וויא קען זיא אנאנדריר פערדין: נאך מער איז קשה מיר זעהן דאז צדיקים האבן שלעכטי ווייביר: אונ רשעים וואש האבן גוטי ווייביר: אז וויא דער רשע (נבל) האט גיהאט זיי צדיקת (אביגיל) פאר אווייב:

נאר דער תירוץ איז אזו דער בת קול איז בודאי זכות: נאר בתנאי אז דער מענטש בלייבט אזו וויא ער איז בשאפין גיווארין אבער אז ער ווערט איין צדיק: אונ זיא איין מרשעת אזו אויך להיפוך ווערט די ערשטי גזירה בטל אונ גאט נעמט זיא אוועק פון אים אונ גיט זיא אנאנדרן נאך זייני מעשים נאך: אויך איז איין סוד פון גאט דאש אופט האט איין צדיק איין שלעכט ווייב: אונ איין פרומי צנועה האט אשלעכטין מאן: דאש איז דרום כדי דער רשע אודר די רשעת זאל אפ נעמין דער צדיקת אודר דעם צדיקש עבירות כדי זיא זאלין קומן היין אויף עולם הבא: אז וויא די גמרא זאגט די זענין וואש קומן ניט אין גיהנם: אונ איינש דר פון איז ווער עש האט איין בייז ווייב אויך אמאל וויל גאט וויל האבין פון איין רשע זאל ארויש קומן אגוטי זרע: אזו גיט ער אים א פרום ווייב אונ אזו אויך פאר קערט אויך אמאל וויל גאט האבין פון איין צדיק זאל ארויש קומן איין שלעכטי זרע בשערט ער אים איין שלעכט ווייב: אונ אזו אויך פאר קערט:

אימליכר יהודי זאל גיווארנט זיין ניט צו שעלטין זיין ווייב מיט קיין שום קללה: דען עש איז גלייך וויא ער שעלט זיך זעלברט אונ עש איז דאך איין לאו אין דער תורה זיך זעלבסט ניט צו שעלטין: אונ דער וואש שעלט זיין ווייב איז ער עובר אויף דעם לאו אונ אויף דעם לאו וואש עש איז אסור צו שעלטין זיין חבר דרום זאל מען דריבן זייער נזהר זיין · אויך ווער עש איז מבזה זיין ווייב פאר לייטין איז זיין עונש פיל גרעסיר וויא ער וואלט אנאנדרין מבייש גיוועזן: אויך זאל ער איר ניט רידין קיין בייזי רייד: דען דער סדר איז פון דיא ווייבר באלד צו וויינין · אזו איז עש ניט גוט מכ"ש דאש קיין שום יהודי טאר ניט שלאגין זיין ווייב ח"ו דען דאש איז איין ארגרי עבירה וויא ער וואלט אנאנדרין יהודי גישלאגין · אונ אויף איטליכן שלאק בזונדר איז ער חייב איין לאו: אונ אפילו ער הייבט נאר אויף זיין האנט צו שלאגין הייסט ער אויך ארשע: אונ מטאר אים ניט אויף רופין צו דער ספר תורה: ביז ער טוט רעכטי תשובה · אונ עש זאל זיך איטליכר יהודי האלטין אונ דער צייט בקדושה ובטהרה אונ זאל מיט איר ניט רידין קיין שום ווארט אין דער זעלביגר צייט: ער זאל זייני זאכין מיט איר פריר אויש רידין · כדי זיא זאל אויך איר דעה אונ כוונה האבין דרויף · דען כמעט צים מייגסטין ווענט זיך אין איר מחשבה אונ זיא זאלין זיך היטין פאר בייזי רייד אונ בייזי מחשבות ומכ"ש פאר בייזי מעשים אין דער זעלביגר צייט: אונ ער איז זיא מחייב צו לערנין דרויף · כדי אז פון זייער זרע זאל ארויש קומן איין גוט פריכט:

ער זאל זיך אמשל נעמין ווען ער וויל זייאן זייען אודר קארין דא זעהט ער אונ אכט אונ טראכט צו זייאן אויף איין גוט אונ דיין פעלד: עש זאל דריגן ניט זיין קיין שטיינער · אונ קיין דערנער: אונ זעהט אויך דיא זאמין זאלין אויך דיין זיין: כדי זיין תבואה זאל וואול גיראטין: דאש זיין מיא אונ ארבייט זאל אן גילייגט זיין אונ זאל ניט זיין אום זוסט: נון מכ"ש דאש ער דארף זעהן אז פון דעם זאמין וואש גייט ארויש פון זיין לייב אונ מוח: אז עש זאל דער פון ארויש קומן אגוט קינד: אונ זייא זאלין עש טאן לשם שמים: ניט פון זייער הנאה וועגין: אזו וועלין זייא זוכה זיין דאש פון זייער זרע ווערט ארויש קומן גוטי קינדר דאש זייא וועלין דינן הקב"ה: אונ וועלין זיין גילערינט אין תורה אונ מצות אונ אין דרך ארץ אמן (וכן יהי רצון) אמן ואמן:

סילוק הלכות נשואי אשה

הלכות תלמוד תורה פרק אחד עשר

דער עליפטר פרק רעט דאש מזאל תורה לערנין:

(אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב כי־אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה: והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועליהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח): דוד המלך האט אן גיהובין זיין ספר תהלים מיט דיא פסוקים ברוח הקודש דער מיט האט ער אונז גיוויזן וויא גרויש דיא זאך איז פון תורה לערנין: אונ אזו איז דיא טייטש פון זייא וואול דעם מענטשין וואש איז ניט גיגאנגין אין דער עצה פון דיא רשעים: אונ אין דעם וועג פון דיא זינדיגי איז ער ניט גישטאנין: אונ אין דעם זיצונג פון שפעטירם איז ער ניט גיזעסין: נאר גאר זיין לוסט זאל זיין אין דער תורה פון גאט: אונ ער זאל אין איר עוסק זיין טאג אונ נאכט: אטייל פונים טאג: אונ אטייל פון דער נאכט: אונ אז ער ווערט לידיג פון זייני עסקים זאל ער זיך זעצין תורה לערנין אונ קיין מענטש זאל זיך ניט טראכטין איידר איך זאל אין עבירה טאן: בעסיר וועל איך מיך לייגין שלאפין: אודר איך וועל מיך אביסל גיין שפאצירין דרום זאגט ער דוא זאלשט לערנין תורה טאג אונ נאכט אפילו אז דוא גייסט נאך דייני עסקים: אונ זאלשט ניט טאן קיין עבירות: אונ זאלשט מקיים זיין דיא מצות וואש זענין גישריבן אין דער תורה: (והיה כעץ שתול) אז זיא איין בוים וואש איז גיפלאנצט אויף בעך וואשיר: דאש זייני בלעטיר ווערין קיין מאל ניט פאר דארט: אונ זענין תמיד גרין · אזו וועט אויך זיין דער תלמיד חכם וואש לערינט תמיד תורה מיט תלמידים אונ די תלמידים מיט זייערי תלמידים: אונ קיין לער ווארט גייט ניט ארויש פון זיין מויל · אונ אפילו זייני דברים בטלים אז מען בקלערט זיא זענין זיא אויך איטזיל תורה אונ שטראף אונ ער רעט ניט ח"ו קיין אום גיצלגי רייד: דרום טאר קיין תלמיד חכם ניט זיצן אודר שמויזן מיט איין עם הארץ: דען ער איז דאך ניט מקבל תוכחה אזו וועט ער אים אויש לייגין צו אלי דאש בייז: דרום זאגט דיא גמרא ווען איין תלמיד חכם רעט עפים: גיב דייני אויערין דער צו: אונ זייא זאלין בייא דיר זיין אזו וויא קאלט וואשיר צו דעם וואש איז זייער דארשטיג: דען אלי זייני רייד זענין איטיל תורה אונ חכמה: אונ אז דוא פאר שטייסט ניט עפים איין זאך פון זייני רייד: זאלסטו ניט אן הענגין דאש ער האט ח"ו אום רעכט גיזאגט: נאר זאלסט עש אן הענגין אין דיין שפלות: אונ זאלסט דיך מצער

זיין

זיין דרויז : דען אז דוא ווילשט זיינר דיר ניט בטראכטין זוערסטו זעהן דאש זיא זענין איטיל תורה אונ מצות : אונ זענין ניצג אונ געטליכי אונ וועלטליכי זאכין : (וכל אשר יעשה יצליח) אונ אלש וואש ער טוט איז בקליגט : דען זיין כוונה איז מיט אלים לשם שמים : (אמר רבא) רבא זאגט אלי צייט זאל איטליכר תורה לערנין : אז וויא דער פסוק זאגט (ובתורתו יהגה יומם ולילה) אויך זאגט רבא תמיד זאל אמענטש תורה לערנין אפילו ער פאר שטייט ניט חאטשי טיטאר דאך ניט תפלה טאן אז מען פאר שטייט ניט אבר ביא תורה איז ניט אזו : אז וויא דער פסוק זאגט (גרסה נפשי לתאבה) טייטשט דיא גמרא דוא זאלשט תורה לערנין אפילו דוא פאר שטייסט ניט : וועסטו דאך האבין שכר דער פאר : אזו גאר ליב איז דיא תורה דען דיא תורה האט איין סגולה אין זיך ווער עש לערינט זיא : איז עש אים איין רפואה אויף דער וועלט: אונ אויף יענר וועלט וואש איז דיא רפואה פון דער וועלט : זאגט דיא גמרא אז דיין קאפ אודר דיא אנדרי גלידר טאן דיר וויא : אודר אפילו דיין גאנציר גוף איז דיא רפואה תורה צו לערנין : אז וויא דער פסוק זאגט (ולכל בשרו מרפא) דיא תורה איז איין רפואה צו

אלי זייני גלידר : אונ זיין ליב :

רבי יודא בר רבי חייא זאגט עש איז גרעסר דיא רפואה פון דער תורה פון דער רפואה פון אנדרי רפואות דען איין קרייטכין אודר גיטראנק דאש זעלביגי איז גוט צו איין אבר : אבר צו דיא איבריגי איז עש שלעכט אבר דיא תורה

איז ארפואה צום גאנצין גוף :

דרום שטייט דאש ווארט (יהגה) · דאש האט אין זיך צוויא טייטשין : (יהגה) ער טוט ריידין אין דער תורה (יהגה) ער טוט טראכטין אין דער תורה : אבר דער וואש לערנט תורה פון זיין הנאה וועגין : דאש ער וויל געלט אודר קעסטליכקייט בקומן אודר ער וואלט גערין איין רב גיווארין אודר פון שכר עולם הבא וועגין איז עש ניט לשם שמים אבר דאך איז עש אויך ניט אזו אויך זאגט דיא גמרא תמיד זאל איין מענטש תורה לערנין אפילו ניט לשם שמים דען דער נאך וועט ער דעם רעכטין סוד גיווואר ווערין אונ וועט שוין יוא לערנין לשם שמים אבר דער וואש בגערט גאר ניט צו חיכן דעם רעכטין סוד זאגט אויף אים דיא גמרא עש וואלט בעסיר גיוועזן ער זאל ניט בשאפין ווערין אונ דער שכר פון דעם וואש לערינט לשם שמים האט גאר קיין שיעור גוט אבר עש זאל קיינר ניט לערנין פון שכר וועגין גאר ער זאל זיין כוונה האבין אפילו איך זאל גאר קיין שכר ניט האבין , וויל איך אויך גאט דינן פון זיין אהבה אונ גדולה וועגין (גדיך הוא וברוך שמו) דיא גמרא זאגט דיא וועלט שטייט אויף די וואש לערנין תורה לשם שמים אזו אויך שטייט אין פרק אויף דרייא זאכין שטייט דיא וועלט (על התורה וכו׳) :

נרכינו מיר האבין גילערינט אין (מסכת כתובות) ווער וואש לערינט תורה לשם שמים וועט ער זוכה זיין אויף צו שטיין תחית המתים אבר דער וואש לערינט תורה נאר פון זיין הנאה וועגין וועט ער ניט אויף שטיין צו תחית המתים · דען דער טויא וואש קומט פון דער תורה איז מחיה מתים · דער נאך זאגט ווייטיר דיא גמרא דער וואש העלפט תלמידי חכמים צו תורה לערנין · אונ איז זייא מהנה פון זיין געלט אונ גיטש אודר ער מאכט חברותה מיט איין תלמוד חכם : אונ גיט אים ריוח ער זאל ערליך גישפייזט ווערין אונ דער וואש דינגט אן יונגן צו לערנין תורה פון זיין געלט אודר ער האלט תלמידי חכמים איבר זיין טיש אונ לאזין תורה לערנין אין זיין הויז : דאש איז בעסיר וויא דער וואש לערינט תורה אז וויא דער פסוק זאגט (שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך) זבולון האט גיהאנדלט בחורה אונ האט זיך גיטיילט דעם ריוח מיט זיין ברודר יששכר : דרום שרייבט אים דיא תורה פאר יששכר : דאש ער האט מער שכר פון יששכר : איבינג זאל איטליכר תורה לערנין אונ ארביטן אין איר דען עש איז זייער גרויש איר שכר דאש אפילו איין תלמיד חכם שטארבט יונגיר הייד : אונ האט אפילו נאר ווייניג תורה גילערינט · אויב ער האט נאר גילערינט לשם שמים · האט ער אזו פיל שכר וויא דער וואש הט גילעבט הונדרט יאר : דען דער וואש שטארבט צו צוואנציג יאר קאן ער זאגין צו הקב״ה דוא זאלסט מיר גיוועזן דער לענגרין מייני יארין וואלט איך תמיד תורה גילערנט אצונד אז דוא האסט מיך אוועק גינומן יונגר הייר פון דער וועלט ווילסטו מיר ווייניגר שכר געבין דרום האט ער אויך פיל שכר גלייך וויא ער וואלט לאנג

גילעבט אונ וואלט תמיד תורה גילערנט :

אויף דעם האט שלמה המלך ע״ה גיזאגט (והשובע לעשיר איננו מניח לו לישן) דאש זעטיקייט פונם עושר לאזט אים ניט שלאפין האבין דיא חכמים גיזאגט זוו אים וואש

מיטפשט דער מיט אדרבה דער זאמד שלאפט זייער וואול אונ דער הונגריגר קאן ניט שלאפן האט ער ווידר גיענטפערט אזו מיין איך דער וואש איז זאט פון דער תורה: דער קאן ניט שלאפן זאגן אין קבר דען זייני תלמידים זאגן נאך דברי תורה פון זיינט וועגן: אזו רירן זיך זייני ליפצין אין קבר · אז וויא עש שטייט (דובב שפתי ישנים) זייא טאווריירן דיא ליפצין פון דיא וואש שלאפין אין קבר: גליך וויא וויא וואלט'ן גילעבט אז מזאגט נאך פון זייערט וועגין אין הלכה · אודר אנוטן פשט · דען זייא האבן הנאה דער פון · אונ דער וואש זוימט נאך צו זאגן אין נוטן פשט פון אמענטש וועגין · אונ זאגט אים ניט נאך איז ער מעכב דיא גאולה אבר דער וואש זאגט יא נאך איז ער מקרב דיא גאולה · אז וויא עש שטייט (ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי) אסתר האט גיזאגט צום מלך פון מרדכיש וועגן · אונ דער פון איז גיקומן דיא גאולה:

הלכות ספר תורה

עש איז אגרושי מצוה איטליכר יהודי זאל זיך שרייבין אספר תורה דרויש צו לערנן טאג אונ נאכט אז וויא דר פסוק זאגט (כתבו לכם את השירה הזאת) שרייבט אייך אויף די תורה אונ דער וואש קאן ניט שרייבןזאל ער זיך לאזןשרייבין אודר ער זאל קויפן איין ספר תורה מיטאר ניט פאר קויפןקיין ספר תורה · נאר פון צווייא זאכין וועגין שכר לימוד צו צאלין אונ איין ווייב צו נעמין אבר אז ער האט עפים אנדירש צו פר קויפן טאר ער דיא ספר תורה ניט פאר קויפן איין ספר תורת תפילין אונ מזוזות אודר אנדרי הייליגי ספרים וואש זענן פאר פילט גיווארין זאל מען זייא אריין לייגן אין איין ערדיני כלי · אונ מזאל זייא בגראבין אין דער ערד בייא איין תלמיד חכם ראש עש זאל ניט קומן הונגר דיא פים אבר מטאר זייא ניט פר ברענין ח״ו דען עש איז איין לאו אין דער תורה ניט אויש צו מעקן אודר צו פאר ברענין אין (שם) ח״ו אויך טאר מען קיין (כתבי קודש) ניט אוועק ווארפין: אונ מען איז זייא מחויב בכבוד צו האלטן עש איז אסור צו לייגין איין (עשרים וארבע) אויף איין חומש · דען דער חומש איז העכיר דער פון אזו אויך ניט קיין (כתובים) אויף (עשרים וארבע) אונ ניט קיין גמרא אויף כתובים:

אויך טאר מען ניט גיין מיט איין ספר תורה אין בית הכסא אודר אין באד אריין: אויך ניט אויפן בית החיים פיידין זיא איז ווייט פיר איילן פון איין קבר · אויך טאר זיען ניט אז דירין קיין ספר תורה נאקיטר הייר אויך טאר זעזן ניט זיצן אויף איין באנק אודר איין טיש אודר איין בעט וואש ליגט דרויף איין ספר תורה: אויך טאר מען ניט וואונן מיט ווייב אין דעם חדר וואש איז דרינן דא איין ספר תורה אונ דיא אנדרי ספרים מוז מען אויך צו דעקן אונ זייא זאלין ניט זיין נאהינט לע[illegible]עט: אויך ניט צו פיסן · קורץ פון דער זאך מען איז מחויב נוהג כבוד זיין צו דיא הייליגי ספרים · אז וויא עש שטייט אין פרק (כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות · וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות) דער וואש האלט ערליך דיא תורה האלטן אים דיא לייט אויך ערליך: אונ דער וואש פר שוועכט דיא תורה פאר שוועכין אים דיא לייט אויך: אונ דער וואש איז טמא גיווארן פון איין (מת): אודר ער האט (רואה קרי) גיוועזן · אזו אויך איין נדה · דיא אלי מעגין וואול אן רירן איין ספר תורה מיט רייני הענט: דען זיא איז ניט מקבל טומאה דער וואש זעהט טראגין איין ספר תורה זאל ער אויף שטיין פאר איר אונ זאל בלייבין שטיין ביז מען שטעלט זיא אריין אויף איר אורט · אודר דאש ער זעהט זיא שוין ניט מיטען אויג · אויך איז אגרושי מצוה מזאל מאכין צו דער כו״ת איין שיין אונ ריין אורט · אונ מיטאר ניט ריידן קיין שום ווארט מכ״ש קיין אום בתרבות ווארט אונ אויך ניט שפייאן פאר דער ס״ת גליך וויא אין שיל: אויך טאר מען ניט אויש שטרעקן דיא פים: אודר ווענדין דעם רוקן צו דעם ס״ת · אויך איז מען מחויב צו שטיין פאר איר אפילו אין זיין הויז מיט פארבט אונ אנגעטון אונ ניט קיין קלות ראש צו טרייבין אונ אויך ניט קיין גילעכטיר: דען זיא איז איין עדות צו דער גאנציר וועלט וויא דער פסוק זאגט אונ דיא תורה זאל זיין צו אייך איין עדות· דרום איז איטליכר מחויב דיא ספר תורה מכבד צו זיין מען איז מחויב צו לייאנין דיא סדרה אלי וואך צווייא מאל דעם פסוק אונ איין מאל תרגום אונ איין מאל אין רש״י אונ אז ער לייאנט איין מאל דעם פסוק אין דער היים אונ דאש אנדרי מאל מיטען חזן אין שיל איז ער אויך יוצא אבר עש איז פיל בעסיר ער זאל צו הערן איטליכש ווארט פונם חזן: אונ זאל ניט פאר פעלין אפילו אינש פון זייא:

דער וואש לערנט תורה איז גליך וויא ער וואלט מקרים גיוועזן

געווען אלי תרי״ג מצות וואש אין איר שטייאן דען אין (עשרת הדברות) פון (אנכי) ביז (לרעך) זענן תרי״ג אותיות: קענן דיא תרי״ג מצות: אונ דיא תורה איז אטייל שלום אז וויא דער פסוק זאגט (שלום רב לאוהבי תורתיך ואין למו מכשול) פיל שלום איז צו דיא וואש האבן ליב דיין תורה אונ עש איז צו זייא קיין שטרויכלינג ניט:

סליק פרק תלמוד תורה

הלכות משא ומתן פרק שנים עשר

דער צוועלפטיר פרק רעט וויא מיזאל האנדלין באמונה: אונ קיינר טאר זיין חבר קיין אום רעכט ניט טאן:

אשרי כל ירא ה׳ ההולך בדרכיו) וואול דעם וואש פארכט זיך פאר גאט דאש ער גייט אין זייני וועגין אונ עש שטייט דאך שוין אויבן וואש עש זענן דיא וועגין פון גאט וויא ער איז איין (רחום וחנון) אום זוסט אזו זאלסטו אויך זיין איין (רחום וחנון) אפילו אויף בהמות מכ״ש אויף מענטשין וויא ער איז (נושא עון ופשע וחטאה) מוחל דיא עבירות דורך תשובה אזו זאלסטו אויך מוחל זיין דיין חבר אז ער בעט פון דיר מחילה: וויא ער איז איין ((גומל חסד) אזו זאלסטו אויך גומל חסד זיין (יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך) אז דיא זעסט דיך מפרנס זיין פון דער מלאכה מיט דייני הענט וואול דיר אויף דער וועלט אונ עש וועט דיר גוט זיין לעולם הבא: דען דוא וועסט מיט קיינים ניט קריגין אונ אלי וועלין דיך ליב האבין אונ שלום האבין מיט דיר:

דער פסוק זאגט אין משלי (איש אמונת רב ברכות) דער מענטש וואש האנדילט באמונה דער בקומט פיל ברכות: דען דיא לייט ווילין מיט אים האנדלין: אונ פאר זוכרין זיך אין אים: אונ לייאין אונ גיטראין אים: אונ לאזין זייער געלט בייא אים: אונ ער האט חן אונ ליבשאפט אין גאטש אויגין: אונ אין לייטינש אויגין: אונ ער ווערט אפילו גירופין איין צדיק: אז וויא דער פסוק זאגט (וצדיק באמונתו יחיה) דער צדיק וואש האנדילט באמונה דער וועט לעבין לעולם הבא. אבר דער וואש האנדילט ניט באמונה דער האט פיל פיינד: אונ פרייאט זיך ניט מיט דעם וואש גאט האט אים בשערט: אונ ער בגערט צום חברש געלט: אונ וויל קיינים ניט גליך טאן: זיין חוב וויל ער ניט בצאלין: אונ אפילו ער בצאלט שוין יוא: מח ייעניר גרויש מיא אונ נאך לויפניש האבין דרויף אונ ער רייסט אים אפ דער פון: ער מיינט ער וועט דער פון רייך ווערין: אבר אדרבה ער ווערט דורך ארים: אז וויא דער פסוק זאגט ווייטער (ואץ להעשיר לא ינקה רע) דער וואש אילט זיך צו ווערין פון אום ריין געלט: דער ווערט קיין מאל ניט ריין פון קיין ביז: דאש עש קומן אויף אים בלבולים: דאש געלט פאר גייט: אונ דיא עבירות דער פון בלייבין בייא אים: אז וויא דער פסוק זאגט (עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ואחריתו יהיה נבל) דער וואש מאכט זיך עשירות מיט אום רעכט געלט: אין זייני האלבי יארין וועט ער עש אן ווערין אונ זיין סוף וועט זיין שאלקאפטיקט: אונ לכוף וועט ער דארפין צו די לייטין אונ זייא וועלין אים פיינד האבין איבר זיין רשעות אונ וועלין אים ניט וועלין קיין צדקה געבין:

דרום איז צום בעסטין דר מענטש זאל האנדלין באמונה: אונ זאל ערליך בצאלין זייני חובות מיט גוטין מיד אונ מיט גיט געלט דאש יעניר זאל ניט דארפין אן ווערין דריגן: אונ יעניר זאל אים ניט דארפין נאך לויפין. אז וויא דער פסוק זאגט (אל תאמר לך ושוב ומחר אתן לך) זאלשט ניט זאגין גייא אוועק אצונד קום מארגין וועל איך דיר בצאלין נייארט דוא זאלשט תיכף ומיד בצאלין אז אז אימנצר איז דיר שולדיג זאלשטו אים ניט צווינגן: טאמיר האט ער ניט תיכף: אזו ביסטו דאך עובר אויף איין לאו אין דער תורה (לא תהיה לו כנושה) זאלסט צו אים ניט זיין וויא איין מאניר (רב לוי) זאגט אז דוא וועסט האנדלין באמונה וועסטו רייך ווערין: אונ אויב ניט וועסטו ארים ווערין: דאש איז גיזרונגין פון דער תורה: עש שטייט (לא יהיה וגו׳) זאלשט ניט דאבין קיין צווייא ערלייא גוויכט אודר מאסין: דאש אז דוא קויפסט קויפסטו מיט דער גרויסיר מאס: אונ פאר קויפין פאר קויפסטו מיט דער קליינר מאס (לא יהיה לך) דרשת דוא גמרא אז דוא וועסט אזו טאן וועסטו ניט האבין: אונ אז דוא וועסט ניט אזו טאן (יהיה לך) וועסטו פיל האבין:

תנו רבנן דיא רבנן האבין גילערנט זיבן ערלייא גנבים זענין פאר האנדין: דאש ערשטי ווער עש גנבת גאלד אונ זילבר דאש אנדרי ווער עש גנבת דיא דעה פון לייטין: דאש ער זאגט איינים אז ער האט אים אטובה גיטאן: אונ באמת איז עש ליגן: דאש דריטי ווער עש בעט צו זיך איין אורח: אונ זיין דערך איז ניט דער בייא: דאש פערדי ווער עש שענקט איין מתנה צו אזו איין מענטשין וואש ער ווייכט ער וועט זיא ניט נעמין: דאש פינפטי ווער עש איז איין שענקיר אונ עפינט אויף איין פול פאס מיט משקה: אונ זאגט צו איינים איך עפין עש פון דיינט וועגין: אונ באמת וואלט ער זיא פלויז גיעפינט: אודר נאך זעלכי גלייכין דער הייסט אויך איין גנב: דאש זעקסטי ווער עש האט פאלש גוויכט אודר פאלשי מאסין: אודר פאלשי איילין. דאש זיבטי ווער עש מישט עכיק אין בוימיל: אונ פאר קויפט עש פאר בוימיל: דאש

איש

אלש אין פאר באשן אין דער תורה : אין דער ערנשטיר פון וויא איז דער וואש גנבת דיא דעה פון לייטין : דען עש איז גלייך וויז ער גנבת דיא דעה פון הקב"ה אויך אנדרי גניבות קאן ער אום קערין : אוג דאש קען ער ניט אום קערין : דער פסוק זאגט (לא תעשה עול במשפט) ביא גוויכט אודר ביא מאסין : פרעגט דיא גמרא וויא קומט דער צו דאש ווארט פון (משפט) · ענפירט דיא גמרא דער וואש וועגט אודר ער מעסט הייסט ער איין (דיין) : אזו חיא דער (דיין) מוז רעכט פסקנן : אזו מוז מען אויך רעכט וועגן אוג אזו וויא דער וואש משפט ניט רעכט ברענגט ער פינף פורענות חס ושלום : אויך האט ער פינף בייזי נעמין (עול שנוי משוקץ חרם תועבה) : אזו איז אויך דער וואש וועגט אודר מעסט פאלש : אוג ער מאכט דאש ישראל פאלין חס ושלום אין דאש שווערד : אוג מאכט גלות אוג גירושים ר"ל :

דרום זעגין דאש ב"ד דרויף מחוייב השגחה צו געבין אוג לייט דרויף צו זעצין : אוג זעגין מחוייב צו שטראפין דיא לייט דרויף : דרום איז איטליכר קרעמיר מחוייב זיינו וואג גוויכט ריין צו האלטין אוג איז זיא מחוייב אופט אויש צו ווישן אוג צו פאריכטן : זיא זאלין גירעכט זיין דער וואש פאר קויפט משקאות האט פאר איין משקה עש איז זאל ער ניט פאר קויפן מיט דער שום נאר ער זאל דיא שום אראב נעמין אין אבלי ארין : כדי זיין מאס זאל גירעכט זיין : אוג זאל אויך אביסל צו געבין : דען עש איז דאך ניט מיגליך עש זאל ניט בלייבין אביסל אין דער מאס אויך דער וואש וועגט זאל ער אביסל איבר וועגן אויך קעגן איין אינו יהודי אדרבא עש איז נאך מער עבירה ווען מען איז מרמה איין אינו יהודי · ווארין מען איז מחלל השם כידוע מספרי מוסר :

הלכות אהבת חברים וגמילות חסדים פרק שלשה עשר :

דער דרייצאיר פרק רעט וויא איינר זאל זיין חבר ליב האבין וויא זיך זעלבסט : אוג וואש אים איז ניט ליב זאל ער זיין חבר אויך ניט טאן : בפרט ניט צו ריידין אויף אים קיין לשון הרע : אוג זאל איטליכן גמילות חסד טאן :

לא תשנא את אחיך בלבבך וכו') זאלשט ניט פיינט האבין דיין נעבסטין *) אין הארצין : אוג מיטען מויל ועסטו מיט אים ריידין מיט גוטי רייד : ניארט האט ער דיר עפיס דער ווידר גיטאן : טארסטו אויף אים קיין שנאה ניט טראגין : נאר שטראף דיין נעבסטין : אוג מאגסט אים פיר האלטין ווארום ער האט דיר דער ווידר גיטאן : אבר טארסט אים ניט מבייש זיין פאר לייטין : אויך זאגט ווייטר דער פסוק זאלשט דיך ניט נוקם זיין אין דיין נעבסטין דאש דוא טארסט אים ניט קיין בייז בצאלין : אויך טארסטו ניט היטן קיין שנאה אין דיין הארצין" דאש אז ער וויל ביא אים עפיס ליאן טאר ער צו אים ניט זאגין דוא האסט מיר ניט גיוואלט ליאן : אצונד וויל איך דיר אויך ניט ליאן : דאש איז איין לאו : דער אנדריר לאו מיטאר אים אפילו ניט זאגין דוא האסט מיר ניט גיוואלט ליאן : אבר איך בין ניט אזו וויא דוא איך וועל דיר יוא ליאן : דען מיטאר גאר קיין שנאה ניט טראגין אין הארצין :

דער נאך זאגט ווייטר דער פסוק (ואהבת לרעך כמוך) זאלשט ליב האבין דיין נעבסטין וויא זיך זעלברט : וואש דוא האשט גערין מיזאל עש דיר טאן : זאלשטו איין נעבסטין אויך טאן : אוג אזו אויך פאר קערט : דרום האט אונז הקב"ה פאר באטין דאש איינר זאל דעם אנדרין ניט שטראפין פר לייטין דען ער איז אים מבייש דער מיט : אוג דאש איז אגרושי עבירה : אז וויא דיא גמרא ברענגט אין גיטין מיט(קמצא בר קמצא)דאש גאט האט אים גיהאלפין דער צו אז זיין בית המקדש זאל חרוב ווערין : ווייל מיהאט אים אזו מבייש גיוועזין : דרום האט גאט פאר באטין מיזאל קיין שנאה ניט טראגין אין הארצין דען דאש הייסט וויא (שנאת חנם) : אוג דאש איז דאך ידוע אז פון (שנאת חנם) איז חרוב גיווארין דאש בית המקדש : אוג כל זמן דיא גרושי עבירה איז נאך דא ביא אונז : אוג מיר האבין זיא נאך ניט אפ גיטאן פון צווישן אונז : איז אום מיגליך דאש דיא גאולה זאל קענין קומן : דרום זאל איטליכר יהודי ניט ברוגז ווערין פון איין ווארט וועגין : אוג זאל קיין שנאה ניט טראגין אויפין דובר פון איין נארישקייט וועגין : אוג זאל אים שטראפין בשתיקה : נכ"ש דאש זיא זאלין זיך ניט קריגן אוג מבזה זיין איינש דאש אנדרי : בפרט אין ישיבים וויא צווייא בעלי בתים וואונין מיט אנאנדר קריגן זיא זיך איינש מיטן אנדרין : בפרט אין גרושי שטעט ריידן זיא ולוולים איינר דעם אנדרין : דאש ברענגט זיא צו (שנאת חנם) : אוג צום מיינסטין גיפונט מען עש ביא דיא ווייביר : ווייל דיא נאגין ריידין זיא נאך אן דער צו · אוג דאש אלש קומט פון גאוה :

דרום זאל איטליכר זיין איין ירא שמים אוג איין עניו אזו וועט ער בוודאי ניט האבין אין זיך דיא בייזי מדה פון שנאת חנם אבר ווען איינר שטעלט זיך קעגין חבר : אוג זאגט צו אים ווארים האסטו מיר דאש גיטאן · אודר ווארום האסטו דאש אוג דאש פון מיר גירעט · אז ער זאל עש אים זאגין בשתיקה אזו וועט ער דיך פאר ענפרט : אוג זיא וואלטין זיך איינש דאש אנדרי מוחל גיוועזן אבר פון (שנאת חנם) וועגן קומט קיין גישיש ניט דען זיא ווערט אלי מאל גרעסיר : אוג דער היצט דיא הערציר · דער נאך קומט עש דאך משפחות לייגן זיך ארין דרינן אוג עש ווערט דער פון ת"ו אגרושי קריג · דרום זאל מען אפ טואן פון זיך דיא גאוה אזו העט

*) דאש ווארט נעבעשטיר אודר חבר אייניס מען מוזליך אבעשטין וואש גלויבט אן גאט סיי אין יהודי סיי ניין ניט יהודי

ווערט מען ניט קומן צו שנאת חנם : דען דעם עניו פאר דריסט ניט קיין שום זאך · אונ ער פאר הערט : אונ פאר שווייגט : אבר דעם גוותן פאר דריסט איטלכש ווארט : דען ער מיינט מען רעט אלש לגנאי · דען דיא גאוה איז דער מקור אונ יסוד צו אלי הארבי עבירות וואש אין דער תורה זענין : פון גאוה קומט שנאת חנם · אונ רוגז · אונ קריג · אונ גישלעג · אונ רציחה · אונ זנות : אז וויא דער פסוק זאגט (תועבת ה׳ כל גבה לב) עש איז אום ווערדיג צו גאט דאש הויכי הארץ · אונ דיא עבודת גלולים הייסט אויך (תועבה: פון גאוה קומט לשון הרע · קורץ פון דער זאך אל דאש בייז קומט פון גאוה · אונ אל דאש גוטץ קומט פון ענוות :

דא וועל איך אייך לערנין וויא אזו איר זאלט אפ טואן פון זיך דיא בייזי מדה פון גאוה למשל אז איינר טוט אים עפיס וואש אים דוכט זיך עש איז אום רעכט · זאל ער גידענקן אין דעם (יום המיתה) : אונ וויא מיוועט אים אריין ליגין אין קבר אריין : דען אלי מוזן דאך שטארבין אונ עש פעלט קיינים ניט : אזו וועט אים בודאי פאר גיין זיין גאוה אונ דאש איז דאך אויך ידוע אז דאש וואש מוז זיין · אונ עש קען אנדירש ניט זיין · איז גלייך וויא עש איז שוין גיוועז : אזו אויך קען דאך אנדירש ניט זיין דאש איטליכר מוז שטארבין · דרום זאל זיך אים דוכטן גלייך וויא ער איז שוין גישטארבין אונ אז מען טוט עפיס איין טויטן מענטשין · אודר מירעט אים עפיס דא קאן ער דאך ניט ענטפרין · אזו וועט ער בודאי זיין איין עניו :

גון וויא זאל דער זינדיגר מענטש ניט גידענקין אין דעם טויט דאש ער איז קיין שעה ניט זיכר : אונ קאן פאר גיין אין איין רגע אונ דער מענטש וואש גידענקט דרינן פאר גייט אים בודאי זיין גאוה דער נאך קאן ער קומן צו פיל גוטי מדות : אונ ווערט בהיט פאר פיל הרבי עבירות : בפרט פון דיא עבירות וואש צווישן אים אונ זיין חבר דהיינו (לא תקום) אונ (לא תטור) אונ (לא תשנא את אחיך בלבבך) : אויך אנדרי עבירות : דהיינו שעלטין אונ קריגן דען דאש אלש קומט פון גאוה אז וויא דער פסוק זאגט (הוכח תוכח את עמיתך ולא תשא עליו חטא) אז דיין חבר האט דיר עפיס דער ווירר גיטאן זאלסטו אים שטראפין אונ זאגין צו אים ווארום האסטו מיר דאש גיטאן אודר גירעט : אזו וועט ער זיך פאר ענטזערין פאר דיר · אונ איר וועט שלום ווערין : אבר עש איז צום בעסטין דאש עש זאל אים ניט ארין קיין שום זאך אונ קיין רייד אונ זאל עש מוחל זיין : אז וויא

דיא צדיקים אונ חסידים פאר צייטן פלעגן טאן : אלי צייט זאל איטלכר יהודי זעהן אונ אכטונג געבין זיך ניט צו קריגן מיט זייני חברים אונ זאל איטלכן גיטיש טאן אז וויא זיך זעלברט אז וויא דער פסוק זאגט (ואהבת לרעך כמוך) זאלסט ליב האבן דיין חבר וויא זיך זעלברט (מה דעליך סני לחבריך לא תעביד) וואש עש איז אויף דיר גיפיינט זאלסטו דיין חבר אויך ניט טאן · (רבי עקיבא) זאגט עש איז איין קלייני פרשה (ואהבת לרעך כמוך) אונ דרינן הענגט כל התורה כולה אונ אז ער שאפט מיט דיר עפיס זאלסטו עש טאן גלייך וויא עש וואלט גיוועזן פאר קערט דאש דו וואלסט מיט אים גשאפט מכל שכן דאש דוא זאלסט ליב האבין דיין בשעפר · אונ זאלסט טאן אלש וואש ער גיביט אונ שאפט מיט דיר :

דרום איז איטלכר מחוייב צו גידענקין אין זיין חבריש טובה גלייך וויא אין זיין טובה : אונ אז זיין חבר איז עפיס אין אסכנה אונ ער קאן אים מציל זיין אונ איז אים ניט מציל איז גלייך וויא ער וואלט אים אום גיבראכט מיט זיין האנט : אז וויא דער פסוק זאגט (לא תעמוד על דם רעך) זאלסט ניט שטיין ביא דיין חבריש בלוט דאש דוא זאלסט אים ניט פאר לאזין אין איין צרה נייארט דוא בימט אים מחוייב צו העלפין מיט דיין לייב אונ גיטש אונ אויב דוא ווילסט זאגין איך קאן אים ניט העלפין : דרום שטייט דער ביא (ויראת מאלהיך) זאלסט זיך פארכטין פאר דיין גאט דען ער ווייסט אויב דיא קענסט אים העלפין · אונ אויב ניט אונ אזו אויך ביא אלי זאכין וואש דער מענטש קאן זיך פאר ענטפרין פאר לייטין שטייט דער ביא (ויראת מאלהיך) דען ער ווייסט דעם אמת : אבר דער וואש איז איין ירא שמים : אונ בדענקט זיך איך האב דאך גאט אופט דער ווירר גיטאן : נוא וויא זאל ער עש מיר מוחל זיין אז איך וויל ייענים ניט מוחל זיין : אזו וועט ער פון זיך בודאי אראפ ווארפין דיא גאוה : זאויך דער גאוותן לייגט איטלכן אויש צו בייזין : אבר דער עניו איז איטלכן דן (לכף זכות) דרום אויך ווען ישראל זענין · איינש אונ זענין מוחל איינש דש אנדרי אונ עש איז צווישן זייא קיין קריג ניט פאר האנדין זאגט אויך זייא דער פסוק (למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך) פון וועגין מייני ברודר אונ גיזעלין וועל איך רידין שלום צווישן דיר אונ גאט וועט אונז טאן אלי טובות אונ נחמות וואש די נביאים האבן גיזאגט אונ ער וועט

אונז

אונז שיקן משיח במהרה בימינו אמן:

סליק פרק אהבת חברים וגמילות חסדים

ענין הכעס והחמה שלא לכעוס פרק ארבעה עשר

דער פערצעטר פרק רעט דער מענטש זאל ניט זיין אין כעס דען פון קיין כעס קומט קיין גיטש ניט:

שכל אדם האריך אפו ותפארתו עובר על פשע) דער שכל פונם מענטשין איז ער זאל דער לענגערן זיין צארין אונ זיין שיינקייט איז ער זאל איבר פארין אויף דיא זינד עס איז אויך אמאל גיוועזן איין חסיד אלי נאכט איידר ער האט זיך גילייגט שלאפין האט ער אזו גיזאגט דא בין איך מוחל איטליכן מענטשין וואש האט מיר דער ווידר גיטאן דאש ער זאל קיין עונש ניט ליידין דורך מיר אויך זאגט דיא גמרא דרייא זעגין וואש גאט האט ליב דער וואש ווערט ניט ברוגז אונ דער וואש שיכורת זיך ניט אואונ דער וואש איז מוחל איטליכן מענטשין (רב ארא) האט גילעבט עטליכי הונדרט יאר האבן אים זייני תלמידים גיפרעגט ליבר רבי דורך וואש פאר איין זכות האט איר זוכה גיוועזן אלט צו ווערין זאגט ער איך האב קיין מאל ניט גיצערינט אין מיין הויז אויך בין איך ניט גיגאנגין פריר פאר דעם וואש איז עלטיר אודר קעסטליכר גיוועזן פון מיר: אויך האב איך ניט מהרהר גיוועזן אין דער תורה אויף איינאוס ריין אורט אויך בין איך ניט גיגאנגין פיר אילין אן תורה אונ תפילין: אונ איך האב ניט גישלאפין אין שיל אונ אין בית המדרש· איך האב מיך ניט גיפרייט אין דער צרה פון מיין חבר אויך האב איך קיינים ניט גירופן מיט קיין צו נאמין:

דרום זאל איטליכר מענטש גיווארינט זיין ניט צו זיין אין כעס דען אין הענטפעל כעס גיוועלטיקן אלי מיני גיהנם אויף קומן אויף אים פיל קרענק· נוא פאר זינדיגט ער דיא וועלט אונ יענע וועלט רבי יונתן זאגט עס קומן פיל קרענק אויף איין רגזן: אז וויא דער פסוק זאגט (ונתן לך ה' לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש) גאט וועט דיר געבין איין צערינדיג הארץ אונ פאר בלענזטי אויגן אונ וויטאג צו דיין לייב (אבא בר הנא) זאגט דער וואש איז אופט אין כעס· איז אפילו דיא שכינה ניט גיאכט אין זייני אויגן אז וויא דער פסוק זאגט (רשע בגובה אפו בל ידרוש אין אלהים בל מזימותיו) דער רשע איבר זיין הויך צארין פארשט ער ניט אין גאט מיט אלי זייני מחשבות: (רבי ירמיהו) זאגט ער פאר געסט אויך זיין תורה: אונ ווערט נאריש אז וויא דער פסוק זאגט (כי בעס

בלב בסילים ינוח) דען דער כעס רואט אין הארץ פון דיא נארין אונ רשעים:

רבי נחמן זאגט ווער עש איז איין כעסן זאלסטו וויסן דאש זייני עבירות זענין פיל מער פון זייני מצות אז וויא דר פסוק זאגט (ובעל חמה רב פשע) דער צארינדגר מענטש האט פיל זינד:

דער (ראשית חכמה) שרייבט ווער עש וויל תשובה טאן זאל ער אשבועה טאן ניט צו זיין אין כעס: אונ אויב ער וועט פאר געסין דיא שבועה: זאל ער זיך איין קנס מאכין צו געבין אין צדקה אריין: אז ער וועט זיין אין כעס: אבר אז ער זעהט איינים איין עבירה טאן: אזו וואלט ער דאך גימעגט ברוגז ווערין: ווייל עש איז פון גאטש ווענין נאר ער טאר דאך ניט עובר זיין זיין שבועה: דרום זאל ער זיך שטעלין גלייך וויא ער איז ברוגז: אזו זאל ער זיך נוהג זיין עטליכי יאר: ביז ער וועט בקומן אין זיך דיא מדה פון ענוה:

אין איין תענית איז דער מענטש גרינג ברוגז צו ווערין דרום זאל ער זייער גיווארינט זיין: דען זיענמלט איז ארגיר וויא אין אנאנדרין טאג: דען עש וואלט פיל בעסיר גיוועזן ער זאל ניט פאסטין: אזו איז אויך דער דין אום שבת אונ יום טוב: אזו אויך אז איינר האט ביי זיך אורחים דענמלט איז אויך פיל גרעסיר דיא עבירה פון כעס איידר אנאנדרט מאל: דען דיא אורחים מיינין ער מאכט דרום איין קרוג מיט זיין הויז גיזונד: כדי ער זאל אונז פטרין: דרום איטליכר מענטש וואש וויל האבין אין זיך יראת שמים: זאל ער פון זיך אפ טואין דיא בייזי מדה: אזו וועט אים גאט מציל זיין פאר אלי בייזי פורעניות אונ יסורים אונ פאר איין מיתה משונה: אונ פאר דעם גיהנם: אונ ער האט שלום אויף דער וועלט: אונ אויף יעניר וועלט: אונ קומט מיט שלום אין גן עדן אריין: אז וויא דער פסוק זאגט (או יחזק במעוזי יעשה שלום לי)

סליק פרק הכעס והחמה

(הלכות שלא לספר לשון הרע וניבול פה פרק חמשה עשר)

דער פופצעטר פרק רעט מיזאל ניט רידין קיין לשון הרע אונ (ניבול פה)

(לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר

מדבר מרמה) גייט קינדר הערט מיך צו : איך וועל אייך לערנען דיא יראה פון גאט ווער איז דער מענטש וואש וויל לעבן בעוה"ז ובעוה"ב : און ער האט ליב צו זעהן גוטש אין זיני טעג : היט דיין צינג פון לשון הרע : און דייני לעפצין פון צו ריידן לוסטיקייט : נון זעהן מיר וואול אז דאש לעבן הענגט אין דער צינג און אין מויל פונים מענטשן :

אזו איך זאגט דער פסוק (מות וחיים ביד הלשון) דער טוט און דאש לעבן הענגט אין דער צינג : ווען דר מענטש רעט נוטי זאכין האט ער דאש לעבן : און פארקערט האט ער דעם טויט : אז וויא דער פסוק זאגט (שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו) ווער עש היט זיין מויל און צינג היט ער פון צרות זיין לייב דען דיא צינג איז גלייך וויא איין האנט : דרום זאגט דער פסוק (מות וחיים ביד הלשון) : אזו וויא דיא האנט קען אום ברענגן איין מענטשן : אזו איז אויך דיא צינג : און דיא צינג איז נאך פיל ארגיר : דען דיא האנט קען ניט טייטן איין מענטשן : סיידין זיא איז נאהנט צו אים און בגרייפט אים : אבר דיא צינג קען טייטן פאר הונדרט מייל : דרום זאגט דער פסוק (חץ שחוט לשונם מרמה רבר) אז וויא איין פייל אזו טיט קוילין דיא צינג וואש רעט שאלקאפטיקייט : און לשון הרע קען טייטן איין מענטשן אפילו ער איז פאר הונדרט מייל : אז וויא דער פסוק זאגט (שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ) זייא טואן אין הימל זייער מויל : און זייער צינג גייט ארום אויף דער ערד כלומר לשון הרע גיט אזו וייט וויא פון הימל צו דער ערד :

נאך איין פשט איז זייא טואן זייער מויל אין הימל : כלומר זייא היירין פון נרושי לייט : און זייער צינג גייט ארום אויף דער ערד : כלומר זייא ריידין אפילו פון שאפלי לייט : דען דער וואש גיוויינט זיך צו ריידין לשון הרע . רעט ער פון אלי לייט גלייך : אויף גוטי און שלעכטי אויף נאהנטי און וייטי און מאנזבלן און ווייבר : אויף יונגי און אלטי : (כמה) וויא זייער גרויש איז דער עונש פון דיא וואש ריידין לשון הרע : לא די זייא פארזינדיגן זייערי טעג : און עולם הבא אויך : נאר זייא פארזינדיגן נאך זייערי ווייב און קינדר און אז איין אשה רעט לשון הרע : פארזינדיגט זיא איר מאן און קינדר : און קומין פון זייער גוטש : אפילו דער וואש הערט נאר צו לשון הרע מוז אויך גרויש עונש לידין :

דרום האט גאט בשאפין דיא לעפליך צום אויער : דאש אז איינר וועט הערין רעדין בייזי רייד זאל ער דער מיט פאר שטעקין דיא אויערין : און דרום זענין דיא פינגר שפיציג כדי מיזאל זייא קענין אין אויער אריין טאן ניט צו הערין קיין בייזי רייד :

דרום גיהער זיך איטליכר היטן דער פאר דא וועל איך בשיידין וועלכים הייסט לשון הרע : ווער עש רעט פון דיא לייטן : אין דעם הויז לעבט מען וואול : אין דעם הויז קאכט מען וואול : אין דעם הויז עסט מען וואול : אודר מען גייט אין שיינה קליידר וויא נעמין דאש אליש דיא לייטן : אודר ער זאגט יעניר האט שלעכטש גיטאן : אודר ער זאגט דוא קענסט דעם ניט : זאלסטו אים אזו קענין וויא איך וואלסטו דיך פאר וואונדרט . אודר דעסט גלייבין נאך זעלכי רייד דאש איז איטל לשון הרע : קורץ פון דער זאך וואש איינר רעט פגם חבר אז ער הערט ניט הייסט לשון הרע :

רכילות הייסט אז איינר קומט צו זיין חבר : און זאגט דאש און דאש האט דיר יעניר גיטאן : אודר גירעט אויף דיר : דער פון קומט רציחות ר"ל : בפרט אז מיט זיין לשון הרע און רכילות איז ער מזיק זיין חבר . האט ער בוודאי קיין חלק לעולם הבא ניט : דיא עבירה פון לשון הרע איז הארביר פון אלי עבידות וואש שטייאן פאר באטן אין דער תורה : און דער וואש רעט (ניבול פה) פארלירט ער עולם הבא : און אפילו עש איז אויף אים נגזר גיוואורין פיל גוטש פאר זיבציג יאר : ווערט עש פארקערט צו בייזין . (רבה בר שילא) זאגט פון וועגין (רב חסדא) מען מאכט אים אויך איין טיף גיהנם . אז וויא דער פסוק זאגט (שוחה עמוקה פי זרות זעום ה' יפול שם) איין טיף גיהנם מאכט מען דעם וואש רעט פרעמדי רייד און (ניבול פה) דער וואש דער צערינט הקב"ה וועט אהין אריין פאלין :

דיא גמרא זאגט אין (שבת) פון וועגין דער עבירה ניבול פה קומן אויף ישראל פיל צרות און בייזי גזירות און דיא קינדר שטארבין ר"ל : און דיא יתומים און אלמנות שרייאן און קיינר ענטפרט זיא ניט . אז וויא דער פסוק זאגט (על כן בחוריו לא ישמחו וגו') זעה דאך דיא גרושי עבירה וואש דער מענטש טוט מיט זיין מויל און צינג :

דרום איז ראוי דער מענטש זאל זיך וואול בדענקין איידר

ער

ער לאזט ארויש אין ווארט פונם מויל · ער זאל בעסיר
אויש געבין פיל געלט אויף אום גיצליבי זאכין : איידר ער
זאל ריידין אום גיצליבי רייד : דען געלט קאן מען ווייטר
גווינן אבר קיין ווארט קאן מען ניט צריק חאפין סיירין דורך
גרושי תשובה · דען איטליכש ווארט וואש דער מענטש
רעט ווערט אין גישריבין אין אין בוך : אונ אויך רעט ער
אגוט ווארט ווערט דרויש אגוטיר מלאך : אונ פון אין
שלעכט ווארט ווערט אשלעכטיר מלאך : אונ זייא בצאלין
אים זיין שכר אונ עונש : דיא חכמים ז"ל שרייבין דאש
מויל איז נאר בשאפין גיווארין גאט צו לויבין : אונ תורה
צו לערנין אונ מצות צו טאן :

אויך זאגט דיא גמרא פון ר' אירלייא זאבין וועגין זענין
ישראל אויש גילייזט גיווארין פון מצרים אונ איינש דר
פון דאש קיין לשון הרע איז ניט גיוועזן צווישן זייא (והא ראיה)
גאט האט גיזאגט צו משה רבינו ע"ה זייא זאלין אנטלייאן איין
מענטש פון זיין חבר אונ איין אשה פון איר גזעלין זילבר אונ
גאלד אונ אבנים טובות אונ קליידיר אונ דאש איז בייא זייא
בסוד גיוועזן אגאנץ יאר : אונ קיינר האט ניט אויס גיזאגט :
דרום דארפין מיר אויך זיך אפ גיוויינן פון בייזי רייד ווער עש
איז דריננן גיוואריגט ווערט בהיט פאר צרות אונ בייזי בגעגניש
אז וויא דער פסוק זאגט (שומר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו)
אונ אויך האט ער לאנג לעבן אונ אטיל גוטי טעג : אז וויא
דר פסוק זאגט (מי האיש החפץ חיים וגו') אז ווי אויבן שטייט:

(סליק פרק לשון הרע ורכילות וניבול פה)

עגין חניפות לצנות שקרים ונרגן פרק ששה עשר

גם הוא לי לישועה כי לא לפניו חנף יבא) גאט יתברך וועט
מיר אויך זיין אין מיין הילף דען פאר אים קומט ניט דער
בעל חניפה (רב חסדא) זאגט פון (רבי ירמיהו) וועגין פיר
כיתות קומן ניט אין דער מחיצה פון גאט כלומר פאר דער
שכינה : דיא בעלי חניפה אונ בעלי שקר אונ בעלי לשון הרע
אונ ליצנים דער סימן דרויף איז (חשמל) (חנפנים : שקרנים :
מספרי לשון הרע : ליצנים) (רבה) האט גיזאגט צו זייני
תלמידים איר זאלט ניט טרייבין קיין ליצנות אזו וועט אויף
אייך קיין יסורים ניט קומן :

רב קטינא) זאגט דער וואש טרייבט ליצנות ווערט גימונערט
זיין שפייז אונ פרנסה · אז וויא דער פסוק זאגט (משך ידו
את לוצצים) גאט ציהט אוועק דיא פרנסה פון דער האגט פון
דיא שפעטירס : לסוף קומט ער איז גיהנם אריין : אז וויא דר
פסוק זאגט (יום עברה היום ההוא) : אונ (עברה) מיינט מען
דעם גיהנם (רבי יהושע) זאגט איין בעל גאוה פאלט אריין
אין גיהנם (רבי תנחום) זאגט דער וואש טרייבט ליצנות דער
פאר לעגט דיא גאנצי וועלט אז וויא דער פסוק זאגט (ואל
תלוצצו כי כלה ונחרצה) איר זאלט ניט טרייבין קיין ליצנות
דען איר פאר לעגט דיא גאנצי וועלט (רבי אלעזר) זאגט דר
וואש טרייבט חניפות פאלט אריין אין גיהנם אז וויא דער
פסוק זאגט (הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע ולכן כאכל קש
לשון אש) וויא צו דיא לייט וואש זאגין צום שלעכטין מאן
גיטש אונ צום גיטן שלעכטץ פון חניפות וועגין דרום וועלין
זייא פאר ברענט ווערין וויא שטרויא . אין דעם פייאר פונם
גיהנם :

רכילות ווערט אויך גיטיילט אויף פיר חלקים דאש ערשטי
ווער עש זאגט ליגן אויף זיין חבר : דאש אנדרי ווער
עש זאגט אביסל ליגן אונ אביסל אמת דאש דריטי ווער עש
זאגט גאר אמת נאר ער זעצט צו עטליכי ווערטיר אודר ער
מאכט מיט אנאנדר ניגון דאש ייעניר פאר שטייט עש איז
רכילות דאש פערדי ווער עש זאגט אייטל אמת : נאר ער
מאכט קריג דער מיט : אז וויא (דואג) האט פאר מסרת (דוד
המלך) פאר (שאול) : אזו זענין פיל כהנים נהרג גיווארין איבר
זיין רכילות : חאטשי ער האט דאך גאר אמת גיזאגט דרום
ווער עש וויל בהיט ווערין פון (רכילות) אונ (לשון הרע) זאל
ער תמיד תורה לערנין אונ אין וועלטליכי זאכין זאל ער ווייניג
ריידין אז וויא דוד המלך ע"ה זאגט (ישבו שרים בי נדברו
עבדך ישיח בחוקיך) אז דיא שרים זעצין זיך באנדר ריידין
זייא פון מיר · אבר איך בין דיין קנעכט אונ טיא ריידין אין
דער תורה אונ דער מענטש וואש היט זיין צינג פון ליגן אונ
פון חניפות אונ פאר לשון הרע : אונ רכילות אונ פון (ניבול
פה) אונ פון שבועות אונ קללות אונ פון אלי דיא בייזי רייד :
דער זעלביגר מענטש איז איין בן עולם הבא :

סליק פירקא :

סור חבירך לא תגלה פרק שבעה עשר

דער זיבצטר פרק , רעט מיזאל דעם חברש סוד ניט מגלה
זיין :

לא תעמור על דם רעך) זאלסט ניט שטין אויף דיין חברש
בלוט דער פסוק זאגט אונז דאש קיינר זאל זיין חבר צו
קיין

קיין שארין ניט ברענגן זיא מיט רייד אודר מיט מעשים אונ דוא ביסט אויך מחויב צו העלפין איטליכן מענטשין מיט דיין לייב אונ גיטש אז עש קומט אים צו איין שארין אונ ביסט אים אויך מחויב צו היטן עש זאל אים קיין שארין ניט צו קומן אז וויא דא ווערט בשיידט ווערין אין מקל וחומר דוא זעהסט איין מענטש ווערט הם ושלום דער טרינקן אין וואשיר אודר גזלנים לויפן נאך איין מענטשין אים צו הרגין אודר צו בגזלין ביסטו אים מחויב צו העלפין וויא ווייט דוא קענסט מכ"ש דאש דוא טארסט אים ניט מזיק זיין אין זיין לייב אודר אין זיין גיטש: אין דעם כלל איז אויך דאש מ'טאר ניט עפנין דעם חברש בריב טאמיד האט ער דרינן גישריבן איין סוד וואש קיינר טאר פון אים ניט וויסן דען אמאל קען זיין אז עש איז אים אסכנה אין זיין לייב אודר געלט אז איטליכר ווערט וויסן פון דעם סוד: מכ"ש אז זיא איז פאר חתמית טאר מען זיא בודאי ניט עפנין אויך דער (מאור הגולה) דער (רבינו גרשון) האט דרויף איין (חרם) גיגעבין: אונ דער וואש איז מגלה סוד אויף אים גייט דער פסוק (הולך רכיל וגו') אונ דאש איז אזוי איין הרבי עבירה וואש דרינן הענגן פיל עבירות דאש ערשטי ער איז (מגלה סוד) דאש אנדרי ער איז אים מבייש דש דריטי ער איז עובר אויף (לא תשנא אחיך) זאלסט ניט פיינט האבין דיין ברודר · דאש פערדי ער איז עובר אויף (לא תלך רכיל) דאש פופטי ער רעט לשון הרע דאש זעקסטי ער איז עובר אויף (לא תעמוד על דם רעך) דאש זיבטי ער איז עובר אויף (ואהבת לרעך כמוך) זאלסט ליב האבין דיין חבר וויא זיך זעלבסט דאש אכטי ער איז עובר אויף (לא תגזול) דען אז ער ווערט ניט קענין דערבט טענין דא בקומט ער זיין געלט צו אום דערבט דש ניינטי ער איז עובר אויף (לא תחמוד) זאלסט ניט גלוסטן דיין חברש געלט דאש צעהנטי ער איז עובר אויף (הולך רכיל מגלה סוד):

אויף אים זאגט דער פסוק (ריב את ריבך וסוד אחר אל תגלה) קריג דיין קריג אונ קיין אנדרינש סוד זאלסטו ניט מגלה זיין: נמצא אז ער איז עובר אויף צעהן הארבי עבירות גליך וויא ער וואלט עובר גיוועזן אויף דיא (עשרת הדברות) דרום זאל איטליכר גיווארנט זיין זיין חבר צו קיין שארין ניט ברענגן מיט קיין שום זאך בפרט זיין סוד ניט מגלה צו זיין אפילו ער האט דער פון קיין שארין ניט, אז וויא דער פסוק זאגט (ונאמן רוח מכסה דבר) דער בגלייבטער פו הוילט דיא זאבין דער וואש האט איין אופן מויל דער קע ביא זיך קיין סוד ניט איין האלטין אונ ער הייסט איין (רכיל) אונ דער וואש האט איין צו גישלאסין מויל דער קאן זיא איין האלטין ביא זיך איין סוד אונ ער הייסט איין (נאמן):

סליק פרק הולך רכיל ומגלה סוד:

ענין לשמח בחלקו פרק שמונה עשר

דער אכצעטיר פרק רעט וויא איטליכר זאל זיך בגינגן אונ זאל זיך משמח זיין מיט וואש גאט שיקט אים צו זיא ניטש זיא בזין ·

(צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר) דער נביא זאגט דער צדיק עסט צו זעטין זיין לייב: דאש ער זאל גיזונד זיין צו גאטש דינסט: אבר דער בויך פונם רשע איז תמיד גימונרט כלומר דער, צדיק לאזט זיך בגינגן מיט וואש גאט בשערט אים: ער בגערט ניט קיין איבריג עסין אונ טרונקן נאר צו דער האלטין זיין לייב: אויך בגערט ער ניט קיין איבריגי קליידר: נאר וועדליג ער זאל ניט מבויש ווערין פאר לייטין: אונ בגערט אויך ניט קיין שייני הייזיר: דען זיין כוונה איז אלש לשם שמים: דרום קוקט ער ניט אויף גאלד אונ זילבר: אבר דר וואש בגערט נאר איבריג עסין אונ טרונקן האט ער שייני קליידר בגערט ער נאך שענרי האט ער אשיין הויז וויל ער אשענרס האט ער פיל גאלד אונ זילבר וויל ער נאך מער: דאש ברענגט אים אלש זיין גאוה אבר דער צדיק גידענקט תמיד אלש וואש גאט גיט דאש גיט ער מיט חסד אונ רחמים דען ער איז דעם מענטשין ניט מחויב צו געבין: אונ אלש וואש ער גיט אים איז איבריג: דען הקב"ה האט דרויף בשאפין דעם מענטשין דאש ער זאל אים דינן אונ זיין תורה לערנין · אונ זייני מצות טאן אונ זאל בעסיר זיין פון אמלאך: דען דער מלאך האט קיין עולם הבא ניט: אזו גידענקט זיך דער צדיק דרום לאזט ער זיך בגינגן: נאר ער זאל קענין זיין נשמה דער האלטין אין גוף: כדי ער זאל קענין גאט דינן: אונ אפילו עש גייט אים איבל איז ער עש אויך מקבל באהבה · דען ער רעכינט זיך פאר איין נאכט אויף דער וועלט: אונ גידענקט זיך אז איך וועל אהיים קומן וועט מיר בעסיר זיין: אבר דער רשע איז אלש פאר קערט · ער מיינט ער איז דרויף בשאפין גיווארין געלט אונ גיטש איין צו זאמלין: אונ זיך שייני קליידר מאכן אונ שייני הייזיר בויאן · אונ זאלין פרעסין אונ זויפין: ער מיינט דיא וועלט איז דיא רעכטי וועלט: אונ ער גידענקט ניט דאש דער טויט שטייט הונטר אים · ראש ער וועט אלש מוזן איבר לאזין דרום הייסט ער איין רשע. ווייל ער טוט ניט זיין שולדיגקייט וואש ער איז דער צו גישיקט גיווארין: נמצא אז דער וואש איז קיינים ניט מקנא · אונ איז זיך (משמח בחלקו) דער האט איין גוט לעבין אזו לעבט

מיט שלום אונ פרייד אז וויא דוד המלך ע"ה האט גיזאגט (נתתה שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו) עס גיט מיר איין שמחה אין הארצין ווען דאש קארין אונ ויין פון דיא רשעים מיט זיך מערין כלומר איך בין מיך מיין משמח מיט מיין ביסל: וויא דיא עשירים זענין זיך משמח מיט זייער פיל קארין אונ ויין דען זייא זענין זיך ניט משמח אונ גלוסטין תמיד צו מער אבער איך לאז מיך בגינגין מיט מיין ביסל איך ליג מיך מיט שלום אונ שטייא אויף מיט שלום אונ שלאף במנוחה אונ שטייא אויף במנוחה: וויא דער פסוק זאגט (בשלום יחדיו אשכבה ואישן כי אתה ה' לבדד לבטח תושיבני אמן:

הלכות לקיים המצות פרק תשעה עשר

דער ניינצעטר פרק רעט וויא מיזאל דיא מצות טאן: אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו (גו') דאש איז דאך ידוע אז די מצות פון דער תורה זענין גיטיילט אויף דריי חלקים: אטייל הייסין (חוקים) אונ אטייל הייסין (מצות) אונ אטייל הייסין (משפטים) (חוקים) זענין די מצות וואש מיר ווייסין אויף זייא קיין טעם ניט דהיינו (ציצית) אונ (תפילין) שעטנז זעלכי מצות וואש דער יצר הרע שפעט דער פון דיא הייסין (חוקים (מצות) זענין אזעלכי מצות וואש מיר ווייסין יוא דעם טעם דער פון דהיינו (שבת) אונ (יום טוב) (סוכה): (משפטים) דאש זענין דיא דינים: ווען איינר דעם אנדרין איז שולדיג געלט אודר ער טוט אים איין שאדין אודר גניבה (גזילה) דאש הייסט (משפטים) דאש זאגט דיא תורה (אם בחוקתי תלכו) אויב איר וועט גיין אין מייני חוקים חאטשי איר ווייסט ניט דעם טעם דער פון אונ מייני מצות וועט איר היטן כלומר אז וויא איינר וואש היט אונ ווארט עש זאל אים צו קומין איין מצוה דאש ער וויל זיא טאן אום גיזוימט:

דיא גמרא זאגט אין (עבודת גלולים) אם בחוקתי תלכו) דאש מיינט מען איר זאלט זיך מיהן אין דער תורה: אונ אלי אייערי עסקים זאלין זיין אין איר (ואת מצותי תשמרו) דאש מיינט מען איר זאלט דיא מצות טאן: דען ווען איינר לערנט תורה אונ טוט קיין מצות ניט: איז זיין תורה פאר נישט גירעכנט אונ אז ער טוט מצות אונ לערנט קיין תורה ניט: זענין זייני מצות פאר נישט גירעכנט: דען ער ווייסט דאך ניט וויא אזו דיא מצוה צו טאן אז וויא איך וועל דא בעסיר בשיירין: וויא דער פסוק זאגט (ואם לא תשמעו לי ולא תעשו) אויב איר וועט מידגיט צו הערין צו לערנין תורה וועט איר ניט קענין דיא מצות טאן: דיא גמרא זאגט ווייטיר אויף דעם פסוק דער וואש לערנט ניט קיין תורה: דער טוט פיל עבירות דאש ערשטי ער לערנט קיין תורה ניט דאש אנדרי ער טוט דיא מצות ניט דאש דריטי ער האט פיינט דיא וואש לערנין תורה: דאש פערדי דיא תורה אונ מאיס זענין אים מיאוס: דאש פונפטי ער וויל ניט לידין אז אנדרי זאל תורה לערנין אודר דיא מצות טאן דאש זעקסטי ער ווערט אנדרי תורה צו לערנין: אודר דיא מצות צו טאן דאש זיבטי ער איז (כופר בעיקר):

אבער דער וואש לערנט יוא תורה: אודר ער העלפט צו תורה לערנין אונ ער לערנט זיא דרום ברי ער זאל וויסן וויא אזו דיא מצות צו טאן אונ ער לערנט אויך מיט תלמידים אונ מאכט דיא לייט תורה לערנין אונ מצות טאן דער בקומט לאנג לעבין אויף דער וועלט אונ איז אויך זוכה לחיי עולם הבא אונ דער וואש הייבט אן איין מצוה צו טאן זאל ער זיא גומר זיין אונ אויב ער איז זיא ניט גומר איז זיין עונש דאש ער בגראבט זיין וייב אונ קינדר: אלי צייט זאל איין מענטש נאך קלערין וויא עש איז ערגיץ דא אמציה צו טאן: זאל ער זיא טאן אום גיזויכט אונ מיט שמחה גלייך וויא ער וואלט אמציאה גיפינן עש איז איין משל איין שר זאגט צו איינם גייא אונ ברענג מיר איין רויז דאש איך זאל פון איר הנאה האבין דא וועל איך דיך רייך מאכין אונ וועסט ביא מיר נושא חן זיין: דער וואש איז קלוג דער גייט מיט שמחה אונ זיכט אויש דיא שענסטי רויז אונ לייגט זיא אריין אין איידין טיכל אונ ברענגט זיא פארין שר מיט שמחה אזו גיט אים דער שר נאך מער וויא ער האט אים צו גיזאגט:

דרום זאל איטליכר דיא מצוה טאן מיט שמחה אונ מיט כבוד אזו וויא אז איינר קויפט איין עוף טאר ער דאך דאש בלוט ניט צו דעקין מיט איין פוס אודר מיט איין שטעקין נאר מיט דער האנט אודר מיטן חליף אזו זאלין זיין אלי מצות: עש שטייט אין פרק (הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה) זייא גיווארנט אין איטליכר מצוה גלייך וויא אין אהרבה מצוה דען דיא ווייסט ניט דעם שכר נון קיין שום מצוה אפשט איז דר שכר פון איטליכר מצוה אונ נון אהרביר גלייך (והא ראיה) ביא כיבוד אב שטייט: (למען יארכון ימיך): דאש איז דאך דיא הארבסטי מצוה אין דער וועלט וויא אזו מען דארף זיך מיט אים נוהג זיין וויא עס שטייט אין הלכות כיבוד אב ואם דא שטייט דער שכר דער ביא דאש לאנגי לעבין אונ ביא דער גרינגר מצוה פון (שלוח הקן) אז ער גיפונט אן קווקה איין נעסט מיט פייגיל זאל ער די מוטר אפ לאזין אין די קינדר זאל ער נעמין דאש גיווערט דאך גאר איין רגע שטייט אויך דער שכר דער ביא: (והארכת ימים) דאש לאנגי לעבין:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם